ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL ROMÂNIEI

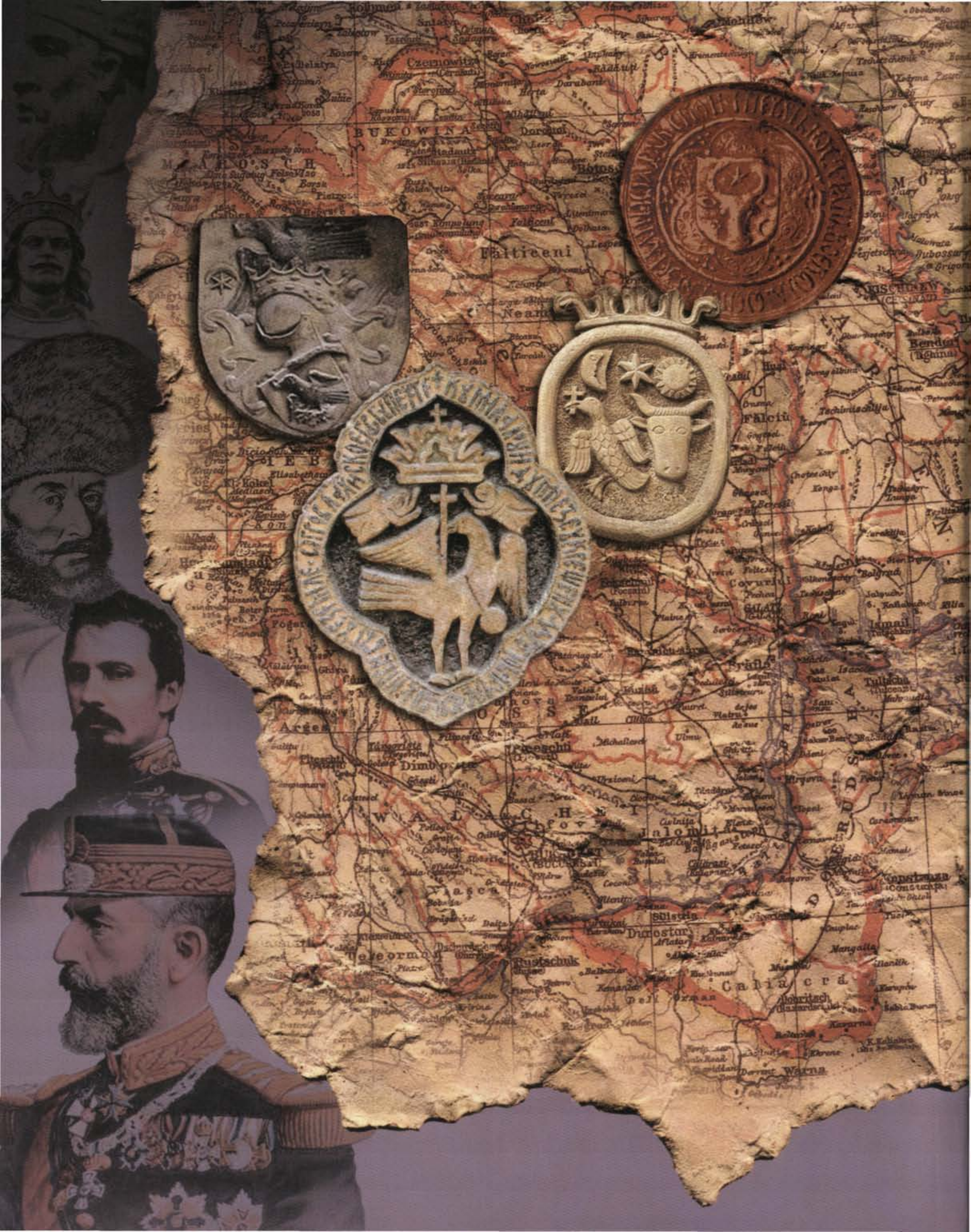
PETRE DAN-STRĂULEȘTI

HOTARELE ROMÂNISMULUI ÎN TIMP

SIVECO ROMANIA SA · LITERA · Financiarul

Czernowitz
BUKOWINA
Neamt
Falciu
Bolgrad
Ismail
Tultscha
Silistria
Rustschuk
Warna

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL ROMÂNIEI

PETRE DAN-STRĂULEŞTI

HOTARELE ROMÂNISMULUI ÎN TIMP

LITERA
Financiarul

Secolele VI î.Hr.–XIII d.Hr.

Sec. VI î.Hr.

Sciţii, popor nomad de neam iranian, ocupă, vreme de mai multe secole, teritorii între Don şi Carpaţii nordici. Datorită relaţiilor comerciale, ei intră în contact cu triburile geto-dace. Vasile Pârvan, bazându-se pe convingătoare descoperiri arheologice, emite teoria potrivit căreia „tot masivul carpatic, până spre March (Morava – *n.a.*), Vistula, Nistrul nordic şi teritoriul la est de acest fluviu, era locuit de tracii nordici cunoscuţi mai târziu sub numele de daci şi geţi".

Familia unui războinic pe o metopă de la Adamclisi

Sec. V î.Hr.

În scrierile lor cu caracter literar şi istoric, Sofocle, Herodot, Tucidide dau primele informaţii despre geţi, populaţiile ce vieţuiau în ţinuturile Dunării de Jos. Tucidide nota că „tracii locuiesc între munţii Haemus şi Rodopi ..., după aceea, dacă treci munţii Haemus, dai peste geţi stabiliţi dincoace de Istru, mai ales în vecinătatea Pontului Euxin. Geţii şi populaţia din acest ţinut se învecinează cu sciţii". Herodot, în ale sale *Istorii*, consemna expediţia regelui persan Darius I (521–486 î.Hr.) în nordul gurilor Dunării: „Înainte de a ajunge la Istru, (Darius) birui mai întâi pe geţi, care se cred nemuritori", scria el, menţionând că geţii sunt „cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci". Sofocle, în tragedia sa *Triptolem*, aminteşte de un anume Charnabon, conducător de triburi sau uniuni tribale ale geţilor. La o distanţă de patru secole, Caesar, Strabon, Horaţiu, Vergiliu consemnează existenţa, în acelaşi spaţiu, a aceloraşi triburi autohtone sub numele de daci. Ramura nordică a tracilor, geto-dacii, care vorbeau un dialect al limbii trace, ocupau teritoriul de azi al României.

Sec. V–IV î.Hr.

Cetăţile de pe litoralul pontic, fondate de coloniştii greci, cunosc o epocă înfloritoare. Mărfurile produse în aceste polisuri şi monedele bătute de greci pătrund adânc pe valea Dunării şi apoi în zonele limitrofe locuite de geto-daci.

Medalion zoomorf scitic

Arme ale barbarilor

450–300 î.Hr.

Triburile geto-dace, care populau vaste zone situate la sud şi sud-est de munţii Carpaţi, trec la cea de-a doua epocă a fierului. Spre sfârşitul acestei perioade se constituie mari uniuni tribale.

431–424 î.Hr.

Regatul trac al odrisilor, în timpul domniei lui Sitalces, se întindea de la Hellespont până la Dunăre, incluzând şi Dobrogea.

Sec. III–II î.Hr.

Monedele polisurilor Apollonia şi Thasos circulau pe un vast teritoriu, din Dobrogea până în nordul Transilvaniei, din Oltenia până în nordul Moldovei.

335 î.Hr.

Geţii din Câmpia Munteniei, organizaţi în puternice şi durabile uniuni tribale, sunt menţionaţi pentru prima oară în istorie de către izvoarele antice (Arrianus, citându-l pe generalul Ptolemaios Lagos). În acest an ei se opun cu dârzenie invaziei oastei macedonene condusă de Alexandru cel Mare.

306–281 î.Hr.

Între geto-dacii din Câmpia Munteniei, conduşi de Dromichaites, şi regele Traciei eleniste, Lisimah, are loc o îndârjită confruntare.

cca 200 î.Hr.

Izvoarele istorice (Pompeius Trogus Iustinus) menţionează în partea de nord şi centrală a Moldovei existenţa unui rege dac „din munţi", numit Oroles, care îi înfruntă pe bastarnii năvălitori. Tot la începutul acestui secol, un alt rege dac, Rubobostes, consolidează, în Transilvania, o stăpânire geto-dacă. C. Caecilius Metellus, general roman, îşi celebrează triumful „asupra populaţiilor din Tracia".

106 î.Hr.

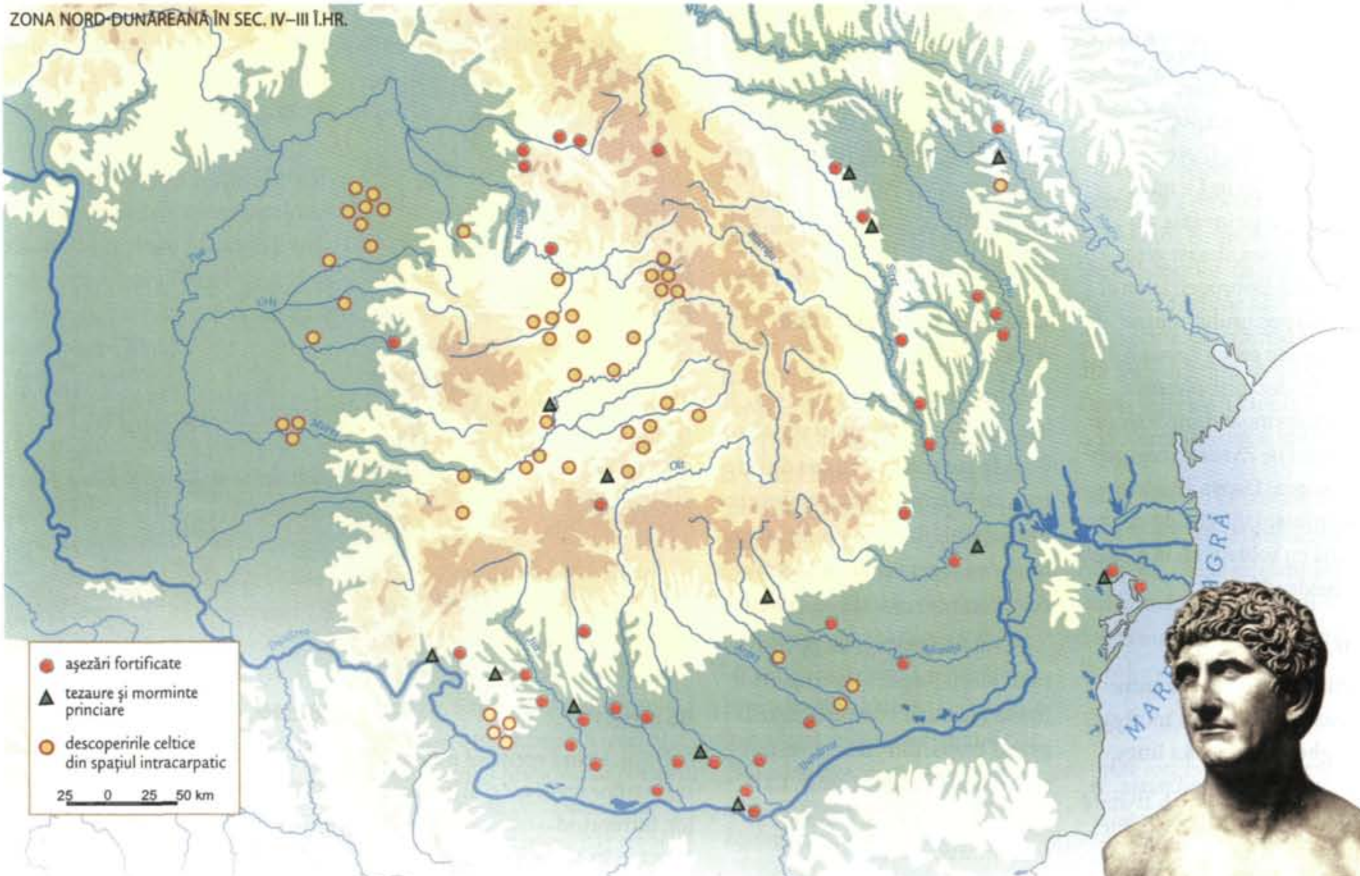
M. Minucius Rufus, guvernatorul Macedoniei (109–106 î.Hr.), îşi serbează triumful la Roma după ce a respins un atac al dacilor şi al celţilor scordisci în ţinuturile de la sud de Dunăre.

100 î.Hr.–106 d.Hr.

În partea de sud-vest a Transilvaniei, în munţii Orăştiei, în jurul cetăţii de la Grădiştea Muncelului, identificată cu Sarmizegetusa Regia, capitala lui Burebista şi a lui Decebal, dacii au construit un sistem complex de aşezări civile şi de fortificaţii. Acest sistem, rod al unei îndrăzneţe şi ingenioase concepţii edilitare şi strategice, era străjuit la nord de cetăţile de la Vârful lui Hulpe, Prisaca, Feţele Albe, spre nord-vest de cetatea de la Costeşti, iar spre vest de cele de la Piatra Roşie şi Blidaru. În exterior exista încă un rând de cetăţi (la Căpâlna, Tilişca, Piatra Craivii şi Băniţa) menite să asigure o înaltă protecţie capitalei Sarmizegetusa. Numeroase izvoare (scrise şi arheologice) atestă pentru această perioadă existenţa unor aşezări dace: Tibiscum, Barboşi (Galaţi), Bâtca Doamnei (Neamţ), Napoca, Porolissum, Dierna, Argedava, Piroboridava, Buridava ş.a.

Monede geto-dace de argint

70–60 î.Hr.

În Dobrogea existau trei regi geţi: Roles, Dapyx şi Zyraxes.

70–44 î.Hr.

Regatul lui Burebista cuprindea întreaga lume traco-geto-dacă, hotarele lui fiind reprezentate, la apus şi spre nord-vest, de Dunărea de Mijloc şi Morava; spre nord, de Carpaţii Păduroşi; spre est, de Bugul de Jos. Cetatea Olbia, de la gurile Bugului (Hipanis), era în stăpânirea sa, iar Nistrul (Tyras) era un râu interior al vastului stat. Hotarul estic cuprindea şi Dobrogea, împreună cu cetăţile comerciale greceşti de pe litoralul vest-pontic (Histria, Tomis şi Callatis). La miazăzi, regatul lui Burebista era străjuit de munţii Haemus. J. Jung consideră că „Burebista stăpânea un regat puternic, care se întindea pe ambele maluri ale Dunării, ajungând până în Tracia, Illyria şi Noricum". Strabon din Amaseia, geograf şi istoric grec, caracteriza astfel domnia regelui Burebista: „Ajuns în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, l-a înălţat atât de mult prin exerciţii, abţinerea de la vin şi ascultare faţă de porunci încât în câţiva ani a făurit un stat puternic şi a supus geţilor cea mai mare parte a populaţiilor vecine, ajungând să fie temut şi de romani". Inscripţia grecească descoperită în oraşul Dionysopolis (azi, Balcic), de pe malul Mării Negre, în cinstea lui Acornion, îl caracteriza pe Burebista ca fiind „cel dintâi şi cel mai mare dintre toţi regii din Tracia, stăpânul tuturor ţinuturilor de dincolo şi de dincoace de Dunăre". După moartea lui Burebista (44 î.Hr.), vastul său imperiu, după denumirea dată de Strabon, este împărţit, între 44 î.Hr. şi 85 d.Hr., în patru, apoi în cinci formaţiuni statale de sine stătătoare, cu regi proprii. Întinse teritorii (dintre munţii Haemus şi Dunăre, inclusiv Dobrogea) din regatul lui Burebista cad sub stăpânirea romană.

Statuia lui Burebista de la Oradea

Marcus Antonius

44 î.Hr.

În sudul Transilvaniei, după dispariţia lui Burebista şi până la suirea pe tron a lui Decebal, a existat, potrivit relatărilor lui Iordanes (sec. VI d.Hr.), un nucleu statal sub conducerea lui Deceneu.

31 î.Hr.

Marcus Antonius (82 – 30 î.Hr.) primeşte ajutor militar din partea regelui dac Dicomes care stăpânea Muntenia sau Moldova Centrală. În Banat sau Oltenia, izvoarele menţionează, la începutul domniei împăratului roman Augustus, pe un alt rege dac, Cotiso, ostil, şi el, Romei.

29/28 î.Hr.

Conduşi de regele Dicomes, dacii din nordul Dunării, în alianţă cu bastarnii, atacă populaţiile din sudul fluviului. Guvernatorul Macedoniei, Marcus Licinius Crassus, respinge invazia, cu ajutorul lui Roles, dinast geto-dac din sudul Dobrogei, „aliatul şi prietenul poporului roman" (*socius et amicus populi Romani*). Romanii îşi dezvoltă ofensiva spre nord, învingând succesiv pe Dapyx, apoi pe Zyraxes, regi geţi din Dobrogea. Dapyx este învins de către romani, fiind zidit de viu împreună cu soldaţii săi în peştera Keiris (neidentificată).

27 î.Hr.–14 d.Hr.

În ultima perioadă a domniei lui Augustus, Dobrogea intră sub supravegherea militară a Imperiului Roman, ea făcând parte, în continuare, din regatul clientelar al Traciei.

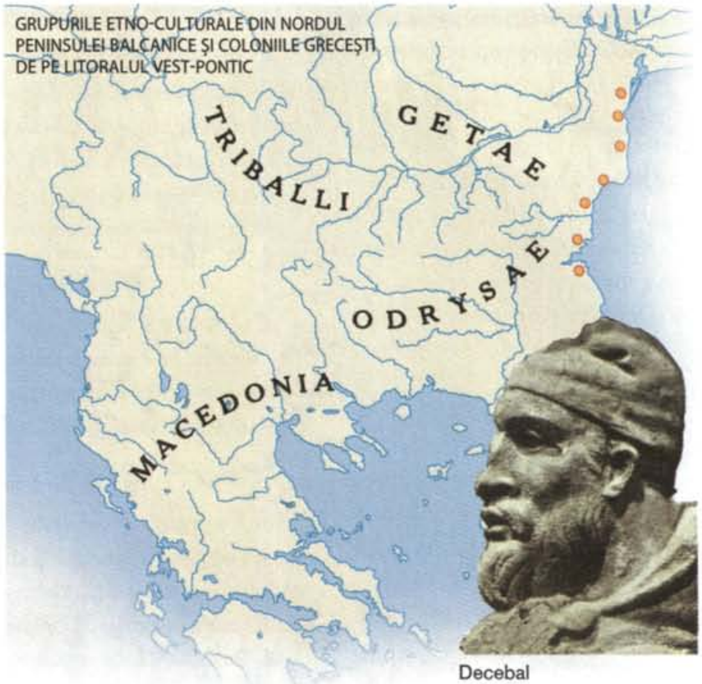
15 d.Hr.

Romanii creează provincia Moesia care se întindea de la Drava, din Serbia, până la Dimum (Belena, Bulgaria). Partea de răsărit a Moesiei, dintre Dimum şi Delta Dunării, se va numi *Ripa Thraciae*, actuala Dobroge.

Cea de-a doua jumătate a sec. I d.Hr.

Întinderea statului dac era, în această perioadă, substanţial redusă în comparaţie cu cea din vremea lui Burebista. Sub conducerea formaţiunii dacice având capitala la Sarmizegetusa se înfăptuieşte reunificarea statală a dacilor.

– Oraşele greceşti de pe litoralul Mării Negre s-au constituit într-o federaţie compusă, într-o primă etapă, din cinci, apoi din şase oraşe: Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, Odessos şi Mesambria.

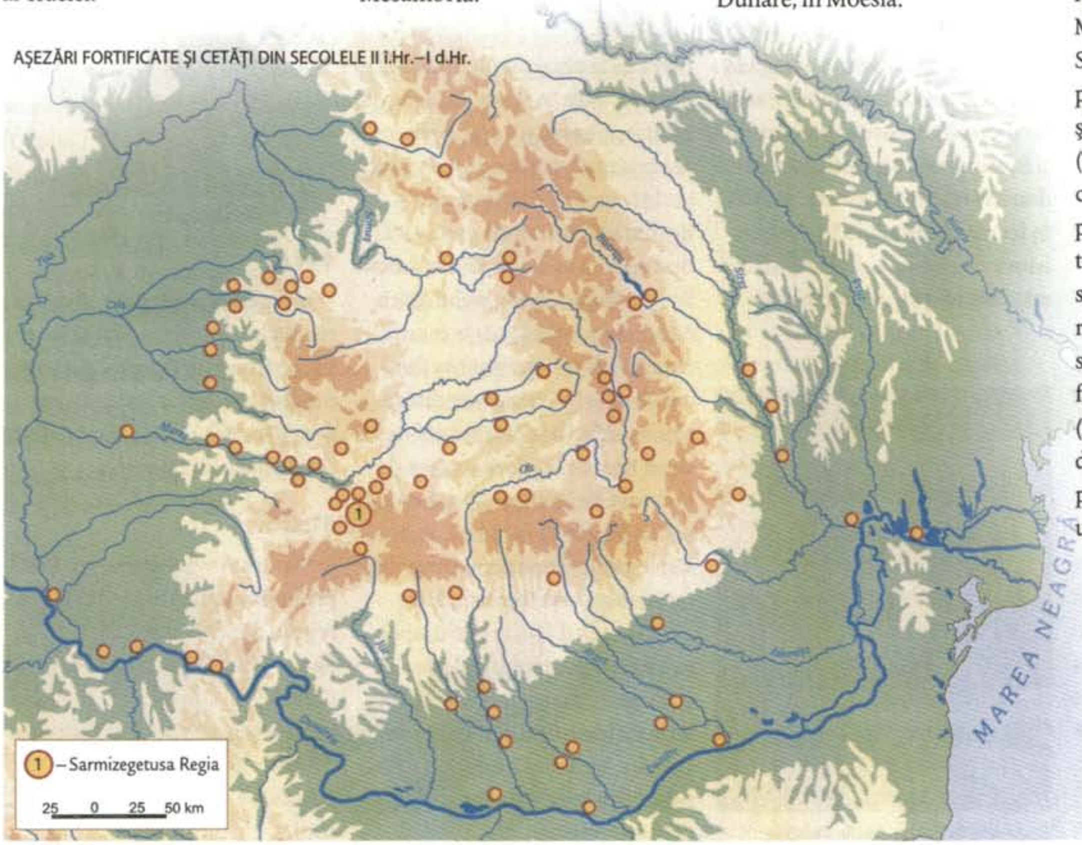
Decebal

85 d.Hr.

Dacii, având sprijinul militar al sarmaţilor roxolani şi al bastarnilor, întreprind o invazie la sud de Dunăre, în Moesia.

86 d.Hr.

Împăratul Domiţian (81–96 d.Hr.) întreprinde reforme administrative în ţinuturile ocupate în regiunea Dunării de Jos. Astfel, Moesia este împărţită în Moesia Superior şi Moesia Inferior, după poziţia lor faţă de cursul Dunării, şi despărţite de râul Ciabrus (Tibriţa, Bulgaria). Vestul Olteniei, cu Drobeta şi Banatul, erau încorporate Moesiei Superior, iar Muntenia, Moldova de Jos, de la Siret spre răsărit, Basarabia până la Tyras (Nistru) au fost incluse în Moesia Inferior. La aceasta din urmă va fi alipită şi *Ripa Thraciae* de altădată (Dobrogea), începând de la vest de Oescus (Ghighen, Bulgaria) şi până la gurile Dunării. În perioada următoare, ţinuturile din stânga

Împăratul Traian

Dunării și din nordul locului unde fluviul se varsă în mare, din Muntenia răsăriteană și din Moldova de miazăzi, devin părți componente ale Dobrogei. Din teritoriul cuprins între Dunăre, Nistru, Prut și Marea Neagră, cunoscut mai târziu sub numele de Basarabia, numai partea meridională era inclusă în Moesia Inferior, partea nordică fiind independentă.

87 d.Hr.

Cornelius Fuscus, prefectul pretoriului, trece Dunărea și dă o primă bătălie cu dacii conduși de Decebal. Legiunile romane sunt înfrânte, iar el ucis. Regele Duras (Diurpaneus) îi cedează tronul lui Decebal.

87–106 d.Hr.

Statul dac condus de Decebal includea Transilvania, Banatul, Oltenia și teritorii de dincolo de versanții estici ai Carpaților Orientali.

89 d.Hr.

Se încheie o pace de compromis între statul dac și Imperiul Roman.

101–102

Primul război purtat de împăratul Traian împotriva dacilor. Neputând fructifica victoriile parțiale din această confruntare, beligeranții încheie pacea, care în viziunea celor două tabere nu era decât un armistițiu. Acum, Traian, ia numele triumfal de Dacicus.

105–106

Al doilea război dacic. Decebal, trădat de aliați și atacat din mai multe direcții, după o eroică rezistență, este copleșit de forțele romane. Capitala Daciei, Sarmizegetusa, este cucerită. Decebal, pentru a nu fi prins viu de romani, se sinucide. Acum, Dacia este transformată în provincie romană.

106, august 11

Împăratul Traian, printr-un act special, decide transformarea Daciei într-o provincie imperială. Teritoriul noii provincii, după cum se poate vedea pe harta lui Ptolemeu și constata din mărturiile scriitorului Eutropiu, cuprindea tot spațiul intercarpatic cucerit de trupele romane, cea mai mare parte a Transilvaniei până la linia Someșului Mic, fără colțul de nord-est, cu bazinele superioare ale Mureșului și Oltului (Țara Oltului, Țara Bârsei până la pasul Oituz), Banatul, cuprins între Tisa, Dunăre, Munții Cernei și cursul inferior al Mureșului și jumătatea de apus a Olteniei, până la Jiu. Muntenia și sudul Moldovei au fost anexate la Moesia Inferior, iar partea răsăriteană a Olteniei, către sfârșitul domniei lui Traian, a fost alipită la Dacia sub numele de Dacia Inferior. Restul teritoriului a rămas *extra imperium* (Crișana, Maramureșul, partea de nord a Moldovei). Autoritatea romană se extindea și asupra țărmului mării până dincolo de Cetatea Albă.

119

Are loc organizarea administrativă a provinciei de la nord de Dunăre. Astfel, se formează Dacia Superior, cu reședința la Apulum, regiune care corespundea vechiului teritoriu al Daciei din timpul împăratului Traian, și Dacia Inferior (Oltenia), cu capitala la Romula (Reșca, jud. Olt).

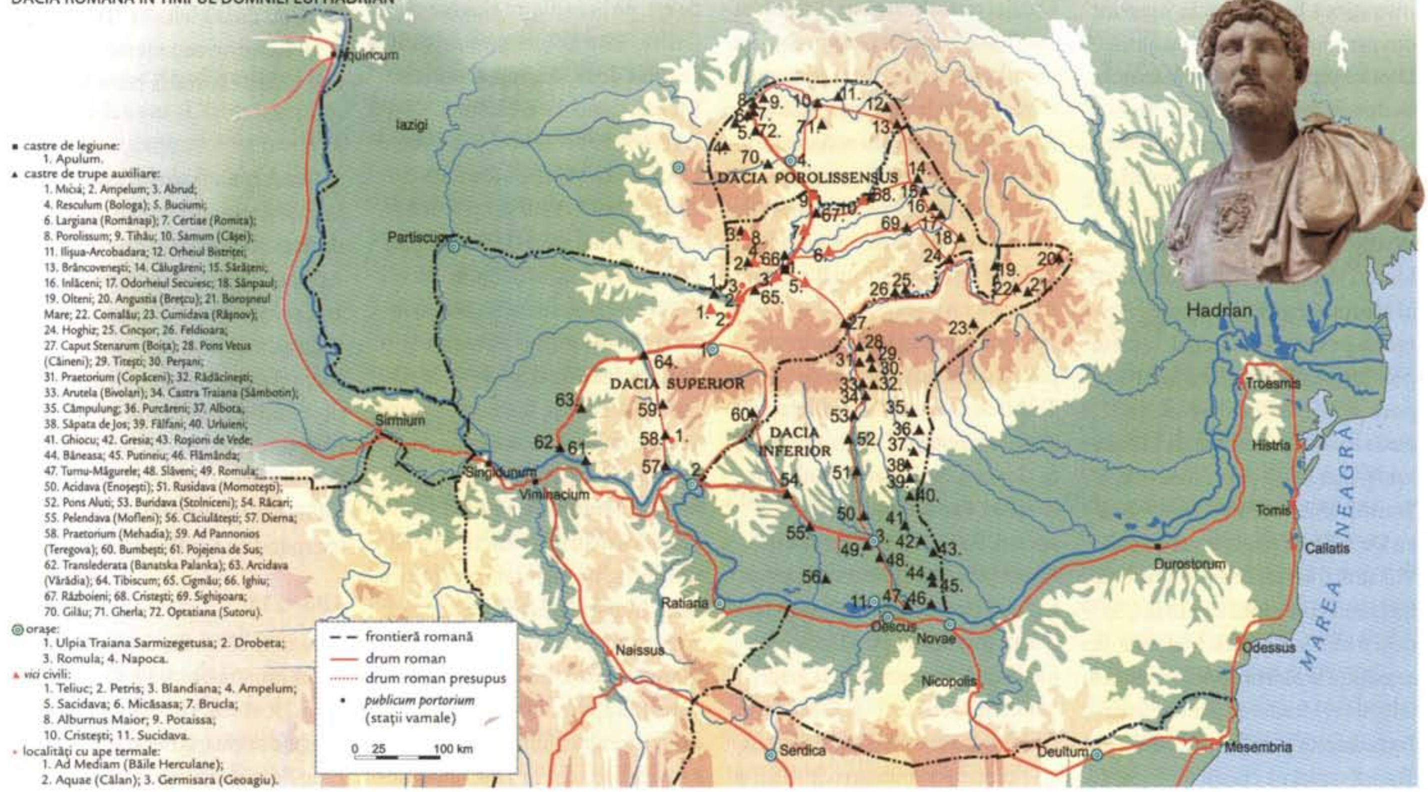
123–124

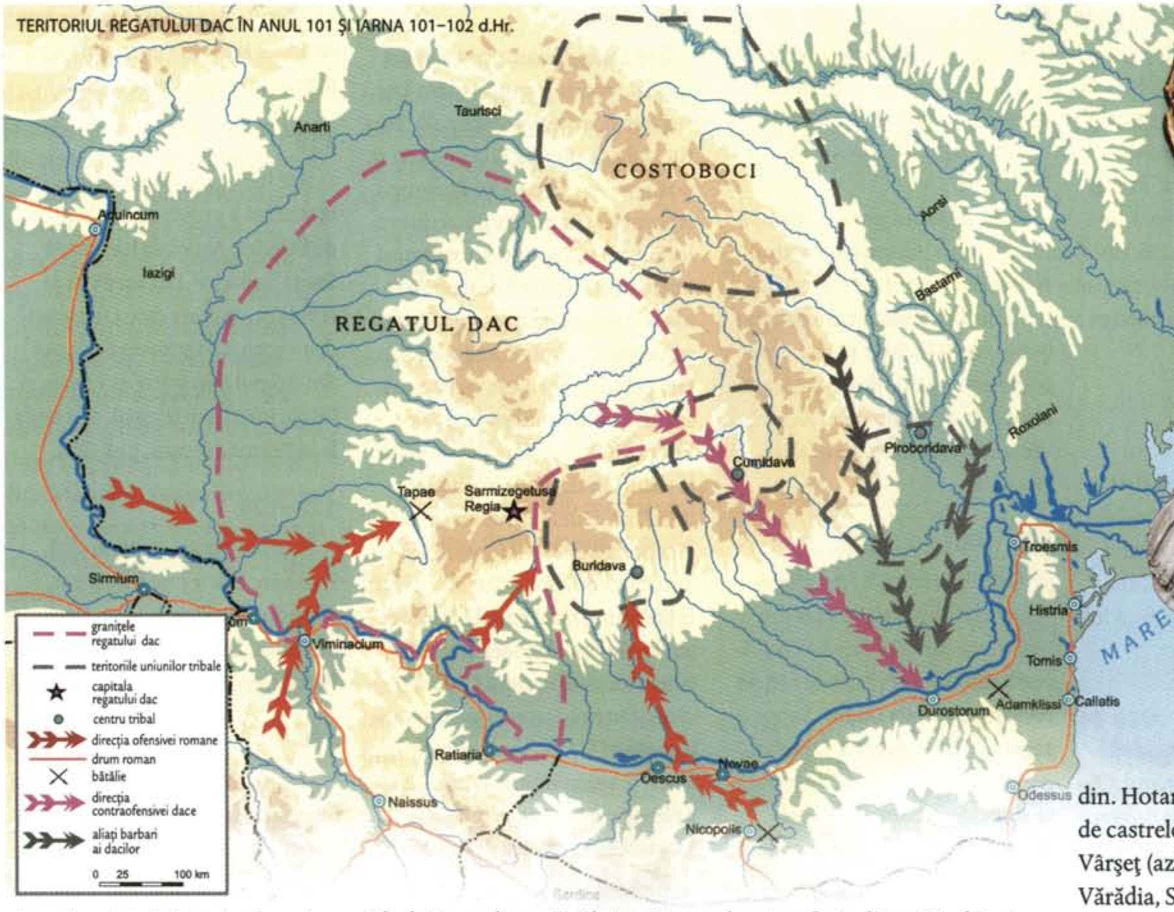
În urma vizitei împăratului Hadrian, Dacia este împărțită, din nou, în trei provincii: Dacia Superior, Dacia Inferior și Dacia Porolissensis.

166

Are loc, în perioada împăratului Marcus Aurelius (161–180), o ultimă modificare a organizării admi-

DACIA ROMANĂ ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI HADRIAN

Marcus Aurelius

Septimius Severus

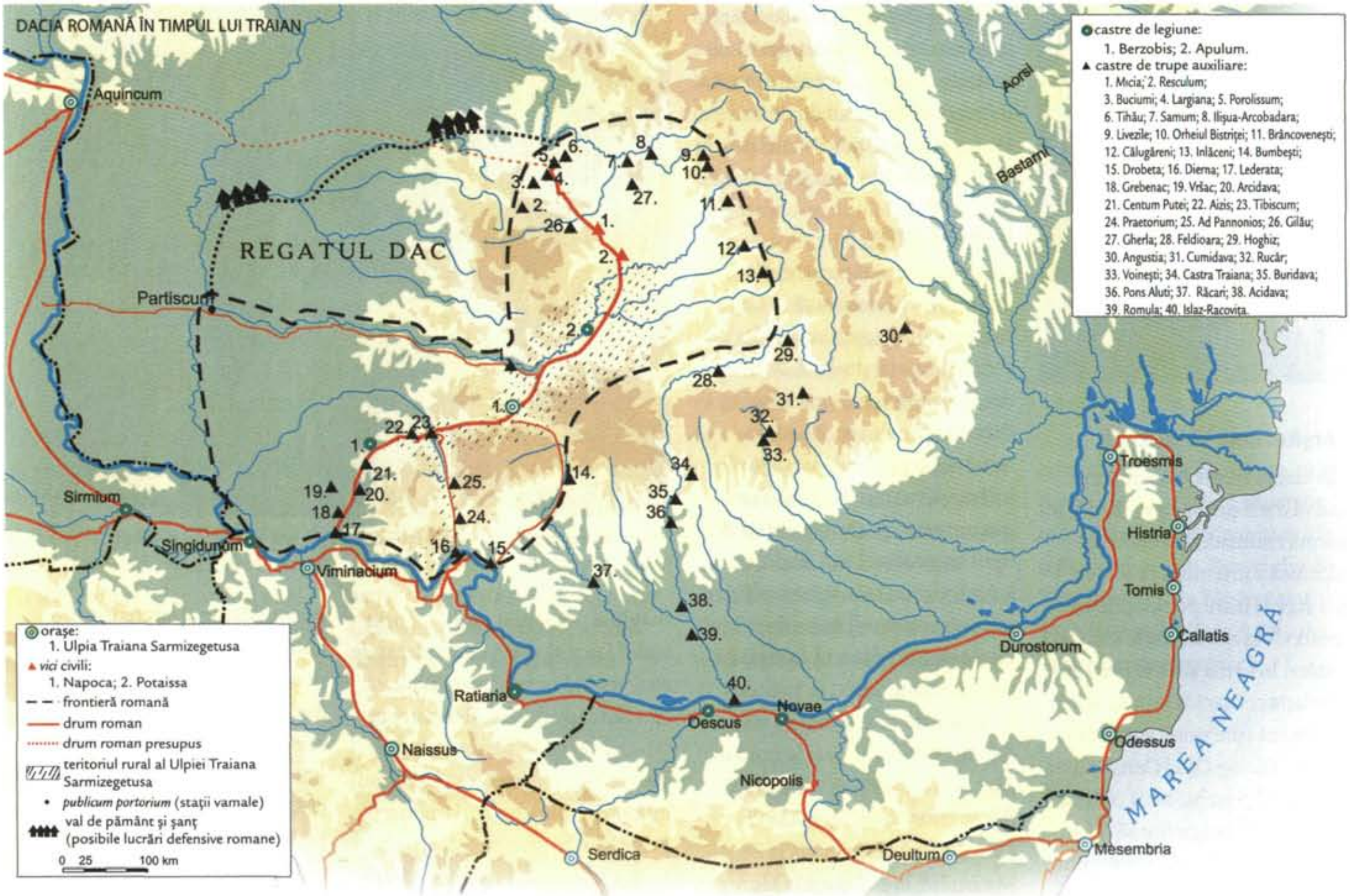
nistrative a Daciei. Dacia Superior din perioada 123–166 se va numi Dacia Apulensis, iar Dacia Inferior va deveni Dacia Malvensis. Teritoriul Daciei Porolissensis (nordul Ardealului) era cuprins la nord de râurile Someş şi Someşul Mare, la vest de munţii Meseş, la est de Munţii Vulcanici, la sud până la râul Mureş, iar până la vărsarea Arieşului pe cursul lui. Iniţial, centrul politic şi administrativ a fost Napoca, apoi Porolissum-Moigrad. *Dacia Apulensis*, cu capitala la Apulum (Alba Iulia), cuprindea restul Transilvaniei, având la nord hotar cu *Dacia Porolissensis*, la est munţii Vulcanici, la vest Munţii Apuseni, iar la sud cuprindea Banatul. Cea de-a treia Dacie, *Dacia Malvensis*, cu reşedinţa la Malva (Celei), includea Oltenia şi Muntenia până la *limes Transalutanus* şi colţul de sud-est al Transilvaniei pe cursul mijlociu al Oltului transilvan până la trecătoarea Oituz, mergând, în continuare, pe culmile Carpaţilor Meridionali. Hotarele Daciei, aşa cum au fost fixate de Traian, erau apărate de linii de castre. Astfel, graniţa de răsărit a fost trasată pe cursul Oltului pornind de la Dunăre până la Boiţa, în faţa pasului Turnu Roşu, *limes Alutanus*, cu o lungime de 250–260 km, fiind apărată de 16 castre de piatră, cărămidă sau pământ (Islaz, Tia Mare, Slăveni, Romula, Enoşeşti, Momoteşti-Drăgăşani, Ioneştii Govorii, Stolniceni, Sâmbotin, Bivolari, Rădăcineşti, Titeşti, Copăceni, Racoviţa, Câineni, Boiţa). Pe porţiunea Oltului transilvan şi a râului Negru, între Boiţa şi Pasul Oituz, graniţa de est a Daciei era fortificată de castrele de la Feldioara, Cincşor, Hoghiz, Cumidava, Comalău, Boroşneu Mare, Breţcu şi Olteni. În continuarea frontierei de est, pe linia dintre Hoghiz şi Orheiu Bistriţei, asigurau apărarea castrele de la Sânpaul, Odorheiu Secuiesc, Inlăceni, Sărăţeni, Călugăreni, Brâncoveneşti şi Orheiu Bistriţei. La nord, pe distanţa dintre Orheiu Bistriţei şi Porolissum, se aflau castrele de la Ilişua, Căşeiu, Tihău, Porolissum. Partea vestică a Daciei avea frontiera la marginea Munţilor Meseşului, fiind întărită de castrele de la Romita, Românaşi, Buciumi, Bologa. Se prelungea, în continuare, pe culmile Munţilor Apuseni până în valea Mureşului, unde era amplasat castrul de la Micia. În aval, pe Mureş, pe malul stâng, sunt cunoscute garnizoanele de la Bulci, Aradu Nou, Periam, Sânnicolau Mare şi Cenad, unde erau staţionate unităţi romane. Romanii îşi exercitau autoritatea până la vărsarea Mureşului în Tisa, la Seghedin. Hotarul de vest era consolidat de castrele de la Banatska Palanka, Vârşeţ (azi în Serbia, Voivodina), Vărădia, Surducu Mare, Berzovia. Castrele de la Mehadia, Teregova şi Tibiscum aveau menirea să apere o linie de la sud la nord.

170

Conform izvoarelor antice, în Munţii Sarmatici trăia o populaţie de daci liberi numiţi costoboci. Această populaţie, care ocupa o arie ce cuprindea Maramureşul, Galiţia, Moldova de Sus, de o parte şi de alta a lanţului Carpaţilor nordici, profitând de slaba rezistenţă romană de la Dunărea de Jos, întreprinde o expediţie militară în provinciile balcanice, începând cu Scythia Minor.

193–211

În timpul cât Septimius Severus a fost împărat, oraşele dacice Dierna, Drobeta, Potaissa primiseră rang de *colonia*, iar Porolissum, rang de *municipium*.

260–271

Într-o copie făcută probabil în sec. al XI-lea sau al XII-lea, se păstrează un important document cartografic, *Tabula Peutingeriana*, document elaborat în perioada de sfârşit a stăpânirii romane în Dacia reproducând o parte a provinciei.

270–300

Sub presiunea atacurilor popoarelor migratoare şi ale dacilor liberi, împăratul Aurelian retrage armata şi administraţia romană din Dacia.

271–602

După retragerea aureliană, vreme de mai bine de trei secole, Dacia va rămâne în aria de influenţă economică, politică şi culturală a Imperiului Roman. Populaţia daco-romană este nevoită, în secolele următoare, sub presiunea popoarelor migratoare, să părăsească oraşele şi târgurile, refugiindu-se în zone ferite, în văi, păduri, ducând o viaţă de păstori şi agricultori. Numeroase descoperiri arheologice de la Ţaga (Cluj), Soporul-de-Câmpie, Cipău (Mureş), Bratei (Sibiu) ş.a. vin să susţină această aserţiune.

284–305

În timpul împăratului Diocleţian, Dobrogea devine provincie de sine stătătoare a imperiului sub numele de Scythia Minor. Graniţele noii provincii erau: Dunărea Inferioară, Marea Neagră, iar la sud o linie convenţională care pornea de pe malul vest-pontic, de la Gerania (Ekrene, Bulgaria) şi, mergând pe limita dintre teritoriile cetăţilor Dionyssopolis şi Odessos, se îndrepta spre nord-nord-vest, pe la vest de Zaldapa, continuând la vest de Tropaeum Traiani, pentru a ajunge la Dunăre, între Altinum şi Sucidava. Capitala provinciei era Tomisul.

290

La Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea) sunt atestaţi primii martiri creştini din Dobrogea (Astion şi Erictet).

293

Diocleţian împarte Imperiul Roman în 101 provincii, grupate, la rândul lor, în 12 dioceze.

395

Dobrogea, împreună cu provinciile de la sud de Dunăre, sunt incluse în Imperiul Roman de Răsărit.

Sec. VI

La nord de Dunăre, la Sucidava, este construită prima bazilică creştină.

536

Cele două Scythii sunt desprinse de dioceza Tracia.

586–587

Au loc ciocniri între avaro-slavi şi trupele romano-bizantine, conduse de Comentiolus, comandantul Traciei. Retrăgându-se, în timpul unui marş de noapte, un soldat din trupele comandate de Comentiolus, potrivit cronicarului Theophanes, rosteşte „în limba părintească", cuvintele „Torna, torna, fratre" („retorna", după Theophylactos), considerate „cea mai veche urmă de limbă străromână".

Cruce din Callatis, cu inscripție pentru pomenire

Sfârşitul sec. VI–sec. VII

În aceste secole, pătrunderea masivă a triburilor slave şi a altor neamuri nomade în Peninsula Balcanică a însemnat ridicarea unei stavile între populațiile romanice de la nord şi de la sud de Dunăre. În urma acestei presiuni, populația romanică de sud se deplasează spre nord, sud şi vest. Eruditul filolog Ovid Densusianu (1873–1938) conchidea că „năvălirea slavilor şi bulgarilor să fi fost cauza principală a perturbațiilor care avură loc în Evul Mediu la sudul Dunării şi care siliră macedoromânii să părăsească vechile lor locuințe". Deci, din secolele VI şi V, arată Densusianu, macedoromânii au început să coboare către sud, stabilindu-se pe teritoriul Epirului şi Thessaliei, unde apar în mare număr în secolul XI (*Histoire de la langue roumaine*, Paris, 1901).

795–796

Izvoarele istorice din secolele IX şi X menționează existența primelor formațiuni social-politice în regiunea carpato-dunăreană, formațiuni conduse de jupani, cnezi şi voievozi.

Sfârşitul sec. IX

„Țara Balak", de care aminteşte geograful şi istoricul armean Moise Chorenati, a fost localizată, în urma unor îndelungate cercetări, între Carpați şi Dunăre. Aceleaşi cercetări au evidențiat că numele de „Balak" a fost împrumutat de învățatul armean din izvoarele greceşti, care îi indică astfel pe români şi Țara Românească.

Începutul sec. X

Anonymus, notarul regelui ungur Béla III, relatează în *Gesta Hungarorum* (Faptele ungurilor), scrisă către sfârşitul sec. XII, dar la elaborarea căreia a folosit date de la finele sec. XI, că, în momentul pătrunderii ungurilor în Transilvania, existau aici organisme statale ale românilor de tipul voievodatelor. Cronicarul aminteşte trei formațiuni politice, trei voievodate aflate pe teritoriul intracarpatic: ducatul (voievodatul) lui Menumorut, se întindea, în partea de vest, până la Tisa în regiunea Nyrului, deci la nord de Satu Mare; la răsărit până la „pădurea Igfon", adică până la Piatra Craiului; la sud-est până la Porțile Meseşului; la sud până la Mureş, iar înspre nord până la Someş. Rezultă că „țara" lui Menumorut, cu reşedința în cetatea Biharea, cuprindea o vastă zonă, adică viitoarele județe Arad, Bihor, Satu Mare, Sălaj, o bună parte a Maramureşului şi chiar Țara Oaşului. Cronicarul notează că solii regelui

Pătrunderea maghiarilor în Carpați, după *Cronica pictată de la Viena*

maghiar „au trecut râul Tisa prin vadul Lucy şi, după ce au plecat de aici, venind în fortăreața Biharea, au salutat pe ducele Menumorut şi i-au prezentat darurile pe care ducele lor i le trimisese". În timpul întâlnirii, solii unguri, Usubun şi Veluc, cer, în numele lui Arpad, teritoriul de la râul Someş până la marginile Nyrului. Ducele Menumorut, spune în continuare cronicarul ungur, i-a primit cu bunăvoință şi, încărcându-i cu daruri, a treia zi le-a cerut să se întoarcă şi să ducă regelui Arpad răspunsul său: „Spuneți lui Arpad, ducele Hungariei, domnului vostru: datori îi suntem ca un amic unui amic cu toate ce-i sunt necesare, fiindcă e om strein şi duce lipsă de multe. Teritoriul însă pe care l-a cerut bunăvoinței a noastre nu i-l vom ceda niciodată, câtă vreme vom fi în viață. Şi ne-a părut rău că ducele Salanus i-a cedat un foarte mare teritoriu, fie din dragoste, cum se spune, fie din frică, ceea ce se tăgăduieşte. Noi, însă, nici din dragoste, nici din frică nu-i cedăm din pământ nici cât un deget, deşi a spus că are un drept asupra lui. Şi vorbele lui nu ne turbură inima, că ne-a arătat că descinde din neamul regelui Attila, care se numea biciul lui Dumnezeu. Şi chiar dacă acela a răpit prin violență această țară de la strămoşul meu, acum însă, grație stăpânului meu, împăratul din Constantinopol, nimeni nu poate să mi-o mai smulgă din mâini". Un al doilea voievodat, condus de Glad, se întindea, după spusele lui Anonymus

Oastea lui Attila atacând un oraş, din *Gesta Hungarorum*

(cap. XI), de la Mureş până la cetatea Orşovei (*A fluvio Morus unqus ad castrum Orscia*). Limitele acestui voievodat erau: la nord Mureşul, la sud Dunărea, înspre sud-vest se întindea până la aproximativ jumătatea drumului dintre Palanka şi Panciova, acolo unde se afla cetatea Keve (Cuvin), reşedinţa sa, iar la răsărit limita era, probabil, cea a Banatului până la Ţara Haţegului. Cronica scrie, în cap. 44, că ungurii „punându-şi oastea în mişcare, au venit la râul Timiş şi şi-au aşezat tabăra la Vadul de Nisip. Dar când au vrut să treacă râul Timiş, le-a ieşit în cale ducele acelei ţări, Glad, din al cărui neam s-a tras Ahtum". Încercând să-şi apere ţara, Glad a concentrat călăreţi şi pedestraşi români, bulgari şi pecenegi pe râul Timiş, dar a fost înfrânt de oştile numeroase ale năvălitorilor. Glad se refugiază în cetatea Cuvin, care, în cele din urmă, este cucerită. Cel de-al treilea voievodat, condus de Gelu, era situat în centrul Transilvaniei, având limita spre nord-vest la Porţile Meseşului, iar spre răsărit, miazănoapte şi miazăzi, probabil, marginile podişului Transilvaniei. Confruntarea armată dintre „Gelu, ducele blachilor" (*Gelou dux Blachorum*), care stăpânea acest teritoriu, cu capitala, probabil, la Dăbâca, regiune denumită „Ţara Transilvaniei" (*terra Ultrasilvana*) şi Tuhutum, trimisul lui Arpad, este astfel prezentată de cronicar: „Iar Gelu, ducele ultrasilvan, aflând despre venirea lui, şi-a strâns armata şi foarte repede a pornit călare în calea lui pentru a-l opri la Porţile Meseşului, dar Tuhutum, traversând pădurea într-o zi, a sosit la râul Almaş. Atunci ambele armate au ajuns faţă în faţă, între ele găsindu-se numai râul. Ducele cu arcaşii săi voia să-i oprească acolo". Înfrânt în luptă, voievodul român (*quidum Blachus*) Gelu este ucis lângă râul Căpuş. Geograful ungur Cholnoky Jenö apreciază că şi după cucerirea Transilvaniei, fapt petrecut la începutul sec. XIII, această provincie românească nu s-a integrat niciodată în Ungaria, ea fiind considerată în continuare „fie ca Dacia, fie ca provincia Transilvania, şi având totdeauna o istorie proprie". În afara voievodatelor amintite în *Gesta Hungarorum*, au mai existat şi altele care, prin poziţia geografică, se situau în afara direcţiilor de înaintare ale triburilor ungare. Este vorba de Ţara Bârsei, Ţara Făgăraşului, Ţara Haţegului, Ţara Argeşului, Ţara Maramureşului etc.

Tuhutum

912–959

Constantin VII Porfirogenetul este primul care foloseşte termenul „romani" pentru locuitorii Daciei.

943

În partea sud-estică a ţării, în Dobrogea, pe valea Carasu, populaţia locală, în a doua jumătate a sec. X, era organizată în formaţiuni politice stabile, conduse de feudali locali, precum jupanii Dimitrie şi Gheorghe (cnezi sau voievozi).

971

Se instalează, în nordul Dunării, dominaţia bizantină. Împăratul Ioan I Tzimiskes (969–976), aflat la Dorostolon (Silistra), primeşte reprezentanţii cetăţilor situate pe malul stâng al Dunării, care recunosc suzeranitatea bizantină. Kedren, cronicar bizantin, aminteşte, în acest an, de stăpânitorii locali din Dobrogea, „ei şi cetăţile lor".

976

Ioan Skylitzes, istoric bizantin, menţionează existenţa vlahilor (a românilor) în ţinutul dintre Castaria şi Prespa, în inima Macedoniei istorice. Aria lor de existenţă se întindea în Epir, Thessalia, munţii Rodopi, Munţii Pindului, unde, cu trecerea anilor, au întemeiat şi dezvoltat puternice aşezări româneşti (Moscopole, numit *Urbs Amplisima*, Paleohori, Prozvala, Perivole, Meţova etc.). Etnografi renumiţi (Leakey, Puqueville, Kanitz, Thumen, Legan, Weigand ş.a.) au evidenţiat comunitatea de sânge şi de limbă a macedoromânilor cu românii din stânga Dunării. După ce luase drumul pribegiei (oct. 1848), Nicolae Bălcescu spunea, într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica, că „de la Dunăre şi până la Balcani, numai sate româneşti sunt", numindu-i pe macedoneni un „avanpost al românismului".

980

Împăratul bizantin Vasile al II-lea Bulgaroctonul (976–1025) îl numeşte pe strategul Niculiţă (Nikolitzas) conducător militar al vlahilor din Helladikon (Thessalia), teritoriu care, în secolul următor, va fi cunoscut sub denumirea de „Vlahia Mare". Menţionarea vlahilor sau valahilor (nume sub care erau cunoscuţi, în Evul Mediu, românii) în acest spaţiu geografic de către istorici însemna, implicit, recunoaşterea romanităţii românilor şi, totodată, încheierea etnogenezei poporului român.

Bula dată de acelaşi împărat în 1018 cerea ca toţi vlahii ce trăiau pe actualul teritoriu al Bulgariei şi în împrejurimi să atârne ecleziastic de arhiepiscopul din Ohrida. „Ordonăm, glăsuia documentul, să fie păstorite de acelaşi prea Sfânt Arhiepiscop şi să ia canonicul de toate acestea şi de la vlahii din toată Bulgaria, şi de la turcii de prin împrejurimile Vardarului, care sunt cuprinşi în hotarele Bulgariei".

Ruinele cetăţii Veliko Târnovo

Ducele Gelu (Gyula), luat prizonier de regele maghiar Ştefan, ilustraţie din *Cronica pictată de la Viena*

Prima jumătate a sec. XI

Scrierea hagiografică cunoscută sub numele de *Legenda Sfântului Gerhard* (*Legenda Sancti Gerard*), capitolul al X-lea, conţine ample informaţii despre principatul lui Ahtum ce cuprindea întreg Banatul şi regiunea Mureşului inferior. Urmaş al lui Glad, Ahtum, de credinţă ortodoxă, stăpânea un vast teritoriu având limitele spre apus Tisa, spre sud Dunărea, spre nord Crişul şi, probabil, spre răsărit, până în Ţara Haţegului, cu centrul politic în *urbs Morisena* (ulterior Cenad). Puterea armatei sale întrecea pe cea a regelui ungar Ştefan I, pe care „nu-l prea lua în seamă" (I. Lupaş). După unele izvoare, în primii ani ai acestui veac, Transilvania (*Transilvanum regnum*) era o ţară întinsă (*latissimum*), fiind stăpânită de Gyula (Gyla-Jula), urmaşul lui Gelu. Hotarul Transilvaniei era reprezentat spre apus de Poarta Meseşului, spre nord de marginea sudică a Maramureşului şi spre sud de marginile septentrionale ale Ţării Făgăraşului şi ale Ţării Haţegului.

Secolele XI–XIII

În acest interval de timp sunt atestate concentrări demografice stabile în întreg spaţiul carpato-danubiano-pontic. Cunoscute sub variate denumiri (cnezate, comitate, ducate, voievodate, ţări), ele s-au impus prin viaţa înfloritoare, prin capacitatea militară de a-şi apăra pământurile şi libertăţile în faţa invadatorilor, drept centre puternice politico-administrative, autentice nuclee ale organizaţiilor politice.

1027 (sau 1025)

Analele din Bari menţionează existenţa vlahilor în armata bizantină, comandată de protospătarul Oneste, care îşi disputa cu arabii supremaţia asupra Siciliei.

1050

Geograful persan Gardizi menţionează, în lucrarea *Podoaba istoriilor*, pentru prima dată pe românii nord-dunăreni.

1066

În Munţii Pindului, la izvoarele râului Arta, se afla aşezarea românească Aminiciul sau Metzova. Bula lui Andronic cel Tânăr Paleologul, ce datează din 1336, aminteşte de hotarele Metzovei şi ale altor aşezări româneşti.

1075

Un act emis de cancelaria regelui Géza I (1074–1077) menționează, pentru prima dată, teritoriul Transilvaniei, cetatea Turda (*Castrum Turda*) și „orașul" Biharea (*Bichor civitas*).

1091–1118

Ana Comnena, fiica împăratului bizantin Alexios I Comnen, menționează în *Alexiada* existența unor voievozi puternici în regiunea Dunării de Jos, precum Tatos, care stăpânea Dobrogea de sud (Silistra), Sestlav, controlând partea de nord-vest a ținutului dobrogean (este probabil ca Vicina să se afle în această zonă), și Satza, a cărui autoritate se exercita asupra părții de nord-est, cu centrul, probabil, la Preslav (Bulgaria).

Sec. XII

Cronicarul bizantin Ioan Kinnamos, secretar al împăratului Manuel I Comnen (1143–1180), arată că vlahii din Balcani „sunt colonii de demult ai celor din Italia".

1164

Istoricul și scriitorul bizantin Nicetas Choniates amintește de „vlahii" de la răsărit de Carpați, în apropiere de Halici. *Kronika Voskresenskaia* (anale rusești) din aceeași epocă spune că Hotinul este oraș bulgaro-vlah.

1170

Rabinul Benjamin din Tudella (orășel din provincia spaniolă Navarra) menționează în însemnările sale de călătorie pe vlahii din Thessalia, precum și existența *Terra Blacorum* în Balcani.

Sfârșitul sec. XII – începutul sec. XIII

Primii coloniști germani s-au așezat în satele Cricău, Ighiu și Romos (din județele Alba și Hunedoara).

1185–1186

Sub conducerea fraților români Petru și Asan, populațiile vlahă și bulgară se răscoală împotriva asupririi bizantine, întemeind Imperiul Asăneștilor. Acest moment de maximă afirmare politico-militară a vlahilor din Peninsula Balcanică este atestat în corespondența dintre papa Inocențiu al III-lea cu regele și cu arhiepiscopul „bulgarilor și vlahilor". Teritoriul aflat în stăpânirea lui Petru și a lui Asan se întindea între Balcani și Dunăre, fiind cunoscut sub numele de Vlahia. Dobrogea se pare că nu a intrat în componența noului stat. Petru, fratele cel mare, a luat, în 1186, titlul de împărat și stăpânea Bulgaria răsăriteană, iar Asan, restul teritoriului. Între 1192 și 1194 imperiul cuprindea Tracia și provinciile vecine, întinzându-se de la Niș, în Serbia, și până la Serres, în Macedonia. Către anul 1200, dominația Asăneștilor, în expansiune, a atins, în Banatul Severinului, granițele regilor arpadieni.

Sec. XIII

Cnezatul Câmpulungului cuprindea 16–18 sate de pe valea superioară a Tisei, pe valea Tarasului, având centrul, probabil, la Sarasău și fiind condus de voievodul Erdeu-Codrean. Către sfârșitul secolului, el s-a descompus ca urmare a așezării în zonă (în Câmpulung, Teceu, Visc, Sighet) a sașilor și a ungurilor.

Cnezatul Marei se întindea pe cea mai mare parte a văii Mara și avea în componența sa nouă sate. Familia Dragoș (alta decât a „descălecătorului" Moldovei) a stăpânit cnezatul, cu centrul la Slatina-Ocna Șugatag. După moartea lui Dragoș, cnezatul va fi condus de Dragomir și Giulea, fiii acestuia, care erau cunoscuți sub numele de Giulești.

Cnezatul Talaborului, așezat pe valea cu același nume, avea, probabil, centrul în satul Talabor.

Cnezatul Bârjavei ocupa valea omonimă, fiind în stăpânirea familiei cneziale a Crăciuneștilor și a Bilcenilor, care-și stabiliseră centrul la Bilca.

1202

În corespondența dintre papa Innocențiu al III-lea și Ioan Asan, conducătorul Imperiului Vlaho-Bulgar, găsim prima atestare documentară a legăturii dintre vlahi/valahi și romani. „Am auzit și noi, spune papa, că din nobila viță a Romei își trag originea strămoșii tăi și că de la ei ai moștenit noblețea sângelui". În răspunsul său, Asan se referă la „amintirea sângelui și a patriei noastre din care coborâm".

Papa Innocențiu al III-lea

La curtea Țaratului Bulgar, tablou de Jan Matejko (*reconstituire*)

1218–1241

Sub Ioan Asan al II-lea, Imperiul Asăneștilor atinge apogeul dezvoltării sale. Hotarele lui cuprind teritorii de la Marea Adriatică până la Marea Neagră. În perioada următoare, după stingerea dinastiei Asăneștilor, imperiul cunoaște un declin. Despotatele aromânești ca Megali Vlahia, Ano Vlahia și Muzachea își continuă viața independentă până la venirea turcilor în Europa. Relațiile diplomatice și economice ale despotatelor aromânești cunosc o intensă dezvoltare. Se stabilesc legături strânse cu orașele italiene și dalmațiene, în special cu Veneția.

1222

Bula de aur a regelui Andrei al II-lea (1205–1235) menționează districtul Făgărașului (sub forma unei fâșii lungi, între Olt și munții Făgăraș, îngustă cât permiteau cele două „hotare naturale") ca fiind *terra Blachorum*, iar Béla al IV-lea îl numește într-un document *terra Blachorum de Kyrch* (țara românilor de Cârța).

Béla al IV-lea

1224

Andrei al II-lea, rege ungur, confirmă în acest an actul lui Geza, vorbind mai clar despre linia despărţitoare „dintre noi şi Ardeal".

1230

Este întemeiat Banatul de Severin. Fiind situat la frontiera nord-vestică a Ţaratului Bulgar, el cuprindea o parte din Oltenia de vest şi zona dintre munţii Semenicului şi Carpaţi.

1231

O primă delimitare a Maramureşului o întâlnim în vremea regelui ungar Andrei al II-lea. La sud se învecina cu muntele Gutâiul, despărţindu-l de Chechişul Sătmarului, iar spre vest linia imenselor păduri îl delimita de comuna Felszász din Ungaria. Situat la marginea regatului ungar (*caput Maramors*), Maramureşul nu a fost integrat nici până la această dată Ungariei, a cărei margine răsăriteană era reprezentată de hotarul viitoarelor comitate Ugocsa şi Berg.

1233

Prima atestare a Banatului Severinului şi a dregătoriei de ban de Severin. Teritoriul includea partea limitrofă a Ardealului (Ţara Haţegului şi ţinutul Almăşului), Mehedinţiul, cu Turnu Severin, şi o parte din Gorj şi din Vâlcea, apoi teritoriul comitatului Caraş-Severin. Pentru scurte intervale de timp, Banatul Severinului s-a întins şi la sud de Dunăre.

1242–1262

„Oaspeţii regali", elemente alogene, sunt primii colonişti pe care autoritatea maghiară i-a aşezat în punctele strategice ale Maramureşului pe valea Tisei (Sighet, Câmpulung, Tecen, Visc) şi pe drumul spre Galiţia (pe valea Neagovei). Documentele vorbesc despre conflicte permanente dintre românii localnici şi „oaspeţii regali" pentru stăpânirea unor pământuri sau pentru alte beneficii.

1247, iunie 2

Diploma dată cavalerilor ioaniţi (*Diploma ioaniţilor*) de regele Béla al IV-lea menţionează existenţa a cinci formaţiuni politice stabile, cu un teritoriu conturat, având propriile conduceri militare. Acestea au fost: Ţara Severinului (*terra Zewrini*), cu capitala la Turnu Severin; cnezatele lui Ioan (*keneziatus Joannis*) şi Farcaş (*keneziatus Farcasi*).

Blazonul cavalerilor ioaniţi (Crucea de Malta)

Cnezatul lui Ioan era situat, probabil, în părţile sudice ale Olteniei de azi, până la Dunăre, cel al lui Farcaş, în părţile nordice, prin Vâlcea (viitoarele judeţe Romanaţi şi Vâlcea). Se adăugau voievodatele lui Litovoi şi Seneslau. Cel al lui Litovoi se întindea de-a lungul văii Jiului, între Jiu şi Olt, până la lanţul carpatic, reunind astfel pe românii de la sud şi de la nord de munţi, incluzând şi Ţara Haţegului. La stânga Oltului, prin zonele de deal şi munte ale Argeşului, ale Muscelului şi ale Dâmboviţei, atingând, la sud, Dunărea, iar la nord trecând probabil şi peste cununa Carpaţilor, cuprinzând şi Ţara Făgăraşului, se afla voievodatul lui Seneslau, cu centrul în depresiunea Piteştilor sau a Arefului. Diploma evidenţiază faptul că cele două voievodate, al lui Litovoi şi cel al lui Seneslau, rămâneau ale românilor (*quas Olatis relinquimus, quas eosdem relinquimus*). Documentul reflectă stadiul înaintat de dezvoltare a societăţii româneşti de la sud de Carpaţi.

1250, iunie 23

Un document cu această dată aminteşte ca, la 1210, o oaste, condusă de comitele sibian Ioachim, avea în componenţa sa români, saşi, secui şi pecenegi. Acest lucru evidenţiază că în părţile sud-estice ale Transilvaniei a existat încă de la începutul secolului XIII o formaţiune politico-administrativă, un voievodat sau un cnezat.

1277 sau 1279

Are loc un conflict armat între Litovoi şi Ladislau al IV-lea, regele ungar, provocat de refuzul voievodului român de a mai plăti tribut şi, totodată, de extinderea autorităţii sale asupra unor teritorii aflate la nord de versantul carpatic. În urma confruntării, Litovoi este ucis, iar fratele său, Bărbat, este luat prizonier. Plătind o mare sumă de bani şi recunoscând suzeranitatea regelui Ladislau al IV-lea, Bărbat este eliberat, rămânând stăpân în voievodatul său.

Negru Vodă (Radu Negru)

1288, iunie 8

Într-un act din timpul celei de a treia reveniri a lui Roland Borşa la conducerea voievodatului Transilvaniei, aceasta este caracterizată ca *regnum Transilvanum*, fiind o ţară suverană din punct de vedere constituţional.

1290

În *Letopiseţul Cantacuzinesc* se afirmă că, în acest an, „Radu Negru Voievod, mare herţeg de Amlaş şi Făgăraş", însoţit de poporul său, trece munţii şi, coborând râul Dâmboviţa, „a început să facă ţară nouă". Letopiseţul spune că a făcut Câmpulungul, apoi Argeşul, unde „şi-a pus scaunul de domnie". În popor este cunoscut sub numele de Radu I.

1291, martie 11

Regele Ungariei Andrei al III-lea (1290–1301) convoacă, la congregaţia de la Alba Iulia, pe „toţi nobilii saşi, secui şi români din toate părţile Transilvaniei" (*universis nobilibus, Saxonibus, Syculis et Olachis in partibus Transilvanis*).

Secolele XIV–XV

În spaţiul dintre Dunăre şi Marea Adriatică, pe teritoriile de astăzi ale Croaţiei, Bosniei, Herţegovinei, Muntenegrului, Sandjakului, Dalmaţiei, Serbiei şi Kossovului, locuia compact o populaţie românească ce vorbea acelaşi grai şi avea aceleaşi tradiţii, obiceiuri şi religie cu cea din stânga Dunării. Pornind din Banatul istoric şi mergând spre vest, în ţinuturile Bosniei şi ale Croaţiei, până în peninsula Istria şi marginea Veneţiei, elementul etnic românesc convieţuia cu alte popoare. Populaţia românească din zona cuprinsă între marginile Belgradului şi cele ale Vidinului avea ramificaţii în mai multe direcţii. Românii din acest teritoriu erau numiţi timoceni. *Cronica preotului din Diocleea* (Muntenegru) notează că „bulgarii, bătându-se, au cucerit toată Macedonia, după aceea toată provincia latinilor, care s-au numit romani, dar acum morovlahi, adică latini negri".

Cetatea Braşovului

În acordul (mai, 1357) dintre Republica Ragusa (azi, Dubrovnik) şi ţarul sârb Ştefan Uro se preciza că vlahii (românii) făceau comerţ cu sare. Mănăstirea Zica din zonă a primit danie numeroase sate româneşti situate în zona Moraviei de vest, Metohia, Zeta (Muntenegru).

Conform istoricului ceh K.J. Jirecek (1854–1918), în peninsula Pelesac (Sabioncello), încorporată în 1399 Republicii Ragusa, şi în Herţegovina, în zona Niksič (Onagost), trăiau vlahii. Sunt menţionate nume de români (Ştefan, Bogos, Danciu – „Danzulli"), locuitori ai Ragusei. În Muntenegru sunt cunoscute aşezări de români (musulmani) pe muntele Rumia, la est de Bar, lângă litoralul Adriaticii. Veneţianul Domenico Negri menţiona, în 1557, că în nordul Dalmaţiei trăiau „oameni puternici şi tari, frumoşi la faţă şi care în vorbă întrebuinţează multe cuvinte latine. Ei susţin că au fost în timpurile de mai înainte romani, care au fost aduşi colonişti". Şi la graniţa Croaţiei cu Slovenia, între Zagreb şi Karlovac, este prezent elementul românesc, care a ajuns până în Moravia (aşezările Lisovič, lângă Znojmo şi Murk, lângă Beskizi).

– De-a lungul acestor secole, zone ale Transilvaniei precum Amlaşul, Făgăraşul, Haţegul, Vinţul, Vurpărul şi, la un moment dat, cetatea Bologa, de lângă Cluj, s-au aflat, temporar, sub administraţia Ţării Româneşti, iar domeniile Ciceul, Cetatea de Baltă, Unguraşul, Bistriţa, Rodna – sub cea a Moldovei. Voievodatul Transilvaniei îşi sporeşte în această perioadă autonomia faţă de statul ungar, ca rezultat al consolidării instituţiilor sale politico-administrative şi, totodată, prin creşterea forţei sale militare, devine o putere capabilă să stăvilească pericolul tot mai pronunţat al expansiunii otomane.

Sec. XIV

Către sfârşitul secolului XIII şi începutul celui următor, statul feudal ungar reuşise să cucerească aproape întreaga Transilvanie. Situată la nord de Transilvania, Ţara Maramureşului, condusă de voievozii din familiile Codrenilor, Bogdăneştilor şi Drăgoeştilor, îşi păstrează libertatea. La începutul secolului hotarele Maramureşului erau reprezentate de Carpaţii Păduroşi şi Munţii Rodnei, ai Lăpuşului, ai Oaşului şi ai Bârzavei. În Câmpia Tisei se întindea până la Teceu, de unde începea ţinutul locuit de coloniştii germani. Documente din acest secol evidenţiază faptul că Maramureşul şi Ungaria sunt două ţinuturi distincte, independente. Aceleaşi documente arată că Maramureşul era împărţit în două voievodate: inferior, cu centrul la Sarasău, condus de Solovăstru, şi superior, cu reşedinţa la Cuhea, având în frunte pe voievodul Ştefan (*Stephanus filius Nicolai quondam Vaivodae, comes de Maramorosis*). Cele două voievodate se mărgineau la confluenţa Izei cu Tisa. Către sfârşitul secolului, Maramureşul este integrat Ungariei, dar poartă în continuare denumirea de „terra Maramorosiensis", „districtus Maramorosiensis" etc. Regele ungar Andrei al III-lea afirmă, într-un document, că Maramureşul este şi a fost (*Esse et fuisse*) între marginile diocezei transilvane. „Comitatul Maramureş, spune Andrei al III-lea, este situat pe cursul superior al râului Tisa şi formează un teritoriu închis din toate laturile de dealuri mari şi munţi înalţi, ca o cetate".

– Aşezarea românească Aminciu din Munţii Pindului are o organizare eclesiastică închegată. Cu timpul, va ajunge să aibă 13 biserici şi mănăstiri.

cca 1310–1352

Basarab I, fiul lui Tihomir, întemeiază statul feudal Ţara Românească, prin unificarea şi centralizarea tuturor voievodatelor şi a cnezatelor de pe teritoriul Munteniei şi Olteniei de azi. Noul stat cuprindea în vest Banatul de Severin, iar în est sudul Moldovei, incluzând şi o porţiune de peste munţi din Ţara Făgăraşului.

1321

Cronicarul arab Abulfeda (1273–1331) menţionează că *Sakdji* (Isaccea) este un oraş din Ţara Vlahilor (*al-Ulac*).

1324, iulie 26

Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei, îl recunoaşte pe Basarab I ca singurul stăpânitor al Banatului de Severin, el fiind numit de cancelaria ungară „voievodul nostru transalpin".

Basarab I

Carol I Robert de Anjou

1326

Într-un document emis de prepozitul mănăstirii Sf. Ştefan din Oradea se amintea de o donaţie a unui teritoriu din comitatul Bihorului. Acest comitat se întindea spre nord până la Debreţin şi spre sud până la Huedin. Nu intra în cuprinsul său regiunea mlăştinoasă Sàrrét dinspre Tisa şi ţinutul Mărghita, pe care însă le va include mai târziu.

1327, februarie

Papa Ioan al XXII-lea îi pune pe dominicanii trimişi împotriva „necredincioşilor" sub protecţia lui Basarab, „nobilul bărbat, voievod al Ţării Româneşti". Este o primă recunoaştere internaţională a existenţei statului independent Ţara Românească.

Prima jumătate a sec. XIV

Apa Siretului, de la vărsarea Milcovului şi până la confluenţa Siretului cu Dunărea, a constituit graniţa dintre Ţara Românească şi Moldova. Hotarul a fost acelaşi, de la întemeierea celor două state româneşti şi până la sfârşitul secolului XVI. Putna n-a fost niciodată, pe nicio porţiune a sa, graniţa dintre Ţările Române. Documentele de epocă dovedesc că, de-a lungul secolelor, hotarul a rămas neschimbat pe toată lungimea sa (la est de ţinutul Putna, în ţinutul Tecuciului şi al Covurluiului). După bifurcarea Siretului, în vecinătatea aşezării Ciuşlea, a rămas pe vechea albie un volum de apă mai mic decât pe noua albie, care a urmat cursul apei Bârladului. Acest nou braţ, numit Sireţel, a format, din dreptul satului Mândreşti şi până la vărsarea sa în Siret, graniţa dintre cele două state.

– În nord-vestul Moldovei, între Prut şi Nistru, se afla „Ţara Şepeniţului", primită de moldoveni de la regele polon Cazimir. Hotarele sale aveau la Nistru cetatea Hotinului, la Prut pe cea a Ţeţinei, iar la drumul către Colacin, fortificaţia Hmielov.

1329

Câmpia Tisei este anexată la Maramureş.

După 1330

În partea de sud a Dobrogei a existat un mic principat sub stăpânirea lui Balica, „arhonte al Cărvunei", român de origine. Acest principat cuprindea Cavarna (cu o mare întindere în jur), Cărvuna (Balcicul), Varna, probabil o mare parte din Dobrogea de sud, până la sud de Varna, nu şi Silistra (care aparţinea ţarului Bulgariei, Aleksandru).

1342

Basarab I cucereşte de la tătari un teritoriu din sudul Moldovei, la nord de Delta Dunării, între Prut, Nistru şi Marea Neagră, cu cetăţile Chilia şi Cetatea Albă, cunoscut şi sub numele de ţinutul Bugeacului.

Dragoş. Pictură din sec. XIX

După numele întemeietorului de dinastie din Ţara Românească, Basarab, acestui pământ i s-a spus „ţinutul basarabesc".

1345, octombrie 17

Într-o scrisoare a papei Clement al VI-lea apare pentru prima dată etnonimul „români" („romani" în latină). Este primul document străin în care românii sunt numiţi astfel, şi nu „vlahi".

TRANSILVANIA MEDIEVALĂ

După 1352

Urmaşii lui Basarab I extind mult hotarele Ţării Româneşti. După cum notează cronicarul bizantin Laonicos Chalcondylas (cca 1423 – cca 1490), ea „se întindea de la Transilvania până la Marea Neagră, la dreapta având Dunărea până la ţărmul mării, iar la stânga, Moldova".

Bogdan I Întemeietorul.
Pictură de Pierre Bellet

cca 1352–1353

Voievodul Dragoş stăpânea un teritoriu care cuprindea Maramureşul şi Bistriţa ardeleană, exercitându-şi puterea şi asupra părţii centrale a Moldovei (bazinul râului Moldova), cu centrul politic probabil la Baia, iar spre nord asupra ţinutului Rădăuţilor, unde, la Volovăţ, a ridicat o biserică de lemn în care a şi fost înmormântat.

1357

După cum rezultă dintr-o scrisoare a mitropolitului Antonie, stăpânul ţinuturilor dintre Dunăre şi mare a fost, după Balica, Dobrotici. El stăpânea o vastă zonă care mergea în sud pe ţărmul Mării Negre, până în apropiere de Mesembria, înglobând castelele Eminé şi Kosak-koi. De la Dunăre, de lângă Silistra, pornea o linie neregulată ce cuprindea o mare parte din Caliacra. O anumită perioadă, autoritatea despotului s-a întins şi asupra Chiliei şi, probabil, asupra litoralului dintre acest oraş şi Caliacra. Hotarul de nord se întindea de la Delta Dunării până la Munţii Babadagului.

1359–cca 1363

Bogdan I, voievodul maramureşan, trece munţii şi fondează statul independent Moldova. El şi-a exercitat autoritatea spre nord, nord-vest până la linia Baia–Câmpulung–Rădăuţi. Emancipează statul independent Moldova de sub suzeranitatea Regatului ungar. Domnii Moldovei care au urmat la tron după voievodul Bogdan includ în hotarele noului stat toate formaţiunile româneşti existente între Ceremuş, Nistru, Carpaţii Răsăriteni, Milcov, Marea Neagră, intitulându-se „Domni atotstăpânitori de la munte până la ţărmul mării".

1359–1595

Grigore Ureche afirmă în *Letopiseţul Ţării Moldovei*, în care consemnează istoria între anii menţionaţi, că „rumânii, câţi se află lăcuitori la Ţara Ungurească, şi la Ardeal, şi la Maramoroşu, de la un loc sunt cu moldovenii şi toţi de la Râm să trag". Prin aceasta el susţine, pentru prima dată în istoriografia română, ideea de latinitate a românilor, precum şi pe cea a unităţii românilor din Moldova, Ţara Românească şi Transilvania.

1361

Cnezatul Cosăului (*Kneziatus Kaszov*) ocupa valea Cosăului şi o parte a văii Marei şi avea în componenţa sa şapte sate, centrul său fiind moşia românească Ozon (*posesio olachalis Ozon vocata*). Familia Stan Albu (*Stan dictus Feir... olahus*), al cărui nume a fost maghiarizat, a stăpânit cnezatul până la această dată.

1368, ianuarie 20

Privilegiul comercial acordat de Vladislav I (Vlaicu-Vodă), domnul Ţării Româneşti (1364–1377), negustorilor din oraşul şi districtul Braşov, „vecinii şi prietenii noştri prea scumpi", întăreşte „libertăţile pe care le-au avut ei din bătrâni", specificând locurile unde urmau să plătească vamă şi mărimea acesteia. Privilegiul este primul dintr-un lung şir de asemenea înlesniri acordate de domnii Ţării Româneşti.

1369, august 29

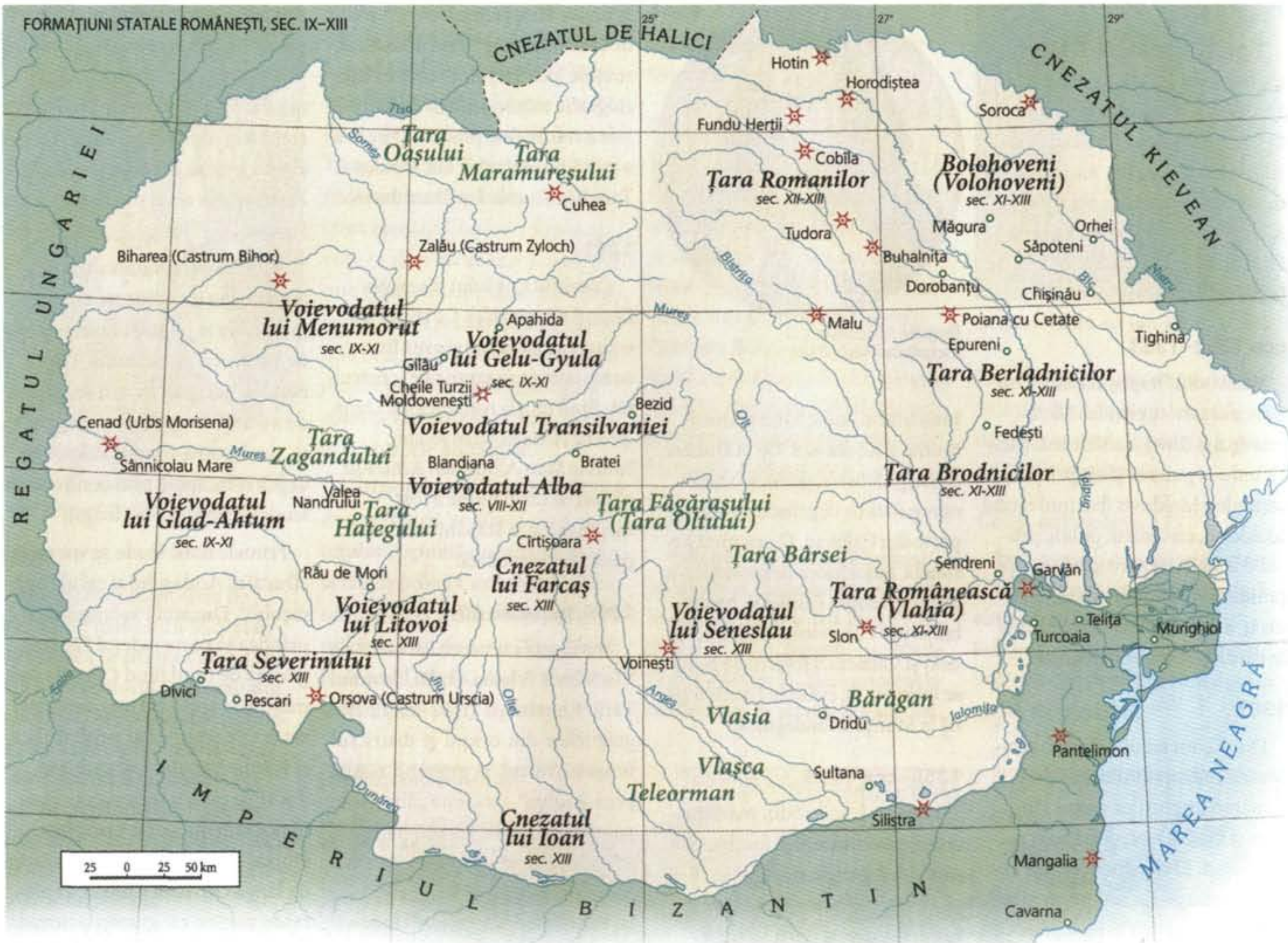
Prin tratatul de pace din 29 august, Vladislav I (Vlaicu-Vodă), domnul Ţării Româneşti, acceptă suzeranitatea regelui ungar Ludovic I şi primeşte Amlaşul, Făgăraşul şi Severinul, vechi provincii româneşti de peste munţi (*Vladislaus voyvoda Transalpinus, banus de Zeverino, dux novae plantationis terrae Fogaras*).

– „Era astfel o vasalitate specială, care nu încurca întru nimic jocul liber al politicii vasalului faţă de interesele suzeranului, rămânându-i acestuia numai dreptul de a-l declara «infidel» şi de a porni, dacă putea, o campanie de pedepsire, începută prin confiscarea feudelor ungare." (N. Iorga)

Primele două feude se vor numi „Ducatul Amlaşului şi cel al Făgăraşului". Ducatul Făgăraşului cuprindea în parte judeţul Făgăraş, graniţa de nord fiind Oltul; la sud, munţii; la apus, cel mai depărtat sat era Scoreiul, dar probabil că şi Porumbacul a fost inclus în ducat; la răsărit sunt menţionate în documente satele Cuciulata, Dopca şi Fântâna sau Calida Aqua de lângă Olt. Istoricul P. P. Panaitescu susţine că „graniţa a urmat de la cotul Oltului, la nord de Dopca, linia culmilor ce despart Ţara Oltului de Ţara Bârsei, ceea ce explică stăpânirea ieşindului în judeţul Târnava Mare, astfel că ducatul muntean al Făgăraşului

Cetatea Deva

se întindea adânc în pământul Ardealului". Amlaşul se situa la apus de Sibiu şi avea în componenţa sa satele româneşti Sălişte (Grassdorf), Galeş (Galusdorf), Valea (Graplundorf), Sibiel (Bundinbach), Cacova (Kripzbach) şi castelul Amlaş. Dintr-un document de mai târziu, hotarele „domeniului regal Amlaş" erau: muntele Berch, Apoldu de Sus, râul Hepisch zis Virdupatac, râul Amlaş, Firthysdorf (sat dispărut), râul Wecherd, Saporcha (Topârcea), muntele Nykusberg sau Mikloshege, Chirna Voda, satul Feketeviz (Săcele), apa Chirvod Olachorum, râul Kisyrval, „semita Olacharum", Şanţul Boilor zis Tysgrad, râul Budenbach, satul Varalya (Orlat). Din această prezentare a hotarelor rezultă că Amlaşul nu se întindea până la Ţara Românească. Hotarele Banatului de Severin cuprindeau un teritoriu de la Mureş până la Dunăre şi, spre răsărit, până aproape de Olt, incluzând astfel o parte din Oltenia şi porţiuni considerabile din Caraş. Miezul Severinului, aparţinând Transilvaniei, şi-a păstrat independenţa aşa cum a avut-o Ardealul.

Petru I Muşat

cca 1375–cca 1391

Hotarul Moldovei, când pe tron se afla Petru I Muşat, era, spre răsărit, de la Prut până la Nistru, cu o linie până la Hotin, cunoscut sub numele de „ţinutul Şepeniţului", având în cuprinsul său cetăţile Ţeţina, Gorodok pe Ceremuş. Prin căsătoria lui Petru Muşat cu Nastasia, fiica lui Laţcu, domnul care a mutat prima capitală a Moldovei de la Baia la Siret, se face unirea ţării Şepeniţului cu voievodatul moldovenesc, creându-se astfel un stat puternic care atingea la vest şi nord hotarele sale etnice naturale: Ceremuşul, Colacinul şi Nistrul. În 1387 domnitorul numeşte pârcălabi la Hotin şi Ţeţina.

Înainte de 1377

În *Cronica întâia a Novgorodului* sunt menţionate oraşe din Moldova: „Iar de această parte a Dunării, la gurile Nistrului, lângă mare, [se află] Cetatea Albă, târgul Iaşi pe râul Prut, târgul Roman pe Moldova, Neamţ în munţi, Piatra lui Crăciun, cetăţile Suceava, Siret, Baia, Ţeţina, Colomeea, Gorodok pe Ceremuş, pe Nistru, Hotin".

1377, ianuarie 7

În urma înfrângerii oştii Ţării Româneşti, condusă de Radu I (cca 1377–1383), de către cea a regelui Ungariei, Ludovic I de Anjou, domnul muntean pierde feudele din Transilvania (Făgăraşul şi Amlaşul).

1381 – după 1438

Bavarezul Johann Schiltberger, scriind despre prima expediţie a regelui ungurilor Sigismund de Luxemburg împotriva otomanilor de la 1396, spune că „locuitorii din Moldova şi Ţara Românească păstrează credinţa creştină, ei vorbesc o limbă deosebită".

1383

Săliştea Sibiului se numea Magna Villa Walachicalis (Satul mare al valahilor), fiind cunoscut din epoca dacică. Din 1496 făcea parte din Ducatul Amlaşului stăpânit de domnitorii Ţării Româneşti, încă de la Mircea cel Bătrân.

1385, octombrie 3

Este menţionat primul judeţ din Ţara Românească, Jaleş.

1386, septembrie 23 – 1418, ianuarie 31

În timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, Ţara Românească, ca urmare a dezvoltării sale economice, îşi sporeşte prestigiul şi influenţa în sud-estul european. Totodată, cunoaşte cea mai mare întindere teritorială din istoria sa, graniţele urmând traseul: în sud Cetatea Albă, la nord Cahul, în nord Tecuci, la sud Pasul Oituz, în continuare pe crestele munţilor Carpaţi până la cetatea Bran, de unde se îndrepta spre nord, traversând, pe la Rupea, Oltul, de aici spre sud-est, incluzând dealurile de la nord de Făgăraş, până la Arpaş, apoi pe Olt până la Turnu Roşu, în continuare pe lanţul Carpaţilor până la izvoarele Cernei, incluzând Banatul de Severin, pe la Poarta de Fier a Transilvaniei, şi Caransebeşul până la vest de Cazane. Frontiera continua pe Dunăre la sud-vest până la Silistra, sud-est până la sud de Balcic, de unde lua direcţia nord-est de-a lungul litoralului Mării Negre până la sud de Cetatea Albă.

1387

Într-un hrisov Mircea cel Bătrân (1386–1418) se intitula: „Eu, cel întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul şi binecinstitorul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpânitorul, Io, Mircea, mare voievod şi domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu, stăpânind şi domnind toată ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi Banatului de la Severin, domn şi de amândouă părţile pe toată Podunavia (Dobrogea şi Silistra) şi până la Marea cea Mare şi singur stăpânitor al cetăţii Dârstorului".

1388, februarie 3

Împrumutând pe regele polon Vladislav al II-lea Jagello (1386–1434) cu 3000 de ruble de argint, domnul moldovean Petru I Muşat (1375–1391) primeşte ca zălog oraşul Halici cu provincia Pocuţia.

1389, decembrie 10

Se încheie, la Radom, un „tratat de prietenie" între Mircea cel Bătrân şi regele polon Vladislav al II-lea Jagello.

1390, ianuarie 20

În tratatul de alianţă încheiat cu Wladislaw al II-lea Jagello, Mircea cel Bătrân se intitula: „*Woyvoda Transalpinus, Fogaras et Omlas dux, seurinii comes, terrarum Dobrotici despotus et Tristri dominus*".

PROVINCIA POCUŢIA

1391, martie 30

Sub Roman I Muşat (1391–1394) hotarele Moldovei ating limanul Nistrului. El se intitula: „Singur stăpânitor, cu mila lui Dumnezeu, Io Roman voievod, stăpânind Ţara Moldovei de la plaiuri şi până la mare".

1394–1399

Domnul Moldovei, Ştefan I, renunţă la Pocuţia.

1395

Cetatea Branului, care apăra drumul Braşovului, a fost dăruită, probabil de regele ungar Sigismund de Luxemburg, lui Mircea cel Bătrân după încheierea tratatului de alianţă de la Braşov (7 mart.).

Prima jumătate a sec. XV

În timpul sultanului Murad al II-lea se constituie vilaietul (unitate administrativ-teritorială) de Silistra, Oceacov sau Babadag. Noul vilaiet pornea de la gurile Niprului până la Nicopole, incluzând Dobrogea, dar şi raialele Giurgiu şi Brăila.

Sunt colonizaţi din Galiţia în Maramureş ruteni (ucraineni), aduşi ca iobagi pe domeniile nobililor maghiari. Românii, în ciuda stării lor economice precare, erau oameni liberi faţă de „nemeşi" (nobilimea ungară).

1400–1432

Moldova, în vremea lui Alexandru cel Bun, se întindea de la culmile Carpaţilor până la Nistru, de la Ceremuş până la Trotuş. La sud, hotarul către Ţara Românească ajungea până la Milcov, numai cetatea Crăciunei, de pe malul acestui râu, aparţinea ţării vecine. Înspre Basarabia, Cetatea Albă, veche aşezare bizantină şi apoi genoveză, se afla, de asemenea, sub stăpânirea Moldovei. Pe o broderie de mare valoare istorică şi artistică (un patrafir) este cusut în fir chipul domnului Alexandru cel Bun şi al soţiei sale, Marina, împreună cu inscripţiile, în limba greacă: „Io, Alexandru Voievod, autocrat al întregii Moldovlahii şi al părţilor de la mare" şi „Marina, autocrată a întregii Moldovlahii şi a părţilor de la mare". În urma înţelegerii dintre Alexan-

Alexandru cel Bun

dru cel Bun și Mircea cel Bătrân, Moldova primește ținuturile de sud dintre munții Carpați și Prut, precum și Bugeacul. Granița dintre cele două țări românești este acum pe Dunăre, Siretul Inferior și Milcov.

1404

Dobrogea împreună cu Silistra și teritoriul până la gurile Dunării, cu „părțile tătărești", intră sub autoritatea lui Mircea cel Bătrân care ocupă Chilia și împrejurimile de la genovezi. „Părțile tătărești" cuprindeau Bugeacul (partea sudică a Basarabiei), precum și Dobrogea de nord până în regiunile împădurite ale Babadagului.

1409

Regele ungar Sigismund de Luxemburg înnobilează pe Voicu,

Mircea cel Bătrân, frescă din biserica Sf. Nicolae de la Curtea de Argeș

tatăl lui Iancu de Hunedoara, și îi dă lui și fraților săi domeniul Hunedoarei.

1412, martie 15

În tratatul de la Lublau, semnat între polonezi și unguri și îndreptat împotriva otomanilor, sunt pomenite cetățile Chilia și Cetatea Albă, fapt care arată că ele aparțineau domnitorului Moldovei, Alexandru cel Bun.

1416–1417

Turcii invadează Dobrogea cucerind principalele două cetăți, Isaccea și Enisala. După pierderea de către Țara Românească a ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră în favoarea Imperiului Otoman, oștile sultanului trec Dunărea și ocupă cetățile de pe malul stâng al fluviului: Giurgiu, Brăila, Chilia, Cetatea Albă, Turnu-Măgurele, probabil Severinul, care sunt transformate în raiale și pașalâcuri.

1418, iulie 10

Mihail, fiul lui Mircea cel Bătrân, se intitula: „Mihail Voievod, domn al Țării Românești și al munților către Țara Tătărască și al amândouă părțile de dincoace și de peste Dunăre și până la Poarta de Fier, și până la Marea Neagră".

1419, toamna

Regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, anexează Severinul de la Țara Românească, pe care, împreună cu Mehadia și cu Orșova, le dă în stăpânirea generalului său, fiul unui comerciant florentin, Pippo Spano (1369–1426), cu misiunea de a le apăra de turci.

Istoricul bizantin Chalcondylas în *Expuneri istorice* afirmă că neamul care locuiește din Dacia până în Pind și care se întinde în Thessalia, vlahi se numesc, și unii, și ceilalți.

1426–1427

După moartea lui Mircea cel Bătrân, Dobrogea este anexată de otomani. Ulterior, și Turtucaia, cu fortificațiile pe care le avea, intră în componența Imperiului Otoman. Consolidarea stăpânirii otomane în Dobrogea se va produce însă după 1484, când turcii ocupă Chilia și Cetatea Albă împreună cu gurile Dunării.

Împăratul Sigismund de Luxemburg

1427

Sigismund de Luxemburg pune stăpânire pe cetatea Bran.

1431, februarie

Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, îl investește pe Vlad Dracul voievod al Țării Românești și duce al Amlașului și al Făgărașului.

1433, decembrie 13

La Lancici, Ștefan al II-lea și Vladislav al II-lea, regele Poloniei, semnează un tratat de hotărnicie, prin care orașele Țetina și Hmielov revin Moldovei, iar Nistrul „până la mare" devine „granița veșnică" între cele două state. Probabil că acum Țara Șepenițului a devenit ținutul Țetina.

1435, august

Ștefan al II-lea, domnul Moldovei, îl informează pe Vladislav al II-lea, regele Poloniei, că, în urma luptei de la Podraga, s-a împăcat cu fratele său, Iliaș. În urma acestui compromis, Iliaș devine domn al Moldovei și ia partea de miazănoapte, Țara de Sus, cu Suceava și Iașii. Lui Ștefan al II-lea îi revine Țara de Jos, cu orașele Vaslui, Bârlad, Tecuci, Cetatea Albă și Chilia, „cu vama și bălțile ce țin de dânsa". S-a luat hotărârea ca ambii domni să aibă ieșire la mare. Hotarul dintre stăpânirile celor doi domni trecea la nord de Vaslui.

1436, iulie 17

Prima atestare documentară a Chișinăului, pe atunci un sat din județul Lăpușna.

– septembrie 23

Iliaș, domnul Moldovei, renunță, în favoarea regelui polon, Vladislav al II-lea, la Țara Șepenițului, cu orașele Țețina și Hmielov.

1437 (?)

Haliann, arab de Marchia, din ordinul franciscanilor, călător prin țările românești, vorbește despre „țara ungurilor, a secuilor și a transilvanilor". Aici descoperă, pe lângă preoți, și „laici cu carte".

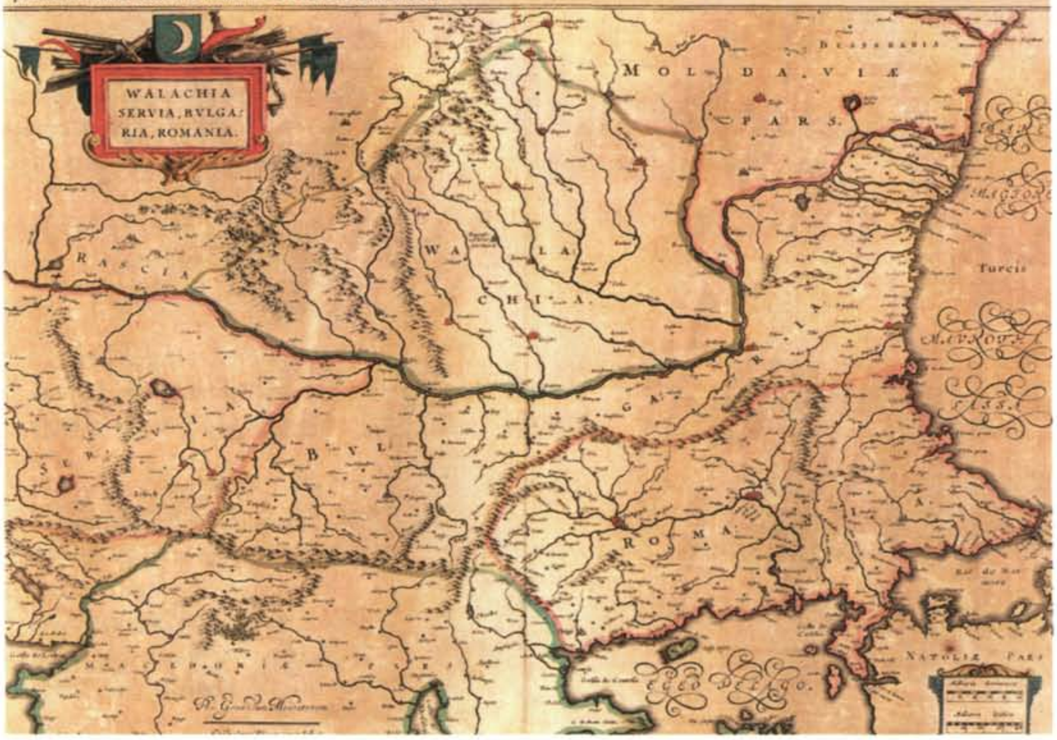
– aprilie 8

Într-un act domnesc prin care acorda înlesniri negustorilor brașoveni, Vlad Dracul, domnul Țării Românești, se intitula „Întru Hris-

Vladislav al II-lea Jagello

ȚĂRILE ROMÂNE DUPĂ O HARTĂ TURCEASCĂ DIN EPOCĂ

tos Dumnezeu binecredincios şi de Hristos iubitor şi de sine stătător, Mare voievod şi domn, oblăduitor şi stăpânitor a toată ţara Ungrovlahiei şi a părţilor de peste munţi, herţeg de Amlaş şi Făgăraş".

1441

Iancu de Hunedoara, pe care papa Calixt al III-lea îl considera „unicul şi cel mai puternic atlet al lui Hristos" (*ab unico Christi fortissimo athleta*), devine voievodul Transilvaniei, comitele Timişaniei, banul Severinului.

1444, iulie 3

Capitulul din Arad confirmă că despotul Serbiei, Gheorghe Brancovič, dăruieşte lui Iancu de Hunedoara cetatea Şiria şi şapte districte româneşti din comitatele Arad şi Zarand.

1447

La acest an, Iancu de Hunedoara, pe lângă titlurile obişnuite, îl avea şi pe acela de „voievod al Ţării Româneşti". Pentru Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, Iancu de Hunedoara era „părinte", stând sub ascultarea sa cu „căpităniile" şi „cu toate oştile sale", iar cele două ţări erau socotite ca fiind una.

1448, martie sau aprilie

Cetatea Chilia este cedată de Petru al II-lea lui Iancu de Hunedoara.

1448, 1456–1462 şi 1476

În anii de domnie, Vlad Ţepeş nutrea planuri de unificare dintre Ţara Românească şi Transilvania: „să fim acum o singură ţară".

1451

Umanistul florentin Poggio Bracciolini (1380–1459) afirmă în *Disceptationes convivales* latinitatea limbii şi continuitatea elementului romanic în Dacia Traiană.

1452, februarie 6

Iancu de Hunedoara retrage domnului Ţării Româneşti, Vladislav al II-lea, feudele Făgăraşul şi Amlaşul.

1454

Ca urmare a cererii nepoţilor fostului voievod Seneslau de Ung, precum şi datorită intervenţiei lui Iancu de Hunedoara, partea superioară a văii Bârzava, împreună cu cinci localităţi, este alipită la Maramureş.

1457–1504

În vremea lui Ştefan cel Mare hotarele Moldovei erau formate de Nistru, de la vărsarea sa în mare şi până la gura braţului Chilia, graniţa reprezentând-o litoralul Mării Negre. În continuare, hotarul urma cursul braţului Chilia şi apoi acela al Dunării până la confluenţa cu Siretul. Graniţa moldo-munteană era formată de la gura Siretului şi până la locul unde se varsă Putna în Siret. Între Carpaţi şi Siret, hotarul era reprezentat de Milcov. Graniţa dintre Moldova şi Transilvania o constituia creasta Carpaţilor răsăriteni. Mai multe documente, atât din vremea lui Ştefan cel Mare, cât şi ulterioare lui, confirmă acest fapt. Graniţa de nord-vest era formată de Ceremuşul Alb, de la izvor şi până la vărsarea sa în Ceremuş, de unde acest râu forma hotarul până la Prut. Între Prut şi Nistru graniţa era alcătuită de pârâul Colacin şi, de la izvoarele acestuia, de o linie convenţională care se termina în Nistru, la apus de Băbeni. În 1459 Ştefan cel Mare lasă, ca semn al bunei sale credinţe faţă de poloni, cetatea Hotinului sub stăpânirea acestora, fără a se considera că aparţine Poloniei. Voievodul moldovean stăpânea dincolo de munţi feuda Cetatea de Baltă împreună cu satele aparţinătoare: Dicio-Sf. Martin, Cuştelnic, Craifalău, Sălcud, Petrişat şi Zabăr.

1457

Regele Ungariei, Ladislau al V-lea Postumul (1453–1457), semnează, la Viena, diploma prin care se constituie cele opt districte româneşti privilegiate, ca parte a Banatului Severinului: Lugoj, Sebeş, Mehadia, Almaş, Caraşova, Bârzava, Comiat şi Iladia, cu scopul apărării hotarului dunărean împotriva pericolului turcesc. Prin diplomă se proclamă solemn autonomia şi chiar independenţa politico-administrativă şi economică a lor. Documentul este o dovadă certă a faptului că aceste districte confederate păstrează drepturile şi libertăţile pe care locuitorii acestor pământuri, românii, le-au avut în vremurile lui Ahtum şi Glad.

1458–1464

Enea Silvio Piccolomini (1640–1689), umanist (papa Pius al II-lea), în lucrarea *Cosmographia*, afirmă că Valahia se întinde din Transilvania până la Nistru, Dunăre şi Marea Neagră. Tot în această lucrare evidenţiază originea latină a românilor.

Vlad Ţepeş

1459, septembrie 20

Prima menţiune documentară a „cetăţii Bucureşti", ca reşedinţă domnească, într-un hrisov al lui Vlad Ţepeş.

1460

În timpul domniei lui Vlad Ţepeş, Imperiul Otoman dă o capitulaţie Ţării Româneşti prin care îi recunoaşte independenţa şi graniţa de sud, pe Dunăre.

1460, iulie 3

Ştefan cel Mare vorbeşte, în privilegiul comercial confirmat negustorilor lioveni, de târgul Putna, ca unul dintre punctele de vamă la hotarul Ţării Româneşti.

1463

Hotinul, cedat Poloniei, reintră în hotarele Moldovei.

1465, ianuarie 23–25

Ştefan cel Mare asediază cetatea Chilia şi fortăreaţa Licostomo de pe insula din faţă, obligându-i pe apărătorii ei unguri să o predea. *Cronicile slavo-române* notează că „joi, la miezul nopţii, a intrat Ştefan voievod în Chilia şi a împresurat cetatea. Şi-a petrecut joia în pace, iar vineri dimineaţa au lovit şi au început să bată cetatea Chiliei. Şi aşa au bătut toată ziua şi s-au luptat până seara. Iar sâmbătă s-a predat cetatea şi a intrat Ştefan voievod în cetate, cu voia lui Dumnezeu". Ştefan instalează ca pârcălabi pe Isaia, cumnatul său, şi pe Ion Bucium.

1475

În ajunul luptei cu turcii de la Vaslui, Ştefan cel Mare primeşte, în Transilvania, pe Someş, de la Matei Corvin, regele Ungariei, cetatea Ciceu cu 60 de sate. Respectivul ţinut avea hotarul pe Someşul Mare, cobora pe Someşul Mic mai jos de oraşul Dej, având la miazănoapte râul Săpuşul şi munţii Săpuşului. Aceste sate erau: Răteag, Uriul de Sus, Ciceu Cristur, Coldău, Baţa, Mihăeşti, Mănăşturel, Sân Mărghita, Urişarul, Copleana, Mica, Giurgeşti, Negrileşti, Ambrişu, Ganciu, Hăşmaş, Ilişua, Leleşti, Carabia, Ciceu, Luciul de Sus, Şomenţul Mic, Pesteş, Dichişul de Sus, Cheşeiu, Rugăşeşti, Scalişca, Câţcău, Gârlău, Muncel, Căpâlna, Poiana, Gostila, Bala, Ileanda, Glod, Rohia, Bârsau, Doboceni, Vima, Lăpuşul Românesc, Lăpuşul Unguresc, Dămăcuşeni, Subotin, Spermezeu, Maşca, Poiana Porcului, Dragia, Rogoz, Suciul de Jos, Rafa, Petrihaza, Orman, Cuirău, Vajda, Kamaraş, Vad, Zlatina, Bogata Românească şi Bogata Ungurească.

1476, octombrie–noiembrie

Ordinul dat oastei de către comitele Ştefan Báthory de a se opri, în marşul său spre Moldova, la Breţcu (aflat la poalele apusene ale Moghioruşului), situat pe linia de cumpănă a apelor, confirmă că hotarul Transilvaniei spre est era format de această linie.

1478

Regele ungar Matei Corvin cedează domnului moldovean Ştefan cel Mare Cetatea de Baltă.

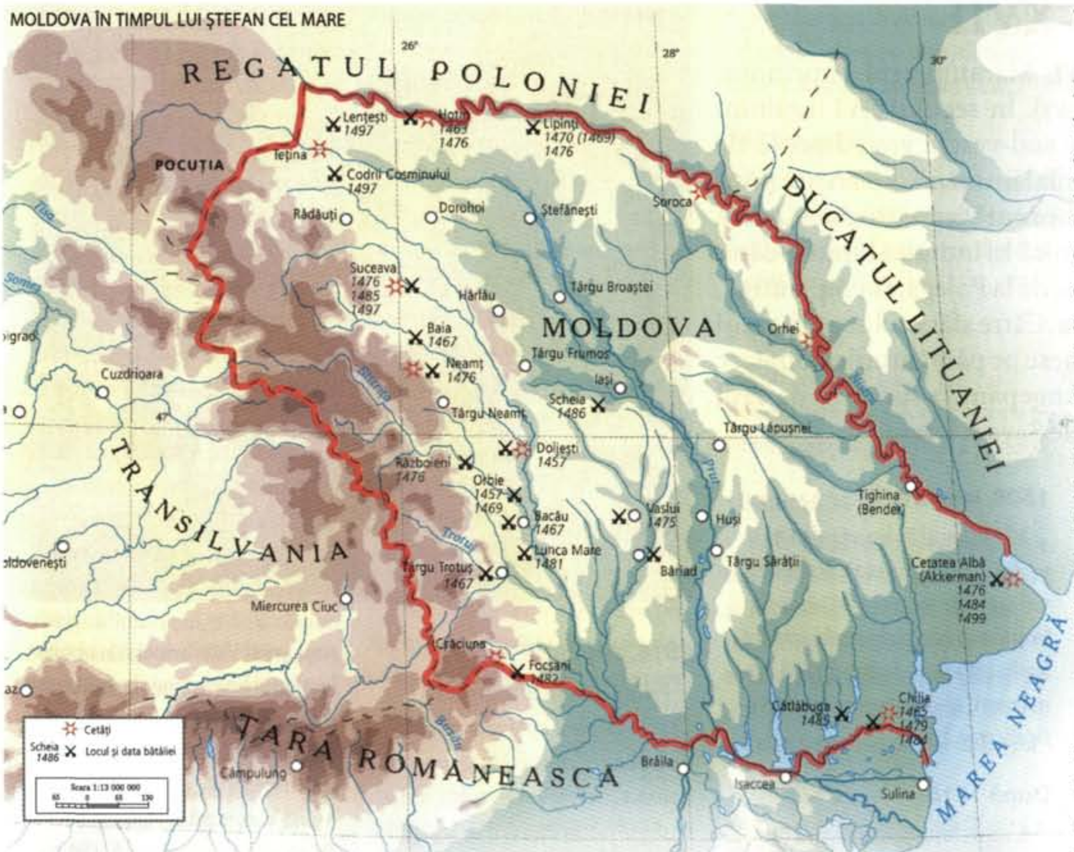
1482–1502

Umanistul italian Antonio Bonfini, care a stat în această perioadă la curtea regelui Ungariei Matei Corvin, elaborează lucrarea *Rerum Hungaricarum decades* (Basel, 1543), în care susţine latinitatea limbii române.

1482

În urma luptei cu Basarab al IV-lea cel Tânăr (Ţepeluş), Ştefan cel Mare cucereşte cetatea Crăciuna de pe Milcov, cu ţinutul Vrancei, care a fost al Ţării Româneşti. În cronica lui Grigore Ureche acest hotar este astfel prezentat: „au despărţit din Milcovul cel mare o parte de pârău, ce vine pe lângă Odobeşti şi trece de dă în apa Putnei şi acela până astăzi este hotarul Ţărei Moldovei şi Ţărei Româneşti. Eară mai înainte era price între amândouă ţările, că Ţara Muntenească vrea să fie hotarul său până în apa Trotuşului, eară Moldovenii nu-i

Ştefan cel Mare

lăsau, până au vrut Dumnezeu de s-au tocmit aşa. Şi au luat Ştefan Vodă cetatea Crăciuna cu ţinut cu tot ce se chiamă ţinutul Putnei, şi l-au lipit de Moldova".

1483–1552

Paolo Giovio, istoric şi umanist italian, care a trăit în vremea domniei lui Petru Rareş, în lucrarea *Historiarium sui temporis...*, prezintă informaţii referitoare la originea latină a românilor, susţinând că „toată Valahia (Valacchia) se divide în două părţi, formând două state".

1484, iulie 22 – august 7/8

Otomanii, sub comanda lui Baiazid al II-lea, cuceresc de la moldoveni Chilia şi Cetatea Albă împreună cu gurile Dunării, transformându-le în raiale. Sultanul numea Chilia „cheie şi poartă la toată Ţara Moldovei şi a toată Ţara Ungurească şi a ţărilor de la Dunăre", iar Cetatea Albă era caracterizată drept „cheie şi poartă pentru toată Polonia, Rusia, Tataria şi toată Marea Neagră". Pierzând cele două cetăţi, Moldova nu mai avea ieşire la mare. Hotarul raialei Chilia pleca de la Cogâlnic spre vest şi atingea, la vest Catlabuga, prin Tasbunar, Dunărea. Raiaua Cetăţii Albe se întindea de la limanul Nistrului spre vest, până la apa Cogâlnicului şi de la mare până la o linie care, plecând de la valea Cogâlnicului,

Baiazid al II-lea

atingea Nistrul la satul Purcari, localitate care „despărţea ţara turcului de Ţara Moldovei". Acum, Dobrogea este încorporată, pentru aproape patru secole şi jumătate, în Imperiul Otoman.

1488

Prin actul de hotărnicie a comunei Răşinari din Ardeal se stabilea că hotarul dintre Ţara Românească şi Ardeal se afla pe creasta munţilor.

1489, martie 21

Prin semnarea unui tratat de pace cu turcii, regele polon, Cazimir al IV-lea Jagello, recunoaşte autoritatea otomană asupra cetăţilor Chilia şi Cetatea Albă.

1490, vara

Ştefan cel Mare pune stăpânire pe Pocuţia împreună cu oraşele Colomeea, Snyatin şi Halici.

1492

Regele Ungariei, Vladislav al II-lea, întăreşte domnului moldovean Ştefan cel Mare stăpânirea asupra celor două ducate pe care le avea în Transilvania, Ciceu şi Cetatea de Baltă, dăruite de Matei Corvin. Totodată, voievodul moldovean îşi extinde aceste posesiuni. Astfel, a trebuit să lupte cu Ioan Ungor de Nadasd pentru satele Sânmarghita, Cristeştii Ciceului, iar alte aşezări precum Lăpuş, Suciul de Jos, Răzoare şi Rohia le-a cumpărat cu 3 000 de florini de aur. Peste câţiva ani, în 1502, cumpără de la Ioan Bánffy, pentru 2 000 de florini de aur, satul Gârbou.

1493

Papa Pius II în scrierea sa *In Europa* (inclusă ulterior în *Cronica de la Nürnberg*) evidenţiază originea daco-romană a românilor, menţionând totodată cele trei regiuni: Moldova, Valahia şi Transilvania.

Sfârşitul sec. XV

Secretarul regelui ungar Ioan Zápolya notează că dacii şi romanii „s-au contopit ca într-un singur trup şi acum îşi zic români".

Regele Matei Corvin

Secolele XVI-XVII

La începutul secolului XVI, Maramureşul cuprindea, spre vest, Seleuşul (Zewlews). În secolul XVI întâlnim populaţie românească spre sud-vest şi vest, dincolo de Dunăre, în Croaţia şi Slavonia. Românii din aceste ţinuturi se numeau „natio valachorum", iar teritoriul –„Parva Valachia". Această Valahie mică îşi întindea limitele către părţile apusene ale Slavoniei, de la Pojega, Pacraţ, Cutina, Subotcska până la râul Lonia. Către sfârşitul acestui secol se întâlneşte element românesc pe pământurile nobiliare ale familiilor Zrinyi şi Frangepan, la sud-vest de râul Culpa, precum şi între râurile Sava şi Drava.

1502

În primele zile ale lunii octombrie, Ştefan cel Mare ocupă Pocuţia şi instalează pârcălabi în cetăţi şi vameşi în oraşe şi în târguri.

1504–1517

În timpul domniei lui Bogdan al III-lea, Moldova cedează Poloniei Pocuţia.

1504–1573

Umanistul Anton Verancsics, în scrierile sale privind istoria Ungariei (începând din 1490), afirmă că Transilvania era locuită, pe lângă cele trei naţiuni (unguri, saşi şi secui), şi de români, al căror număr era egal cu al celor trei naţiuni luate împreună.

1508, ianuarie 6

Vladislav al II-lea, regele Ungariei, îi încredinţează domeniul Geoagiu de Jos (târgul Geoagiu împreună cu sate transilvane) lui Radu cel Mare, domnul Ţării Româneşti, ca recompensă pentru fidelitatea lui.

După 1515

Este delimitată frontiera dintre Moldova şi cetăţile Chilia şi Cetatea Albă, stăpânite de turci.

1517

Domnul Ţării Româneşti Neagoe Basarab (1512–1521) obţine domeniul Geoagiului după depunerea jurământului de omagiu în faţa regelui ungar.

Neagoe Basarab pe o frescă de la Curtea de Argeş

Ioan Zápolya, voievod al Transilvaniei şi rege al Ungariei

O HARTĂ DE EPOCĂ A TRANSILVANIEI

1518, august 7

Printr-un tratat semnat la Cracovia, sunt aplanate litigiile de frontieră dintre Moldova şi Polonia. Potrivit tratatului, anual, o „dietă" alcătuită din delegaţii ale celor două ţări urma să rezolve eventualele diferende.

1520, iulie 9

La Târgovişte, Neagoe Basarab încheie cu Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei, un acord privind frontiera. Se hotăra să nu mai fie „certuri şi răzmeriţă" între cele două ţări, ci „numai pace şi frăţie", iar cei ce vor tulbura bunele relaţii „vor plăti cu capul". Cu această ocazie are loc prima delimitare teritorială cunoscută dintre Muntenia şi Transilvania care pornea „de la apa Oltului până la Râşova (Orşova)"... „Astfel întru aceasta a fost ales hotarul munţilor Ţării Româneşti, de către munţii Ţării Ardealului. Însă să se ştie: pe unde curge apa Fratelui dinspre partea de răsărit şi se varsă în apa Oltului, iar din partea de apus, unde curge Râul Vadului şi se varsă în apa Oltului şi se unesc toate la vadul Genunei, mai sus de Câineni, şi de acolo râul Vadului până la obârşie, la stâlpul lui Neagoe şi până la vârful muntelui Negru. Astfel, de acolo, tot pe vârf către partea de apus a muntelui Voinesei, şi de acolo tot pe vârf, până la Piatra Albă, şi de acolo tot pe vârf până la vârful muntelui lui Pătru, şi de acolo tot pe vârf până la Măgura, şi de acolo tot pe vârf până la Dealul Babei, şi de acolo tot pe vârf peste Dealul Babei până la muntele Tulişei, la fântână, şi de acolo la muntele care se cheamă Seglău, şi de acolo munţii care se cheamă Scurota, şi Drăgăşanul, şi Păltinişul, şi Soarbele, şi munţii care se cheamă Galbenii Mici şi Galbenii Mari. Aceşti munţi dau în apa Lăpuşnicului. Şi de acolo muntele care se cheamă Nedeaia, însă acest munte dă în apa de la râul Ses, şi de acolo pe râul Ses, în sus, până în munţii care se cheamă Groapa Mare şi Nedeaia, şi de acolo munţii care se numesc Cracul Scurtelor, iarăşi muntele Scurtelor, şi de acolo muntele care se cheamă Pârâu, şi muntele care se cheamă Branul, şi muntele care se cheamă iarăşi Nedeaia, şi muntele Cracul Leurdei, şi muntele Morariu, şi muntele Zahuci, şi muntele Tutila. Însă şi aceşti munţi

dau în apa Ses, care dă în Iazer, şi de acolo iese pe vârful muntelui Olanul Mare, şi de acolo tot pe vârf până la Planul Mic, şi de acolo tot pe vârf către partea apusului la muntele Piatra Albă, şi de acolo tot pe vârf până la muntele Piatra lui Mihoc şi muntele Cupeanul, şi de acolo tot pe vârf, până unde se cheamă Crai Nova, şi muntele care se cheamă La Babe, şi muntele Opeşat, şi muntele Bogdănetul, şi muntele care se cheamă Vlaşca, şi muntele Vlăşculeţul Mic, şi muntele care se cheamă Vârful Rău, şi de acolo tot pe vârf la muntele care se cheamă Prislopul, la Piatra, şi muntele care se cheamă Râjia, şi de acolo tot pe vârf la muntele care se cheamă Stridnicul, şi de acolo tot pe vârf până la Râul Alb..." Este prima hotărnicie care s-a păstrat dintre cele două ţări româneşti. Pe această frontieră au fost prezente, până la 1888, patrule de ambele părţi.

1522–1524

Poarta Otomană încearcă să creeze pe malul românesc al Dunării capete de pod (la Orşova şi la Severin).

1526, august 29

În urma bătăliei de la Mohács, regatul ungar se prăbuşeşte. Urmare a acestui fapt, părţile muntoase din nordul Banatului, împreună cu Lugojul şi Caransebeşul, sunt alipite administrativ Transilvaniei. Maramureşul, Banatul, o parte din Transilvania (în structurile Principatului autonom transilvan) se separă complet de Ungaria şi se vor afla pentru aproape 150 de ani sub suzeranitate otomană. Tot acum, Severinul, de la Orşova în jos, rămâne alipit la Ţara Românească.

1529, iunie 22

După bătălia de la Feldioara dintre Ioan Zápolya, principele Transilvaniei, şi Ferdinand I de Habsburg, Petru Rareş, domnul Moldovei (1527–1538; 1541–1546), primeşte din partea lui Zápolya, pentru ajutorul acordat în lupte, moştenirea lui Ştefan cel Mare de peste munţi: cetăţile Ciceul (cu 60 de sate româneşti), Cetatea de Baltă (cu domeniul său), Unguraşul (cu 24 de sate care cuprindeau un teritoriu aproape cât jud. Bistriţa–Năsăud de azi), oraşele Bistriţa (cu 23 de sate săseşti) şi Rodna (cu minele de aur şi argint). Aflat în culmea puterii sale, domnului moldovean i se recunoştea suzeranitatea de către secuii şi locuitorii Braşovului.

1530, decembrie

Petru Rareş pune stăpânire pe Pocuţia şi ocupă „ţara cu 300 de sate şi 50 de târguri". Printre cele mai importante oraşe se aflau: Colomeea, Snyatin, Gwozdziec, Utaropy, Tlunacz, Zoblatow, Mihalce, Obertyn, Nizniow, Kutyska, Olozanica, Okno, Czesybiesy etc.

1531, aprilie

Într-o scrisoare adresată regelui polon, sultanul Soliman I Magnificul dezaprobă ocuparea de către moldoveni a Pocuţiei.

– august 4

Sub conducerea lui Jan Tarnowski armata polonă îl sileşte pe Petru Rareş să părăsească Pocuţia.

1532–1534

Padovanul Francesco della Vale, călătorind prin Ţara Românească şi Transilvania, referindu-se în scrierile sale la oamenii de pe aceste meleaguri, spune că ei „trăiesc după legea ortodoxă... Limba lor este puţin deosebită de limba noastră italiană, ei îşi zic în limba lor romani, spunând că au venit din vremuri străvechi, de la Roma, pentru a se aşeza în această ţară".

1532

Johannes Honterus înfiinţează, pe baze umaniste, un gimnaziu în Braşov, fiind primul profesor de geografie al acestui locaş de învăţământ; publică, la Basel, *Cosmografia*, prima hartă cunoscută a Transilvaniei, în care sunt fixate atât unităţile administrative, cât şi formele de relief, apele, aşezările omeneşti etc.

1536–1537

Nicolaus Olahus elaborează vestita lucrare *Hungaria* în care capitolele al XII-lea, al XIII-lea şi al XIV-lea tratează, în ordine, despre Dacia, despre Moldova şi despre

CAMPANIILE LUI SOLIMAN MAGNIFICUL DIN 1538 ÎN MOLDOVA ŞI ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ

Transilvania. „Moldovenii se folosesc de aceeaşi limbă, acelaşi rit şi aceeaşi religie ca şi cei din Ţara Românească", afirmă Olahus, iar „graiul lor şi al celorlalţi români a fost, odinioară, cel roman". Despre românii transilvăneni el spune că aşezările acestora, „după cum este tradiţia, sunt nişte colonii ale romanilor. Dovada acestui lucru este faptul că au multe puncte comune cu vorbirea romană".

1538–1541

În timpul domniei lui Radu Paisie, Brăila, cu ţinutul înconjurător, este transformată de turci în raia.

1538–1600

Între anii 1538 şi 1600, un calcul estimativ arată că Ţara Românească şi Moldova au plătit împreună Înaltei Porţi suma de 5,6 milioane de galbeni, care, în echivalentul epocii, ar fi însemnat 1,4–1,5 mil. de boi sau 10 mil. de oi.

1538, februarie 24

În urma păcii de la Oradea, Transilvania devine principat, obţinând o independenţă totală faţă de regatul ungar. Tot acum sunt anexate la Transilvania Maramureşul şi „părţile" ce se întindeau de la Carpaţii Apuseni până la Tisa şi întreg Banatul.

– august 28–31

Tratat de pace între Petru Rareş şi regele Poloniei, care pune capăt conflictului moldo-polon. În tratat se prevedea: „ţara Pocuţiei va aparţine şi de acum înainte, ca întotdeauna, Poloniei".

– vara

Sultanul Soliman Magnificul întreprinde o campanie de represalii împotriva lui Petru Rareş. Trădat de boieri, Petru Rareş pierde tronul Moldovei şi se refugiază

Petru Rareş, tablou votiv

în cetatea Ciceului. În toamnă, la Suceava, marii boieri „închină" ţara sultanului, acceptând numirea, ca domn, a lui Ştefan Lăcustă. În aceste circumstanţe, sud-estul Moldovei (Bugeacul) este ocupat de turci. Tot acum, Tighina este transformată în raia şi i se schimbă numele în Bender („poartă"). Ca atare, sud-estul Moldovei, Bugeacul, care se întindea între hotarele raialelor şi Codrul Tigheciului, este ocupat de turci. Hotarul între Moldova şi ţinutul Bugeacului începea la satul Sălcuţa pe Botna, mergea în linie dreaptă spre apus, tăia Cogâlnicul mai jos de Grădişte şi atingea Ialpugul mai sus de Javgur, şi de acolo de-a lungul Ialpugului înainta spre sud până la hotarul raialei de la Chilia. Un alt ţinut transformat de Soliman în raia a fost cel al Hotinului. Spre apus, hotarul ei atingea Prutul şi pârâul Răchitna, care în trecut despărţea Basarabia de Bucovina. Raiaua Hotinului era cea mai mare din Moldova, între graniţele sale aflându-se circa 100 de sate cu cetatea Hotinului şi târgurile Lipcani, Briceni şi Suliţa Nouă.

1539, aprilie 18

Ştefan Lăcustă promitea, odată cu „pacea, bună-vecinătatea şi liniştea", regelui Sigismund I al Poloniei, şi renunţarea la Pocuţia.

Soliman Magnificul

1540, februarie 22

Sigismund I solicită lui Ioan Zápolya, la cererea lui Ştefan Lăcustă, restituirea către Moldova a cetăţilor Ciceul şi Cetatea de Baltă.

– aprilie 10

Ştefan Mailat, aflat în conflict cu Ioan Zápolya, primeşte asigurări de sprijin din partea lui Ştefan Lăcustă, în schimbul satelor din ţinutul Cetăţii de Baltă.

CHOROGRAFIA MOLDAVIAE (1541) DE GEORG VON REICHERSDORFFER

1541

Georg von Reichersdorffer, notar al oraşului Sibiu, secretar regal şi consilier (din 1526) al lui Ferdinand I de Habsburg, în lucrarea *Chorographia Moldaviae* arată că Moldova „era un zid de apărare al creştinismului" şi că „în această ţară nimic nu lipseşte din cele care ar putea folosi oamenilor".

– octombrie

În urma hotărârii Dietei de la Debreţin, Transilvania devine un principat autonom sub suzeranitatea Porţii, căreia îi plăteşte un tribut anual de 10 000 de florini. Acum, datorită politicii abile a călugărului George Martinuzzi, sunt alipite la Transilvania întreg Banatul (până la 1552), Partium (Satu Mare, Crasna, Solnocul de Mijloc, Solnocul din Afară, Bihorul, Zarandul, Aradul) şi uneori Maramureşul, scaunele săseşti şi secuieşti, unele comitate din Ungaria Superioară (Berg, Ugocsa şi Szabolcs).

– octombrie 18

Solul lui Petru Rareş cere reginei Isabella, văduva regelui Ioan Zápolya, restituirea cetăţilor Ciceu şi Cetatea de Baltă, foste feude ale domnilor Moldovei.

1542

Turcii înfiinţează raiaua Brăilei.

– Petru Rareş, în cea de-a doua domnie, reuşeşte să includă, între hotarele Moldovei, şi Rodna, cu zona minieră adiacentă (*oppidum Rodnense, in limitibus terrae moldaviensis habitum*). Totodată, pierde posesiunile ardelene (cetăţile Ciceu, Cetatea de Baltă şi Unguraşul). Hotarele Moldovei din această domnie a lui Petru Rareş sunt conservate de domnii ce i-au urmat în scaun până în anul 1700.

1544

În vara acestui an cele două cetăţi de dincolo de munţi, Cetatea de Baltă şi Ciceu, stăpânite de domnii Moldovei, au fost dărâmate până la pământ.

1549

Descrierea Transilvaniei, Moldovei şi Ţării Româneşti, a lui Anton Verancsics, oferă ample informaţii despre români: „Poporul care locuieşte aceste pământuri în vremea noastră este acela al valahilor care îşi trage originea de la romani". Despre regatul lui Burebista afirmă că a fost divizat „în două, şi unii s-au numit daci, alţii geţi... Iar geţi erau negreşit aceia care, acum [ca] moldoveni, se întind cu Istrul în răsărit până la Pontul Euxin. Iar davii, apoi dacii, azi se numesc transilvăneni şi munteni, dintre care aceştia ajung la miazăzi până la Istru, iar aceia se îndreaptă către apus spre Ungaria şi se întind până la Tisa, care era odinioară marginea întărită a Daciei..."

Cetăţi medievale transilvane în viziunea lui Conrad von Weiss

1550

Georg von Reichersdorffer constată în scrierea sa *Chorographia Transilvaniae* că, pe lângă saşi şi unguri, românii sunt preponderenţi în satele principatului. Referindu-se la activitatea comercială a Braşovului, spunea că oraşul „este piaţa de schimb (*emporium*) a vecinilor şi ca un fel de antrepozit comun pentru toate lucrurile. Aici aleargă secuii, românii, armenii şi grecii şi se aduc mărfuri turceşti din Moldova şi Ţara Românească".

1551, august 4

Ferdinand de Habsburg, în urma unui acord cu Ioan II Sigismund şi regina Isabella, ia în stăpânire Transilvania, „*situs et locorum natura munitissimam*". Generalul imperial Gian-Battista Castaldo bate, cu acest prilej, o monedă prin care se intitula *Daciae Restitutor*. El era autorul unui proiect de confederare a Transilvaniei, Ţării Româneşti şi Moldovei cu scopul „apărării comune contra turcilor" (*ad communem contra turcas defensionem*).

1552, iulie 26

Cetăţile Timişoara, Lipova, Şoimuş, Lugoj, Caransebeş, Nădlac, Cenad, Mehadia, Cuvin, Orşova, Panciovo sunt cucerite de turci şi, odată cu ele, întreg Banatul intră, pentru un secol şi jumătate, sub dominaţie otomană. Acum, pentru prima dată în istoria sa, Banatul este rupt în două. Câmpia Banatului până la Dunăre şi Tisa, iar în nord o parte a Crişanei până la Criş, formează un paşalâc cu capitala la Timişoara. Părţile muntoase ale Banatului sunt anexate la Transilvania.

1553

Într-o conscripţie din vremea lui Alexandru Lăpuşneanu, domnitor al Moldovei între anii 1552–1561 şi, respectiv, 1564–1568, sunt menţionate satele ce aparţineau de domeniul Ciceului, aflat în posesia domnilor moldoveni. Satele erau reunite în voievodate. Acelaşi document menţiona, pentru acel an, următoarele nume de voievozi: Ioan Maxin, Andreica, Gheorghe Vele, Filip Puşca, Marian, Ioan Petrican. Aceşti voievozi erau subordonaţi pârcălabului de Ciceu, reprezentantul domnului moldovean.

1556

Maramureşul este alipit la Ardeal.

1558

Imperiul Habsburgic împinge mult spre est frontiera pe un nou aliniament: sud Carei, vest Cehul Silvaniei, nord Baia Mare, sud-est Baia Spriei, vest Hust (astăzi, în Ucraina), est Muhacevo (sau Muncaci, astăzi, în Ucraina), ajungând la Poarta Someşului.

Alexandru Lăpuşneanu

– mai

În urma campaniei lui Alexandru Lăpuşneanu în Transilvania, feuda Cetatea de Baltă intră în stăpânirea domnului moldovean.

1560

Pentru a câştiga bunăvoinţa principelui ardelean Ioan II Sigismund, Alexandru Lăpuşneanu, domnul Moldovei, renunţă la posesiunile de dincolo de munţi, Ciceul şi Cetatea de Baltă.

1562, noiembrie 24

Cererea lui Despot Vodă (Ioan II, 1561–1563) adresată lui Ioan II Sigismund de a i se restitui posesiunile din Ardeal care au aparţinut Moldovei este respinsă.

1564

Alexandru Lăpuşneanu pierde moşiile pe care le avea în Transilvania, încheindu-se astfel stăpânirile voievozilor moldoveni peste munţi.

– În *Descrierea Moldovei*, Antonio Maria Graziani afirmă că Valahia este locuită de daci şi geţi şi că ei folosesc o limbă „nu prea deosebită de cea latină, adusă de colonii romani".

1565

Italianul Giovan Andrea Gromo, care a locuit mulţi ani la Braşov, în lucrarea *Compendio di tutto il regno posseduto dal re Giovanni Transilvano et di tutte le cose notabili d'esso regno* numeşte Banatul Valachia Cisalpina şi Valachia Citerior, spre deosebire de Valachia Transalpina (Ţara Românească). Pentru Gromo, Banatul era, datorită elementului românesc majoritar, o „Valachie", adică o Ţară Românească. El spune că, în afară de români, în Transilvania trăiesc unguri, saşi şi secui. Limba românilor, după italieni, se cheamă *Romanza a romanescha*, iar românii se mărturisesc a fi coborâtori din colonii romani. În descrierea Transilvaniei, făcută între 1566 şi 1567, arată că la Braşov „se adună toate popoarele învecinate ca într-un antrepozit de mărfuri, şi se găsesc totdeauna turci, greci, moldoveni, munteni, secui şi alte neamuri".

1570, august 16

Între împăratul habsburgic Maximilian al II-lea şi Ioan al II-lea Sigismund se semnează, la Speyer, un tratat prin care sunt cedate împăratului comitatele Bereg, Ugocsa, Satu Mare şi Szabolcs. Prin acelaşi tratat, Sigismund păstrează, în continuare, comitatele Bihor, Solnocul de Mijloc, Crasna, Maramureşul, precum şi cetăţile Oradea, Tăşnad, Cehul Silvaniei şi Hust.

1572–1574

Ioan Vodă cel Viteaz, domnul Moldovei, îşi exercită autoritatea pe ambele maluri ale Nistrului.

1574–1595

În timpul sultanului Murad al III-lea, vilaietul timişorean cuprindea sandjacul Timişoara, Cianad, Becicherec, Panciovo, Lipova, Moldova-Nouă, Orşova şi, mai târziu, Lugoj-Caransebeş.

1583

Antonio Possevino, cunoscut misionar italian, descrie astfel Transilvania: „Întreagă acea ţară, care se va numi mai târziu Transilvania, după pădurile ce o acoperă, fu în vechime o parte foarte importantă a Daciei. De aceea, cu toate că această Dacie era mai mare decât se cuprindea în acel arc – arcul carpatic şi Tisa – totuşi Transilvania era partea cea mai nobilă, şi chiar de aceea, ca fiind loc mai sigur, regii Daciei îşi aveau aici curtea şi reşedinţa lor".

1587

La Wittenberg (Germania) este tipărită o broşură în care se descrie o călătorie de la Braşov în Moldova. În ea se precizează că, la Oituz, hotarul dintre Transilvania şi Moldova trece pe linia de despărţire a apelor.

1593

Pentru stabilirea hotarului dintre Moldova şi Transilvania, în zona Bistriţei, s-a purtat o susţinută corespondenţă între moldoveni şi bistriţeni. „Pentru limitele dinspre Moldova încă s-au iscat certe, se arată într-un document de epocă, în urma cărora mai mulţi munţi situaţi dincolo de cumpăna apelor au ajuns sub controversă parte cu mănăstirea Moldoviţa, parte cu câmpulungenii. Cu mănăstirea Moldoviţa s-a ajuns la litigiu pentru munţii: Vâlfa, Piciorul Bancului, Tunzerile, Stănişoara, Rusaia, Lala, Putredul, Obârşia Bistriţei, jumătate din Lopadna şi Piatra Iancului; iar cu câmpulungenii pentru: Păluta, Pănasuri, Suvărosul, jumătate din Suhardul, Perşa, Munceii Înşiraţi şi Cucureasa". Cu acest prilej s-a amintit de nefericitul episod din august 1412, când „reprezentantul juridicţiunii Bistriţa pretindea întreg teritoriul până la Bistriţa Aurie, invocând şi prezentând două documente: un privilegiu din 1412 al voievodului transilvan Stibor şi un privilegiu al regelui Sigismund, tot din 1412,

HARTA TRANSILVANIEI DE JOHANES SAMBUCUS (VIENA, 1566)

în care se zice că hotarul comunei săsești Iad se întinde până la apa Bistriței, deci această comună aparține districtului Bistriței, și teritoriul districtului s-ar întinde până în Bistrița Aurie. Dar râul Bistrița, de care se face amintire în ambele documente, este un râușor ce curge pe Valea Bârgăului, pe lângă Iad și prin orașul Bistrița, apoi se varsă în Șieu și cu acesta în Someș. Pe când Bistrița Aurie – se arată în document – este râul ce curge dincolo de cununa munților, pe la Dorna în Bucovina și, trecând în Moldova, se varsă în Siret. Cu toate acestea, bistrițenii s-au folosit de analogia numelui Bistrița și au încercat să-i înșele pe moldoveni".

Mihai Viteazul, de Gheorghe Tattarescu

1595

Mihai Viteazul (1593–1601), aflat la începutul anului în fruntea oastei muntene, intră în Chilia, Cetatea Albă, Tighina, iar către martie în Ismail și în cetatea Brăila. În Moldova, Aron Vodă (sau Aron Tiranul, 1591–1592; 1592–1595) readucea, în aceeași perioadă, Isaccea și Măcinul sub autoritatea sa.

– octombrie

Mihai Viteazul cucerește cetatea Giurgiului, refăcând lanțul românesc de apărare la Dunăre.

1596

Giovanni Botero intercalează o *Descriere a Transilvaniei* în lucrarea sa *Le relationi universali* (Benese) în care spune că sub numele de Dacia sunt cuprinse toate cele trei provincii românești care, „după limbă dovedesc că se trag din romani, pentru că păstrează limba latină, dar mai coruptă ca la italieni".

– martie–noiembrie

Baba Novac, căpitan al lui Mihai Viteazul, arde Plevna și înaintează până la Sofia.

– aprilie

La Roma se poartă tratative între reprezentanții Austriei și Poloniei asupra Moldovei. Papa aprecia că „folosul de obște cere ca Moldova să rămână polonilor, iar Valahia transilvanului" (adică lui Sigismund Báthory).

1597

O solie polonă sosită la Poarta Otomană prezenta o serie de revendicări: să i se restituie Moldova, să elibereze de sub tătari Tighina și Cetatea Albă. Se mai cerea retrocedarea Ismailului și Ciubărciului către Moldova.

1598, iunie 25

Într-un document al domnitorului moldovean Ieremia Movilă (1595–1600; 1600–1606) se amintește că granița dintre Moldova și Transilvania o formau crestele Carpaților, așa cum era încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun și „fiindcă cursul apelor așa arată".

1599, februarie 18

Sosește la Praga solia lui Sigismund Báthory cu scopul de a justifica în fața împăratului Rudolf al II-lea reîntoarcerea principelui în Transilvania și de a cere restituirea cetății Oradea.

– noiembrie 1

În urma bătăliei de la Șelimbăr (18/28 oct.), Mihai Viteazul intră biruitor (pe poarta Giorgiana) în Alba Iulia. Într-o scrisoare adresată împăratului Rudolf al II-lea, Mihai Viteazul îl informa că „la 1 noiembrie, în Ziua Tuturor Sfinților la romano-catolici, am luat în stăpânire Bălgradul, scaunul Crailor Ardealului".

– noiembrie 8/18

Mihai Viteazul se stabilește la Alba Iulia. Cârmuirea sa în Ardeal durează 11 luni. Voievodul român se intitula, față de nobilimea din Ardeal și din orașe, „voievod al Țării Românești, consilier și locțiitor al împăratului pentru Ardeal, căpitan general al oștirilor imperiale pentru părțile din afara Ardealului, supuse lui", iar față de ai lui, în hrisoavele slavone și chiar în scrisoarea către Ieremia Movilă, „Domn, din mila lui Dumnezeu, al Țării Românești și al Ardealului". La numai 13 zile de la stabilirea sa la Alba Iulia, se întocmește *Catastihul Țării Ardealului de pre judeațe și vămile și ocnele* în care se consemnează întinderea stăpânirii sale în Ardeal. Această stăpânire cuprindea teritoriul Principatului transilvan (comitatele, districtele și scaunele săsești și secuiești), comitate și districte din părțile nord-vestice, din „Par-

Bătălia de la Călugăreni. Pictură de Theodor Aman

tium" (Crasna, Solnocul de Mijloc, Maramureş, Hust, Zarand, o parte din Bihor şi Satu Mare) şi o parte a Banatului (Caransebeş, Lugoj, Lipova). După cum se poate observa, principele român avea în stăpânire aproape întreaga Transilvanie de azi, iar în partea de nord-vest chiar mai mult. La sud-vest, o mare parte a Banatului se afla, în a doua jumătate a sec. XVI, ocupată de turci.

Sec. XVII

În acest secol, „valahii joacă cel mai mare rol comercial în Macedonia. Ei merg până în târgurile din Moscova, Viena, Leipzig. Acest popor, devenind bogat, dobândeşte o mare îndemânare şi renume în industrie" (istoricul şi diplomatul François Pouqueville, 1770–1838). „Mergând cu sonda şi busola în mână, după noi încercări, unii întemeiară case comerciale la Napoli, Livorno, Genova, Sardinia, în Cadix, Sicilia şi Malta. Iar alţii se stabiliră la Veneţia, Trieste, Ancona şi Ragusa" (*Ibidem*).

1600, ianuarie 11

Banul Mihalcea, conducătorul soliei lui Mihai Viteazul la curtea împăratului Rudolf al II-lea, cere recunoaşterea domnului muntean drept principe al Transilvaniei, precum şi restituirea cetăţilor Hust, Satu Mare şi Oradea.

– ianuarie 26

Prin intermediul banului Mihalcea, Mihai Viteazul solicită lui Rudolf al II-lea „să-i lase Ţara Românească şi Ţara Ardealului, să-i fie de moşie lui şi cine se va ţine din feciorii lui să le fie moşie". În actele oficiale interne şi externe se conturează, în primele luni ale anului, un nou mod de a gândi şi interpreta noua realitate politică, în sensul că „Ardealul cu toate părţile sale" a ajuns sub autoritatea sa, că „a luat această ţară întreagă, cu toate hotarele ei" prin forţa armelor şi înţelege s-o păstreze „cu toate drepturile regale, cu toate folosinţele şi cele aparţinătoare ei" (*Regnum hoc Transylvaniae armis in nostram redigissemus potestatem ... totum et omne jus regnum, simul com cunctis suis utilitatibus et pertinentiis*).

– februarie

În actul de danie a muntelui Baiul, redactat în limba română, Mihai Viteazul se intitula: „Io Mihai Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn a toată ţara Ardealului".

– mai 10/20

Mihai Viteazul trece munţii, pe Valea Trotuşului, şi alungă de pe tronul Moldovei pe Ieremia Movilă, realizând astfel **prima unire politică a celor trei Ţări Române**.

– mai 27

Mihai Viteazul semnează actul prin care se intitula „domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi a toată Ţara Moldovei". „El vroia a-şi croi o patrie mare pe cât ţine pământul românesc – scria Nicolae Bălcescu – şi norocul ajutându-l, în câteva luni, Ardealul, Moldova şi o parte din Banat sunt unite cu Ţara Românească. Rămăsese numai Timişoara, cu ţinutul ei ce se afla sub turci, şi Oradea Mare, cu părţile orientale ale Ungariei pe care el le cerea de la împărat cu dreptul ca ele să facă parte din Ardeal, precum ţinuse şi sub Sigismund Báthory. Aceste mici ţinuturi dobândite, unitatea naţională era completă", conchide Bălcescu. Florian Aaron nota, la rândul său: „Unind pe toţi românii într-un tot, restatornicind Dacia veche, Mihai a făcut o naţie mare, demnă de a fi recunoscută de alte naţii. Ca un Temistocle, se sili să-şi dezrobească ţara, să facă respectul statului românesc şi să dea în mâna românilor puterea de a-şi ţine demnitatea lor".

– mai 27/ iunie 6

După ce s-a stabilit la curtea domnească din Iaşi şi a primit jurămintele de credinţă ale moldovenilor, Mihai Viteazul se va intitula „Domn a toată Ţara Românească şi al Ardealului şi al Ţării Moldovei". Istoricul domnului Gabriel Bethlen, Gaspar Bojtinus vedea în unificarea celor trei ţări româneşti de către viteazul domn „*inevitabilis fatorum lex*" (împlinirea unei legi a destinului inevitabil). În momentul de apogeu al puterii sale, Mihai Viteazul cere împăratului Rudolf al II-lea Hustul şi Chioarul cu ţinuturile lor, cele cinci comitate (Bihorul şi Solnocul de Mijloc, Maramureşul, Zarandul, Crasna cu cetăţile şi ţinuturile lor), precum şi „cetăţile de pe margine, ce se vor slobozi din mâna păgânilor: Timişoara, Feleacul, Cenadul, Becicherecul, Panciovo, cu toate ţinuturile câte sunt până la Dunăre", cu alte cuvinte, întreg Banatul. Tot acum Mihai Viteazul bate o pecete solemnă ce conţinea: în câmpul de sus, un vultur cu crucea în cioc – stema Ţării Româneşti, în câmpul din mijloc, capul de bour – stema Moldovei, şi în câmpul de jos, doi lei pe nişte coline – stema Transilvaniei. De o parte şi de alta a pecetei, pe întreaga suprafaţă, două figuri umane încoronate – probabil, domnitorul şi fiul său, Nicolae Pătraşcu.

– iulie

Mihai Viteazul cere, prin intermediul comisarilor imperiali, împăratului Rudolf al II-lea ca „Maiestatea Sa să acorde pe veci lui Mihai voievodul şi fiului său Transilvania, Moldova şi Ţara Românească". Teritoriile româneşti erau revendicate în vechile hotare istorice, cu dreptul de moştenire „din fiu în fiu, indiferent de sex", pentru Moldova şi Ţara Românească, şi „din fiu în fiu" pentru Transilvania, unde „ramurii feminine", în cazul stingerii descendenţei masculine,

ȚĂRI BALCANICE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA, PE O HARTĂ TURCEASCĂ

urma să-i rămână „pe veci" o seamă de ținuturi, printre care Făgărașul. Andrei Taranowski, trimisul neoficial al regelui Poloniei, menționa, la rându-i, dorința voievodului român ca, după moartea sa, „Muntenia, Moldova și Țara Transilvaniei să le dea Măria Sa regele fiului său, Nicolae, și urmașilor lui de viță bărbătească".

– septembrie 2/12

Împăratul Rudolf al II-lea i-a recunoscut lui Mihai Viteazul stăpânirea pe viață a Transilvaniei, cu același drept și pentru fiul său, a Țării Românești și a Moldovei, recunoaștere pe care voievodul n-a mai apucat s-o afle. Puternica personalitate a lui Mihai Viteazul a trezit sentimente de admirație din partea istoricilor, cronicarilor și poeților din țările europene. Astfel, istoricul german J. Ch. Engel scria, în *Geschichte der Moldau und Walachez*: „Să aruncăm mai bine flori pe mormântul unui domn român, care prezintă un interes istoric universal. Și el ajută, și ajută puternic, să abată barbaria turcească de la celelalte părți ale Europei... Este datoria istoriei de a-i păstra memoria și de a-i vesti lauda". Stavrinos, vistiernicul lui Mihai, îi închină viteazului domn poemul în versuri intitulat *Vitejiile prea piosului și prea viteazului Mihai Voievod*, în care autorul, contemporan cu viteazul domn, își exprima astfel durerea la aflarea morții eroului: „Cade-se dar să-l plângeți avuții și săracii, pietrele și lemnele se cade să verse șiroaie de lacrimi, că onoarea vitejilor a pierit. Cuvine-se ca, în toată Țara Românească, mici și mari să se îmbrace în haine negre și să plângă pe Mihaiu, căci au pierdut pe Domnul lor, pe acel mare viteaz care îngrozea pe turci, pe acela de care se temeau și tremurau ca peștii turcii, tătarii, ungurii și polonii". La rândul său, iezuitul Biseliu, contemporan și el cu Mihai Viteazul, nota că „foarte bine s-ar putea aplica lui Mihai Vodă vechea cântare de biruință a bisericii: «Lăudați și preamăriți pe toți ostașii lui în delaolaltă, iar mai presus de toți pe Mihaiu, ducele oștirii învingătoare»".

1601–1603

Secretarul lui Sigismund al III-lea, Lawrin Piaseczyanski, călătorind dincolo de Nistru, întâlnește numeroase sate moldovenești și niciunul de slavi.

1602

Episcopul Naprágyi îi enumeră pe români alături de celelalte etnii ce trăiesc în Transilvania (*Interhos sunt dispersi per totam provinciam Valachi*).

– În acest secol, comitatul Zarandului, care la nord se învecina cu comitatul Bihorului, la nord-vest cu cel al Bichișului, la vest cu comitatul Cenad, iar la sud cu comitatele Arad și Hunedoara, aparținea când Ardealului, când Ungariei. Carol al VI-lea, împăratul Ungariei, l-a alipit definitiv la Ardeal.

1606, mai

Între Radu Şerban, domnul Ţării Româneşti, şi Ştefan Bocskay, principele Transilvaniei, intervine o învoială de bună vecinătate pentru aplanarea tuturor incidentelor apărute în regiunea de hotar.

– iulie 23

Prin Tratatul de la Viena, împăratul Rudolf al II-lea recunoaşte independenţa Transilvaniei sub conducerea principelui Ştefan Bocskay. Totodată, comitatele Bereg şi Ugocsa, cetăţile Tokay şi Satu Mare intră în componenţa Transilvaniei.

– octombrie 3

La Braşov se reuneşte comisia mixtă munteano-transilvăneană pentru reglementarea problemelor de graniţă.

1611, ianuarie 26

Gabriel Báthory, după ce ocupă Târgoviştea, se intitulează „principe al Transilvaniei şi al Valahiei Transalpine".

1613–1629

Domnia lui Gabriel Bethlen în Transilvania. Acesta a încercat, fără succes, să realizeze un regat al Daciei care să reunească Ţara Românească, Moldova şi Transilvania.

Gabriel Bethlen

Radu Şerban

1615, mai

Prin tratatul semnat la Tirnavia, împăratul habsburg restituie Transilvaniei cetăţile Hust, Chioar şi Baia Mare.

1617, septembrie 26

Tratat de alianţă, încheiat la Soroca, între Radu Mihnea şi Gabriel Bethlen.

1619, mai 20

Prin tratatul semnat la Alba Iulia între domnul moldovean Gavril Movilă şi principele transilvan Gabriel Bethlen se aplanau şi se soluţionau toate litigiile de frontieră dintre cele două ţări.

1620

Italianul Giovanni-Battista Malti (Montalbanu), călătorind prin Moldova, menţionează că aceste locuri sunt populate de „creştini de rit ortodox, având o limbă amestecată, cu cuvinte din latină, italiană şi rusă".

1621, octombrie 9

Prin semnarea păcii dintre Polonia şi Imperiul Otoman, cetatea Hotinului este retrocedată Moldovei.

1622, ianuarie 7

Gabriel Bethlen, în urma păcii de la Mikulov, obţine recunoaşterea, din partea Curţii de la Viena, a independenţei Transilvaniei. Sunt anexate la Transilvania şapte comitate din Partium şi ducatele de Oppeln şi Ratibor.

– La raiaua Ismailului a fost alipit şi unghiul dintre Prut, Dunăre şi limanul Cahulului. Ca urmare, limitele raialei ajungeau până aproape de Vadul lui Isac pe Prut.

1630

Petru Kaerius, din Amsterdam, tipăreşte o hartă pe care teritoriul românesc este prezentat ca un ansamblu de Dacii: *Descriptio Daciarum nec non Moesiarum.*

1645, august 12/22

Gheorghe Rákóczy, principele Transilvaniei, semnează un tratat de pace cu imperialii, primind câteva cetăţi la vest de Tisa şi Satu Mare.

– decembrie 6/16

Între Gheorghe Rákóczy şi imperiali se semnează, la Linz, un tratat de pace prin care sunt reluate în stăpânirea principelui cele şapte comitate din Partium şi Ungaria superioară (comitatele Satu Mare şi Szabolcs).

1648

Prin Pacea Westfalică, încheiată în urma Războiului de 30 de Ani, şi prin tratatele de la Osnabrück (aug.) şi Münster (sept.), puterile europene (Franţa, Sfântul Imperiu Roman de Naţiune Germană, Suedia) recunosc Transilvania ca stat suveran.

Mijlocul sec. XVII

Regiunea transnistreană, sub domnia lui Bogdan Hmelniţki, hatmanul cazacilor, era încorporată Ucrainei. La moartea hatmanului (1654), Ucraina se împarte în două regiuni, despărţite de Nipru. Cea aflată la dreapta fluviului se va afla sub suzeranitate turcească, iar cea din stânga – sub cea a Moscovei.

1656, martie 17/27

O solie diplomatică a domnului Moldovei, Gheorghe Ştefan (1653–1658), negociază un tratat cu ţarul Aleksei Mihailovici al Rusiei. Art. 4 al acestui document prevedea: „Noi, împreună cu toţi câţi locuiesc în acea ţară, mai rugăm pe Măria Ta pentru câteva cetăţi care sunt hotarul ţării noastre şi pe care le ţin acum păgânii sub cârmuirea lor. Cetăţile acelea (Chilia, Cetatea Albă, Tighina, Hotin), să ne miluieşti, Măria Ta, ca să fie iarăşi în hotarul ţării noastre şi în stăpânirea noastră, precum au fost dintru început la domnii vechi, înainte de a le fi luat turcii, şi să fie cu porunca Măriei Tale să punem oameni din ţara noastră în acele cetăţi, precum au fost şi mai înainte". Prin acest document se stabilea, pe Nistru, hotarul de răsărit al Moldovei (*jure haereditario*).

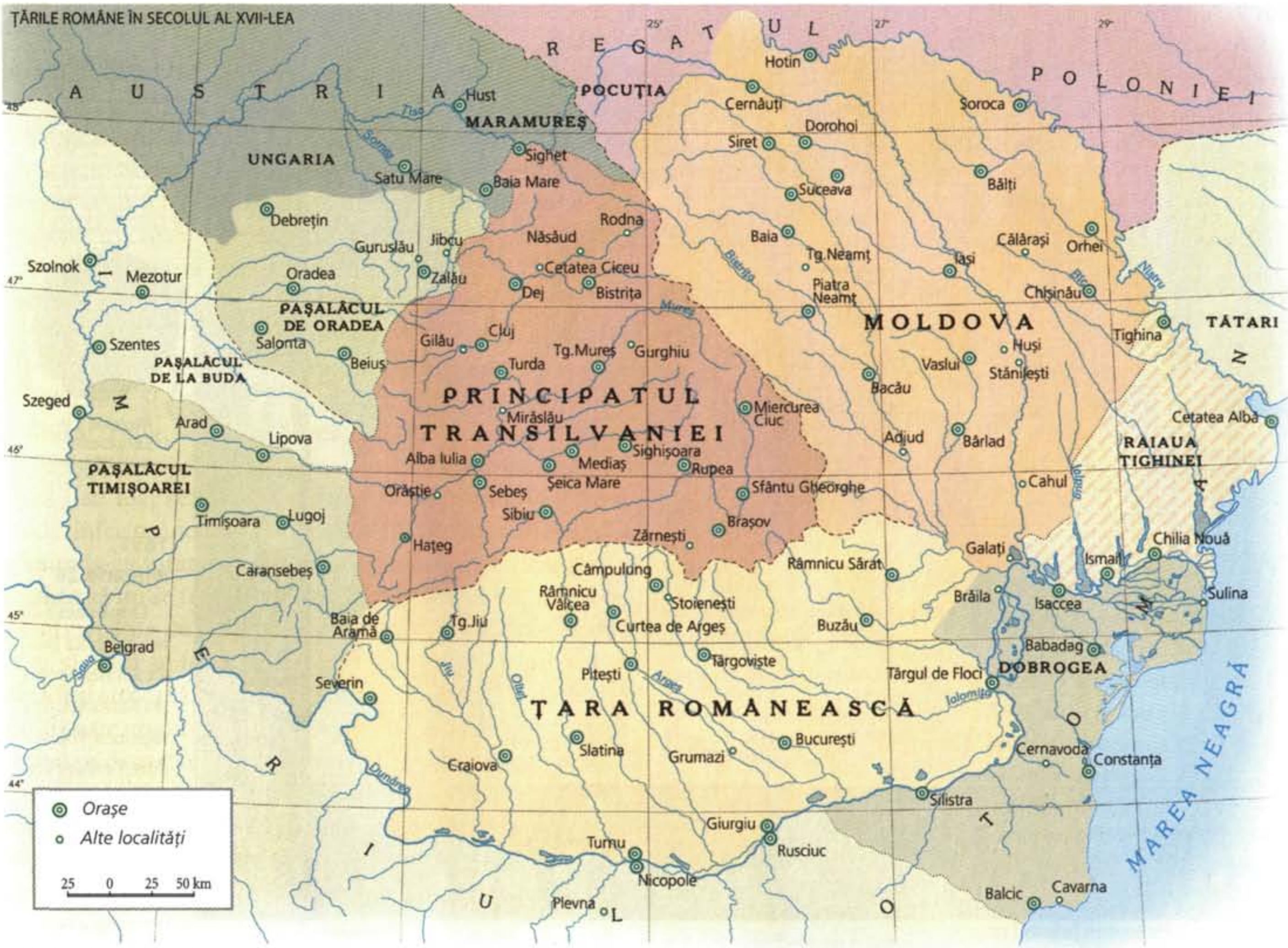
Gheorghe Rákóczy

1659

Turcii reuşesc să facă noi anexări în partea estică a Banatului (cetăţile Lugoj, Caransebeş şi Ineu cu ţinuturile înconjurătoare).

1660, august 27

Oradea cade în mâinile otomanilor şi, pentru o scurtă perioadă de timp, este transformată în paşalâc. Totodată, turcii ocupă Zarandul şi Bihorul.

1672, octombrie 17

La Buczacz se semnează pacea dintre Imperiul Otoman și Polonia. Prin tratat, Podolia și Camenița sunt anexate de către Poartă, fapt ce a provocat Moldovei mari pagube.

1677

Miron Costin, în cronica sa, când vorbește despre Siret și Milcov, spune că Siretul „ne desparte de Muntenia mai jos de Focșani", iar „Milcovul, de la cuvântul slav Mialkocsi («micime»), este un râu și mai mic și acesta curge din munții unguresti până la Siret și aici ne desparte de țările Munteniei, dar îndată urmează însuși Siretul ca graniță". Cronicarul moldovean afirmă că Sighetul, scaunul Maramureșului, „are până astăzi pecetea cu capul de zimbru, întocmai ca Moldova".

1681, februarie 11

În urma păcii de la Radzin dintre ruși și turci, Gheorghe Duca, domnul Moldovei, primește, la 25 iunie, în calitate de hatman, partea de apus a Ucrainei, așa-numita Ucraină Moldovenească. Drept urmare, hotarul dinspre răsărit al Moldovei se mută de la Nistru la Nipru. În componența acestui teritoriu intrau o serie de orașe precum: Nimirov, Tihanânca, Rașcov și Sobotov. Gheorghe Duca întărește cetatea Kanev de pe malul Niprului. „Pentru credința față de turci (a lui Gh. Duca – *n.a.*), dându-i domnia țării, spun cronicarii moldoveni, încă i-au mai dat turcii și Ucraina, țara căzăcească, sub ascultarea lui". Domnul moldovean este considerat ca primul colonizator al ținuturilor de dincolo de Nistru, colonizare concepută de turci drept o stavilă în fața invaziei tătarilor.

1683

Pe harta întocmită de Filippus Claverius, teritoriul vechii Dacii este împărțit în *Dacia Mediteranea que Gepida* (Transilvania), *Dacia Ripensis* (Banat), *Dacia Alpestris* (Moldova și Țara Românească).

1684

Într-un document din acest an se arată că Oradea (Varadinum) este o cetate de graniță între Ardeal și Ungaria (împreună cu satul Feketeho-Negru).

1685

Miron Costin scrie *De neamul moldovenilor, din ce Țară au eșit strămoșii lor*, în care subliniază unitatea poporului român (moldoveni, munteni și transilvăneni) și demonstrează originea lui latină.

– aprilie

Proiectele de tratate, având ca scop intrarea trupelor imperiale în Transilvania, aduse de

HARTA IMPERIULUI HABSBURGIC CU PORTRETELE DINASTICE ȘI CU BLAZOANELE PRINCIPATELOR COMPONENTE

Diploma Leopoldină din 1691

iezuitul Aristide Dunod, prevăd reluarea de către Transilvania a bunelor relații cu împăratul de la Viena. Reprezentanții Transilvaniei cer cu această ocazie cetățile ocupate de turci: Oradea, Lugoj, Caransebeș, Ineu și Lipova.

1686, iunie 18/28

Prin Tratatul de pace de la Viena, numit Hallerian, semnat între împăratul Leopold I și Mihai Apafy, Transilvania iese de sub suzeranitatea turcilor și, având statut de principat autonom, recunoaște protecția împăratului Leopold I (până în 1918). Cu acest prilej, austriecii răpesc Transilvaniei bazinul Sighetului din Maramureșul de la sud de Tisa, împingând frontiera spre sud pe aliniamentul: crestele munților Gutâiului și Călimanului, est Șomcuța Mare, sud Borșa.

1688, mai 9

Cetățile Chioar, Hust, Gurghiu și Brașov sunt cedate habsburgilor.

1690–1728

Friedrich Schwanz von Springfels, căpitan în armata habsburgică, vorbește despre originea acestui neam [al românilor – *n.a.*] și de unde vine numele de român.

1691

Contele Marsigli, călătorind pe Dunăre, întâlnește pe malul drept al Dunării, între Porțile de Fier și Vidin, o populație care vorbea „rumunește".

– decembrie 4

Diploma Leopoldină, adoptată de Curtea de la Viena, reglementează raporturile cu Transilvania. Prin acest document se recunoaște statutul de autonomie, în cadrul Imperiului Habsburgic, al Transilvaniei. Tot acum sunt încorporate Transilvaniei regiunile apusene „Partium" (Maramureșul, Satu Mare, Crasna, Solnocul de Mijloc, Bihorul, Zarandul, Aradul, cu părți din Ugocsa, Szabolcs, Hajdu, Békés, Cenad), precum și părțile recucerite de la turci până la acea dată din Banat (Caransebeș, Lugoj, Orșova).

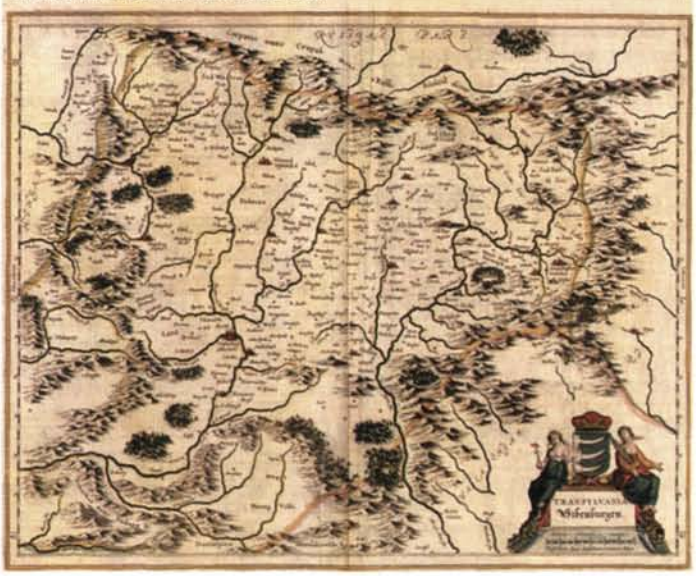
1699, ianuarie 26

După pacea de la Karlowitz (azi localitatea Sremski Karlovici, din regiunea Voievodina, Serbia), Transilvania, cu districtele Lugojului, Caransebeșului, Almajului, cu o parte din clisură, Lipova, Cenadu-Vechi, Canija, Becse și Becicherec, trec în stăpânirea Imperiului Habsburgic, iar restul din Banatul timișan rămâne sub turci. Francisc Griselini, în *Istoria Banatului Timișan*, aduce informații deosebit de importante privind Banatul Timișan de după congresul de la Karlowitz. „Acest ținut luat în cea mai mare extensiune a sa se întinde dinspre apus, de unde este întretăiat de Tisa, spre răsărit, până la Porțile de Fier. Peste Orșova, de la ultima parte a lanțului muntos inclusiv, care îl desparte de Valachia, spre miazănoapte și miazăzi frontierele sunt desemnate de Murăș și Dunăre, după cum sunt și în ziua de azi".

Secolul XVIII

Hotarul dintre Moldova şi Transilvania se afla pe „cumpăna apelor", pe o linie imaginară ce despărţea bazinul hidrografic al Bistriţei de cele ale Mureşului şi Someşului. În judeţul Neamţ, hotarul trecea mai la apus de „cumpăna apelor". Acest fapt reiese dintr-un pasaj din *Letopiseţul Ţării Moldovei* în care este redată fuga lui Petru Rareş spre cetatea Ciceului. Domnul moldovean, după un popas în preajma mănăstirii Bistriţa, porneşte spre apus. „Şi intrând în munte, într-adânc, fără drum, fără povaţă, au dat la strâmtori ca acelea de nu era nici de cal, nici de pedestru, ci i-au căutat a lăsa calul. Şi aşa şase zile învăluindu-se prin munte, flămând şi trudit, au nimerit la un pârâu ce cura spre săcui. Şi mergând pe pârâu în jos, au dat peste nişte pescari cari, dacă i-au luat seama, cu dragoste l-au primit. Iară Petru Vodă, înfricoşându-se de dânşii, s-au speriat, iară ei, cu jurământ s-au jurat înaintea lui, cumu-i vor fi cu dreptate şi nimica să nu se teamă... Şi l-au dus la otacul lor şi l-au ospătat cu pâine, cu peşte fript, ospăţ pescăresc, de ce-au avut şi ei, şi, dacă au înserat, l-au îmbrăcat cu haine proaste de ale lor şi cu comănac pe cap, şi de aici l-au scos la Ardeal. Şi fiind oaste ungurească tocmită de straje la margini, i-au întrebat pe dânşii: ce oameni sunteţi? Ei au zis: suntem pescari, şi aşa au trecut prin straja ungurească, şi nimenea nu l-au cunoscut", încheie cronicarul. Comunele Bilbor, Borsec, Tulgheş şi Bicazul Ardelean aparţineau Moldovei.

TRANSILVANIA DUPĂ O HARTĂ DE EPOCĂ

Sec. XVIII

După distrugerea de către albanezi a vestitului centru al vieţii economice şi spirituale al aromânilor (românilor) din Macedonia, Moscopole, aceştia au emigrat în Serbia vecină în zona Topliţa (Niş, Krauje, Leskovač, Pirot, Prukuplje), precum şi la Belgrad sau Novi-Sad. În partea de sud a văii Timocului, între râurile Morava şi Isker, trăiesc „şopţii", cunoscuţi şi sub numele de „torlaci", o populaţie care şi-a păstrat portul popular românesc specific. Congresul de la San Stefano, reunind şi reprezentanţi ai Imperiului Otoman şi ai Imperiului Rus, convocat la 3 martie 1878, atribuie Bulgariei întreaga regiune unde trăiau „şopţii". În partea vestică a Pindului exista Confederaţia Comunelor Aromâne, cu capitala la Seracu, ce cuprindea 42 de aşezări. Confederaţia, ce avea statut de autoadministrare, se compunea din 7 500 de familii. Primele şcoli româneşti din comunele din Peninsula Balcanică au fost create la Târnovo (1864), apoi la Perivole, comuna natală a renumitului artist George Vraca (1896–1964), apoi la Veria, aşezarea în care s-a născut savantul Elie Carafoli (1901–1983), unul dintre pionierii aerodinamicii, dar şi academicianul George Murnu (1868–1957), apoi în alte peste 100 de comune din spaţiul balcanic, contribuind la redeşteptarea sentimentului naţional-cultural românesc. Au urmat şcolile secundare: liceul român din Bitolia (1880) unde a învăţat artistul Ion Manolescu, şcoala comercială din Salonic, gimnaziile româneşti din Ianina (Epir) şi din Grebena etc. Toate aceste şcoli au fost frecventate de „copiii de valahi".

1701–1702

Se creează, în aceşti ani, de-a lungul râurilor Mureş şi Tisa, un confiniu militar (graniţă). Acest confiniu a fost împărţit în două districte: al Mureşului, cu sediul la Arad, şi al Tisei, cu reşedinţa la Seghedin.

1703, octombrie 3/14

Se revizuieşte graniţa dintre Moldova şi Polonia. Cu acest prilej, teritoriul ocupat de poloni este restituit Moldovei. Delegatul polon la negocieri, Martin Chometowski, recunoaşte oficial că *„Inter nos et Valachiam ipse Deus flumine Tyra dislimitavit"*.

1704, aprilie 26

În hotărnicia munţilor Căpăţânenilor (jud. Argeş) întâlnim delimitarea graniţei dintre Ţara Românească şi Ardeal: „pre plaiul pripoarelor şi pe scoatele râului, pe piscul Mircii Voievod în sus până la hotarul unguresc".

– iulie 3

Un document cu această dată confirmă că râul Sireţel era graniţa dintre Ţara Românească şi Moldova. În document (o hotărnicie a satului Gârbeşti) se spunea: „Iară în lung este hotarul din capul hotarului de sus, de unde se împreună cu hotarul Miräieştilor la Puţul Baciului, până peste Siret de loveşte în Sireţel, de se împreună cu hotarul muntenesc".

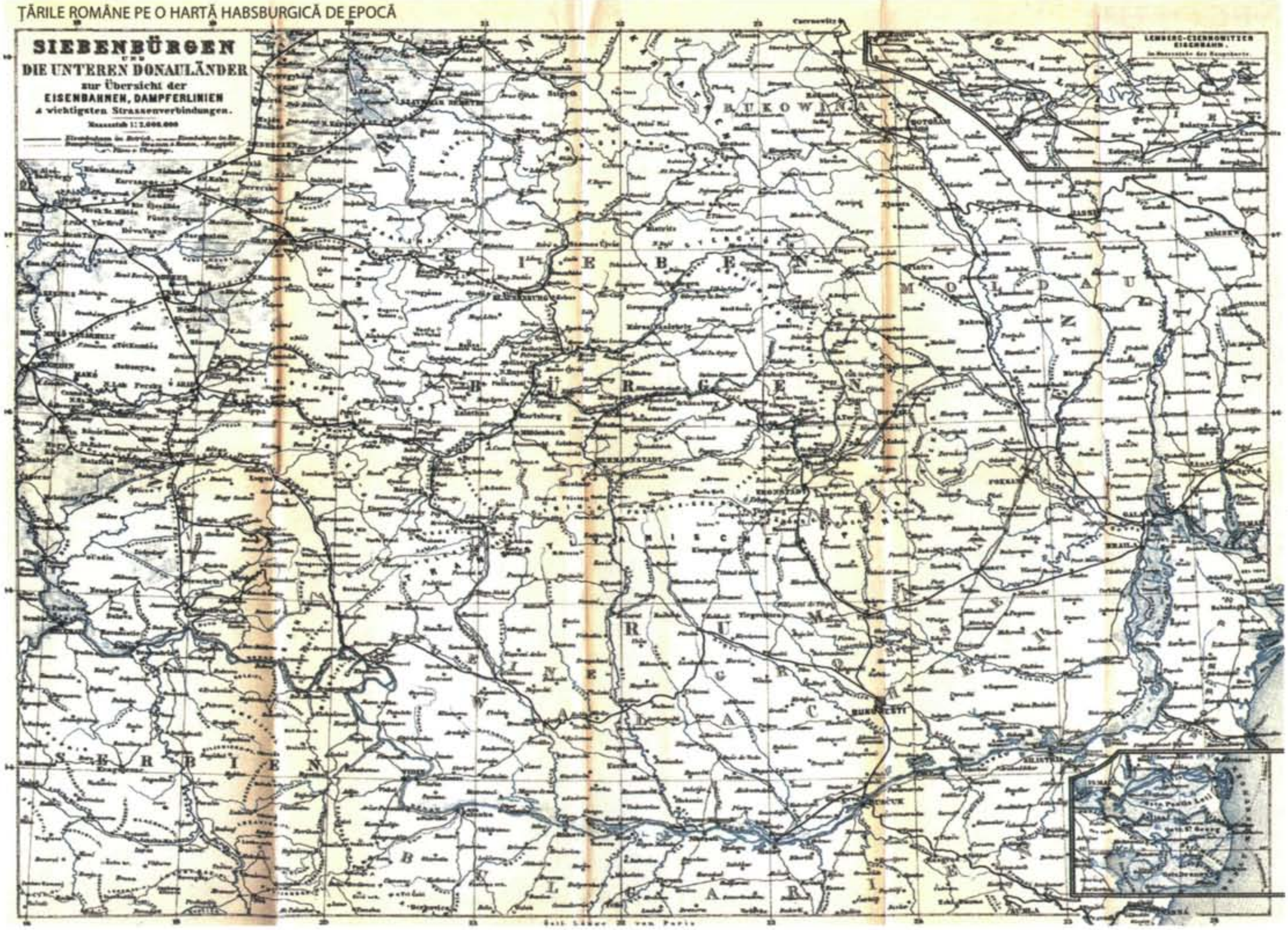
1706, mai 25

La Focşani s-a încheiat un tratat ce stabilea hotarul dintre Moldova şi Ţara Românească. Acest tratat este singurul act oficial cunoscut care menţionează că „hotarul ţării pe unde au fost de veac, pe acolo trebuie să stea ..., iar Sireţelul, de l-au mutat cineva din matca lui, trebuie să-l dea iar pe unde au fost, iar de este vreo gâlceavă pentru mori, să se tocmească ca să nu mai fie gâlceavă, nici despre o parte, nici despre alta".

1708, noiembrie 23

Mihai Racoviţă, domnul Moldovei (aflat la cea de-a doua domnie, 1707–1709), acceptă rec-

ȚĂRILE ROMÂNE PE O HARTĂ HABSBURGICĂ DE EPOCĂ

tificarea hotarului dintre Țara Românească și Moldova în dreptul mănăstirii Măxineni. După cum menționează cartea domnească dată de Mihai Racoviță, egumenul mănăstirii „ce este peste Siretu, de ceaia parte, în Țara Românească", într-o jalbă către domnul Moldovei, arată că apa Siretului și-a îndreptat cursul către zidurile mănăstirii. Ca urmare a acestei situații, malul pe care se afla edificiul se surpă și apa a ajuns „supt mănăstire, de iaste numai să se pornească să cază" și astfel „să se risipească sfânta mănăstire". Pentru remedierea situației, este necesară îndepărtarea „unui cot, ce iaste drept împotriva mănăstirii de locul țării noastre (al) Moldovei, care cot iaste de dă în Siret" și îi schimbă cursul îndreptându-l spre mănăstire. Domnul Moldovei apreciază că prin acceptarea rugăminții egumenului mănăstirii „puțină pagubă se face (curții) țării pentru acea bucuțea de loc, acel cot, care s-au și măsurat" având „o sută și cinzeci de prăjini de pogon". Ca bun creștin, Racoviță consideră că „stricându-se acea mănăstire, ce este făcută cu multă cheltuială, iaste mai (mare) pagubă" decât pierderea micii suprafețe de teren. În concluzie, „au dat domnia mea voe egumenului de la acea sfântă mănăstire de la Măxineni să pue să tae acel cot să drepteze apa într-altă parte, ca să scape acea sfântă mănăstire de acea primejdie".

1711, aprilie 13/24

Prin Tratatul de alianță dintre Moldova și Imperiul țarist, semnat la Luck, se prevedea ca Nistrul să fie hotar între cele două state, iar Bugeacul, cu cetățile, să fie al Moldovei. Art. 11 al tratatului stipula: „Hotarele Principatului Moldovei, după drepturile sale antice, sunt acelea ce se descriu de râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot teritoriul Bugeacului, Dunărea, Muntenia, marele ducat al Transilvaniei și cu teritoriul Poloniei, după delimitarea făcută". Iar art. 12 preciza: „Cetățile Principatului Moldovei și orașele, și orcare alte locuri întărite, să fie păzite și prevăzute cu garnizoane domnești sau, cu învoirea domnului, după nevoie, de ale Măriei noastre Țarul".

1713

În urma pierderii cetății Camenița, turcii ocupă Hotinul, transformându-l în raia la care se trec 100 de sate și târgurile Lipcani, Briceni și Sulița Nouă. Ultimul pârcălab al Hotinului pare a fi Pătrașcu, vel-căpitan, care ocupă, în iunie 1712, această funcție. De-a lungul anilor următori, ținutul Hotinului a trecut succesiv, pentru perioade scurte de timp, fie în stăpânirea

rușilor, fie în cea a turcilor. Ținutul avea ca limită de nord satul Serafinești, cobora spre sud și cuprindea și zona Cernăuților până la Prut.

1714, 24 mai

Un document de cancelarie din Moldova cu această dată menționează „Țara Moldova de dincolo de Nistru". Acest lucru a fost posibil și ca urmare a procesului de colonizare a Transnistriei cu moldoveni în timpul domniei lui Dimitrie Cantemir (1710–1711).

1716

„Basarabia era odată a treia parte a Moldovei, afirmă Dimitrie Cantemir în lucrarea *Descrierea Moldovei*, pe care o încheie în acest an. Tot pământul ei este șes, n-are dealuri, nici codri, se adapă numai cu Ialpugul, care curge necontenit. Basarabia se împarte azi în patru ținuturi: al Bugeacului și Akkermanului, al Chiliei și Ismailului".

1718, iulie 10/21

Se semnează, la Passarowitz, tratatul de pace dintre imperiile habsburgic și otoman, tratat ce prevedea însemnate pierderi teritoriale pentru Țara Românească. Banatul Olteniei (Oltenia) sau Valahia Mică, cuprinzând județele Mehedinți, Gorj, Vâlcea, Romanați și Dolj, trec, până la 1739, sub stăpânirea austriacă. La fel și Banatul timișan, care este organizat ca provincie sub conducere militară imperială. Noul teritoriu anexat de austrieci avea hotarul pe „râul Olt, luându-și apele din Transilvania până la locul unde și le varsă în Dunăre, iar de acolo, pe lângă malurile Dunării spre Orșova, până la locul din părțile unde râul Timiș se varsă în Dunăre – acolo să se tragă hotar, așa precum înainte se țineau hotarele prin părțile râului Mureș". Banatul, această veche

Domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir

provincie românească, va sta timp de 200 de ani ocupat de imperiali, fiind un ținut de colonizare pentru sârbi și germani.

1732

Prin rescriptul din acest an, împăratul habsburg hotăra ca județele Maramureș, Arad și jumătatea vestică a județului Zarand să revină Ungariei. Județele Crasna, Solnocul de Mijloc, regiunea Chioarului, părțile răsăritene ale județului Zarand, prin același rescript, rămân încorporate Transilvaniei. Această delimitare teritorială rămâne în vigoare până în 1867.

1735–1802

Abatele iezuit François Xavier de Fellar, în urma unei călătorii în Ungaria și Transilvania, observă în Maramureș „cete de ruteni și români". Românii, spune abatele, vorbesc o limbă „care seamănă mult cu limba italiană" și susțin că sunt „o colonie romană, ceea ce este foarte cu putință".

1736, ianuarie 10

Într-un document elaborat de domnitorul Grigore II Ghica (în timpul celei de-a doua domnii moldovene, 1735–1739), hotarul dintre Moldova și Transilvania era astfel descris: „și împreunându-se acolo (comisia de delimitare a frontierei – *n.a.*) în vârful muntelui și au socotit că cu dreptate este să țâe ungurii părțile muntelui de către țara lor, după cum se scurg apele spre țara ungurească. Iar vrâncenii iarăși să țâe de acolo din vârful muntelui după cum se scurgeau apele spre țara Moldovei, precum au dat sama ca și mai înainte, din veci, așa au ținut".

1739, septembrie 5

Deputații stărilor din Rusia recunosc, printr-un acord, independența Moldovei sub ocrotire rusească.

– septembrie 18

Se semnează, la Belgrad, tratatul de pace ruso-austro-turc care punea capăt războiului din 1735–1739. Prin acest document (art. 4) imperialii retrocedează Oltenia Țării Românești, dar mențin sub ocupație Banatul („Banatul Timișoarei va rămâne sub stăpânirea Preaînălțatului împărat al Austriei în întregime, până la hotarele Austriei, cu excepția totuși a acestui mic șes care e așezat în partea opusă Orșovei și e despărțit de o parte prin râul Cerna și de alta de Dunăre"). Belgradul, insula Orșovei, împreună cu fortăreața aflată pe ea, reveneau turcilor.

Grigore Ghica

1740

În zona răsăriteană, dintre Nipru și Bug, aflată sub suzeranitatea Moscovei, românii aveau, în cadrul armatei rusești, un corp de oaste separat, aflat sub comanda prințului Cantemir, nepotul lui Dimitrie Cantemir. Orașul Elisavetgrad, Kirovogradul de mai târziu, este construit de români. Această regiune purta pe hărțile rusești numele de „Podolia turcească". În momentul instaurării puterii rusești, aici exista o administrație românească. Capitala Podoliei a fost fixată de ruși la Socola (oraș întemeiat de românii coloniști din Socola, suburbia Iașului), nume care a fost schimbat mai târziu în Voznesensk.
Podolia, controlată de ruși din punct de vedere administrativ, a fost împărțită în patru județe. Sunt construite de ruși, cu colaborarea românilor, cetăți de apărare pe malurile Nistrului împotriva turcilor, precum și orașul Odessa (un cartier al orașului este numit și astăzi Moldovanca).

1741, martie 2

La Constantinopol se încheie o convenție specială între Imperiul Otoman și Austria, prin care se reglementa litigiul izvorât din aplicarea tratatului de pace din 1739. Convenția prevedea la art. 3: „Au existat numeroase îndoieli asupra art. V din tratatul de pace, îndoieli care au trebuit clarificate după conferința ținută pentru determinarea limitelor vechii Orșove care, conform acestei convenții, trebuie să aparțină Sublimei Porți; și iată ce s-a stabilit de comun acord. S-a constituit o hartă topografică pe care au fost trasate liniile după care au fost determinate granițele vechii Orșove și ale câmpiei din fața Fortului Insulei. Înainte de a ajunge la această câmpie, linia de separare se curbează,

pentru a se apropia de Cerna, care curge prin câmpie, până la locul unde râul face un cot; și de acolo până la locul marcat pe harta noului Canal, pentru a deturna apele râului. Tot spațiul mărginit de această linie va aparține vechii Orșove, iar în spatele orașului, noul Canal, ce se întinde până la Dunăre, va servi drept graniță. Conform acestei reguli, comisarii celor două Puteri vor putea, fără piedici și fără contestări, să determine granițele, fie ale Orșovei, fie ale câmpiei din fața acesteia." Articolul V al tratatului are următorul conținut: „Insula, fortăreața Orșovei și Fortul Sf. Elisabeta vor aparține, în starea în care sunt acum, Imperiului Otoman. Banatul de Timișoara va aparține în întregime Împăratului Românilor până la granițele Valahiei, cu excepția acestei mici câmpii din fața Insulei Orșovei, care este mărginită pe de o parte de râul Cerna, care vine din Mehadia, de cealaltă parte de Dunăre și de un râu care mărginește Valahia Austriacă și, în sfârșit, de primele înălțimi (podișuri) ale Banatului de vis-à-vis de Orșova, pe toată distanța dintre aceste înălțimi și Dunăre; această câmpie va rămâne în posesia Imperiului Otoman, cu condiția ca, dacă turcii reușesc să deturneze toate apele Cernei pentru a le dirija înapoi și alături de vechea Orșovă, atunci vechea Orșovă, care acum se învecinează cu această câmpie, fără a-i cuprinde teritoriul, să aparțină Porții Otomane, dar se înțelege că aceasta nu o va putea fortifica niciodată. Se acordă Porții un termen de un an pentru a deturna apele Cernei, pentru ca la expirarea acestui termen ea să-și piardă toate drepturile asupra vechii Orșove, care va rămâne în posesia Împăratului Românilor. Fortificațiile Mehadiei, care, conform limitelor pe care tocmai le-am stabilit, trebuie să aparțină Împăratului, vor fi demolate fără întârziere de turci și nu vor fi niciodată reconstruite în viitor de către cei din Imperiu". Porțiunea de câmpie care rămânea în posesia turcilor cuprindea așezările Pecenișca, Bârza, Topleț, Coramnic, Furfura, Jupanec și Băile Calde de la Mehadia. Apele deturnate ale Cernei urmau să se verse în Dunăre pe la Dălboca. Într-o scrisoare către contele Königsegg, comandantul trupelor austriece din Oltenia, împăratul Carol al VI-lea numea Orșova „cheia țărilor Orientului".

ȚĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA KARLOWITZ (1699). 1699–1718

ȚĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA PASSAROWITZ (1718). 1718–1739

ȚĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA BELGRAD (1739). 1739–1774

ȚĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA KUCIUK-KAINARGI (1774). 1774–1812

PORTUL FLUVIAL ORŞOVA PE O HARTĂ GERMANĂ DE EPOCĂ

1751, septembrie 29

Prin ordin imperial, districtele Timişoara, Cenad, Ceacova, Becicherec de-a lungul Tisei, Vârşeţ, Lipova, Lugoj-Făget şi Caransebeş trec sub administraţia civilă austriacă, iar Panciova, Palanca şi Mehadia, la care se adaugă şi 23 de sate ale Caransebeşului, sub administraţie militară.

1755

Hotarul dintre Ţara Românească şi Moldova, existent de secole pe apa Sireţelului, este menţionat expres într-un document din acest an. „Căci locul acela este în marginea Ţării Munteneşti, se arată în document, unde desparte Sireţelul hotarul amândoror ţărilor..."

1765, noiembrie 2

Împărăteasa Maria Tereza (1740–1780) acordă Transilvaniei statutul de „Mare Principat", fapt ce sublinia caracterul de totală independenţă a acestui teritoriu faţă de Ungaria.

1766

În timpul domniei lui Alexandru Scarlat Ghica (1766–1768), muntele Aratoti, din fostul judeţ al Săcuienilor, azi Prahova, era hotarul dintre Ţara Românească şi Ardeal.

1770

În tratatul *Scriere gheograficească ce s-au tipărit în Rosâie* se vorbeşte despre Ţara de Jos (cu 12 ţinuturi) (Ţara Românească – *n.a.*), de Ţara de Sus (cu 7 ţinuturi) (Moldova – *n.a.*); este menţionată Basarabia, ce „mai de mult a fost de Ţara Moldovii ca a tria parte a aceştii ţări", cu 4 ţinuturi: Bugeac, Akkerman (Cetatea Albă), Chilia şi Smil (Ismail).

1772

Austria anexează Galiţia.

1773

Cea mai veche statistică efectuată în gubernia Ecaterinoslav, dintre Nipru şi Bug, asupra românilor transnistreni îi numeşte pe aceştia „naţiunea valahă", numărând 1 265 de bărbaţi şi 1 206 femei, pe profesii.

1774

Are loc prima ştirbire a integrităţii Bucovinei. Austriecii reuşesc s-o câştige, prin trădarea baronului Franz Maria Thugut, ambasadorul austriac la Istanbul. Diplomatul l-a cumpărat cu 1 000 de galbeni pe Iacovachi Rizo, socrul lui Grigore III Ghica, domnitorul Moldovei. Rizo era capuchehaia domnului la Înalta Poartă. „Atenţiile" lui Thugut nu s-au oprit însă aici. El mituieşte doi diplomaţi turci: pe Ismail Raif Bey (ministru de externe din acea vreme), căruia îi dăruieşte un cuţit lung de aur cu teacă aurită, împodobită cu briliante şi cu un ceas încastrat în ea, şi pe comisarul însărcinat cu trasarea frontierei, Mehmet Tahir Aga, acestuia dându-i o mie de galbeni. Cu sume mai mici sunt mituiţi şi alţi funcţionari turci de grade inferioare. Austriecii reuşesc astfel să răpească o fâşie de pământ moldovenesc cu o suprafaţă de 10 000 km², cuprinzând ţinutul Cernăuţilor şi cea mai mare şi mai bogată parte din ţinutul Sucevei, cu însăşi cetatea de scaun, cu episcopia ortodoxă de la Rădăuţi, cu centrele de cultură românească şi remarcabilele monumente de artă din epoca de aur a Moldovei – mănăstirile Putna, Voroneţ, Arbore, Suceviţa, Moldoviţa, Dragomirna – şi oraşul Cernăuţi. Sub pretextul deschiderii unui drum între Galiţia şi Transilvania, austriecii „aşezu pajurele pe unde le convenea". Noua linie de demarcaţie pornea de la graniţa Transilvaniei, de la râul Tesna, ajungând până în apropierea Hotinului şi incluzând localităţile Cândricani, Ustulcani, Capu-Codrului, Suceava, Siret şi Cernăuţi.

– Savantul german Johannes Thunmann (1746–1778), într-o lucrare apărută la Leipzig, arată că „vlahii de dincolo de Dunăre sunt un popor mare şi numeros şi compun jumătate din populaţia Traciei şi trei sferturi din cea a Macedoniei şi Thessaliei. Şi în Albania, remarcă autorul, locuiesc mulţi aromâni. Vorbesc acelaşi grai ca şi fraţii lor de dincolo (la nord – *n.a.*) de Dunăre, însă amestecat cu multe cuvinte greceşti... De 750 de ani sunt cunoscuţi sub numele de vlahi... şi se numesc ei înşuşi rumani sau rumuni".

– iulie 10/21

Prin tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, art. XVI, „Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porţi întreaga Basarabie cu Akkermanul (Cetatea Albă), Chilia, Ismailul, cu târgurile şi cu satele şi tot ceea ce cuprinde această provincie, după cum îi restituie şi fortăreaţa Bender. Tot astfel, Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porţi cele două principate ale Valahiei şi Moldovei, cu toate fortăreţele, oraşele, târgurile, satele şi cu tot ce cuprind ele..." În art. XXIV se stipula că „trupele imperiale ale Rusiei se vor retrage în interval de două luni din Moldova şi vor trece pe malul stâng al Nistrului".

1775, martie 4

Viena cotropeşte întreaga Bucovină. Noua graniţă începea din punctul Tesna Împuţită, de la hotarul cu Transilvania, şi trecea pe la Vatra Dornei (cedată austriecilor), apoi ajungea la confluenţa râului Dorna Neagră cu Bistriţa, Pietrele Doamnei de pe muntele Rarău, satele Stulpicani, Capul Codrului, Liteni (toate anexate de Austria), râul Siret, în continuare pe la sud-est de Suceava, Calafindeşti, Siret, Noua Suliţă, apoi către nord până

Grigore III Ghica

la Nistru, 30 km amonte de Hotin, de unde își continua drumul în aval pe Nistru. Domnul Moldovei Grigore III Ghica s-a împotrivit înstrăinării provinciei, aducând documente „très autentiques" despre drepturile Moldovei asupra Bucovinei. Curtea de la Viena susținea că Bucovina ar fi aparținut Pocuției, pe care Austria o ocupase în 1772 și, în plus, că avea nevoie de acest teritoriu, pentru a asigura legătura între Transilvania și sudul Poloniei. Grigore III Ghica a plătit cu viața faptul că a apărat integritatea Moldovei, fiind ucis de turci în 1777.

– aprilie 26/mai 7

În urma convenției dintre turci și austrieci, Moldova septentrională, până la râurile Răchitna, Sucevița, Molna și Siret, este alipită, sub numele de Bucovina, la Imperiul Habsburgic.

1776, iulie 2

La Palamutka (Balamutca), localitate aflată pe malul Nistrului, la nord de Cernăuți, se semnează o convenție de delimitare a frontierei dintre imperiile habsburgic și otoman. La stabilirea graniței pe teren, austriecii se retrag din 59 de sate (38 din ținutul Sucevei, 12 din cel al Cernăuților și, din toate cele, 9 din raiaua Hotinului), rămânând în posesiunea a 278 de localități (orașele Siret, Suceava și Cernăuți, fostele ocoale domnești Câmpulung pe Ceremuș sau Câmpulung Rusesc și Câmpulung Moldovenesc, cu satele aparținătoare acestora) cu un areal de 10 441 km² și cu o populație de peste 70 000 de oameni, dintre care 55 485 români (77,33%), 16 265 ruteni (22,67%). Karl Ritter von Schmedes scria: „Cea mai veche populație a Bucovinei o constituie moldovenii. Abia la sfârșitul secolului XVIII încep să pătrundă aici huțanii și, mai târziu, rutenii, precum și alte etnii. Moldovenii sunt populația principală a Bucovinei". În *Historische Beschreibung* (1780) un ofițer din anturajul generalului austriac Spleny notează: „Locuitorii Bucovinei sunt descendenții coloniștilor romani, ca și cei din restul Moldovei", iar Bernhard von Jenisch, secretarul Curții Aulice de Război a Austriei și renumit orientalist, consemna că „numărul rutenilor este mai puțin considerabil decât cel al moldovenilor". Într-un manual de geografie din 1870, Ignatius de Luca spunea că „moldovenii (românii) formează populația principală a Bucovinei". Între Nistru și Prut, hotarul pornea de la Onut, pe Nistru, și urma cursul pârâului Negru pentru a trece, la valea Răchitnei care se vărsa în

Stema Moldovei

Prut, în localitatea Sulița Nouă. Delimitarea dinspre Moldova începea la Mamornița-Tureni, pe Prut, și despărțea satele Lucavița de Buda pentru a ajunge în valea Molniței, care se varsă, între Ițcani și Burdujeni, în Suceava. De aici frontiera trecea în valea Moldovei, la sud de Gura Humorului și Câmpulung, și mai departe în valea Bistriței și a Colbului până la triplex confinium de la Muntele Roșu.

1779

Apare postum lucrarea lui Martin Felmer (1720–1767), istoric sas, preot și profesor la Sibiu, intitulată *Primae Linae M. Principatus Transylvaniae Historiam Antiqui Medii et Rocentiaris Aevi exhibentes et illustrantes*, în care, pentru prima dată într-o lucrare cu caracter științific, dă teritoriului locuit de români numele de România.

– Banatul este împărțit în comitatele Timiș, Torontal și Caraș, încorporate în Ungaria. Rămâne supus Consiliului de Război de la Viena numai teritoriul confiniumului militar bănățean, care era format în partea sudică din trei comitate de-a lungul Dunării, la care se adaugă, în 1873, din comitatul Caraș, 14 comune împreună cu orașul Caransebeș.

cca 1780

N. Iorga menționează existența din acest an a unei hărți „a Țării Românești până la munți în sus, iar, la Vest, până dincolo de Glavacioc și Călniște, având și Bulgaria până mai jos de Varna, Dobrogea toată și partea de deasupra Gurilor Dunării și a țărmului nordic al Mării Negre până dincolo de golful Murteza și de localitatea Burnas, lăsând să se întrevadă la nord-est un colț din limanul de la vărsarea Nistrului, cu însemnarea Akkerman (Cetatea Albă)".

1780

Banatul, Crișana și Maramureșul, vechi pământuri românești, sunt încorporate în Ungaria.

– H.C. Schütz folosește, în harta sa, toponimul Bucovina pentru teritoriul smuls, cu câțiva ani înainte, de către Imperiul Habsburgic din trupul Moldovei.

1781

Logofătul Neculai Rosetti delimitează hotarul Moldovei de la Bugeac astfel: „De la Bender purcede hotarul ce desparte locul Hotărnicenilor și merge tot pe troian până la Beștiman, fără a fi alte semne hotarul, iar de la Beștiman mai gios din malul Hindikiului unde s-au făcut movilă, am purces spre miază-zi de la o vâlcea până în deal, și acolo este o moviliță veche, și aceea s-a socotit hotar, și de acolo am purces în gios pe muchea dealului peste coada unei văi și peste drumul ce merge la Tigheciu și la Codru, și tot în gios costișa și cam alăturea cu drumul s-au făcut movila Ursul drept în deal, și de acolo tot în gios dealul alăturea cu drumul Tigheciului este o movilă veche ce i zic Bastenkial, și s-au socotit hotar. Și de acolo tot în gios muchea pe un drum nu prea bătut până ni-am întâlnit cu alt drum ce vine dinspre soare-răsare, și între drumuri am făcut movila Bugeac hotar. Și de acolo tot în gios pe acel drumușor muchea printre văi, până în fundul văii ce i zic Algăra, și am făcut movila Algăra din gios de drum. Și de acolo lăsând drumul și apucând în gios podișul până am dat în drumul ce vine de la Tigheci și merge la Ialpugul și am făcut movila Vitan și tot în gios dealul, și prin Valea Ulmenilor și în dealul deasupra Ulmenilor am făcut movila Ulmenilor, și tot în gios până la Valea Adâncă și s-a

HARTA POLITICĂ ŞI ETNICĂ A IMPERIULUI HABSBURGIC ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

făcut movila Valea Adâncă în deal. Şi de acolo tot cam la deal până în muchea dealului Tălmaciului şi s-au făcut movila Tălmaciului. Şi de acolo costişa cam în gios pe la două izvoare din costişe şi până la muchea dealului în drumul ce vine de la Tigheci şi merge în gios şi am făcut movila Deliilor în marginea drumului. Şi de acolo am mers tot cam în gios prin valea Verdeşănilor pe din gios de o fântână ce i zic Tătarii, fântâna lui Oteaz-bey. Şi de acolo în gios muchea până ne-am suit în deal şi am făcut movila Gomana. Şi de acolo tot în gios până în muchea dealului între Şasa şi între Iscani şi am făcut movila Şasa în deal. Şi de acolo prin o vale şi prin un drum la deal şi cam în gios până am trecut Valea Iţcanilor şi am făcut movila Iţcanilor. Şi tot în gios pe deasupra unui deal mare ce-i zic Kalţinul şi s-au făcut movila Kalţinului. Şi de acolo prin valea Kargaşilor şi pe podiş, până drumul ce vine de la Leca şi s-au făcut movilă lângă drum, şi de acolo la deal prin valea Străşineţilor până în dealul Macsinelor şi în deal s-au făcut movila Macsinelor şi de acolo tot cam în gios şi la deal asupra Lărgei şi în muchea dealului am făcut movilă pe Ghimolo. Şi de acolo am purces tot cam în gios podişul pe drum până am ajuns la o movilă veche ce-i zic movila Burlei, şi acea movilă este în marginea drumului din sus de drum, şi s-au socotit să fie hotar. Şi acea movilă are 3 săpături într-însa. Şi de acolo tot drumul în gios până unde se porneşte drumul în Larga, şi din gios de drum în costişă am făcut movila Lărgei. Şi tot la vale pe drum până la matca Lărgei şi din sus de satul Tatarulă am făcut movila în malul apei Lărgei Boşăianului". După harta lui Constantin Rigas (1757–1798), hotarul Bugeacului dinspre ţinutul Chişinăului pornea de la Orac-Mârza, ceva mai la apus de obârşia râului Valea Strâmbă, unde se întâlneau ţinuturile Fălciu şi Chişinău cu Tătarii, trece spre răsărit pe la Caracuză, pe sub Farlădan, pe la Cara-Mârza ce rămâne în Moldova, se ridică spre nord până atinge cursul Bâcului şi urmăreşte această apă până la vărsare. Pornea de la Bender, urma un timp cursul Bâcului, cădea apoi pe al Botnei, apoi prin o linie dreaptă la Călmăţuiul care se varsă în Prut.

– Apare manualul umanistului ungur Losontzy István intitulat *Harmas Kis Tükör (Tripla oglindă mică)* în care se afirmă că Ţara Ardealului, cu care Ungaria se în-

BANATUL LA 1780 PE O HARTĂ GERMANĂ

vecina la răsărit, „se numea cândva Dacia de Mijloc". Autorul, referindu-se la venirea ungurilor în acest spațiu, observa că „regii unguri l-au stăpânit prin voievozi ai Ardealului".

1786

Apare *Lexiconul geografic al Ungariei* de Karabinszky, în care sunt menționate localitățile din Ungaria populate de români. Autorul le prezintă ca fiind „sate românești". Acestea sunt: Nyr-Adony (Szabolcs), sat românesc, Almasch (Bereg), două sate românești, Batonnya (Csanád), sat iliro-român, Dorwas (Bihor), sat românesc, Nagy-Kalló (Szobolcs), târg locuit de unguri, români și ruteni, Méhkerek (Bihor), sat românesc, Sarond (Bihor), sat românesc, Tisza Keszi (Borosad), sat românesc, Wekerd (Bihor), sat românesc, Peterd (Bihor), sat românesc.

– august 6

Printr-un înalt rescript imperial, se dispune încetarea perioadei de administrație militară austriacă a Bucovinei și încorporarea ei ca al 19-lea cerc (*Kreis*) în Galiția, condusă de un *Kreishauptmann* numit de guvernatorul din Lvov.

1791, mai 10

Divanul Țării Românești cere celor două delegații (austriacă și rusească), reunite în preliminariile păcii de la Șiștov, restabilirea graniței cu Imperiul Otoman pe talvegul Dunării și desființarea raialelor de pe malul românesc.

– iulie 24

În urma păcii de la Șiștov dintre Austria și Imperiul Otoman, încep operațiunile de delimitare a frontierei dintre Transilvania și Moldova. Delimitarea începe de la locul unde se unesc hotarele Transilvaniei, ale Moldovei și ale Țării Românești (locul de întâlnire a celor două picioare ale munților Gurghiului și Garul), merge spre râul Zăbala, muntele Areșoaiei, râul Putna, pârâul Paltin și muntele Clăbucul. În jud. Bacău: de la râul Cașin la muntele Coarnele, râul Oituz, Slănic, munții Șandru Mare, Șandru Mic, râul Trotuș și muntele Tarhaoș. În jud. Neamț: de la muntele Bolohanuș la pârâul Anța, râul Bicaz, pârâul Bistrița, un picior al muntelui Cencerei, la pârâul Prisăcarul, muntele Albiile și Țibleșul Mic. În jud. Suceava: de la pârâul Crăstișarul, râul Neagra Secuiască, muntele Păltiniș, muntele Călimanul, râul Neagra Șarului și la vârful muntelui Petrile Roșii. Prin art. IV al tratatului, domnul Țării Românești, Mihail Șuțu (la a doua domnie în Țara Românească, în 1791–1793) și împăratul Austriei se angajau să apere hotarul cu Ardealul. În ciuda acestei clauze, au fost înstrăinate din pământul Munteniei aproximativ 20 000 ha („De la râul Balul până la vârful Voineagului"). Austria se obliga să evacueze teritoriile ocupate din Țara Românească și Moldova. Printr-o convenție separată, Poarta ceda Austriei orașul Orșova, frontiera fiind stabilită pe râul Cerna.

– decembrie 29 – 1792, 9 ianuarie

Prin semnarea, la Iași, a tratatului ruso-turc, Imperiul Otoman recuperează Țările Române. Art. III al respectivului document stabilea hotarul dintre Moldova și Rusia: „...Nistrul va forma linia de demarcație între Sublima Poartă și Imperiul Rusiei, astfel încât întregul teritoriu care se află pe malul

MOLDOVA ŞI VALAHIA LA 1782. HARTĂ DE RIZZI ZANONI

drept al Nistrului va fi restituit Sublimei Porţi şi va rămâne pe veci sub stăpânirea sa absolută şi incontestabilă; dimpotrivă, tot teritoriul care se află pe malul stâng al aceluiaşi fluviu va rămâne sub stăpânirea absolută şi incontestabilă a Imperiului Rus".

Prin acest tratat, Rusia înglobează Transnistria. Sudul Transnistriei va lua numele de oblastia Oceacovului, cu capitala la Socola, nume împrumutat de la Socola (periferia Iaşului).

1792

Prin tratat, Imperiul ţarist îşi extinde stăpânirea asupra Ucrainei Hanului, obligându-i pe tătari să se retragă în Crimeea. În anul următor, la iniţiativa contelui Panin, în spaţiul Transnistriei meridionale este pus în mişcare un plan de colonizare a teritoriului cu populaţie din Moldova, fapt care contribuie, pentru un timp, ca provincia să se numească Moldova Nouă. Prinţul moldovean Deleanu-Scarlat Cantacuzino şi boierul Scarlat Sturza au acceptat propunerea împărătesei Ecaterina a II-a şi au primit pământuri în acest spaţiu. După anexarea Basarabiei, în 1812, Scarlat Sturza va deveni primul guvernator al provinciei.

1792, septembrie 3/14

Act de delimitare a graniţei dintre Austria şi Imperiul Otoman, prin care se fixează hotarele Moldovei şi ale Transilvaniei.

1794

James Dallaway (1763–1834) teolog englez, afirmă în volumul *Călătoriile prin Banat, Transilvania şi Ţara Românească* că populaţia majoritară din aceste teritorii este „scoborâtoare din coloniştii lui Traian, ei încă îşi zic români".

1796

În *Descrierea geografică a Ungariei*, apărută la Buda, A. Válly prezintă următoarele localităţi ca fiind populate de români sau de români şi alte etnii: Batonya, sat unguresc-sârbesc-românesc în judeţul Csanád; Darvas, sat românesc-unguresc în jud. Bihor; Nyir Adonyj, sat unguresc-românesc în jud. Szabolcs; Bedö, Bedevola, sat românesc; Srokad-Kereszkor, sat unguresc-românesc; Köröszakál, sat românesc-unguresc; Mihkerék, sat românesc; Mezö Peterd, sat românesc; Zsaka, sat românesc-unguresc, toate în jud. Bihor; Porcsalma, sat românesc-unguresc în jud. Satu-Mare; Vekerd, sat românesc; Vertes, sat unguresc-românesc; Sáránd, sat românesc în jud. Bihor.

SECOLUL XIX

François Pouqueville, consul francez la Ianina, remarca într-o lucrare publicată în 1820: „Deoarece soartă nu putea fi una fericită pentru aceşti oameni întreprinzători, megalovlahii din Călăriţi, Săracu, Meţovo şi Zagar s-au văzut siliţi, timp de jumătate de secol, din 1760 până în zilele noastre, să se împrăştie pe pieţele Mediteranei..." Consulul francez Esprit-Marie Cousinery releva aceeaşi realitate, specificând că românii din Macedonia „şi-au păstrat nu numai caracterul lor naţional şi numele de români, dar încă şi mândria, şi curajul strămoşilor lor".

Episod din războiul ruso-turc (*reconstituire*)

Începutul sec. XIX

Hotarul dintre Ţara Românească şi Moldova, după ce apele Sireţelului au trecut, în timp, pe braţul de la răsărit, era format de o linie convenţională care urma albia secată. C. C. Giurescu, într-o lucrare consacrată graniţei munteano-moldovene de la începutul secolului XIX, arată că hotarul „dinspre est, de la Dunăre, e format de Siret, de la vărsarea lui până la nord-est de satul Blehani. De aici începe o linie convenţională care merge în direcţia generală spre nord-vest–vest, cu multe sinuozităţi".

1802, septembrie 12

Se emit firmane ale Porţii privind reglementarea relaţiilor cu Ţara Românească şi Moldova. Ele prevăd retrocedarea către Ţara Românească şi Moldova a teritoriilor răpite în silnicie, în regiunea raialelor Giurgiu, Brăila, Chilia, Hotin.

1804–1810

Colonelul englez William Martin Leake, în urma călătoriei în Peninsula Balcanică, nota că limba vorbită în oraşele valahe din Pind diferă într-o măsură nesemnificativă de cea vorbită în Ţara Românească şi conţine multe cuvinte de origine latină.

1806, toamna

Izbucneşte un nou război ruso-turc. În această conjunctură, raialele turceşti Ismail, Akkerman, Bender şi Hotin sunt din nou alipite Moldovei, nu şi Bucovina, care este acum în hotarele istorice din vremea voievozilor din secolele XV şi XVI, dar sub stăpânirea Imperiului Habsburgic.

1808

Divanul Moldovei, cu ajutorul autorităţilor, face un recensământ în patru oraşe din Basarabia. Rezultatul este următorul: Tighina (cu Lipcani) – din 331 familii, 169 sunt româneşti, 101 evreieşti, 52 ruseşti, 9 armene; Cetatea Albă – din 334 familii, 168 sunt româneşti, 132 armene, 18 evreieşti şi 16 de refugiaţi sârbi; Chilia – din 478 de familii, 393 erau româneşti, 58 lipoveni, 27 evreieşti, supuşi ruşi; Hotin – din 648 de familii, 297 erau româneşti, 340 evreieşti şi 11 armene.

– Încheierea întrevederii de la Erfurt dintre Napoleon I şi Aleksandru I prin semnarea unei convenţii prin care împăratul Franţei consimte ca Rusia să anexeze Moldova şi Ţara Românească.

1811, noiembrie

Turcii consimt, în urma tratativelor de la Giurgiu, să cedeze Rusiei Basarabia până la Prut, fără partea sudică, cu Cetatea Albă, Ismail şi Chilia.

1812

Juristul rus A.N. Egunov (1824–1897) afirmă în *Memoriile Comitetului de statistică al Basarabiei*, tom III, că „până la anexarea sa la Imperiul Rus în 1812, Basarabia era supusă aceluiaşi regim de guvernare ca Moldova, din care făcea parte. Prin urmare, nici istoria, nici documentele istorice asupra Basarabiei nu pot să nu vorbească despre Moldova. Astfel, este imposibil a vorbi despre administraţia Basarabiei, până la anexarea sa la Rusia, fără a vorbi de Divanul Moldovei căruia îi era subordonată Basarabia. În Basarabia nu există domeniu să nu aibă documente emise de Divanul Moldovei".

mai 16/28

Se semnează, la Bucureşti, la Hanul lui Manuc, pacea ruso-turcă care punea capăt războiului dintre cele două imperii desfăşurat între 1806 şi 1812. La tratativele purtate, ţarul Aleksandru I, reprezentat de generalul M. I. Kutuzov, comandantul trupelor ruseşti de pe teatrul de operaţiuni dunărene, a cerut ca Sublima Poartă să accepte cedarea, către Imperiul ţarist, a teritoriului Moldovei până la Siret şi gurile Dunării. Turcii nu acceptă această variantă şi, la rândul lor, propun ca teritoriul cedat Rusiei să fie cel cuprins între Prut şi Nistru, fără Bugeac, care va rămâne în stăpânirea Porţii. Tratatul, în art. IV, stipula că: „Prutul, din punctul unde acest râu pătrunde în Moldova, până la confluenţa lui cu Dunărea, apoi începând din acest loc, malul stâng al acestui din urmă

Hanul lui Manuc

IMPERIUL OTOMAN ÎN EUROPA. 1792–1870

fluviu până la Chilia și la vărsarea sa în Marea Neagră, va forma hotarul celor două imperii... Sublima Poartă renunță la toate drepturile sale pe teritoriul situat pe malul stâng al Prutului și îl cedează curții imperiale a Rusiei, împreună cu toate fortărețele, orașele și locuințele care se găsesc acolo, precum și jumătate din râul Prut, care formează frontiera dintre cele două imperii". Articolul V prevedea: „Maiestatea sa împăratul întregii Rusii cedează și restituie Sublimei Porți otomane partea din Moldova care este situată pe malul drept al Prutului, precum și Marea și Mica Valahie, cu toate fortărețele în starea lor actuală, orașele, târgurile, satele, așezările de orice fel și tot ce cuprind aceste provincii, împreună cu insulele de pe Dunăre..." Tratatul anexa la Imperiul țarist județele Soroca, Orhei și Lăpușna, Hotărniceni, Codru, Grinceni și o mare parte din județul Iași cu cetățile Hotin și Bender, teritoriu asupra căruia niciodată în istorie nu și-a exercitat stăpânirea. La Gurile Dunării frontiera dintre cele două imperii era stabilită pe brațul Chilia (Canalul Oceacov). Tratatul mai prevedea ca boierii care nu vor să trăiască în continuare sub ocupație rusească pot să-și vândă moșiile. Prin acest tratat, Poarta ceda Rusiei un teritoriu care, în realitate, nu-i aparținea, pentru că Poarta nu a fost niciodată suverană asupra Țărilor Române. Astfel, Rusia devine complice la violarea unui tratat de drept internațional, prin anexarea unui teritoriu ce nu s-a aflat niciodată în stăpânirea Înaltei Porți. Ca urmare a acestei situații, aranjamentul dintre cele două state este lovit de nulitate. Tratatul nu face nicio referire la Insula Șerpilor. Basarabia și Transilvania se vor bucura până în 1828 de autonomie locală în cadrul Imperiului Rus. După 1829, cele două regiuni vor fi supuse unui puternic proces de colonizare cu populații de alte naționalități. În acest proces de rusificare masivă a provinciilor, românii din zonă sunt strămutați în alte regiuni ale vastului Imperiu Rus. Vorbind despre anexarea Basarabiei, Friedrich Engels preciza: „Dacă pentru cuceririle Ecaterinei șovinismul rus mai găsise unele pretexte – nu vreau să spun de justificare, ci de scuză –, pentru cuceririle lui Aleksandru nu poate fi vorba de așa ceva. Finlanda este finlandeză și suedeză, Basarabia – românească, iar Polonia Congresului – poloneză. Aici nici vorbă nu poate fi de unirea unor neamuri, înrudite, risipite, care poartă toate numele de ruși, aici avem de a face

pur şi simplu cu o cucerire prin forţă a unor teritorii străine, pur şi simplu cu un jaf". Mihai Eminescu, peste ani, spune: „În curgerea unui veac moldovenii din Bucovina s-au deprins cu stăpânirea nemţească şi astăzi ei se simt alipiţi cu credinţă şi strâns legaţi de Curtea din Viena. Bucovina a rămas însă o ţară românească, o parte din Moldova... Lauda pentru că s-a păstrat românitatea Bucovinei nu se cuvine însă numai moldovenilor; şi Curtea de la Viena e părtaşă la dânsa... Cu totul altă e soarta moldovenilor căzuţi sub stăpânirea provoslavnicului Ţar al tuturor ruşilor. Pe când cei 200 000 de români din Bucovina formează un mic centru pentru dezvoltarea vieţii româneşti, milionul de români din aşa-numita Basarabie rusească este deschegat şi ţinut cu sila departe de poporul românesc. Rusia nu se mulţumeşte de a fi luat o parte mare şi frumoasă din vatra Moldovei, nu se mulţumeşte de a fi călcat peste graniţa firească a pământului românesc, ci voieşte să-şi ia şi sufletele ce se află pe pământ şi să mistuiască o parte din poporul român". Au anexat 45 630 km², faţă de 38 230 km² rămaşi, acest teritoriu reprezentând doar 40% din Ţara Moldovei ale cărei frontiere însuşi Imperiul ţarist le recunoscuse prin tratatul semnat la Luck de Petru cel Mare şi de Dimitrie Cantemir.

1816

Daniil (Dimitrie) Philippide (1770–1833), istoric grec stabilit în Ţara Românească (profesor la Academia Domnească din Bucureşti), publică, la Leipzig, prima lucrare de istorie veche a ţărilor române, *Istoria României* şi *Geografia României* (într-un singur volum). În această lucrare învăţatul grec delimitează teritoriul locuit de români între Nistru, Tisa, Dunăre şi Marea Neagră. În volum, autorul menţionează numele teritoriilor ce compun România şi anume: Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Orşova, Maramureşul, Banatul şi Transilvania.

1817

Este confirmat acordul încheiat la Constantinopol între ruşi şi turci prin care o parte a deltei Dunării, până la braţul Sulina, este cedată Rusiei.

1818

La propunerea mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, oraşul Chişinău este declarat centru administrativ al Basarabiei.

1819–1859

Alecu Russo, în *Cântare României*, dorea înfăptuirea unei Românii cu hotarele pe Tisa şi Nistru, vast teritoriu ce îngloba Basarabia, Bucovina, Transilvania şi Banatul.

1826, septembrie 25/octombrie 7

Imperiile otoman şi ţarist semnează, la Akkerman, o convenţie explicativă şi complementară a tratatului de pace încheiat, în 1812, la Bucureşti, prin care Poarta se angaja să respecte privilegiile Principatelor Române. Prin convenţie, braţul Sulina al Dunării este atribuit Rusiei ţariste.

1827

Într-o carte de judecată din acest an se menţionează, referitor la hotarul dintre Ţara Românească şi Moldova, că „aceste două scrisori mai dau încă o dovadă că locul ce trebuie să cuprindă Hulubeştii şi Ciofreştii în lat din hotarul Tomceştilor, până drept locul unde se îndrumează hotarul muntenesc, adică acolo unde cade Sireţelul în apa Siretului, unde este satul Corbul din Ţara Românească şi Crângenii sau Golăşenii în Ţara Moldovei". Într-o mărturie a lui Andronache Donici, din acelaşi secol, se specifică că moşia Crângeni trebuie să-şi aibă întruparea din matca Siretului vechi, „numit acum Sireţel, ce este hotar al Ţării Munteneşti".

1828

Istoricul A.F. Veltman (1800–1870), în *Nacertanie drevnei istorii Bessarabii* (*Schiţă a istoriei vechi a Basarabiei*, Moscova), afirmă la rândul său că „istoria Basarabiei nu mai necesită studii speciale; ea este legată de Istoria Moldovei şi a Ţării Româneşti şi de soarta voievozilor lor".

1829

Apar *Cererile ce ar fi putut face Valachia şi Moldavia la un congres de prinţi creştini pentru siguranţa lor cea din afară şi statornicire cea din lăuntru.*

„*Pont* 1. Valachia şi Moldavia să se împreune şi să se facă amândouă un prinţipat.

2. Hotarele acestui prinţipat să fie despre Turchia, Dunărea; despre Rusia, Prutul şi despre Austria, munţii Carpaţi.

ŢĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA BUCUREŞTI (1812). 1812–1829

Scenă din războiul ruso-turc (*reconstituire*)

3. Cetăţile carele sunt dincoace de Dunărea, pe pământul Valachiei, adică Brăila, Giurgiu şi Turnu, or să se dărâme de tot până la temelii, or să rămâie supt stăpânirea acestui prinţipat, dimpreună cu tot coprinsul şi locuitorii lor.

4. Ostroavele Dunărei cele lăcuite de rumâni să rămâie asemene tot supt stăpânirea acestui prinţipat...

5. Prinţipatu acestor întrupate provinţii să fie de sine şi neatârnat de Turchia."

– septembrie 2/14

În urma războiului ruso-turc din 1828–1829, se încheie la Adrianopol (azi, Edirne), între cele două imperii, un tratat de pace. Documentul respectiv prevedea desfiinţarea raialelor turceşti de pe malul stâng al Dunării (cetăţile Turnu, Giurgiu şi Brăila) şi alipirea lor la Ţara Românească împreună cu ostroavele ce aparţineau de acest mal. Rusia devine stăpână (art. 3) pe braţul Sf. Gheorghe, anexând Delta Dunării şi Insula Şerpilor. Hotarul sudic al ţărilor române este fixat pe talvegul Dunării.

1830, martie 29–octombrie 8

O comisie mixtă formată din reprezentanţii Rusiei, ai Imperiului Otoman, ai Moldovei şi ai Ţării Româneşti trasează graniţa dintre Poartă şi Ţările Române. S-a încheiat şi un protocol care stabilea că din locul de unde braţul Sf. Gheorghe se desparte de braţul Sulina, pe o distanţă de două ore spre sud, nu erau îngăduite aşezări, în afara posturilor de carantină. Fostele raiale Brăila, Giurgiu şi Turnu, împreună cu 30 de ostroave ale Dunării, sunt efectiv şi definitiv încorporate Ţării Româneşti, iar lacul Brateş, Moldovei.

1834

O altă statistică a oficialităţilor ruseşti arată că în gubernia Cherson locuiesc 75 000 de români transnistreni, în gubernia Ecaterinoslav – 9 878, în gubernia Podolia – 7 429.

1837

Florian Aaron publică, în tipografia lui I. Heliade Rădulescu, scrierea *Idee repede de istoria Prinţipatului Ţării Româneşti* în care legendarul voievod Mihai Viteazul era astfel prezentat: „El era eroul, era idolul lor, era viaţa şi fericirea lor, rumânul care făcea cât toţi rumânii. Sub comanda lui, rumânii cu armele în mână dezvoltară o putere destoinică de a supune pe vrăjmaşi, destoinică de a trage admirarea şi lauda celorlalte naţii; vrednică de numele şi sângele ce-l purta în vinele lor şi de drepturile ce dorea să dobândească. Acestea era vremile cele eroice ale rumânilor. Geniul lui Mihai croia, şi rumânii puind în lucrare făceau minuni. Vrând pe toţi rumânii într-un tot, făcu o naţie mare, vrednică de recunoaşterea altor naţii, destoinică de a se apăra şi în stare de a se civiliza. Aceasta era vremea cea mai slăvită pentru rumâni, era o epohă care prevestea pentru dânsa un veac de aur. Încă puţin şi rumânii s-ar fi fericit. Împrejurările, soarta, nenorocirea a precurmat zilele acestui om mare înainte de a întemeia puterea aceasta nouă a rumânilor. Următorii lui sau nu moşteniră duhul lui cel mare sau nu putură a urma pe drumul cel croit de dânsul. Unirea şi statul rumânilor trecu ca un vis, naţia rumânească iar se tăie în părţi, rumânii iar căzură sub puteri streine sau deosebite, şi vremile cele grele mai dinainte iar se întoarseră. În necazurile, suferirile şi durerile lor strigară multă vreme: «Mihai şi mântuinţă!» Dar Mihai nu mai era!"

– Este redactat documentul *Despre politica Ţării Româneşti faţă de Polonia*, în care se spune:
„...Dar ce ar putea să facă muntenii singuri şi la ce ar duce rezistenţa lor? Pentru a opri şi a înfrunta armatele austriece e nevoie de mai mult decât de Valahia, e nevoie de Transilvania, Moldova, Basarabia, Bucovina, într-un cuvânt e nevoie ca toate aceste cinci provincii împreună, care au toate aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceleaşi obiceiuri, provincii ce odinioară formau un singur tot, să poată fi adunate şi conduse împotriva duşmanului, reamintindu-le trecutul lor comun şi făcându-le să-şi întrevadă un acelaşi viitor, într-o singură mare patrie..."

1838

Emisarul polonez Waronicz remarca, într-un raport adresat principelului Czartoryski: „Ideea reunirii tuturor românilor sub un singur sceptru ocupă toate minţile. Această idee este puternic întreţinută de valahii din Transilvania..."

Alegorie reprezentând tratatul de pace ruso-turc

HARTA ROMÂNIEI DE CEZAR BOLLIAC

1839

Felix Colson, secretar politic al lui Ion Câmpineanu, în volumul *Despre starea prezentă şi viitorul principatelor Moldova şi Muntenia*, face o prezentare a românilor: „Un popor uitat până în zilele noastre ca o oază în deşert", iar despre românii transilvăneni că „sunt români şi nutresc speranţa că se vor uni cu fraţii lor din Moldo-Valahia. Ideea unirii este pe zi ce trece tot mai puternică".

– Raoul Perrin (în lucrarea *Coup d'oeil sur la Valachie et la Moldavie*) evidenţia că „interesele celor două principate sunt colective şi sunt atâtea raporturi în origine, e atâta paritate în putere, atâta afinitate în moravuri, atâta unitate în acţiune, încât a trata despre unul e a vorbi de celălalt, fără a fi în eroare faţă de exactitate şi adevăr".

1843

Apare scrierea lui Wesselényi Miklós intitulată *Despre românism*. „...În actuala epocă a naţionalităţilor evoluate şi pe cale de evoluare, spune autorul, spiritul înalt al sentimentului naţional a inspirat şi neamurile şi naţiunile de origine şi limbă valahă. Aceste neamuri, care îşi trag originea şi limba, în mare parte, de la marea gintă a Romei, oricât de dejosite şi umilite prin apăsare şi stârcire de-a lungul veacurilor, nu şi-au uitat niciodată cu totul strălucita lor origine. Iar acum simt cu ardoare că un neam de aproape 7 milioane, care îşi are originea sa, o limbă a sa, ba chiar aceleaşi datini şi fel de a fi, şi care locuieşte o porţiune de pământ a Europei, ce-i drept, politiceşte împărţită în mai multe părţi, dar geograficeşte unitară, mare ca întindere şi înzestrată de natură cu cele mai mari bogăţii, poate avea viitor şi se vede a fi chemat la existenţă naţională... Planurile şi speranţele lor sunt unirea în viitor, într-o naţiune şi o ţară, a tuturor populaţiilor valahe de origine şi limbă comună. Ei vor să contopească nu numai cele două Principate, ci pretenţiile lor se extind şi asupra numeroşilor locuitori valahi ai Bucovinei şi Basarabiei, adică asupra înseşi acestor provincii, din care prima a fost ruptă de Moldova cu 50 de ani înainte, iar a doua numai în anul 1812. Dar la fel se întind pretenţiile lor şi asupra Transilvaniei şi a Ungariei locuite de valahi. Pretenţii ce au fost îngrădite prin oprimare şi uzurpare – şi pe multe altele de acest fel..."

– Scriitorul şi istoricul polonez I.I. Kraszewski vizitează Basarabia. Atenţia sa este îndreptată în mod preponderent asupra structurii demografice a oraşelor. În ceea ce priveşte Chişinăul, el scria că: „Populaţia şi limba dominante sunt româneşti".

1844, toamna–1845, iarna

Sub conducerea lui Eftimie Murgu, românii bănăţeni desfăşoară o intensă activitate politică pentru despărţirea Banatului de Ungaria şi unirea lui cu Transilvania, Ţara Românească şi Moldova.

1845

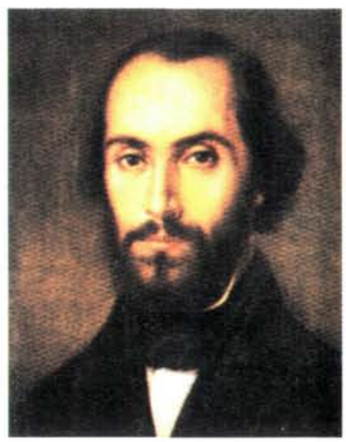
Iacob Fallmerayer, învăţat german, arată că „valahii din Thessalia se numesc români, ca şi fraţii lor de limbă şi de origine din Principate".

1847, ianuarie 1

Nicolae Bălcescu afirmă, în discursul ţinut în noaptea de Anul Nou la Paris şi intitulat *Privire asupra stării de faţă, asupra trecutului şi viitorului Patriei*, că „ţinta noastră socotesc că nu poate fi alta decât unitatea naţională a românilor". Şi continuă: „Unitate mai întâi în idei şi simţăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică, care să facă din munteni, din moldoveni, din basarabeni, din bucovineni, din transilvăneni, din bănăţeni, din cuţovlahi, să facă un trup politic, o naţie românească, un stat de şapte milioane de români".

1848, martie

La Pozsony (Bratislava, Slovacia), Dieta ungară votează o nouă constituţie prin care se anexează la Ungaria (art. VI) comitatele Crasna, Solnocul de Mijloc,

Nicolae Bălcescu, portret de Gheorghe Tattarescu

Zarandul şi districtul Cetatea de Piatră (Chioaru), regiuni cunoscute şi sub numele de „Partium", şi Principatul Transilvaniei (art. VII).

– mai 2/14

Simion Bărnuţiu, în discursul rostit în catedrala din Blaj, dă glas voinţei nestrămutate de unire a tuturor românilor care trăiau pe pământul vechii Dacii într-un stat unitar, independent şi suveran.

– mai 12/24

În *Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei*, revoluţionarii moldoveni, refugiaţi la Braşov, îşi exprimă dezideratul unirii Moldovei şi Ţării Româneşti „într-un singur stat neatârnat românesc".

– mai 17/29

Dieta de la Cluj, constituită în exclusivitate din reprezentanţii nobilimii ungare, săseşti şi secuieşti, votează „unirea" Principatului Transilvaniei la regatul ungar.

– mai 21

Gazeta ungară „Budapesti hirado" se întreba, pe bună dreptate: „De ce oare să nu viseze românul o Dacie, precum şi slavul un stat slav?"

– mai 29/iunie 10

Împăratul Franz Joseph I sancţionează hotărârea Dietei de la Cluj prin care Transilvania era încorporată în Ungaria.

– iunie 15/27

Din iniţiativa lui Eftimie Murgu se desfăşoară, la Lugoj, pe câmpia de sub dealul viilor, numită apoi „Câmpia Libertăţii", o adunare naţională a românilor bănăţeni. În prezenţa a 10 000 de români se decretează autonomia Banatului, iar în funcţia de căpitan suprem al provinciei este ales Eftimie Murgu.

– iulie 15

În timpul revoluţiei de la 1848, ziarul parizian „Le National" scria: „Dar nu numai Moldo-Valahia se agită, se agită întreaga Românie, care cuprinde Transilvania, Bucovina şi însăşi Basarabia".

august 7

Dimitrie Golescu, într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica, intuia în mod genial conturul viitorului stat unitar românesc. „Mi-am aruncat ochii, scria Golescu, într-o zi pe o hartă imprimată la Viena acum douăzeci de ani, care nu conţinea decât ţări de origine românească, Valahia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Banatul. Ştiţi că acestea ar forma un frumos mic regat în întregime rotund, cu frontiere pe care naţia pare să le fi indicat?... Nu ştiu de ce gândesc că această idee, care a fost pură utopie anul trecut, conchidea Golescu, îmi pare astăzi atât de realizabilă, că aş putea paria că aceasta va avea loc. Dar când? Iată singurul punct de incertitudine care-mi mai rămâne încă".

Simion Bărnuţiu

Adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848

– septembrie 2/14 – septembrie 16/28

Are loc a treia Adunare Naţională a românilor pe câmpia Blajului, unde 60 000 de ţărani declară că nu recunosc „uniunea" Transilvaniei cu Ungaria. Începe formarea unei oşti populare române sub conducerea lui Avram Iancu, Ioan Axente Sever şi Iovian Brad.

– decembrie 16/28

La Sibiu, în cadrul Adunării Naţionale a fruntaşilor români transilvăneni, se adoptă o moţiune împotriva „uniunii" forţate a Transilvaniei cu Ungaria.

1849

La punctul 1 din *Petiţia înaintată Majestăţii Sale în februarie 1849 în numele „Naţiunii Române"* se cere: „...Unirea tuturor românilor din statele austriece într-o singură naţiune, de sine stătătoare, sub sceptrul Austriei, ca parte integrantă a întregii monarhii". Indicaţiile cabinetului austriac pentru răspuns erau următoarele:

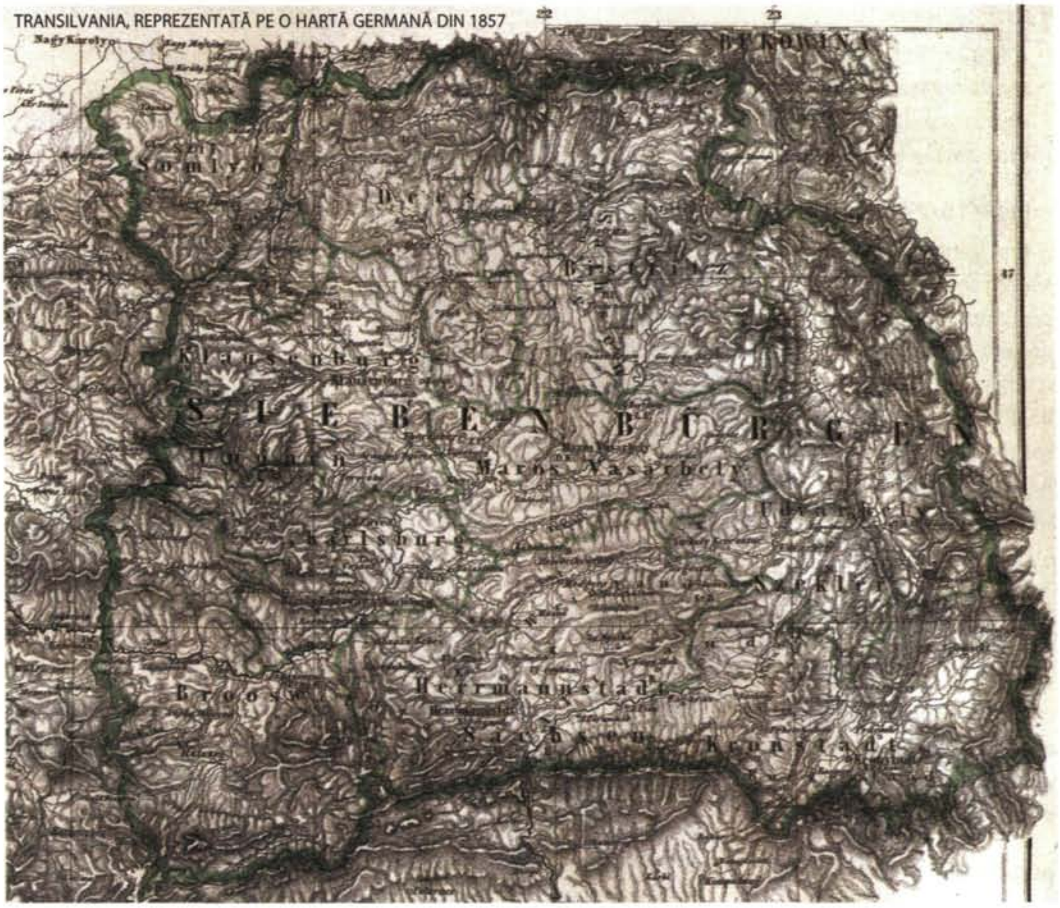
„Potrivit §§1 şi 4 ale Constituţiei imperiului, care indică regiunile locuite de români (Bucovina, Ungaria, Transilvania, districtele grănicereşti) ca ţări de sine stătătoare ale coroanei şi le asigură această independenţă, precum şi conform §6, care nu permite modificarea frontierelor actuale ale acestor ţări ale Coroanei decât numai printr-o lege, (cererea) este cu totul inadmisibilă, întrucât acordarea acestui punct al petiţiei ar dizolva numitele ţări aparţinând Coroanei, creând, în locul lor, o ţară nouă de sine stătătoare a coroanei – România".

– Crişana şi Maramureşul rămân anexate Ungariei.

– februarie 20/martie 4

Împăratul Franz Joseph I adoptă o nouă constituţie („Constituţia din 4 martie"), prin care Transilvaniei i se acordă o autonomie limitată, devenind provincie direct dependentă de guvernul de la Viena. Ca urmare a noii organizări administrative sunt desfiinţate vechile comitate şi scaune, ţara fiind acum împărţită în şase districte: Sibiu, Alba Iulia, Cluj, Odorhei, Reteag şi Făgăraş, conduse de ofiţeri imperiali. Prin noua constituţie, Imperiul Austriac era împărţit în 16 „ţări de coroană". Tot acum, habsburgii creează o nouă unitate administrativă – „Voivodina sârbă şi Banatul timişan". Cu ocazia de-

TRANSILVANIA, REPREZENTATĂ PE O HARTĂ GERMANĂ DIN 1857

limitării teritoriului Voivodinei, românii bănăţeni protestează împotriva încorporării lor în noua unitate, cerând să se separe de Voivodina partea locuită de ei din comitatele Timiş, Caraş şi o parte din Torontal, iar respectivul teritoriu să fie alipit „la celălalt, locuit de românii de peste Mureş". Noua provincie, cu capitala la Timişoara, era compusă din districtele Lugoj, Timişoara, Becicherec, Neoplanta şi Zombor, care, la rândul lor, erau împărţite în cercuri. În ciuda protestelor, Voivodina a fost menţinută ca unitate administrativă austriacă până la 1860. Bucovina devine autonomă, primind titlul de ducat, fiind trecută, prin constituţia din martie 1849, în subordinea directă a guvernului de la Viena.

1856, februarie 13/25–martie 18/30

Se deschid, la Paris, lucrările Congresului de pace, care pune capăt Războiului Crimeii. Prin tratat este înlăturat protectoratul rusesc asupra Moldovei şi Ţării Româneşti. Tratatul de pace, semnat de Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Regatul Sardiniei şi Imperiul Otoman, pe de o parte, şi Rusia, pe de altă parte, hotăra retrocedarea către Moldova a Deltei Dunării şi a sudului Basarabiei (judeţele Cahul, Bolgrad şi Ismail), răpite de Imperiul ţarist prin pacea de la Bucureşti din 1812. Hotarul spre răsărit al Moldovei va fi pe Nistru „de la locul Burna-Sala va atinge perpendicular drumul de la Akkerman, va urma acest drum până la Valul lui Traian, va trece la sud de Bolgrad, va urca pe râul Ialpug până la înălţimea de la Saratiska şi va merge la Katranoiu pe Prut".

1855

Apare, la Paris, *Historie politique et sociale des Principautés Danubiennes* a lui Elias Regnault care făcea următoarele estimări privind populaţia românească: Valahia – 2 500 000, Moldova – 1 500 000, Transilvania – 1 486 000, Banatul timişan – 1 085 000, Bucovina – 300 000 şi Basarabia – 896 000. Adaugă aici încă 200 000 de români, a câte 40 până la 60 de mii în Bulgaria, Serbia, Ungaria, Polonia şi Macedonia.

1856, decembrie 25–1857, ianuarie 6

La Paris se încheie un protocol al reprezentanţilor Marilor Puteri în care se stipulează că „insulele cuprinse între diferitele braţe ale Dunării, la gurile sale, şi formând delta acestui fluviu (...) vor fi repuse sub suveranitatea imediată a Sublimei Porţi, de care depindeau înainte". Prin această decizie se încălcau hotărârile Congresului de pace de la Paris din 1856 care prevedeau ca ele să fie alipite Moldovei. În acest document, Insula Şerpilor este menţionată pentru prima oară. Ea aparţinea ţării care îşi exercită autoritatea asupra Deltei Dunării, respectiv Imperiului Otoman.

1857

Apare, la Viena, un studiu etnografic privind monarhia austro-ungară, semnat de F. V. Czörnig şi intitulat *Etnographie der Ostereichischen Monarchie*. În această lucrare autorul prezintă hotarul etnic românesc aşa cum era el în acel an. Descrierea începea în teritoriul judeţelor Bereg-Ugocia, străbătea apoi aşezarea Batorci şi, trecând peste localitatea Turţ, ajungea la graniţa judeţului Satu Mare. În continuare atingea localităţile Botiza, Oşvarău şi Păuleşti, înaintând până la apus de Ura, ca apoi să se îndrepte spre localitatea Domahida, formând o linie sinuoasă determinată de insulele etnice germane şi germano-românoungare pe care le întâlnea în drumul său. De aici hotarul etnic se îndreaptă spre apus până în apropierea graniţei judeţelor Satu Mare şi Szabolcs, atingând aşezarea Penészlek, ca apoi să-şi continue drumul, paralel cu delimitarea judeţelor Satu Mare şi Bihor, până aproape de localitatea Valea lui Mihai, şi de aici ajungea la Tarcia. La aşezarea Cheţ hotarul etnic intra pe teritoriul judeţului Bihor, atingea Marghita, trecea peste Cristur până la Barcău, ca apoi să

Deschiderea Adunării ad-hoc în Ţara Românească, 1857

urmeze cursul acestui râu până la Sfârnaş. Din acest loc se îndreaptă spre sud atingând localităţile Tăuţi şi Şuşturogi ca să ajungă la Oradea, de unde îşi urma direcţia spre vest, paralel cu valea Crişului Repede, până la Cheresig. Părăsind râul Criş, hotarul continua spre vest până la localităţile Zsáka şi Darvaş, din Ungaria actuală, după care se îndrepta din nou spre sud trecând peste Puszta-Begecs şi Puszta-Atyás atingând, în valea Crişului Negru, frontiera judeţului Arad. În continuare, linia de demarcaţie între cele două blocuri de populaţie, românească şi ungurească, mergea spre sud până la localitatea Chişineu aflată în valea Crişului Alb, de unde se îndrepta spre apus până la Giula-Vârşand. În acest loc ocolea, până la Puszta-Eperges şi Curtici, enclavă etnică germano-ungară, şi înainta spre sud atingând localităţile Pilul-Mare, Oltaca, Şiclău şi Cherechiu până la Micălaca. În această lucrare, Czörnig înfăţişează şi insulele româneşti omogene ori amestecate cu unguri sau germani care se aflau aşezate la apus de acest hotar etnic şi care au rămas în Ungaria, fiind ulterior complet maghiarizate.

1858, decembrie 20

Câmpeni. Testamentul lui Avram Iancu.

Ultima mea voinţă?

Unicul dor al vieţii mele e să-mi văd Naţiunea fericită, pentru care după puteri am şi lucrat până acum, dar fără mult succes, ba tocmai acum cu întristare văd că speranţele mele şi jertfa adusă se prefac în nimica.

Nu ştiu câte zile mai pot avea, un fel de presimţire pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dară şi hotărât dispun ca, după moartea mea, toată averea mea mişcătoare şi nemişcătoare să treacă în folosul Naţiunii, pentru ajutor la înfiinţarea unei academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile Naţiunii mele.

Avram Iancu,
avocat şi prefect emerit

1859

Apare la Petersburg lucrarea *Statele Româneşti Moldova şi Valahia* a savantului rus Spiridon Nikolaevici Palauzov (dr. în ştiinţe economice al Universităţii din München, se specializează în istoria slavilor la Universitatea din Moscova cu istoricul rus de reputaţie mondială Bodoanski). Obiectul demersului său ştiinţific sunt românii şi ţinuturile locuite cu ei, fără să uite de românii din Timoc, din Macedonia, Albania, Epir şi Thessalia. Despre românii transilvăneni spune că „sunt locuitorii de baştină ai ţării, dar că nu posedă altceva decât că-şi păstrează nealterată naţionalitatea". Arată că recensământul oficial din 1854 indică că, la o populaţie de 2 287 572, românii sunt în număr de 130 0 00 de suflete. Despre Bucovina, autorul arată că, în ciuda faptului că austriecii au adus „o adunătură de neamuri, mai ales evrei", cu toate acestea „nucleul principal al populaţiei sunt tot românii".

Pentru Banat, autorul precizează că elementul românesc predomină şi că celelalte etnii n-au vreo importanţă. În final, istoricul rus prezintă o statistică care arată astfel: români în Transilvania – 1 300 000; în Bucovina – 430 664; în Banat – 1 200 000; în Basarabia – 400 000; în Serbia la apus de Vidin – 110 000; în Muntenia – 2 335 065; în Moldova – 1 294 715; în Macedonia de Sud, Thessalia şi Epir – 80 000, un total 7 150 444. S.N. Palauzov nu vorbeşte nimic, din consideraţiuni lesne de înţeles, de populaţia românească din judeţele din Basarabia rămase sub stăpânirea rusească după 1856, iar despre românii din Dobrogea şi cei de pe malul drept al Dunării spune că nu dispune de date statistice pe care s-ar putea întemeia.

Avram Iancu,
portret de Barbu Iscovescu

1859, ianuarie 24/februarie 5

Prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza domn al Ţării Româneşti se înfăptuieşte unirea într-un singur stat a celor două Principate Române. În proclamaţia sa din 1859 adresată locuitorilor Basarabiei, noul domn al Principatelor Unite spunea: „Venim printre voi ca Domn şi ca Părinte, ca să vă aducem bucurie şi vindecarea rănilor de care aţi pătimit până acuma. Noi dorim ca să primiţi sosirea noastră în mijlocul vostru ca un semn de pace şi de mângâiere".

Unirea celor două principate, considera Anton Prokesch-Osten, internunţiul de la Constantinopol, „nu este un calmant, ci un excitant. Nu este un sfârşit, ci numai un stadiu intermediar. După unire se va cere separarea de Imperiul Otoman, iar după separare vor veni agitaţiile pentru un regat daco-român independent", premoniţie care se va înfăptui în anii următori. „Chestiunea ce ne va preocupa, scria B.P. Hasdeu (în ziarul „Perseverenţa" din mai 1867), nu este Unirea cea mică, realizată deja, ci Unirea cea mare, de realizat de acum înainte între toate păraiele ce trebuie să se verse în oceanul românesc; între toate pietricelele câte sunt necesare pentru a reconstitui anticul mozaic: „Dacia lui Traian". Iar în „Românul" (august 1867) scria „... Moldova, Transilvania, Muntenia, nu există pe suprafaţa pământului; există o singură Românie, cu un picior în

Alexandru Ioan Cuza

Dunăre şi cu altul pe ramificaţiunile cele mai depărtate ale Carpaţilor; există un singur corp şi un singur suflet".

A doua jumătate a secolului XIX

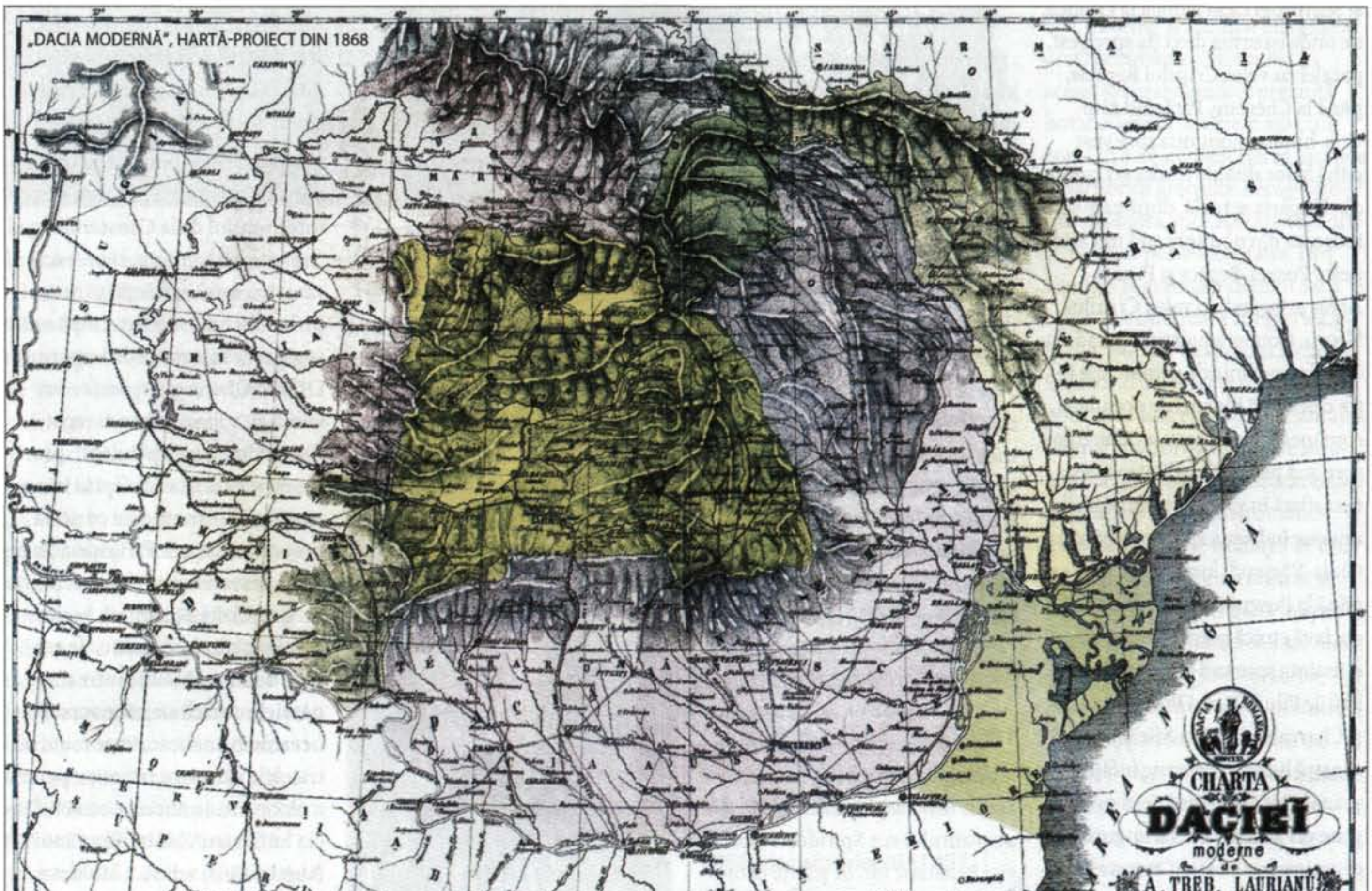
Apar lucrări ale unor etnografi şi istorici de mare prestigiu care consemnau originea elementului românesc din spaţiul sud-dunărean. Astfel, francezul G. Lejan, trecând prin zonă în 1857, publică un volum (1861) în care spune că în zona Vidinului trăiau cca 40 000 de români. Cartea conţinea şi o hartă. A. Ubicini, un profund cunoscător al istoriei arealului sud-est european, consemna că în Craina (zona Morava–Timoc–Vidin) locuiau peste 122 000 de români. Etnograful F. Kanitz, călătorind, după 1860, în mai multe rânduri în acest spaţiu, publică mai multe lucrări despre bulgari şi sârbi, remarcând superioritatea numerică a „valahilor" în zona Timocului. În 1873, savantul sârb Iacšici spune că românii reprezentau 10,4% din populaţia Serbiei. În notele de călătorie ale lui J. Szabo (1875) se afirmă că în sudul Dunării trăiau cca 200 000 de români. Istoricii francezi Ernest Lavisse şi Alfred Rambaud afirmă: „Coasta Dalmaţiei a fost şi ea colonizată cu oraşele romane Apollonia, Dyrrachium ş.a. Românii de lângă Adriatică, când avură loc invaziile, imitară pe aceia din regiunea danubiană, adăpostindu-se în munţi. Între aceştia (populaţii romanizate sud-dunărene – *n.a.*) şi aceia (populaţiile daco-romanilor nord-dunăreni – *n.a.*) există o deosebire dialectală, după cum au suferit diferite influenţe". (*Historire Générale*, Paris, 1893).

1860

Apare, la Gotha, un studiu de A. Ticker, intitulat *Bevölkerung der Osterreichischen Monarchie*, în care se afirmă că populaţia românească ocupă acelaşi teritoriu „ca pe timpul lui Decebal şi al lui Traian", adică Banatul timişan şi versantul vestic al Munţilor Apuseni până în interiorul şesului Tisei, unde „cedează sub raport numeric sârbilor şi ungurilor".

– iulie-august

În urma demersurilor făcute de domnitorul Al. I. Cuza pe lângă

„DACIA MODERNĂ", HARTĂ-PROIECT DIN 1868

Puterile Garante (Marea Britanie, Franța, Austria, Prusia, Rusia, Regatul Sardiniei și Imperiul Otoman), Poarta Otomană este de acord cu o rectificare a hotarului pe brațul Chilia în favoarea Moldovei.

- octombrie 8/20

Diploma din octombrie, care inaugura perioada „regimului liberal" (1860–1867), emisă de împăratul Franz Joseph I, reacorda Transilvaniei statutul de principat autonom în cadrul Imperiului Habsburgic, condus de un guvern și de o dietă proprii. Diploma dată de Curtea imperială de la Viena urmărea înlocuirea conducerii absolutiste cu un regim constituțional. Cum s-a manifestat autonomia Principatului transilvan promisă de habsburgi se poate vedea din discuțiile purtate în Senatul vienez în 1864. Deputații transilvăneni cer suplimentarea prevederilor bugetare la un capitol de cheltuieli, la care solicitare Senatul le imputa: „Adică și voi ați venit aici ca să cerșiți?" Deputatul român George Barițiu răspunde: „Nu voim să cerșim, ci, din impozitele locuitorilor țării noastre (Transilvania – *n.a.*), suntem deciși a reține în fiecare an una quota (cotă), câteva procente... de care dieta și guvernul nostru provincial să dispună fără niciun amestec al parlamentului și al regimului central".

- noiembrie 6-7/18-19

Fruntașii politici bănățeni, reuniți la Timișoara într-o conferință națională, cer, printr-o moțiune, autonomia Banatului, sub numele de „Căpitanatul român", sau încorporarea lui în principatul, acum autonom, al Transilvaniei.

- decembrie 15/27

Curtea de la Viena hotărăște anexarea Banatului la Ungaria. Același lucru se va întâmpla și cu cele patru comitate din vestul Transilvaniei (Crasna, Solnocul de Mijloc, Chioarul și Zarandul).

1861, februarie

Printr-o patentă imperială, habsburgii asigură autonomia țărilor subjugate din monarhie. În urma acestui act, românii rămâneau în continuare despărțiți din punct de vedere teritorial în vechile regiuni: Banatul, încorporat la Ungaria, Transilvania autonomă, dar lăsând în afara hotarelor sale Crișana și Maramureșul.

Stema Principatelor Unite

- noiembrie 20/decembrie 2

Prin *Firmanul de organizare administrativă a Moldovei și Valahiei*, Imperiul Otoman consimte și recunoaște unirea administrativă și politică a Principatelor Române.

Şedinţa de deschidere a Camerei României în prezenţa domnitorului Al. I. Cuza

– decembrie 2

În urma unor îndelungate tratative între delegaţiile Marilor Puteri, apare firmanul în care sunt prevăzute o serie de măsuri menite a consolida unirea celor două ţări româneşti. Astfel, prin acest document era suspendată Comisia Centrală de la Focşani, se încuviinţa formarea, numai pe durata domniei lui Al. I. Cuza, a unui guvern şi a unei singure adunări. În firman se specifica menţinerea graniţei dintre cele două ţări române.

1862, ianuarie 24

Are loc deschiderea, la Bucureşti, a primului Parlament al României. Cu acest prilej, domnitorul Alexandru Ioan Cuza declară: „Credincios misiunii ce mi-aţi dat şi cunoscând statornica voinţă a românilor de a rămâne pururi uniţi, am proclamat atât înaintea domniilor voastre, cât şi înaintea ţării, Unirea definitivă a Principatelor". Locuitorii din Focşani îşi exprimă, într-o telegramă, cu această ocazie, entuziasmul, făcând o sărbătoare „din acea zi fericită; şi au mers în pompă la hotarul care trecea prin inima acestei întinse şi frumoase ţări şi au aruncat cu pietre într-însul, dorind ca nici urmele lui să nu se mai cunoască în viitor".

– martie 8

Ministerul de Interne informează Ministerul de Război „că după realizarea definitivă a Unirii Principatelor, nemaiputând exista frontieră între ambele ţări surori, s-a dat ordin directorului pentru departamentul Moldovei şi prefecţilor din Râmnicu Sărat şi Brăila, încă din luna trecută, ca pentru «orice călătorie în Principatele Unite a locuitorilor pământeni să se urmeze numai cu bilete de drum, iar nu cu paşapoarte ca mai înainte»".

– mai 16

Consiliul de Miniştri, „considerând că ambele ţări, prin a lor unire, n-ar mai avea trebuinţă de asemenea cordon (graniţă), a cărui existenţă nu aduce alt decât cheltuieli statului, decide ca străjuitorii de dincolo şi de dincoace de Milcov să se desfiinţeze, iar ofiţerilor ce cu această desfiinţare rămân surnumerari să li se libereze leafa şi diurna ce o primesc, până ce vor intra în complet la alte corpuri sau chiar la corpul graniţei ce există despre alte otare".

– mai 22

Domnitorul Al. I. Cuza iscăleşte raportul de desfiinţare a graniţei dintre cele două principate, raport prezentat de ministrul de Război, gen. I. Ghica. O zi mai târziu, ministrul de Război trimite comandantului punctului de trecere de la Focşani o telegramă cu următorul conţinut: „Graniţa s-a desfiinţat, oamenii merg la casele lor, după ce mai întâi li se vor popri obiectele guvernului şi armătura (armamentul). Cancelaria punctului va trimite cu armătura convoi de dorobanţi".

– decembrie 9

În diploma emisă de împăratul Franz Joseph, redactată în limbile germană, română şi ucraineană, se spunea: „Ca parte din Dacia veche, ţara aceasta, Bucovina, se număra sub stăpânirea domnilor Moldovei". Prin acest edict imperial, ducatul Bucovinei primea o stemă proprie – un cap de zimbru, cu o stea între coarne – imitaţie după stema Moldovei. Din 1863, Bucovina avea primul preşedinte al Parlamentului, pe Eudoxiu Hurmuzachi – mareşal al ţării (1864), baron (1872) şi ales membru al Academiei Române (2 aug. 1872).

1865, noiembrie 7/19

Dieta Transilvaniei, cu majoritate nemeşească, reunită la Cluj, în urma unui rescript imperial, votează încorporarea Transilvaniei la Ungaria. În urma acestui act, Marele Principat al Transilvaniei îşi pierde, pentru prima dată în istoria sa, autonomia.

– decembrie 9

Deputaţii români din Dieta Transilvaniei protestează împotriva „uniunii" Transilvaniei cu Ungaria.

1866

Apare, la Pesta, lucrarea istoricului ungur Szilágyi Sándor intitulată *Istoria Transilvaniei cu privire la civilizaţia ei*, în care se afirmă că Transilvania şi Ungaria, „nefiind niciodată contopite pe deplin", nu au format o singură ţară, ci două ţări deosebite. Tot aici se spune că „busola Transilvaniei părea fixată cu totul spre răsărit, mai ales din cauză că populaţia ei aparţinea în majoritate bisericii răsăritene".

– iulie 1/13

Este promulgată noua constituţie a României, care consacră unitatea şi indivizibilitatea statului român. Constituţia stabileşte, pentru prima dată în mod oficial, denumirea de România, în locul aceleia de Principatele Unite.

– decembrie 31

Avocatul Ioan Raţiu (1828–1902) prezintă împăratului habsburg, în numele a 1 493 de intelectuali, negustori, industriaşi şi agricultori români, o petiţie prin care protesta împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria.

Ioan Raţiu

1867

C. Stoianovici, delegatul României de Tulcea şi Sulina, prezenta, într-un raport, pe locuitorii acestor oraşe ca pe „nişte fraţi şi patrioţi hierbinţi ai patriei noastre şi carii au speranţe a se uni cu noi pe viitor".

Drapel militar din timpul domniei lui Al. I. Cuza

– februarie 5/17

Prin acordul politic austro-ungar, Imperiul Habsburgic este transformat în monarhia dualistă austro-ungară. Dualismul însemna *unio duarum nationum contra plures* (uniunea a două națiuni contra mai multora). Acest acord prevedea restabilirea constituției ungare din 1848, fapt care atrăgea desființarea autonomiei Transilvaniei.

– iunie 8

Sunt sancționate încorporarea Transilvaniei la Ungaria și anularea legilor votate de Dieta de la Sibiu din anii 1863–1864. Împăratul Franz Joseph I se încoronează rege al Ungariei.

1868, mai 3/15

La Blaj, oamenii politici transilvăneni, prin *Pronunciamentul de la Blaj*, protestează împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria. Pe baza *Diplomei leopoldine* și a *Pragmaticei sancțiuni*, ei revendică autonomia principatului și redeschiderea Dietei Transilvaniei „pe baza unei adevărate reprezentări populare".

– decembrie 6

Pe baza Legii XLIII (Legea naționalităților) votată de Dieta ungară este sancționată încorporarea Transilvaniei la Ungaria, fapt ce marca abolirea tuturor rămășițelor de autonomie politică și administrativă. Este votată și Legea XXXVIII (Legea învățământului), care introducea în școli ca limbă oficială de studiu limba maghiară.

1869

Apare, la Berlin, harta lui H. Kiepert, care prezintă hotarul etnic româno-ungar. Acesta începea în apropierea localității Visk, din preajma Tisei, de unde înainta spre sud-vest și vest atingând orașele Satu-Mare, Carei și Oradea. În continuare, se îndrepta spre apus până aproape de localitatea Komádi din Ungaria. De aici, lua direcția sud-vest până la Salonta, ca apoi să continue spre sud-vest până la orașul Gyula din Ungaria pentru ca, în final, să se îndrepte spre sud până la apus de Arad.

1873

Este desființat confiniul militar din Banat și se creează comitatul Severinului, cu sediul la Caransebeș, încorporat apoi la Caraș.

Mihail Kogălniceanu

1876, iunie 15/27

Guvernul de la București cere, printr-o notă adresată Puterilor Garante și Sublimei Porți, în schimbul păstrării neutralității, fixarea graniței cu Imperiul Otoman la gurile Dunării pe talvegul brațului principal (Sulina) al fluviului, recunoașterea „individualității statului român" și a numelui de România.

– decembrie 11/23

Poarta Otomană adoptă o nouă constituție în care România era desemnată drept „provincie privilegiată".

1877, ianuarie 15

La Budapesta se semnează o convenție între Austro-Ungaria și Rusia prin care prima revendica și căpăta Bosnia și Herzegovina, iar țarul rus – sudul Basarabiei. Înțelegerea s-a bucurat de consimțământul cancelarului Bismarck (1815–1898).

– mai 9/21

Sesiune extraordinară a Adunării Deputaților în care se proclamă independența de stat a României. „Suntem independenți, spunea ministrul de Externe, M. Kogălniceanu, suntem națiune de sine stătătoare... suntem o națiune liberă și independentă".

1878, ianuarie 19/31

Generalul rus Nikolai Ignatiev, aflat în misiune specială, îl informează pe domnitorul Carol I de hotărârea țarului Aleksandru al II-lea de a anexa sudul Basarabiei.

– ianuarie 28/februarie 9

Dumitru Brătianu, trimis al guvernului român, participă, la Istanbul, la dezbaterile privind viitoarele hotare ale României.

– februarie 19/martie 3

Se încheie, la San Stefano, tratatul de pace preliminar dintre imperiile țarist și otoman, tratat care punea capăt războiului ruso-româno-turc (1877–1878). Prin tratat se recunoștea independența României. Totodată, Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor sunt cedate de către Imperiul Otoman Rusiei, care-și rezerva dreptul de a le schimba „cu partea Basarabiei detașată la 1856".

– iunie 1/13 – iulie 1/13

La Congresul internațional de pace, desfășurat la Berlin, sub președinția lui Bismarck, se semnează tratatul de pace care consacră, prin art. 43, independența României. Delegația țării noastre, compusă din Ion C. Brătianu, prim-ministru, și Mihail Kogălniceanu, ministru de Externe, prezintă în fața Congresului exigențele românești ce rezultau din analiza făcută realităților din acel moment: „1. nicio parte din actualul teritoriu să nu fie detașată de România; 2. pământul românesc să nu fie supus unui drept de trecere în folosul armatei ruse; 3. în virtutea drepturilor sale seculare, Principatul să intre în posesia insulelor și gurilor Dunării, inclusiv Insula Șerpilor; 4. să primească, în proporție cu forțele militare pe care le-a pus în linie, o indemnizație în forma în care s-ar aprecia a fi mai practică; 5. independența să fie definitiv consacrată și teritoriul neutralizat". Se cerea, așadar, „în virtutea titlurilor seculare" ale României, posesia deplină asupra Insulei Șerpilor și a celorlalte insule și a gurilor Dunării, cerere care nu ieșea din „domeniul dreptului și al echității", fiind „în deplină armonie cu interesul general al Europei". Întâmpinând delegația română, cancelarul Bismarck, pe

un ton arogant, cere acesteia să fie cât mai concisă în expunere, cerere care a consternat pe toţi cei prezenţi. Pentru a destinde atmosfera, după şedinţă, Waddington, ministru francez de Externe din cabinetul Dufrane, invită pe oamenii politici români la bufet, invitaţie declinată. În art. 45 al tratatului se stipula că: „Principatul României retrocedează M.S. Împăratului Rusiei porţiunea teritoriului Basarabiei, despărţită de Rusia în urma Tratatului de la Paris din 1856, şi care, la apus, se mărgineşte cu talvegul Prutului, iară la miazăzi cu talvegul braţului Chiliei şi cu gura Stari-Stambulului". Art. 46 stabilea: „Insulele formând Delta Dunării, precum şi Insula Şerpilor, sandgiacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Constanţa, Medgidia, sunt întrupate cu România". Principatul primeşte în afară de aceasta „ţinutul situat la sudul Dobrogei, până la o linie care, plecând de la răsărit de Silistra, răspunde în Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia (Ilanlâc). Linia graniţelor se va fixa, la faţa locului, de Comisiunea Europeană instituită pentru delimitarea Bulgariei". Prin tratat se recunoştea revenirea Dobrogei la România. Concomitent, cele trei judeţe din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail şi Bolgrad) erau încorporate din nou la Rusia ţaristă. Pierderea de către România a celor trei judeţe meridionale ale Basarabiei s-a datorat unui consens dintre atitudinea duplicitară a lui Bismarck, care dorea ca între noi şi Rusia să existe permanent un litigiu teritorial, pentru ca România, în caz de necesitate, să fie întotdeauna aliata Germaniei împotriva Rusiei, şi atitudinea răuvoitoare a vecinului nostru

Portretul principelui Carol I, de George Peter Healy

de la răsărit care, în ciuda angajamentului că va respecta integritatea teritorială a României, va revendica şi va obţine partea sudică a teritoriului de peste Prut. Parlamentul României votează o moţiune prin care respinge art. 8 şi art. 19 din tratatul de la San Stefano şi cere sprijinul puterilor europene. Geograful Kiepert, cu prilejul convocării Congresului, a publicat o hartă etnografică a Austro-Ungariei, care afirma: „Soluţia problemei continuităţii poporului român în Dacia Traiană constă mai ales în faptul că actualul teritoriu pe care se vorbeşte româneşte coincide aproape integral cu graniţele Imperiului Roman şi cu cele ale provinciei Dacia. Consangvinitatea valahilor sau românilor de astăzi cu străbunii lor daci de acum două mii de ani este dovedită în modul cel mai evident prin unitatea înfăţişării lor exterioare, nu numai prin trăsăturile feţei, ci şi prin costumele lor, pe care poporul le-a păstrat aproape intacte. Costume pe care ni le arată numeroasele figuri de luptători daci aflate pe monumentele artistice ridicate spre slăvirea victoriilor lui Traian".

– octombrie 1

Autorităţile ţariste iau în stăpânire cele trei judeţe româneşti din sudul Basarabiei. Totodată, anexează şi ostroavele de la gura braţului Chilia situate între canalul Stari-Stambulului şi canalul Oceacov. Autorităţile române se retrag din sudul Basarabiei, fără a semna vreun act care să poată fi interpretat ca o recunoaştere oficială a anexării acestui teritoriu românesc.

– octombrie 8/20

Dobrogea, Delta Dunării şi Insula Şerpilor (situată la 42 km–23 mile de ţărm) intră oficial în componenţa României.

– noiembrie 6/18

Membrii comisiei de delimitare a frontierei bulgaro-române, cu excepţia delegatului Rusiei, hotărăsc ca înălţimea fortificată Arab-Tabia (azi Ostrov), din faţa Silistrei, să revină României.

– noiembrie 14/26

Domnitorul Carol I, care de la 2/21 sept. adoptase titlul de Alteţă Regală, adresează armatei române, cu prilejul trecerii Dunării pe la Brăila pentru preluarea oficială a Dobrogei, un mesaj în care spune: „Puterile mari europene, prin Tratatul de la Berlin, au unit cu România Dobrogea, această veche posesie a prinţilor noştri de mai înainte. Azi veţi pune piciorul pe acest pământ care devine din nou românesc! Însă acum veţi merge în Dobrogea nu în calitate de cuceritori, ci amici, ca fraţi ai locuitorilor care de azi înainte sunt concetăţenii noştri.

Soldaţi! În această nouă Românie veţi găsi o populaţiune care în cea mai mare parte este deja românească. Însă veţi găsi şi locuitori de alt neam şi alte credinţe. Toţi aceştia, care devin membri ai statului român, au acelaşi drept la protecţiunea şi dragostea voastră! Între ei veţi găsi mahomedani, ale căror obiceiuri se deosebesc de ale noastre. Vă recomand cu deosebire ca să respectaţi credinţele lor. Fiţi în mijlocul noilor voştri concetăţeni ceea ce aţi fost atât în timp de pace, cât şi pe câmpul de onoare: model de bravură şi de disciplină, apărători ai drepturilor României şi anteluptători ai legalităţii şi ai civilizaţiei Europei. Astfel vă cunoaşte acum întreaga Europă şi cu mândrie confirmăm aceasta.

Aşadar, drum bun, soldaţi, şi Dumnezeu să vă apere. Trăiască România!".

1879

Istoricul francez Victor Duruy (1811–1894), autor al unei magistrale *Istorii a romanilor din timpurile vechi până la invaziile barbare* (Paris, 1879, vol. V), scria: „... În ciuda celor 1500 de ani de mizerii, românii sunt astăzi 12 milioane... Această curajoa-

Adunarea Deputaţilor la 1876

să populație romană din Dacia Traiană, demnă de originile sale și de cel care le-a dăruit primele cetăți, a jucat în Carpați rolul lui Pelagius și a tovarășilor săi în Asturii, înfruntând cu eroism din înălțimea acestei fortărețe inexpugnabile toate invaziile, recuperând pas cu pas terenul pierdut și reconstituind, după treisprezece secole de lupte, o Italie nouă și o Țară Românească (Valahia), ale căror popoare de origine latină salută înălțarea lor la rangul de națiuni libere".

– ianuarie 19/31

Ministerul Afacerilor Străine cere reprezentanților diplomatici ai României să notifice guvernelor pe lângă care sunt acreditați că trupele române au trecut teritoriul din sudul Dobrogei până la linia de demarcație a frontierei româno-bulgare fixată de o comisie numită special pentru acest scop, în componența căreia intrau reprezentanții statelor semnatare ale tratatului de pace de la Berlin (1878). Frontiera, cu o lungime de 148 km, avea direcția generală sud-est spre nord-vest și începea de la vârful Ilanlâc (33 m) spre vest ținând muchia dealului Acangi, sud satul Ilanlâc, la nord de movila Acangi-Tepe până lângă ruinele Caciamac; de aici spre nord-vest pe la nord de Cara Tepe, urcând și coborând dealurile Cadichioi și Hoșcadin, pe la sud de satele Cadichioi, Hoșcadin și Valali, până la valea Ciuciucdere-Culac; apoi spre vest până la vârful Iurtluc-Tepe, pe la sud de satele Danluchioi și Canlicicur; în continuare spre sud-vest până la vârful Docuzaci, trecând vârful Movilei Mari; la 2 km spre sud-vest de satul Docuzaci o linie spre nord-vest, tăind valea Artumutlia, până la 1,5 km spre vest de ruinele satelor Artumutlia și Ați-Sadâc; frontiera mergea pe muchia dealului Hairamchioi, tăind valea cu același nume până la 2 km vest de satul Hairamchioi, dealul Calaigi și trecând prin vârfurile Calaigi, Tiului, Sevendic. Apoi linia trecea peste Cogea-Ceair și Iarâm-Cular la 1,5 km vest de satul Sevendic și est de satele Hasamcea și Deli Jusufcnuiu, care rămâneau pe teritoriul bulgar, și urca în vârful Iarâm Bașa. De aici, frontiera continua spre sud-vest prin pădurea Sulei Orman, tăia valea Enișenlia și adiacenta ei, valea Hazarlâc, la 1,5 km sud de satele cu același nume și, după ce urca vârful Hazarlâc, se îndrepta spre sud-vest, trecea pe la 2 km sud de satul Dobromirul din Deal, 1200 m sud de satul Techi Ceresi, și urca vârful Tuzla-Iuc. Din acest vârf pornea spre nord-vest până la vârful Velichoi, trecea la 800 m vest de satul Regepcuius Ceair și urca vârful Velichoi. Apoi linia de demarcație o lua spre sud-est de satul Velichoi până la vârful Ciriagi-Iuc, de unde se îndrepta în direcția vest la 1 km sud de satele Garvanul Mare și Garvanul Mic. După ce frontiera trecea mai multe văi și vârfuri, de la înălțimea Opanez se orienta spre nord–nord-vest până la dealul Sarâmesea-Bair, de unde se îndrepta spre vest–vest-nord tăind Almalăul, la 2 km spre sud-vest de satul cu același nume. De la dealul Ieral-Ceea-Ceair trecea valea Rege-Derese-Ceair și mergea spre sud pe șoseaua națională Silistra-Varna. De aici frontiera desena un arc de cerc, lăsând spre vest fortul Hanlâc Tabia, care era inclus teritoriului bulgar și se oprea pe malul Dunării, la o distanță de 800 m est de orașul Silistra.

– martie 4

Într-un raport al locotenent-colonelului Ludwig Sembratowicz, din statul major cezaro-crăiesc, despre călătoria sa în România, aflăm detalii relevante privind starea de spirit a populației după Războiul de Independență: „Ca urmare a cedării Basarabiei românești, dictată de Congres, întreaga populație – inclusiv țăranul lipsit de cultură – este stăpânită de o stare de spirit foarte agitată împotriva Rusiei. În timpul prezenței mele, tema Basarabiei și Dobrogei era discutată pretutindeni, iar țarul era acuzat de călcare a cuvântului dat, deoarece Convenția din 1877 – privind garanția teritoriului român – n-a fost respectată, iar România, drept răsplată pentru jertfele aduse, a trebuit să sufere pierderea Basarabiei. Ofițerii celor două armate se aflau în relații foarte încordate, nici nu se salutau reciproc".

1880

J. Land-Pic, profesor ceh, în scrierea sa *Despre originea românilor* (Leipzig) afirma: „În niciun caz nu se poate susține că românii care locuiau la nord de Dunăre ar fi descendenții românilor din Macedonia".

– aprilie–mai

O serie de aspecte litigioase privind granița româno-bulgară din sudul Dobrogei sunt rezolvate printr-un compromis cu Imperiul țarist. Prin acest compromis se făcea un schimb teritorial în Dobrogea pentru Bulgaria, România primind colina Arab-Tabia cu fortăreața cu același nume (Fortul Arabului), situată în partea sud-estică a orașului Silistra, pe muchia dealului Ieral-Ceea-Ceair, la 2 km sud-est de Silistra, la 7 km spre sud-vest de Ostrov și la 3,5 km de satul Almalău, fortăreață ce domina Silistra și Dunărea.

Țărancă din Valahia

– octombrie 29

Eugene Schuyler, consulul general al SUA la București, într-un raport comercial anual, adresat secretarului de stat al SUA, Charles Payson, dă date referitoare la teritoriul României, la preponderența populației române în toate provinciile istorice românești, la originea neamului și limbii române. „România propriu-zisă, așa cum este ea în prezent constituită, cuprinde cele două provincii, Valahia și Moldova, și formează un fel de mare semilună, mărginită în exterior de Dunăre și Prut și în interior de munții Carpați. De la Tratatul de la Berlin încoace, la aceasta s-a adăugat o porțiune a vechii provincii turce, Dobrogea, până la sud de Dunăre, astfel încât gurile Dunării sunt acum fie cuprinse în teritoriul românesc, fie adiacente acestuia. Populația Dobrogei s-a redus considerabil în timpul războiului și este apreciată la aproximativ 107 000 de locuitori. România propriu-zisă, deși are un oarecare număr de unguri și germani, care au imigrat din Transilvania, este totuși în general locuită de o populație omogenă care vorbește aceeași limbă. La ultimul recensământ din 1859, populația era de 4 424 961, iar acum este apreciată la 5 500 000. Provincia Basarabia, aparținând Rusiei, și Bucovina, anexată Austriei în secolul trecut, sunt în întregime românești

ca populație. În Transilvania și în mai multe județe din Ungaria, românii formează peste două treimi din populație. Incluzându-i pe aceștia, neamul românesc ar reprezenta aproximativ 9 milioane și jumătate de locuitori. Toate aceste ținuturi fac parte din ceea ce era în antichitate provincia romană Dacia, iar românii susțin că sunt descendenții legionarilor și coloniștilor romani. După toate probabilitățile, ei sunt descendenți ai neamurilor antice care s-au latinizat prin contactul cu Roma. Limba lor, deși latină în formă, are particularitățile comune tuturor limbilor din Peninsula Balcanică și provine de la locuitorii autohtoni, cu toate că două cincimi din vocabular sunt cuvinte slavone. Neamul românesc, cu meritele și hibele lui, are o mare calitate – constanța pe care o vădește nu numai în felul în care și-a păstrat ființa, deși țara a fost expusă mulți ani puterilor rivale, ci și în modul în care așezările sale au sporit și s-au răspândit atât în nordul Carpaților, cât și în sudul Dunării. De asemenea, mai există încă în munții Greciei, în Thessalia și Epir, mulți oameni din același neam, cunoscuți în general drept cuțovlahi".

1883

Savantul german Leopold von Ranke (1795–1886) susține originea daco-romană a românilor: „Dacia a fost organizată ca provincie romană. Autohtonii (adică românii) numesc și astăzi drumul care duce din România spre Transilvania Calea Traianului, iar pasul de după Turnu-Roșu – Poarta Romanilor. Ei sunt descendenții oamenilor pe care i-a dus Traian în Dacia din toate provinciile Imperiului Roman. Provinciile dace erau romanizate, după cum o dovedește limba actuală a țării – româna –, limba care s-a păstrat din acele timpuri străvechi până în zilele noastre."

– iunie 7

În *Raport despre România*, întocmit de ministrul plenipotențiar al Turciei la București, Süleyman Sabit Bey, se menționa, între altele: „Locuitorii Țării Românești și ai Moldovei, care formează în prezent Regatul României, sunt de origine latină, în ciuda faptului că s-au aflat necontenit în mijlocul unor țări cu populație slavă, situate la nord, est și sud... În Transilvania trăiește o populație de peste două milioane din ginta valahilor..."

1884

O comisie mixtă stabileşte linia de frontieră dintre România şi Bucovina. Ea pornea de la triplex confinium dintre România, Transilvania şi Bucovina, şi anume de la Pietrele Roşii, şi continua până la triplex confinium dintre România, Bucovina şi Rusia, acolo unde pârâul Răchitna se varsă în Prut.

– Apare, la Budapesta, studiul lui Lajos Lang şi Jozsef Jekelfalussy intitulat *Magyarország népességi statisztikaja* care, bazat pe proporţionalitatea etnică, trasează hotarul dintre români şi unguri în şesul Tisei. El pornea de la Ugocsa, aproape de Tisa, de unde, străbătând mijlocul acestui judeţ, atingea pe cel al Sătmarului, pe care de asemenea îl împarte în două. Jumătatea răsăriteană era populată în majoritate de români, iar cea sudică de români şi germani. Judeţul Sălaj aparţinea mai mult blocului etnic românesc, linia despărţitoare trecând peste marginea apuseană, ca să taie apoi judeţul Bihor peste mijloc şi să atingă marginea vestică a judeţului Arad, aproape de Mureş. Populaţia românească înainta şi în partea estică a judeţului Csanád, în interiorul blocului etnic unguresc.

1885

Lev Tihomirov, om politic rus, în lucrarea de analiză *Rusia politică* afirma: „Liberată, Rusia se va grăbi, este aproape sigur, de a înapoia românilor acest teritoriu, precum şi o parte din Basarabia".

1887

Printr-o convenţie de delimitare a graniţei dintre România şi Austro-Ungaria se stabileşte ca în loc de râul Cerna, considerat limită despărţitoare între cele două state în judeţul Mehedinţi, să fie hotar definitiv Bahna, dar numai la Vârciorova. România, prin această convenţie, pierde mai bine de 50 000 de hectare.

1891

Traugot Tamm, în lucrarea *Despre originea românilor* (studii etnografice asupra sudului Europei), apărută la Bonn, spune: „Românii locuiesc şi astăzi acolo unde, în urmă cu 17 veacuri, trăiau străbunii lor. În stăpânirea provinciilor de la Dunărea de Jos s-au succedat popoare după popoare, dar niciunul nu a reuşit să zdrobească existenţa naţională a românismului...".

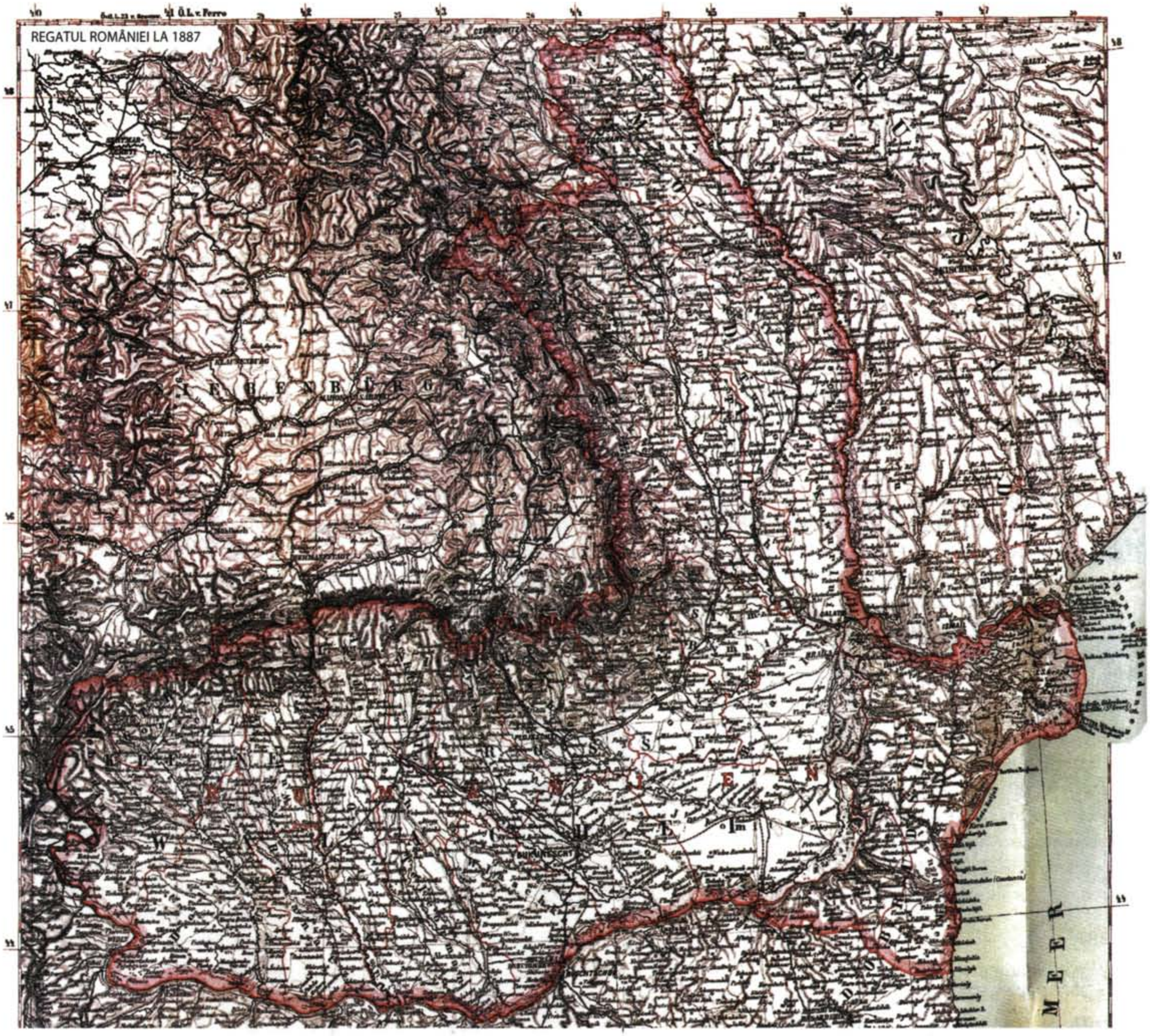
– mai 25

În raportul consulului general englez la Budapesta, sir Arthur Nicolson, despre situaţia politică din Transilvania se arată: „Printre cele câteva state sau provincii din care era odinioară format Imperiul Austriac, Transilvania este a treia ca întindere, depăşită de Ungaria şi Galiţia, dar mai mare decât Boemia, Stiria şi Dalmaţia. Populaţia ei este astăzi de aproximativ 2 100 000 de locuitori – dintre care 1 200 000 sunt valahi sau români; 700 000 maghiari şi secui şi 200 000 germani. (...) La marginea graniţelor de vest ale Transilvaniei, în Ungaria propriu-zisă, sunt comitate care conţin o numeroasă populaţie românească, de aproape 1 500 000 locuitori, care au emigrat peste frontieră din ţara lor natală, aşa încât numărul total al populaţiei româneşti în Ungaria este astăzi estimat, chiar la limita cea mai de jos, în jur de 2 600 000 de locuitori; toţi trăiesc în mase destul de compacte, uniţi printr-o singură limbă şi prin ţeluri politice comune, formând, datorită poziţiei lor geografice şi afinităţilor rasiale, de o parte şi de cealaltă a frontierei, un important şi solid factor pentru dezvoltarea politică

Marea pecete a Regatului României

viitoare a Monarhiei ungare. (...) Până în anul 1526, Transilvania era guvernată de propriii ei voievozi sau principi, care erau vasali ai regelui Ungariei, dar care se bucurau în alte privinţe de o considerabilă autoritate independentă. În 1526, maghiarii au fost cu totul copleşiţi şi înfrânţi de turci în bătălia de la Mohács; iar câţiva ani după aceea, în 1538, între Ferdinand I al Ungariei şi Ioan Zápolya, principele Transilvaniei, s-a încheiat un tratat prin care această din urmă ţară era complet separată de Ungaria, cu condiţia ca, la stingerea spiţei bărbăteşti a lui Zápolya, coroana princiară să revină dinastiei ungare. În 1571, acest lucru s-a întâmplat, deoarece spiţa bărbătească a lui Zápolya s-a stins, dar condiţia de mai sus n-a fost îndeplinită. Transilvania a preferat să devină tributară sultanilor otomani, păstrându-şi autonomia şi fiind guvernată de propriii ei principi aleşi de cele trei «stări» sau «naţiuni» din Transilvania. Aceste trei „naţiuni" erau maghiarii, secuii şi saşii. Valahii, sau românii, căci aşa trebuie să fie numiţi acum, care încă de atunci formau marea majoritate a populaţiei, erau şerbi, tăietori de lemne sau săpători de canale pentru apă, fără drepturi politice sau civile, asupriţi de feudalul maghiar şi dispreţuiţi de orăşeanul sas. Ei nu au luat parte la istoria politică a următoarelor trei secole, deşi uneori, aduşi la desperare de fiscalitatea excesivă şi de tratamentul rău, se ridicau la revolte sângeroase. În 1691, după retragerea turcilor, «naţiunile» Transilvaniei au transferat suveranitatea ţării lor Casei de Habsburg, al cărei conducător încă poartă titlul de mare principe de Transilvania. «Naţiunile» şi-au asigurat, prin diploma imperială din 4 octombrie 1691, dreptul de a-şi alege propriii demnitari şi funcţionari şi de a se conduce după propriile lor legi. În acest fel uniunea personală a Transilvaniei cu Ungaria a fost reînnoită prin persoana împăratului Leopold I, care era şi rege al Ungariei. Autonomia conferită de diploma menţionată mai sus a fost confirmată de Carol al VI-lea, prin sancţiunea pragmatică, şi de Maria Tereza, în 1744. Deşi negocieri pentru o unire a Transilvaniei cu Ungaria s-au purtat continuu timp de mai mulţi ani, Curtea de la Viena părea puţin dispusă să încurajeze aceste avansuri, iar autonomia provinciei a fost menţinută până în 1848. În acest an, majoritatea maghiară din Dieta reunită la Cluj în Transilvania a reuşit să adopte o declaraţie oficială în favoarea unirii cu Ungaria. (...) După înăbuşirea revoluţiei maghiare, Transilvania, împreună cu alte părţi ale Monarhiei, a fost guvernată printr-un sistem absolutist până în 1861, când s-a inaugurat o nouă eră de guvernare constituţională modificată. Au fost convocate Diete în care, pentru prima dată, românilor li se recunoştea o existenţă politică şi li se permitea să-şi trimită deputaţi; deşi locuitorii maghiari din Transilvania dezaprobau această nouă stare de lucruri şi nu participau la multe şedinţe, Dietele au adoptat unele legi cu un caracter util şi liberal. Mai mult, atât românii, cât şi saşii, au trimis deputaţi

în Reichtadt la Viena; cei câţiva ani dinainte de 1868 sunt încă priviţi ca un interludiu luminos în istoria politică a acestora. În acea perioadă au fost înfiinţate multe şcoli româneşti, bisericile, atât cea ortodoxă, cât şi cea unită, au fost recunoscute drept culte oficiale şi s-a înregistrat un mare progres – care s-a menţinut continuu – în răspândirea generală a culturii şi educaţiei. În 1868, cedând insistenţelor guvernului ungar, Curtea de la Viena a sancţionat fuziunea Transilvaniei cu nou-înfiinţata Monarhie ungară. Atât românii, cât şi saşii au fost dureros afectaţi de această decizie şi şi-au exprimat prin proteste şi petiţii către Tronul imperial dorinţa lor de a nu fi daţi pe mâna ungurului. (...) Pe măsură ce trecea timpul şi guvernul ungar căpăta sentimentul că are mână liberă, a fost adoptată treptat actuala politică, denumită în mod curent de «maghiarizare» a naţionalităţilor; nicăieri aceasta n-a fost urmată cu mai multă energie şi vigoare ca în Transilvania. Au existat multe plângeri în toate problemele referitoare la administraţia provinciei şi la procedura judiciară. Românii afirmă că, deşi în administraţia locală ei nu au urmat politica pasivă pe care au adoptat-o în alegerile parlamentare, totuşi ei nu-şi pot alege un număr rezonabil de reprezentanţi în posturile din provincie. La prima vedere, am fost descumpănit de faptul că în comitatele în care românii formează 96 sau 97 la sută din populaţie, relativ puţini ocupau posturi care se obţin prin alegeri. Mi s-a spus că aceasta se datorează modului în care se

desfăşoară alegerile, distribuirii arbitrare şi împărţirii circumscripţiilor, precum şi baremului electoral. În oraşe românii sunt, de obicei, în minoritate. Am fost asigurat că în comitatele din Transilvania şi Ungaria în care locuiesc peste 2 500 000 de români există numai doi sau trei funcţionari, de o oarecare importanţă, care au reuşit în alegeri. Există români în consiliile municipale şi în alte organisme, dar în funcţiile administrative active ei apar foarte rar. (...) Mi s-au arătat statistici complicate care dovedesc că românii au dat sub 2% din totalul funcţionarilor de stat, deşi ei reprezintă aproximativ o şesime din populaţie, iar 75% din aceşti 2% erau în posturi subordonate. (...)

În 1881, românii au hotărât să convoace o conferinţă a delegaţilor din toate comitatele Ungariei locuite de români; la această conferinţă, reunită la Sibiu, au participat peste 100 de delegaţi. În mai 1881, după câteva şedinţe de câte o zi, Conferinţa a votat în unanimitate ceea ce se numeşte «Programul Partidului Naţional Român din Ungaria şi Transilvania» în care au fost înscrise obiectivele pentru care Partidul Naţional se angajează să acţioneze într-un mod constituţional şi legal. Primul punct al programului este redobândirea autonomiei Transilvaniei; dar conducătorii Partidului Naţional m-au informat că acest punct din program este formulat mai mult ca un protest decât ca o revendicare, deoarece sunt pe deplin conştienţi de imposibilitatea de a convinge vreodată pe maghiari să schimbe actul unirii. (...)

În prezent, pot doar să înregistrez faptul că o mare comunitate de peste 2 500 000 de români se află într-o stare de serioasă nemulţumire şi nutreşte sentimente amare faţă de actualii săi cârmuitori, de la care şi-au pierdut speranţa că vor obţine vreo concesie, dacă nu le este smulsă de necesităţile momentului, şi că această comunitate ocupă, în mase compacte, o parte din statul ungar care, într-o posibilă eventualitate, s-ar putea dovedi a fi un punct vulnerabil la un atac ostil".

– mai 28

Într-un raport al ministrului rezident al SUA în România, A. London Snowden, către secretarul de stat american, James Blaine, sunt ilustrate momente din devenirea istorică a vechii Dacii: „Când principele Carol a intrat în ziua de 10 mai 1866 în ceea ce a fost străvechea provincie romană a Daciei sub Traian, până şi omul cel mai plin de speranţă ar fi putut să-şi piardă nădejdea în prosperitatea viitoare, ca să nu mai vorbim de independenţa ţării. Vechea Dacie a fost timp de secole victima confruntărilor între armate rivale. Câmpurile ei mănoase au fost adeseori pustiite, recoltele distruse, turmele luate şi oamenii izgoniţi din casele lor. Teritoriul ei a fost împărţit între puterile vecine ca pradă de război. Astfel, ea a fost prădată de frumoasa şi fertila Transilvanie, de Bucovina, de Basarabia şi de Banatul Timişoarei. Tot ce a rămas a fost Valahia şi Moldova, care au plătit tribut anual, pentru o presupusă protecţie, către stăpânul suzeran, sultanul Turciei, în timp ce marile puteri vecine pândeau o cât mai apropiată împărţire a pământurilor minunat de productive pe care nu puseseră încă mâna".

1892, ianuarie 8/20 – 9/21

În cadrul conferinţei extraordinare a Partidului Naţional Român, care s-a desfăşurat la Sibiu, se hotărăşte redactarea unui *Memorandum* către împăratul habsburg în care naţiunea română din monarhia austro-ungară să-şi ceară drepturile politice inalienabile.

1894, aprilie 25/mai 7

Începe la Cluj procesul memorandiştilor. În timpul procesului cei 14 membri inculpaţi ai Comitetului Central al Partidului Naţional Român reiau critica argumentată şi sistematică a politicii brutale, intolerante, a guvernanţilor de la Budapesta faţă de naţiunea română.

1897

Un recensământ efectuat de oficialităţile ruse menţionează că în gubernia Cherson vieţuiau 164 257 de „moldoveni", în Ekaterinoslav – 8 453, în Crimeea – 2 895, în Podolia – 26 764.

Secolul XX

1902

Edgar Balogh stabileşte, pe baza recensământului făcut de unguri la 1900, hotarul etnic dintre maghiari şi români. Acesta aproape coincide cu cel ce va fi fixat prin tratatele de pace de la sfârşitul Primului Război Mondial. Delimitarea dintre cele două blocuri etnice pleacă de la localitatea Turmezö, din preajma Tisei, şi trece peste următoarele centre, până la valea Dunării: Turulung, Livada, Remetea-Oaşului, Oaşul-Nou, Jojb, Culciu-Mic, Culciu-Mare, Carasău, Hirip, Amaţ, Ambrud, Păuleşti, Satu-Mare, Vetiş, Dara, Cetatea-Veche, Boghiş, Domahida, Ghilvaci, Moftinul-Mare, Ghenci, Ciumeşti, Pişcolt, Irina, Chereuş, Petea, Păţalul-Mic, Păţalul-Mare, Cheţ, Marghita, Abraniul de Sus, Terebeşti, Petreu, Cristur, Olosig, Pocluşa, Sânt-Job, Sălard, Şiştire, Teotelec, Cetariu, Uliac, Săldăbagiu, Fughiu, Oşorheiu, Sân-Martin, Seleuş, Oradea, Episcopia Bihorului, Szent-János, Tărian, Berek-Böszömeny, Körösszeg-Apáti, Varsany, Ugra, Geszt, Salonta, Arpad, Ghioroc, Vânători, Adea, Chişineu-Criş, Pădureni, Zerindul-Mare, Iermata-Neagră, Ant, Gyula-Vári, Békés-Gyula, Nagy-Kamarás, Kevermest, Iratoşul-Mic, Zimand, Zimanduţ, Fachert, Livada, Arad, Pecica, Perejul-Mic, Mezöhegyes, Csanàd-Palota, Kövegy, Apátfalva, Makó, Kis-Zombor, Pardeanu, Cherestur, Beba-Mică, Kübekháza Rabé, Majdán Térvár, O-Szt. Ivàn, Szöreg, Martonos, O-Kanizsa, Török-Kanizsa, Iozseffalva, Zenta, Csoka, Monostor, Jázova, Szaján, Magyar-Padé, Ada, Mohol, Akács, Petrovoszello, Török-Becse, Bács-Földár, de unde trece în ţinutul dintre Dunăre şi Tisa.

1900

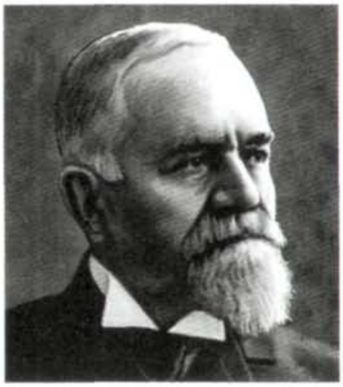
În guberniile Cherson, Ekaterinoslav şi Podolia trăiau la începutul secolului XX 271 970 de români. Zamfir Arbore, în lucrarea *Basarabia în secolul XIX*, apărută în 1899, indică cifra de 282 095 de români.

1905

Profesorul Karl Brugmann (1849–1919), mare autoritate în domeniul filologiei comparate, afirmă, în *Compendiu de gramatică comparată a limbilor indo-europene*, apărut la Paris în 1905, că limba română s-a născut în Dacia: „... Astfel, dacă examinăm limbajele suficient cunoscute din trecut şi prezent, aflăm opt grupuri (ramuri lingvistice) în cadrul familiei limbilor indo-europene: indo-iranian sau arian, armenian, grec, albanez, italic, celtic, germanic şi balto-slav... Ramura italică este formată din latină şi dialectele osco-umbrice. Ca limbă literară, latina a pătruns în multe ţări şi s-a păstrat până în zilele noastre într-un mod comparabil sanscritei clasice. Latina a acoperit limbile osco-umbrice, messica, etrusca, celtica şi greaca. Mai târziu, limba romană a depăşit graniţele Italiei, ajungând în Africa, Spania, Galia, Styria, Dacia, unde s-au născut dialecte şi grupuri de dialecte din care cea mai mare parte supravieţuiesc încă: portugheza, spaniola, provensala, franceza, reto-romana şi româna".

– mai 9

Sultanul emite o iradea (decret) prin care aromânii din Imperiul Otoman sunt recunoscuţi ca naţionalitate. Prin acest act, funcţionarea învăţământului, a bisericii şi a autoconducerii locale este garantată.

Titu Maiorescu

– noiembrie 5

Se desfăşoară la Lugoj o mare adunare a românilor din Banat şi Transilvania în care se cere recunoaşterea naţionalităţii române, dreptul la promovarea culturii şi a limbii româneşti.

1906, mai 24/iunie 6

La Chişinău apare prima gazetă naţional-democrată *Basarabia* (până în 1907), care revendică libertăţi democratice, introducerea limbii române în instituţiile de stat şi o largă autonomie pentru Basarabia. În ultimul său număr publică poezia „Deşteaptă-te, române!".

1908

N. N. Durnovo, reputat om politic şi istoric rus, recunoştea: „În curgerea unui secol, mii şi mii de hectare de pământ s-au dat ruşilor, bulgarilor şi coloniştilor germani cu singurul scop de a-i sili pe moldovenii autohtoni, din această ţară (Basarabia – *n.a.*) de a părăsi pământul lor de baştină. Şi chiar în 1908 sunt pornite în Siberia 885 de familii moldoveneşti pentru a coloniza acolo pământurile îngheţate din această parte a Imperiului rusesc".

– ianuarie 1/14

Se semnează, la Sofia, convenţia româno-bulgară privind delimitarea graniţei pe Dunăre.

– ianuarie 9–12

O delegaţie militară austro-ungară, condusă de generalul Franz Conrad von Hoetzendorf, întreprinde o vizită în România. Regele Carol I îşi exprimă cu acest prilej hotărârea României de a dezvolta cele mai bune relaţii de vecinătate cu Serbia şi, totodată, de a susţine păstrarea statu-quo-ului teritorial în Balcani.

1910

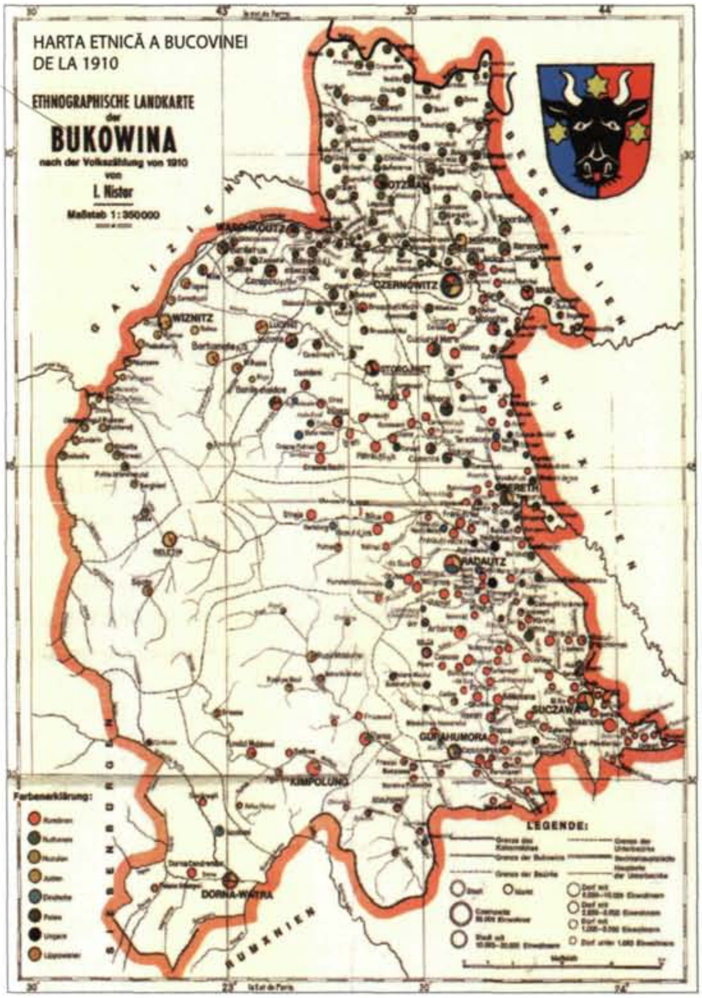
A. N. Kuropatkin, scriitor militar şi fost ministru de Război în cabinetul ţarist, în volumul *Probleme ale armatei ruse* scria: „Poporul român din Basarabia, anexată acum o sută de ani, trăieşte şi astăzi izolat, la distanţă de populaţia rusă. Este incontestabil faptul că, dacă principatele (Moldova şi Muntenia) ar fi fost anexate de Rusia la începutul secolului al XIX-lea, populaţia lor nu numai că ar fi rămas străină, ci ar fi devenit repede parte chiar ostilă poporului rus şi atunci, în loc să avem o singură Polonie, am fi avut două, care ar fi slăbit Rusia... *Unirea poporului român* (premoniţie confirmată numai peste câţiva ani – *n.a.*), într-un viitor apropiat, fie pe cale paşnică, fie ca urmare a unui război, este inevitabilă".

1912, mai 11

În lucrările Dumei de Stat a Rusiei ţariste, ţăranul Gulikin afirma: „Ce le-am dat noi, ruşii, acestor moldoveni în timp de un veac?(...) voi le-aţi luat tot, până şi limba..."

– octombrie

România îşi declară neutralitatea în momentul izbucnirii primului război balcanic. În eventualitatea modificării, la sfârşitul conflictului armat, a echilibrului balcanic în favoarea Bulgariei, guvernul român îşi păstrează

dreptul de a cere Sofiei, din raţiuni de securitate, rectificarea spre sud a graniţei dintre cele două state în favoarea României.

– noiembrie 26/ decembrie 9

Tratative româno-bulgare la Bucureşti în problema rectificării frontierei comune. Reprezentantul României, Titu Maiorescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, care deţinea şi portofoliul Afacerilor Externe, precizează într-o primă rundă a negocierilor cu Stoian Danev, preşedintele Camerei Deputaţilor a Bulgariei, că „Silistra trebuie să dispară dintre noi şi să fie a noastră, fiindcă ni se pusese, prin duşmănia de atunci a ruşilor [1878], tocmai ca «un ghimpe în inimă», va să zică asemenea, când cade tratatul de la Berlin, trebuie să cadă şi frontiera impusă de acest tratat, şi noi, două state libere, ne facem noi înşine prieteneşte noua frontieră la vest de Silistra şi la nord de Varna".

1913

Apare, la Budapesta, lucrarea contelui Ştefan Bethlen, fost prim-ministru al Ungariei, intitulată *Az oláhok birtokvásárlásai az utobsó öt évben*, care conţine constatări referitoare la proporţia dintre români şi unguri. „Românii din Ungaria, spune omul politic maghiar, au o majoritate numerică pe un teritoriu de 18 700 000 de jugăre, suprafaţa totală a ţării fiind de 48 000 000 de jugăre. Ei întrec în număr pe unguri şi toate celelalte naţionalităţi din ţară, în întreaga Transilvanie, în trei circumscripţii din Maramureş, în toate circumscripţiile Sălajului, în cea mai mare parte din comitatele Satu-Mare, Bihor, Arad, pretutindeni în Caraş Severin şi în cele mai multe din circumscripţiile comitatelor Timiş şi Torontal...".

– ianuarie 16/29

Protocol româno-bulgar, semnat la Londra, prin care Bulgaria refuză cedarea Silistrei şi a Balciului. În compensaţie, propune cedarea „celor două triunghiuri din mijlocul liniei de frontieră care intră în Dobrogea românească şi un alt triunghi care are ca bază ţărmul Mării Negre".

– martie 18/31–aprilie 26/mai 9

La Petersburg se reunesc ambasadorii Marilor Puteri pentru a media în conflictul de frontieră româno-bulgar. Printr-un protocol semnat la sfârşitul reuniunii, Bulgaria cedează României oraşul Silistra şi împrejurimile acestuia.

– iulie 7/20

Guvernul român informează, prin intermediul Italiei, pe cel bulgar că a luat act de acceptul acestuia de a modifica hotarul dintre cele două ţări pe linia Turtucaia–Dobrici–Balcic.

– iulie 16/29 – iulie 28/ august 10

Prin pacea de la Bucureşti, se încheie cel de-al doilea război balcanic. Judeţele din sudul Dobrogei, Caliacra şi Durostor („Cadrilaterul"), în care existau 45 şi, respectiv, 14 sate cu nume româneşti, trec, până la linia Türk–Smil–Ekrene, la România. Articolul II al tratatului de pace prevedea: „Între Regatul Bulgariei şi Regatul României, vechea graniţă între Dunăre şi Marea Neagră este în conformitate cu procesul-verbal încheiat de delegaţii militari respectivi şi anexat la Protocolul numărul 5 din 22 iulie (4 august) 1913 al Conferinţei din Bucureşti; noua graniţă va porni de la Dunăre, din sus de Turtucaia, ca să ajungă în Marea Neagră, la miazăzi de Ekrene... E hotărât înţeles că Bulgaria va dărâma, cel mai târziu într-un răstimp de doi ani, lucrările fortificaţiunilor existente şi nu va construi altele la Rusciuk, la Sumla, în părţile intermediare şi într-o zonă de 20 km împrejurul Balcicului". Teritoriul inclus în Regatul României avea o suprafaţă de 8 371 km^2 şi o populaţie de peste 300 000 de locuitori, în majoritate turco-tătari.

În urma păcii, Iugoslaviei i-a revenit o însemnată parte a Macedoniei, cu zone populate masiv de români. Un recensământ din 1921 arăta că românii din această provincie erau astfel repartizaţi: Bitolia (6000 de suflete), Cruşovo (2 500), Molovişte (700), Beala de Jos (500), Veles (400), Prespa (375), Ohrida (225), Struga şi Tetovo (200) şi încă alte localităţi.

1914, iulie 17/30

Guvernul român este informat că guvernele ţărilor Antantei sunt de acord cu unirea Transilvaniei cu România, în eventualitatea participării ei la războiul împotriva Puterilor Centrale.

1915, iulie 20/august 2

În vederea intrării României în Primul Război Mondial de partea Antantei, guvernul rus, printr-un anteproiect de convenţie, informează guvernul de la Bucureşti că

este de acord cu cererile privind recunoaşterea unirii Transilvaniei (cu Crişana şi Maramureşul), Banatului şi Bucovinei, aflate vremelnic sub asuprirea austro-ungară, cu România.

1916, august 4/17

Zamfir Arbore-Ralli publică lucrarea *Ucraina şi România*, în care afirmă dreptul românilor basarabeni la unirea cu Ţara-Mamă.

– august 4/17

La Bucureşti se încheie tratatul de alianţă şi o convenţie militară între România şi puterile Antantei (Marea Britanie, Franţa, Rusia şi Italia). România era obligată, prin documentele semnate, să declare război Austro-Ungariei nu mai târziu de 15/28 aug. 1916 şi, totodată, să înceteze relaţiile economice cu toate statele inamice Antantei. Tratatul politic prevedea ca cele patru mari puteri europene să garanteze integritatea teritorială a României (art. 1). Ţările ce formau Antanta recunoşteau dreptul ţării noastre de a uni vechile provincii româneşti cotropite de monarhia dualistă austro-ungară (art. 3). Conform art. 4, linia de demarcaţie a României va începe de la Prut, de la un punct al frontierei actuale dintre Rusia şi România, aproape de Noua Suliţa, şi va urca râul până la graniţa Galiţiei, la întâlnirea Prutului cu Ceremuşul. De aici graniţa va urma frontiera dintre Galiţia şi Bucovina şi cea a Galiţiei şi a Ungariei până la punctul Stog, cota 1 655. Mai departe va continua cu linia de despărţire dintre apele Tisei şi Vişeului, ca să ajungă la Tisa la satul Trebuza, mai sus de locul unde se uneşte cu Vişeul. Din acest punct ea va coborî pe malul Tisei până la 4 km mai jos de locul unde se întâlneşte cu Someşul, lăsând României satul Vásáros-Námény. Va continua apoi pe direcţia sud–sud-vest până la un punct aflat la 6 km est de oraşul Debreţin. De la punctul acesta va atinge Crişul la 3 km mai jos de locul de întâlnire a celor doi afluenţi ai săi (Crişul Alb şi Crişul Repede), se va uni apoi cu Tisa, la înălţimea satului Algjo, linia va coborî malul Tisei până la vărsarea sa în Dunăre şi, în sfârşit, va urma malul Dunării până la frontiera actuală a României. Caracterul secret al tratatului (art. 7), la care au convenit semnatarii lui (Ion I. C. Brătianu, prim-ministru al României; Stanislav Poklevski-Koziell, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al M.S. Împăratul tuturor ruşilor pe lângă M.S. Regele României; contele de Saint-Aulaire, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Republicii Franceze pe lângă M.S. Regele României; Sir George Barklay, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al M.S. Regele Regatului Unit al Marii Britanii şi al Irlandei şi al pământurilor britanice de peste mări, Împărat al Indiilor, pe lângă M.S. Regele României; baronul Carlo Fasciotti, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al M.S. Regele Italiei pe lângă M.S. Regele României), nu a permis aflarea cauzelor care au dus la fixarea graniţei de nord-

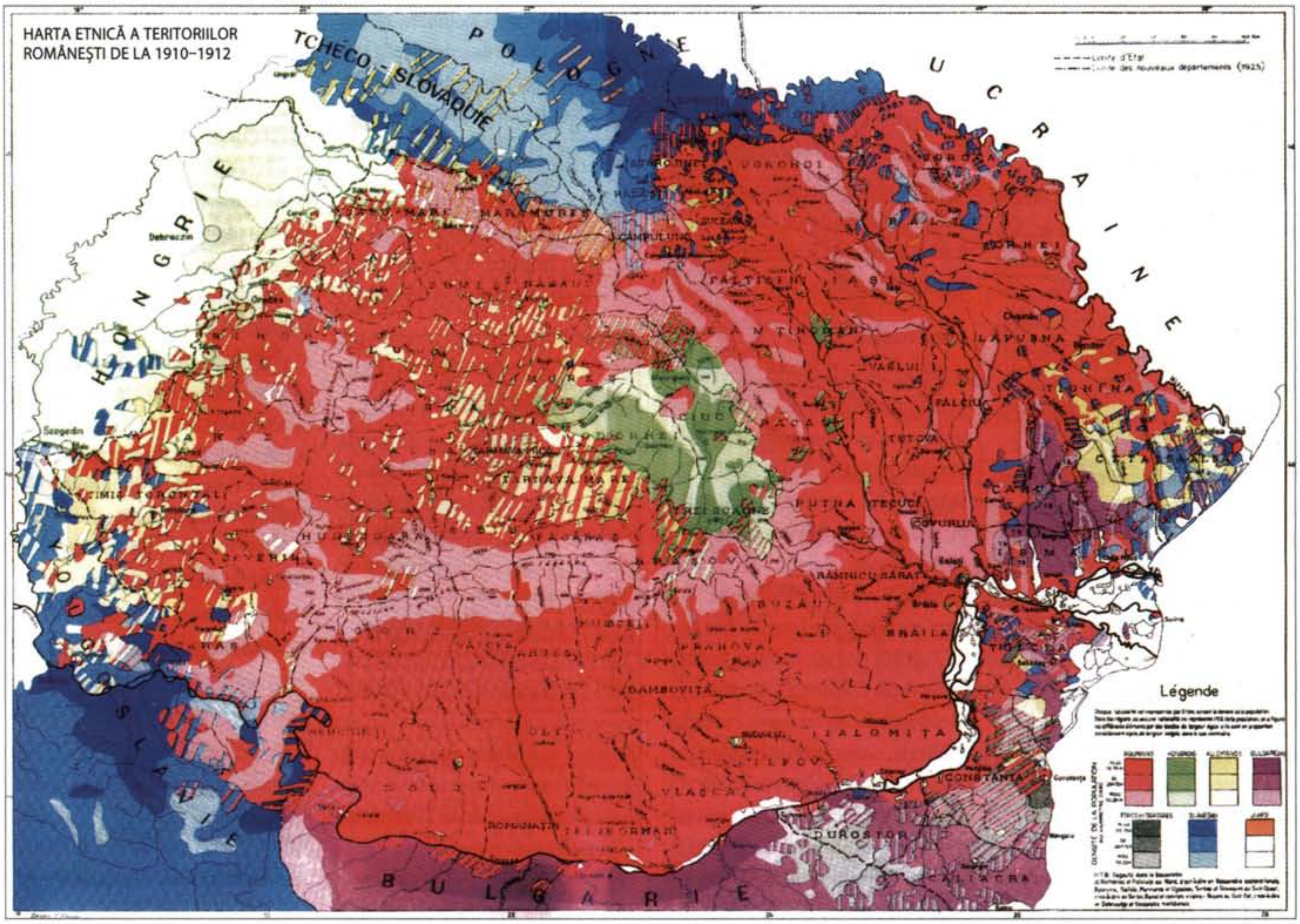
vest pe talvegul Tisei, astfel încât în componenţa statului român intra doar o treime din vechiul comitat al Maramureşului. Se pare că la baza acestei decizii au stat argumente de ordin etnic, omiţându-se sau necunoscându-se cele de ordin istoric sau economic. În momentul respectiv, datele statistice indicau preponderenţa populaţiei rutene în defavoarea românilor în zona Maramureşului la nord de Tisa. De acest lucru au profitat cehii, care au împins frontiera până la hotarele Ardealului istoric. În septembrie 1919 este instalat un nou guvern condus de generalul Arthur Văitoianu. Acum este elaborat de Alexandru Vaida-Voevod un raport documentat asupra frontierei Maramureşului. În acest document se cereau toate aşezările româneşti de peste Tisa, propunându-se o graniţă care începea la vest de Teceu şi continua pe culmea munţilor spre nord, care ne-ar fi dat plasele Sighet, Tisa, Taras şi jumătate din Teceu. Următorul guvern condus de Al. Vaida-Voevod (decembrie 1919) va numi pe dr. G. Iuga ca expert pentru Maramureş pe lângă delegaţia română de la Paris. Dr. G. Iuga elaborează memorii, documente şi hărţi prin care demonstrează caracterul profund românesc al Maramureşului de peste Tisa, precum şi drepturile istorice inalienabile ale românilor asupra acestei provincii. Au loc întâlniri între cele două delegaţii. La 15 martie 1920, Stefan Osusky, şeful delegaţiei cehe, aducea la cunoştinţă că frontiera Maramureşului este pe cale de a fi rezolvată. S-a stabilit de comun acord ca România să primească întregul Maramureş, cu excepţia plasei Dolha.

– septembrie 12

O telegramă expediată de col. D.I. Andronović către gen. Bojović conţinea o chemare către românii din armata austro-ungară de a veni sub steagul românesc: „Fraţi români, bucuraţi-vă, România a intrat în război şi, alături de Anglia, Franţa, Italia şi Rusia, a pornit să vă elibereze. Visul de sute de ani se împlineşte, persecuţia s-a terminat. Împreună cu românii din Bucovina veţi fi o ţară. De astăzi, locul vostru nu este în armata austro-ungară, părăsiţi rândurile sale, veniţi sub steagul român, fără rezerve, să luptaţi împreună pentru fericirea noastră şi a voastră. Veniţi să înfăptuim România Mare!"

1917, aprilie 26

În proclamaţia de la Darniţa a foştilor prizonieri de război români se afirmă: „Noi, foştii prizonieri de război, care îndată ce ni s-a dat putinţa am venit de bunăvoie la luptă şi la moarte, noi, ofiţerii, aproape în totalitate aci, precum şi zecile de mii de soldaţi, acasă ţărani şi lucrători, fără

HARTA ETNICĂ A TERITORIILOR ROMÂNEŞTI DE LA 1910-1912

multă carte, dar conştienţi de datoria lor naţională, noi ne oferim braţul şi sângele nostru tânăr şi generos pentru întruparea idealului nostru. Sângele nostru nu se va vărsa în zadar. Credem – ferm –, că între viitoarele state fericite, naţionale şi democratice, va fi şi România tuturor românilor".

1917, mai 15

La Samarina se proclamă independenţa Pindului. Sunt înălţate steaguri tricolore româneşti cu emblema lupoaicei. S-au constituit un consiliu dirigent şi o gardă naţională. Sunt adresate telegrame Marilor Puteri prin care se exprimă voinţa de a trăi ca individualitate etnică deosebită.

– octombrie 8

În raportul ministrului Belgiei la Washington, Émile de Cartier de Marchienne, adresat baronului Charles de Broqueville, în legătură cu opiniile lui Theodore Roosevelt cu privire la pacea viitoare şi situaţia ţărilor beligerante se spune: „Singura pace posibilă, «care va instaura domnia democraţiei în lume», va fi fondată pe prăbuşirea Germaniei şi dezmembrarea Austriei şi Turciei. Ea va crea o Armenie şi o Arabie independente, va face din Constantinopol un oraş liber şi va asigura tuturor libertatea strâmtorilor. Fostul preşedinte propune formarea de mari state independente: Polonia şi Finlanda; Polonia s-ar întinde pe toată coasta Balticii la care are dreptul; Lituania ar primi o simplă autonomie; boemii, moravii, slovacii ar constitui un stat ceh, în timp ce croaţii, sârbii, slovenii, ortodocşi, catolici sau mahomedani, s-ar reuni într-un singur stat iugoslav. Austria italiană şi Ungaria românească s-ar reîntoarce, respectiv, la Italia şi România; Alsacia şi Lorena ar reveni la Franţa..."

– noiembrie 26/decembrie 9

La Focşani se semnează armistiţiul dintre România şi Puterile Centrale.

– decembrie 17

În cadrul Congresului de la Tiraspol, românii transnistreni sunt primii care se pronunţă pentru unirea cu Regatul român.

1918, ianuarie

Un grup de oameni de cultură „din ţară, din Ardeal şi din Bucovina" (M. Sadoveanu, I. Agârbiceanu, I. Minulescu, Virgil Bărbat, C. Giurescu ş.a.) au adresat o *Chemare* în care se salută „reînnoirea conştiinţei naţionale a fraţilor basarabeni". În acelaşi timp se sublinia necesitatea unei colaborări cât mai strânse în domeniile cultivării limbii române şi al vieţii spirituale.

– ianuarie 27/februarie 9

Tratatul de pace, semnat la Brest-Litovsk, între Puterile Centrale şi Rada Centrală a Ucrainei, prevedea cedarea Bucovinei către Ucraina.

– februarie 11/24

Generalul Alexandru Averescu, în calitate de prim-ministru, se întâlneşte cu reprezentanţii Germaniei (R. Kühlman) şi Austro-Ungariei (O. Czernin). Condiţiile puse de aceştia, în vederea încheierii unei păci, prevedeau cedarea de către România a Dobrogei, largi rectificări de frontieră în zona Porţilor de Fier, în valea Jiului şi între Vatra Dornei şi Câmpulung Moldovenesc în favoarea Puterilor Centrale, concomitent cu înrobitoare condiţii economice. În acelaşi timp, ucrainenii cer guvernului român să dea o declaraţie de „evacuare progresivă" a teritoriului dintre Prut şi Nistru.

– februarie 14/27

Regele Ferdinand se întâlneşte, la Răcăciuni, cu O. Czernin, ministrul de Externe austro-ungar. În timpul întrevederii, Czernin îl informează pe monarh de condiţiile de pace impuse României: pierderea în totalitate a Dobrogei, cedări teritoriale în zona munţilor Carpaţi, iar Dunărea să devină fluviu german.

– februarie 20/ martie 5

La Buftea, C. Argetoianu, ministru român de Justiţie, şi reprezentanţii Puterilor Centrale (O. Czernin, Austro-Ungaria; R. Kühlman, Germania; Talaat Paşa, Turcia; Nikola Momcilov, Bulgaria) semnează un tratat de pace preliminar. Documentul prevedea pierderea de către România a Dobrogei, amenajarea unui drum spre Constanţa, rectificări teritoriale în favoarea Austro-Ungariei.

– martie 27/aprilie 9

Sfatul Ţării, întrunit la Chişinău, hotărăşte, cu 86 de voturi pentru, 3 împotrivă şi 36 de abţineri (13 absenţi), unirea Basarabiei

ACTUL UNIRII
VOTAT DE SFATUL ŢĂRII
LA 27 MARTIE ST. V. 1918.

În numele poporului Basarabiei, Sfatul Ţării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor de azi înainte şi pentru totdeauna, SE UNEŞTE CU MAMA SA ROMÂNIA.

TRĂIASCĂ UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA DE-A PURURI ŞI TOTDEAUNA!

PREŞEDINTELE SFATULUI ŢĂRII,
ION INCULEŢ.
VICE-PREŞEDINTE
PAN. HALIPPA.
SECRETARUL SFATULUI ŢĂRII
I. BUZDUGAN.

Actul Unirii votat de Sfatul Ţării

cu România. În *Declaraţia Sfatului Ţării al Republicii Democratice Moldoveneşti* se spunea:

„În numele poporului Basarabiei, Sfatul Ţării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile ei graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor de azi înainte şi pentru totdeauna, **se uneşte cu mama sa România**.

Această unire se face pe următoarele baze:

1. Sfatul Ţării actual rămâne mai departe pentru rezolvarea şi realizarea reformei agrare după nevoile şi cererile norodului; aceste hotărâri se vor recunoaşte de guvernul român.

2. Basarabia îşi păstrează autonomia provincială având un Sfat al Ţării (dieta), ales pe viitor prin vot universal, egal, direct şi secret, cu un organ împlinitor şi administraţie proprie.

3. Competenţa Sfatului Ţării este: a) votarea bugetelor locale; b) controlul tuturor organelor zemstvelor şi oraşelor; c) numirea tuturor funcţionarilor administraţiei locale prin organul său împlinitor, iar funcţionarii înalţi sunt întăriţi de guvern.

4. Recrutarea armatei se va face în principiu pe baze teritoriale.

5. Legile în vigoare şi organizaţia locală (zemstve şi oraşe) rămân în putere şi vor putea fi schimbate de Parlamentul român, numai după ce vor lua parte la lucrările lui şi reprezentanţii Basarabiei.

6. Respectarea drepturilor minorităţilor din Basarabia.

7. Doi reprezentanţi ai Basarabiei vor intra în Consiliul de Miniştri român, acum desemnaţi de actualul Sfat al Ţării, iar pe viitor luaţi din sânul reprezentanţilor Basarabiei din Parlamentul român.

8. Basarabia va trimite în Parlamentul român un mare număr de reprezentanţi, proporţional cu populaţia, aleşi pe baza votului universal, egal, secret şi direct.

9. Toate alegerile din Basarabia pentru voloste, plăşi şi sate, oraşe, zemstve şi Parlament se vor face pe baza votului universal, egal, secret şi direct.

10. Libertatea personală, libertatea tiparului, a cuvântului, a credinţei, a adunărilor şi toate libertăţile obşteşti vor fi garantate prin Constituţie.

11. Toate călcările de legi făcute din motive politice în vremurile tulburi ale prefacerii din urmă sunt amnistiate.

Basarabia unindu-se ca fiică cu mama sa România, Parlamentul român va hotărî convocarea neîntârziată a Constituantei, în care vor intra proporţional cu populaţia şi reprezentanţii Basarabiei aleşi prin vot universal, egal, direct şi secret, spre a hotărî împreună cu toţi înscrierea în Constituţie a principiilor şi a garanţiilor de mai sus.
Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururi şi totdeauna!

Primită în Sfatul Ţării la 27 martie 1918, Chişinău.

Preşedintele Sfatului ţării: I. Inculeţ
Secretarul Sfatului Ţării: I. Buzdugan"

Telegrama Sfatului Ţării din Basarabia M.S. Regelui – Iaşi:
„În numele Sfatului Ţării, care reprezintă poporul românesc din Basarabia, dezrobit de jugul secular, aduc Majestăţii Voastre expresia credinţei neclintite a întregului popor românesc din România Răsăriteană, care în unirea cu Ţara-Mumă vede chezăşia dezvoltării sale libere, cale neîmpiedicată spre cultura naţională şi dreptatea socială.

– Al Majestăţii Voastre prea plecat servite, Ion Inculeţ, preşedintele Sfatului Ţării din Basarabia".

Regele Ferdinand I

Regele Ferdinand, care se afla la Bârlad, a fost informat telegrafic de primul ministru, Alexandru Marghiloman, de proclamarea unirii Basarabiei cu România. Suveranul adresează preşedintelui Sfatului, Ion Inculeţ, şi primului ministru basarabean, Daniel Ciugureanu, o telegramă cu următorul conţinut:

„Cu adâncă emoţie şi cu inima plină de bucurie, am primit ştirea despre importantul act ce s-a săvârşit la Chişinău. Sentimentul naţional ce se deşteptase atât de puternic în timpurile din urmă în inimile moldovenilor de dincolo de Prut a primit prin votul înălţător al Sfatului Ţării o solemnă afirmare. Un vis frumos s-a înfăptuit. Din suflet mulţumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat, în zile de restrişte, ca o dulce mângâiere, să văd după o sută de ani pe fraţii basarabeni revenind iarăşi la Patria Mumă. Aduc prinosul meu de călduroase mulţumiri domniilor voastre şi Sfatului Ţării, ale cărui patriotice sforţări au fost încoronate de succes.

În aceste momente solemne şi înălţătoare pentru patrie, de aici înainte comună, vă trimit la toţi cetăţenii din noua Românie de peste Prut regescul meu salut, înconjurându-vă cu aceeaşi inimoasă şi caldă iubire părintească.

Ferdinand"

– aprilie 7/20

Guvernul român adresează o notă guvernului ucrainean, în care pune în evidenţă caracterul românesc al Basarabiei, respingând, în acelaşi timp, cererea Radei de a anexa respectivul teritoriu.

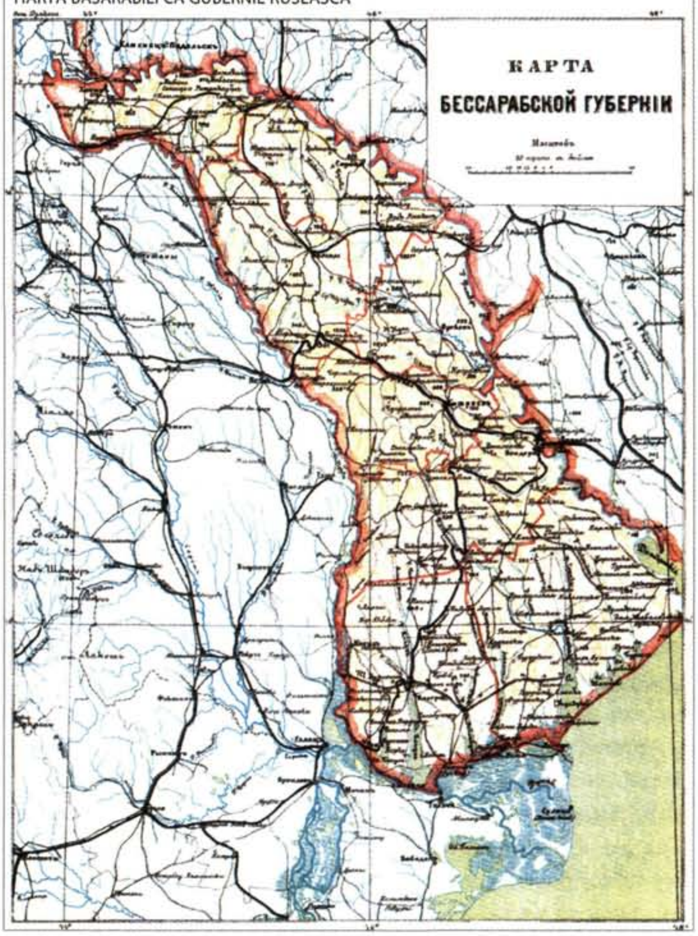
– aprilie 24/mai 7

Se semnează, la Bucureşti (Cotroceni), încheierea unei „păci" drastice între România, Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria şi Turcia. Prin tratatul semnat, România pierdea Dobrogea (care trecea astfel sub condominiul Puterilor Centrale), teritorii din Carpaţi (131 de sate şi comune cu 724 957 de locuitori şi o suprafaţă de 5 600 km^2). Teritoriul Bucovinei urma să fie mărit cu ţinutul Hotinului, o parte din judeţul Dorohoi şi cu Dornele româneşti din judeţul Fălticeni, până la Broşteni, pe Bistriţa.

– iunie 5

În scrisoarea de răspuns a subsecretarului de stat, William Phillips, adresată, în numele secretarului de stat al SUA, lui V. Lucaciu, se spune: „Poporul Statelor Unite a urmărit cu cele mai calde sentimente de simpatie şi admiraţie lupta curajoasă a Maiestăţii Voastre şi a poporului României

HARTA BASARABIEI CA GUBERNIE RUSEASCĂ

pentru a apăra integritatea națională și libertatea ei de dominația militarismului german. Guvernul Statelor Unite este hotărât să continue să sprijine România în această luptă. În același timp, doresc să asigur pe Maiestatea Voastră că Statele Unite vor sprijini România, după negocierile finale de pace; ele vor face eforturi permanente pentru a avea grijă ca integritatea României, ca națiune liberă și independentă, să fie apărată în mod corespunzător".

– iunie 29/iulie 12

În scrisoarea lui Vasile Stoica, vicepreședinte al Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina de la Paris, adresată secretarului de stat al SUA, Robert Lansing, se arată: „... Românii care se află astăzi în afara strânsorii pumnului german, îndeosebi noi, românii din Transilvania și Bucovina, refuzăm să recunoaștem orice pace care nu ne va aduce deplina libertate și care nu va uni întregul nostru neam într-un singur stat român. Mai mult, vom face tot ce ne va sta în putință, vom organiza forțele pe care le avem în țările Aliate și vom continua să luptăm de partea Aliaților până la victoria finală. (...) În măsura posibilului, unitatea va fi încadrată cu ofițeri români din Transilvania și România și va lupta sub drapelul românesc al Transilvaniei libere. Pe aceleași baze vor fi organizate în țările aliate și alte unități compuse din transilvăneni; toate aceste unități vor fi puse la dispoziția Înaltului Comandament al Aliaților. (...) Toate aceste grupuri de români oprimați, împrăștiați de evenimentele războiului în atât de multe țări, sunt însuflețite de același gând, al unei lupte înverșunate împotriva tiraniei austro-ungare, și recunosc ca autoritate supremă Consiliul român de la Paris, a cărui activitate este în deplin acord cu indicațiile înaltelor autorități ale Aliaților și are recunoașterea guvernelor francez și italian...".

– august 23

Raportul Legației austro-ungare de la Berna către Ministerul de Externe de la Viena despre activitatea Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, constituit la Paris, consemnează: „Adunarea constitutivă a acestei organizații a avut loc la 30 aprilie 1918, la Paris. Comitetul ales în această adunare a dat următoarea proclamație: «La izbucnirea acestui război, românii din toate țările au știut în ce parte înclină simpatiile lor. Ei n-au ezitat nicio clipă să-și manifeste simpatia față de cauza Aliaților. Românilor din Transilvania li se dăduse încă de mult orientarea, după ce conducătorii lor cei mai indicați declaraseră, cu mai bine de 30 ani în urmă, că o schimbare a soartei lor va interveni numai printr-o nouă constelație a Europei. Aceasta înseamnă că libertatea lor nu poate fi realizată decât atunci când forța brutală care face legea în Europa va fi înlocuită cu dreptatea și când democrația va lua locul feudalismului. Ei au fost conștienți că dreptul va triumfa în cele din urmă asupra forței, când tineretul lor a trecut Carpații, spre a intra în armata fraților lor. Ei au știut că inimile acestora din urmă bat la unison cu ale lor și nu s-au înșelat, căci curajul fraților lor era atât de mare, încât, de ciudă că nu sunt pregătiți, au vrut să se arunce în luptă. Deviza lor era: „Cu Dumnezeu, înainte!". Ei erau conștienți de jertfa care îi aștepta. Acei care, în ciuda oprimării apăsătoare din Transilvania, au rămas acolo și care cunoșteau prea bine soarta care îi așteaptă și-au manifestat în mod deschis simpatiile lor pentru Aliați și apelurile lor către frații din Regat au fost atât de insistente, încât au fost condamnați în masă la moarte. În acest moment, frații noștri liberi care au adus toate jertfele supraomenești posibile pentru cauza dreptății, ca urmare a unui concurs de întâmplări nefericite, s-au supus unei păci forțate. Noi, românii din Transilvania, exprimăm înalta noastră stimă față de curajul și vitejia poporului român din Regat, care a sacrificat totul, chiar existența sa ca națiune independentă, pentru eliberarea fraților săi și, în acord cu frații noștri care servesc ca sclavi în armata inamică, sunt prizonieri în Italia și Prusia – ofițeri și soldați – nu putem considera această luptă ca încheiată. Frații noștri emigrați în Statele Unite și în Canada n-au așteptat chemarea noastră, ei s-au înrolat în armata americană și cea britanică. Ne-am hotărât să scuturăm jugul străin, luptând în rândul Aliaților. Declarăm fraților noștri subjugați care luptă încă în rândurile inamicului că în cel mai scurt timp ei se vor afla în fața acelora care nu sunt numai prietenii lor, ci și frații lor de sânge. Frații noștri rămași sub oprimare în țara lor nu pot să-și înalțe vocea, dar noi declarăm în numele lor că vrem să avem libere și independente provinciile noastre, Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina, și să ne alăturăm ca popor liber marilor noștri Aliați, acordând ajutorul nostru cauzei comune, prin aceea că luptăm până la înfrângerea inamicilor umanității. Noi, românii din Transilvania și din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, care ne aflăm în Franța și ne-am întrunit azi la Paris, ne obligăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de jugul străin, cu toate mijloacele

Alexandru Vaida-Voevod

care ne stau la dispoziție și cu ajutorul și participarea fraților noștri din România și înființăm Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina»".

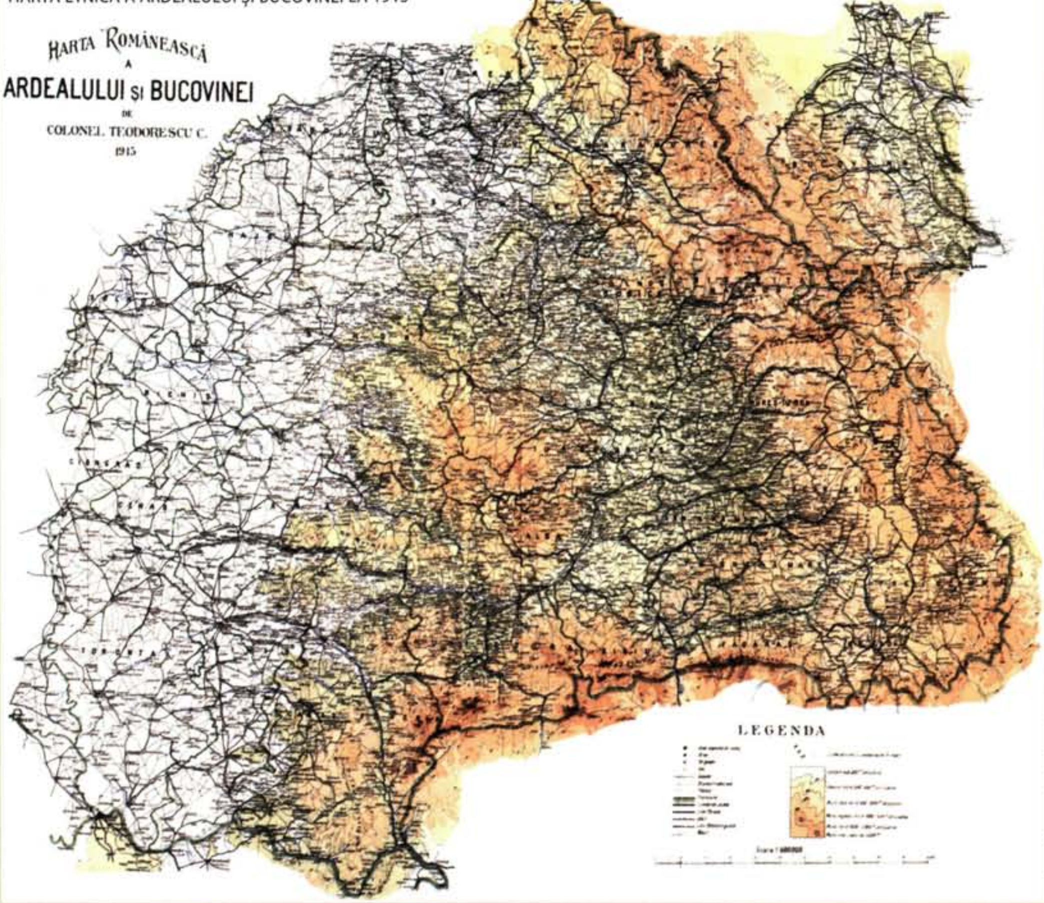
– octombrie

Se creează noul stat ucrainean care includea în granițele sale Galiția orientală, Bucovina nord-vestică cu orașele Cernăuți, Storojineț și Siret, precum și Rusia subcarpatică din nordul Ungariei.

– octombrie 18

Dr. Al. Vaida-Voevod citește în parlamentul ungar o declarație a Comitetului Executiv al Partidului Național Român, în care se subliniază dreptul națiunii române din Imperiul Austro-Ungar de a-și afirma și valorifica drepturile la o viață națională proprie. „Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ardeal și Ungaria, ca organ politic al națiunii române din Ardeal și Ungaria, arată în document, constată că urmările războiului îndreptățesc pretențiunile de veacuri ale națiunii române la deplina libertate națională. Pe temeiul dreptului firesc, că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liber de soarta sa – un drept care este acum recunoscut și de către guvernul maghiar prin propunerea de armistițiu a Monarhiei – națiunea română

HARTA ETNICĂ A ARDEALULUI ŞI BUCOVINEI LA 1915

din Ungaria şi Ardeal doreşte să facă acum uz de acest drept şi reclamă în consecinţă şi pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrâurire străină, să hotărască singură aşezarea ei printre naţiunile libere. Organul naţional al naţiunii române din Ungaria şi Ardeal nu recunoaşte îndreptăţirea acestui parlament şi acestui guvern să se considere ca reprezentante ale naţiunii române, ca să poată reprezenta la congresul general de pace interesele naţiunii române din Ungaria şi Ardeal – căci apărarea intereselor ei naţiunea română o poate încredinţa numai unor factori designaţi de propria ei Adunare Naţională.

Afară de organele delegate de Adunarea Naţională, sau alese din mijlocul său, aşadar de Comitetul Executiv al Partidului Naţional Român, nimenea nu poate fi îndreptăţit să trateze şi să hotărască în treburi care se referă la situaţia politică a naţiunii române. Toate deciziile şi acordurile, care s-ar lua şi s-ar face fără aprobarea acestor organe, le declarăm ca nule şi fără valoare, care nu leagă întru nimic naţiunea română. Naţiunea română care trăieşte în Monarhia austro-ungară aşteaptă şi cere – după multe suferinţe de veacuri – afirmarea şi valorificarea drepturilor ei, nestrămutate şi inalienabile, la deplina viaţă naţională".

– octombrie 23

Într-o notă a Ministerului de Externe al Franţei referitoare la Transilvania şi Bucovina se spune: „Transilvania este leagănul neamului românesc. Aici se afla odinioară regatul dacilor şi aici a instalat Traian colonii romani după cucerire. Timp de două secole Dacia a făcut parte din imperiu şi s-a romanizat complet. După retragerea legiunilor, Transilvania s-a fragmentat. Fugind din faţa invaziilor succesive, populaţia s-a refugiat mai întâi pe platouri, apoi în depresiunile înalte ale Carpaţilor, şi întreaga viaţă publică s-a redus la cadrul municipal. Spre sfârşitul Evului Mediu au apărut în Transilvania şi în Maramureş cnezate române şi, în acelaşi timp, s-a accentuat migraţia românilor, care au coborât în câmpia Valahiei şi în văile Moldovei. Toţi au păstrat amintirea originii transilvănene şi, din acest moment, a apărut la românii de la Dunăre dorinţa de a se reuni cu România de origine, de dincolo de munţi. Suzeranitatea otomană, care nu s-a manifestat nici printr-o administraţie directă, nici printr-o ocupaţie efectivă, nu a pus niciun fel de obstacole acestei tendinţe; sub această suzeranitate, marii domni din secolul XVI, valahul Mihai Viteazul şi moldoveanul Petru Rareş, au reuşit să reunească sub domnia lor cea mai mare parte din Ţările Române. Unitatea pe care au înfăptuit-o astfel nu a fost decât efemeră, dar ea a fost suficientă ca să perpetueze amintirea ei în rândul populaţiilor române, care o venerează încă. Fiind primii eliberaţi de sub suzeranitatea otomană, românii din Transilvania, din Banatul Timişoarei, unde ocupă partea septentrională şi orientală, şi din Maramureş, au căzut sub dependenţa mai strictă şi mai persistentă a dinastiei Habsburgilor. Recunoscând Transilvaniei o anumită autonomie, Austria s-a străduit să combată afinităţile care o atrăgeau spre Principatele de câmpie. Ea a organizat coloniile săseşti care subzistă şi acum pe frontiera Valahiei, a încercat să rupă unitatea religioasă a Ţărilor Române şi, nereuşind să convertească Transilvania la catolicism, a instituit biserica mixtă a Transilvaniei. Cu toate acestea, nu a reuşit să-i facă să-şi piardă sentimentul naţionalităţii lor, care s-a dovedit mai puternic ca oricând atunci când, cu ocazia instituirii regimului dualist, Transilvania a fost pur şi simplu anexată Ungariei şi, în ciuda protestelor, în ciuda încercărilor sale de a se revolta, a pierdut ultimele vestigii ale autonomiei sale. Românii, populaţie de meşteşugari şi de ţărani, au fost lipsiţi de protectori puternici, majoritatea familiilor nobile adoptând, de mult timp,

conform unui fenomen observat în multe alte regiuni din Europa Orientală, naţionalitatea cuceritorilor: ei au fost, mai ales din 1867, supuşi unei adevărate persecuţii. Legile şcolare, rigorile administrative, divizarea electorală, procesele politice, totul a fost pus în aplicare pentru a-i aduce la o maghiarizare progresivă. Geniul lor naţional a rezistat la toate. Numeroşi au fost cei care, începând din 1914, au trecut în România, după intervenţia română, dezertările românilor din armata ungară şi predările în masă s-au înmulţit şi mulţi dintre cei care au abandonat astfel armatele opresorilor lor s-au înrolat în armata română sau au format în Rusia acele corpuri de voluntari care nu au mai avut timp să ia parte la noile lupte şi ale căror rămăşiţe se regăsesc astăzi în Siberia, integrate în viteaza armată cehoslovacă. Soarta românilor din Bucovina nu a fost mai fericită. Până în 1776 nu s-a putut vorbi deloc de Bucovina ca provincie; provincia care poartă astăzi acest nume a fost parte integrantă a principatului Moldovei. La această dată, fără să declare război şi fără măcar un pretext plauzibil, Austria şi-a concentrat armatele pe teritoriul moldovean din care a ocupat zona nordică, ea s-a instalat acolo şi a obţinut sancţionarea acestei uzurpări din partea unei Turcii neputincioase şi de atunci i-a supus pe românii din noua sa provincie la un regim analog celui pe care îl îndurau deja de mult timp transilvănenii. Când a izbucnit războiul în 1914, aceeaşi speranţă a umplut inimile populaţiilor române de pe ambele versante ale Carpaţilor. În timp ce întemniţările şi supliciile se înmulţeau în Transilvania, cei mai ardenţi luptători pentru cauza română treceau frontiera şi veneau în România pentru a da glas apelului compatrioţilor lor. Ei au fost întâmpinaţi cu entuziasm: niciodată un război n-a fost mai popular decât acesta, care i-a antrenat pe români împotriva duşmanilor lor seculari din Ungaria. Vechi ţinut românesc, Făgăraşul a văzut trecând trupele regatului liber, când ele au revenit, multe notabilităţi şi mulţi ţărani simpli le-au urmat. (...) Franţa, care a secondat în secolul XIX primele eforturi pentru independenţa română şi care a favorizat unirea principatelor Moldova şi Valahia, va rămâne fidelă prietenilor şi principiilor sale, folosindu-se de acestea pentru a facilita înfăptuirea unităţii române şi pentru a smulge din braţele unei tiranii, care, de la secol la secol, de la an la an, a devenit tot mai crudă, un popor de care este legată prin atâtea simpatii reciproce".

– octombrie 27

În Palatul Naţional din Cernăuţi se desfăşoară o adunare politică la care participă deputaţii români din parlamentul de la Viena, foştii deputaţi din Dieta Bucovinei şi primarii români din întreaga provincie. Desfăşurată sub preşedinţia lui Dionisie Bejan, întrunirea se proclamă Adunare Constituantă votând următoarea moţiune:

„1. Reprezentanţii poporului din Bucovina, întruniţi astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranităţii naţionale, Constituantă a acestei ţări româneşti.

2. Constituanta hotărăşte unirea Bucovinei integrale cu celelalte ţări româneşti într-un stat naţional independent şi va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania şi Ungaria.

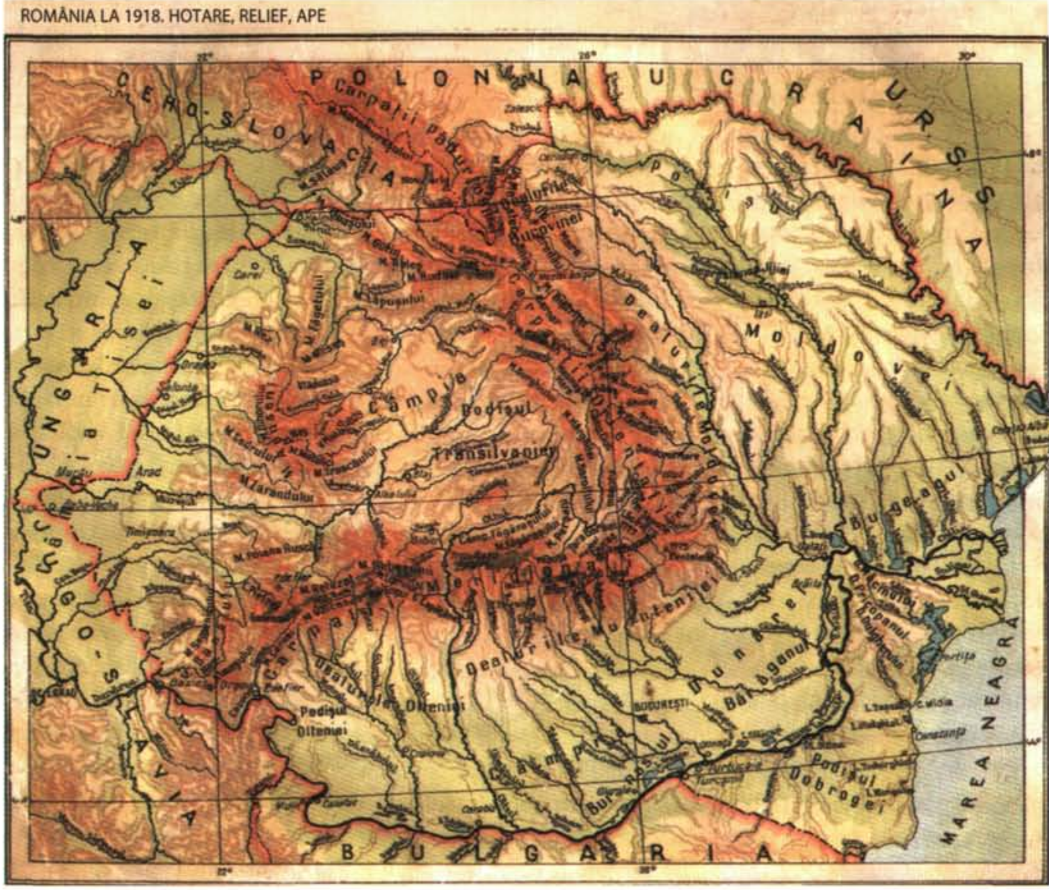
3. Spre a conduce poporul român din Bucovina şi a-i apăra drepturile şi spre a stabili o legătură strânsă între toţi românii, Constituanta constituie un Consiliu Naţional de 50 de membri. Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatari şi la conferinţa de pace, şi în afară de el nu recunoaştem nimănui dreptul de a hotărî sau a trata asupra poporului român din Bucovina.

4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar duce la ştirbirea Bucovinei, doreşte însă să se înţeleagă cu popoarele conlocuitoare".

– octombrie 31/noiembrie 13

La Belgrad se semnează armistiţiul dintre Puterile Aliate

ROMÂNIA LA 1918. HOTARE, RELIEF, APE

Țărani transilvăneni manifestând pentru Unire

și Asociate și Ungaria. Frontiera trasată între Ungaria și Transilvania era stabilită, în mod arbitrar, pe Mureș. Atât guvernul român, cât și Consiliul Național Român Central, vor contesta vehement această graniță, reușind să obțină împingerea ei spre vest.

– noiembrie 5/18

În Manifestul Marelui Sfat Național din Ungaria și Transilvania adresat popoarelor lumii se proclama:

„Către poporul lumii,

Națiunea română din Ungaria și Transilvania, ținută de veacuri în robie trupească și sufletească de către clasa stăpânitoare a poporului maghiar, eliberată acum de sclavie prin strălucita învingere a armelor, care s-au luptat pentru drepturile civilizației umane împotriva principiului barbar al opresiunii naționale și de clasă, înaintea guvernului opresorilor de până aci, a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea validita nelimitat forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenești.

Guvernul opresorilor de până aci a denegat adeziunea sa la această hotărâre a națiunii române și în fața dreptului firesc al fiecărei națiuni de a fi stăpână asupra sa și a teritoriului locuit de dânsa, guvernul opresorilor opune forța brutală a statului oprimator.

De veacuri clasa oprimatoare a poporului maghiar a sfâșiat trupul națiunii noastre prin icuri străine, iar de la înfăptuirea constituționalismului fals din 1867, scopul mărturisit al politicii de guvernământ în statul maghiar a fost desființarea noastră națională. Prin colonizări fără rost pe pământul strămoșilor noștri, prin maghiarizarea necruțătoare a tuturor acelor români care au fost nevoiți să aibă raporturi mai nemijlocite cu stăpânirea maghiară, prin invadarea pe teritoriul românesc a sutelor de mii de slujbași publici maghiari, prin împiedicarea poporului nostru de a-și mulțumi însuși trebuințele sale industriale, s-au maghiarizat orașele și s-a împestrițat etnicește teritoriul locuit de națiunea română, prin mijloace artificiale și în scopul barbar al nimicirii noastre.

Această stare de lucruri, produsă prin opresiune și fărădelege, acum guvernul maghiar o invocă de justificare a opunerii sale la hotărârea națiunii române de a-și întemeia pe pământul său strămoșesc statul său liber și independent. Starea produsă prin crima săvârșită până aci împotriva libertății noastre naționale acum se prezintă ca o justificare a noului atentat, ce se intenționează împotriva existenței noastre. Ar trebui să ne luăm dreptul cu forța, dar oricât de hotărâți suntem să jertfim viața pentru libertatea națională, în ziua când sărbătorim înfrângerea civilizațiunii asupra barbariei și așteptăm legiferarea internațională care va înlocui forța brutală prin dreptate și va înlătura pretutindeni urmările stăpânirilor neomenești, națiunea română se abține de la mijloacele barbare la regularea raporturilor dintre popoare, ci iată protestează înaintea lumii întregi împotriva fărădelegii Guvernului maghiar, care și acum încearcă a supune națiunea română dominațiunei străine și o împiedecă de la constituirea sa în stat liber și independent.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania nu dorește să stăpânească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvârșire de orice clasă istorică stăpânitoare, națiunea română, prin ființa sa însăși, este întruparea democrației celei mai desăvârșite. Pe teritoriul său strămoșesc națiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională și organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației, care va asigura tuturor indivizilor aflători pe teritoriul său egalitatea condițiilor de viață, unicul mijloc al desăvârșirei omenești. Națiunea română din Ungaria și Transilvania însă nu admite mistificarea îndreptățirii pretențiunilor sale prin stările produse de încercările seculare pentru nimicirea ei, protestează împotriva revendicărilor maghiare asupra teritoriului românesc, care de la descălecarea împăratului Traian și până astăzi a fost muncit cu brațele noastre și îngrășat cu

DELIMITAREA ZONELOR DE INFLUENȚĂ CONFORM TRATATULUI DE PACE DE LA BREST-LITOVSK

sângele nostru, şi sub nici o condiţiune nu mai voieşte să trăiască în legătură de stat cu naţiunea maghiară, ci este hotărâtă a-şi înfiinţa pe teritoriul locuit de dânsa statul său liber şi independent. Anunţând popoarelor lumii această voinţă şi hotărâre a sa, naţiunea română din Ungaria şi Transilvania invocă pe seama sa sprijinul lumii civilizate şi geniul libertăţii omeneşti, declarând sărbătoreşte că din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, este hotărâtă a pieri mai bine, decât a suferi mai departe sclavia şi atârnarea.

Naţiunea română din Ungaria şi Transilvania speră şi aşteaptă că, în năzuinţa ei pentru libertate, o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una vom fi de aici înainte în veci.

Amin şi Doamne ajută!

Marele Sfat al Naţiunii Române din Ungaria şi Transilvania."

– noiembrie 5/18

Secretarul Departamentului de Stat al SUA, Robert Lansing, într-o scrisoare destinată însărcinatului cu afaceri ad-interim al României la Washington spunea: „Guvernul Statelor Unite a avut permanent în vedere bunăstarea şi integritatea viitoare a României ca ţară independentă şi liberă, iar înainte de existenţa stării de război între Statele Unite şi Austro-Ungaria un mesaj de simpatie şi apreciere a fost trimis de preşedinte regelui României. Situaţia s-a schimbat de atunci şi preşedintele doreşte în consecinţă ca să vă informez că guvernul Statelor Unite nu neglijează aspiraţiile poporului român din afară, ca şi din interiorul graniţelor regatului. El a urmărit luptele, suferinţele şi sacrificiile poporului român pentru cauza eliberării de sub duşmanii şi asupritorii săi. Guvernul Statelor Unite are o simpatie profundă faţă de spiritul de unitate naţională şi aspiraţiile românilor de pretutindeni şi nu va neglija ca, la timpul potrivit, să-şi exercite influenţa pentru ca drepturile politice şi teritoriale juste ale poporului român să fie obţinute şi asigurate împotriva oricărei agresiuni externe".

– noiembrie 6

Într-o telegramă adresată Ministerului de Externe al Franţei, Comitetul Naţional Român al corpului de voluntari români din Rusia cerea să se transmită Consiliului Naţional Cehoslovac următoarele: „Corpul de armată al voluntarilor români din Rusia, reprezentat prin Comitetul său Naţional, ca răspuns la manifestul împăratului Austriei, declară separate de Austro-Ungaria părţile româneşti ale Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Maramureşului, Bihorului şi Bucovinei, teritorii care formează acum cu România un stat unic, liber, independent. Noi declarăm irevocabilă voinţa locuitorilor acestor regiuni de a deveni şi de a rămâne cetăţeni ai României Mari şi rugăm guvernul cehoslovac să ia act de această declaraţie".

– noiembrie 7/20

În textul privind convocarea Adunării Naţionale de la Alba Iulia este formulată hotărârea naţiunii române din Transilvania şi din Ungaria de a-şi decide soarta:

„Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizaţiei omeneşti a scos şi neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina cunoştinţei de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte şi vrem să trăim alături de celelalte naţiuni ale lumii, liberi şi independenţi. În numele dreptăţii eterne şi al principiului liberei dis-

Episcopul Iuliu Hossu citeşte Rezoluţia Adunării Naţionale de la Alba Iulia

poziţiuni a naţiunilor, principiu consacrat acum prin evoluţiunea istoriei, naţiunea română din Ungaria şi Transilvania are să-şi spună cuvântul său hotărâtor asupra sorţii sale şi acest cuvânt va fi respectat de lumea întreagă. El este chiar aşteptat pentru ca la gurile Dunării şi pe drumul unde comunică pulsul vieţii economice între apus şi răsărit să se poată înfăptui ordinea şi neamurilor prejmuitoare să li se procure liniştea necesară pentru munca binecuvântată spre desăvârşirea umană. În scopul acesta convocăm:

ADUNAREA NAŢIONALĂ a naţiunii române din Ungaria şi Transilvania la ALBA IULIA, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de 18 NOIEMBRIE v. 1 DECEMBRIE st. n. a.c. LA ORELE 10 A.M.

La adunare vor lua parte:

1) Episcopii români din Ungaria şi Transilvania;

2) toţi protopopii în funcţiune ai celor două confesiuni româneşti;

3) câte un exmis al fiecărui Consistoriu şi Capitlu;

4) câte doi exmişi ai societăţilor culturale (Asociaţiune, Fondul de teatru, Asociaţiunea Arădană etc.);

5) câte doi exmişi din partea fiecărei reuniuni femeieşti;

6) de la fiecare şcoală medie (gimnaziu, şcoală rurală), apoi de la fiecare institut teologic, pedagogic şi şcoală civilă, câte un reprezentant al colegiului profesoral;

7) câte doi delegaţi de la fiecare reuniune învăţătorească;

8) Garda Naţională va fi reprezentantă prin câte un ofiţer şi un soldat din fiecare secţiune judeţeană;

9) câte doi delegaţi de la fiecare reuniune de meseriaşi;

10) delegaţii Partidului Social-Democrat Român ca reprezentanţi ai muncitorimii organizate;

11) tinerimea universitară prin câte doi exmişi ai săi şi, în fine;

12) fiecare circumscripţie electorală în care locuiesc români va trimite câte 5 reprezentanţi (delegaţi).

Suntem convinşi că afară de cei care vor reprezenta, în chipul arătat mai sus, toate păturile sociale ale naţiunii noastre la această istorică adunare, unde se va hotărî soarta neamului nostru, poate pentru vecie, se va prezenta însuşi poporul românesc în număr vrednic de cauza mare şi sfântă. Se vor lua îngrijiri ca toţi cei veniţi să fie adăpostiţi şi să fie părtaşi la consacrarea celor ce se vor hotărî. Biroul Consiliului Naţional a făcut toate pregătirile pentru reuşita Adunării, iar fraţii români de pretutindeni sunt rugaţi să dea şi ei tot ajutorul.

Înainte de începerea Adunării se vor face rugăciuni în cele două biserici din Alba Iulia, cea ortodoxă răsăriteană și cea greco-catolică.

Toate informațiunile mai departe se dau din partea biroului Consiliului Central Național Român din Arad.

Fii tare, neam românesc, în credința ta, căci iată se apropie ceasul mântuirii tale.

Amin și Doamne ajută!

Arad, la 7/20 noiemvrie 1918.

Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania".

– noiembrie 9

Consiliul Național Român Central trimite Guvernului ungar o notă diplomatică ultimativă în care îi cere să cedeze teritoriile locuite de români. „În urma desfășurării rapide a evenimentelor, am ajuns la convingerea că, în sensul dreptului popoarelor la autodeterminare, precum și în interesul națiunii noastre și al minorităților cu care conviețuiește pe același teritoriu, în scopul păstrării ordinii publice, a securității averii și persoanelor, trebuie să preluăm, încă de pe acum, întreaga putere de guvernare în teritoriile Ungariei și Transilvaniei locuite de români. Aceste teritorii sunt formate din următoarele comitate: Torontal, Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Satu Mare, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Dăbâca, Sălaj, Cluj, Mureș-Turda, Turda-Arieș, Alba de Jos, Târnava Mică, Târnava Mare, Hunedoara, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei și Ciuc, precum și teritoriile românești ale comitatelor Békés, Csanád și Ugocsa", se arată în document.

– noiembrie 15/28

În Sala Sinodală din Palatul mitropolitan din Cernăuți se desfășoară Congresul general al Bucovinei. La congres au participat 74 de delegați ai Consiliului Național Român, șapte din partea Consiliului Național German și șase reprezentând Consiliul Național Polonez. Președintele congresului, Iancu Flondor, citește Declarația de Unire:

„Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, joi, în 15/28 noiembrie 1918, în Sala Sinodală din Cernăuți, considerând că, de la fundarea Principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, a făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s-a închegat ca stat; considerând că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, gropnițele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei; considerând că fiii acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori, au apărat de-a lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încălcărilor din afară și a cotropirii păgâne; considerând că în 1774, prin vicleșug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu de-a sila alipită coroanei habsburgilor; considerând că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocârmuiri străine, care îi nesocotea drepturile naționale și care, prin strâmbătăți și persecuții, căuta să-i înstrăineze firea și să învrăjbească celelalte neamuri, cu care el voiește să trăiască ca frate; considerând că, în scurgere de 144 de ani, bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpiile de bătălie în Europa sub steag străin pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor, și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, izgonirea limbii lor din viața publică, din școală și chiar din biserică; considerând că în același timp poporul băștinaș a fost împiedicat sistematic de a se folosi de bogățiile izvoarelor de câștig ale acestei țări și despoiat în mare parte de vechea sa moștenire; considerând că, cu toate acestea, bucovinenii n-au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, așteptat cu atâta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițe nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit vecinic credința că marele vis al neamului se va înfăptui când se vor uni toate țările române dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar;

Constată că ceasul acesta mare a sunat!

Astăzi, când după sforțări și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați s-au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când în urma loviturilor zdrobitoare monarhia austro-ungară s-a zguduit în temeliile ei și s-a prăbușit și toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, cel dintâi gând al Bucovinei dezrobite se îndreaptă către Regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea dezrobirii noastre.

Drept aceea noi, Congresul general al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărâm:

«Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României»".

Declarația de Unire a fost susținută și de delegațiile germană și polonă, participante la Congres.

– noiembrie 18/decembrie 1

Se desfășoară, la Alba Iulia, Marea Adunare Națională Constituantă a românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească. Ștefan Cicio-Pop, președinte al Consiliului Național Român Central, deschide la ora 10 adunarea. Sunt prezenți 680 de delegați reprezentând 130 de circumscripții electorale, episcopii celor două biserici românești (ortodoxă și unită), delegați ai asociațiilor și ai societăților culturale românești, delegați ai școlilor medii și ai institutelor teologice și pedagogice, ai reuniunilor de femei, învățătorești, de meșteșugari, reprezentanți ai Partidului Social-Democrat Român, ai gărzilor naționale, ai tinerimii universitare, delegați din comitatele Trei Scaune, Ciuc, din părțile românești din Cenad, Bichiș și Ugocea. În total, 1 228 de delegați și peste 100 000 de români, participanți la adunare. Președintele ales al Marii Adunări Naționale, Gheorghe Pop de Băsești, în cuvântul său, a declarat: „Națiunea română, la toate evenimentele mari istorice în trecut, și

Adunarea Națională de la Alba Iulia, 1 decembrie 1918

astfel şi astăzi, s-a adunat pentru a decide asupra sorţii sale". El şi-a arătat convingerea că Adunarea va pune „piatra fundamentală a fericirii neamului românesc". Textul *Declaraţiei de Unire cu Ţara* (aprobată în unanimitate) este citit de către Vasile Goldiş.

„I. *Adunarea Naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România. Adunarea Naţională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al naţiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureş, Tisa şi Dunăre.*

II. *Adunarea Naţională rezervă teritoriilor sus-indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului universal.*

III. *În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea Naţională proclamă următoarele:*

1. Deplină libertate naţională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra şi judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său şi fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare şi la guvernarea ţării în proporţie cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egala îndreptăţire şi deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvârşită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieţii publice. Votul obştesc, direct, egal, secret pe comune, judeţe ori parlament.

4. Desăvârşită libertate de presă, asociere şi întrunire; liberă propagandă a tuturor gândirilor omeneşti.

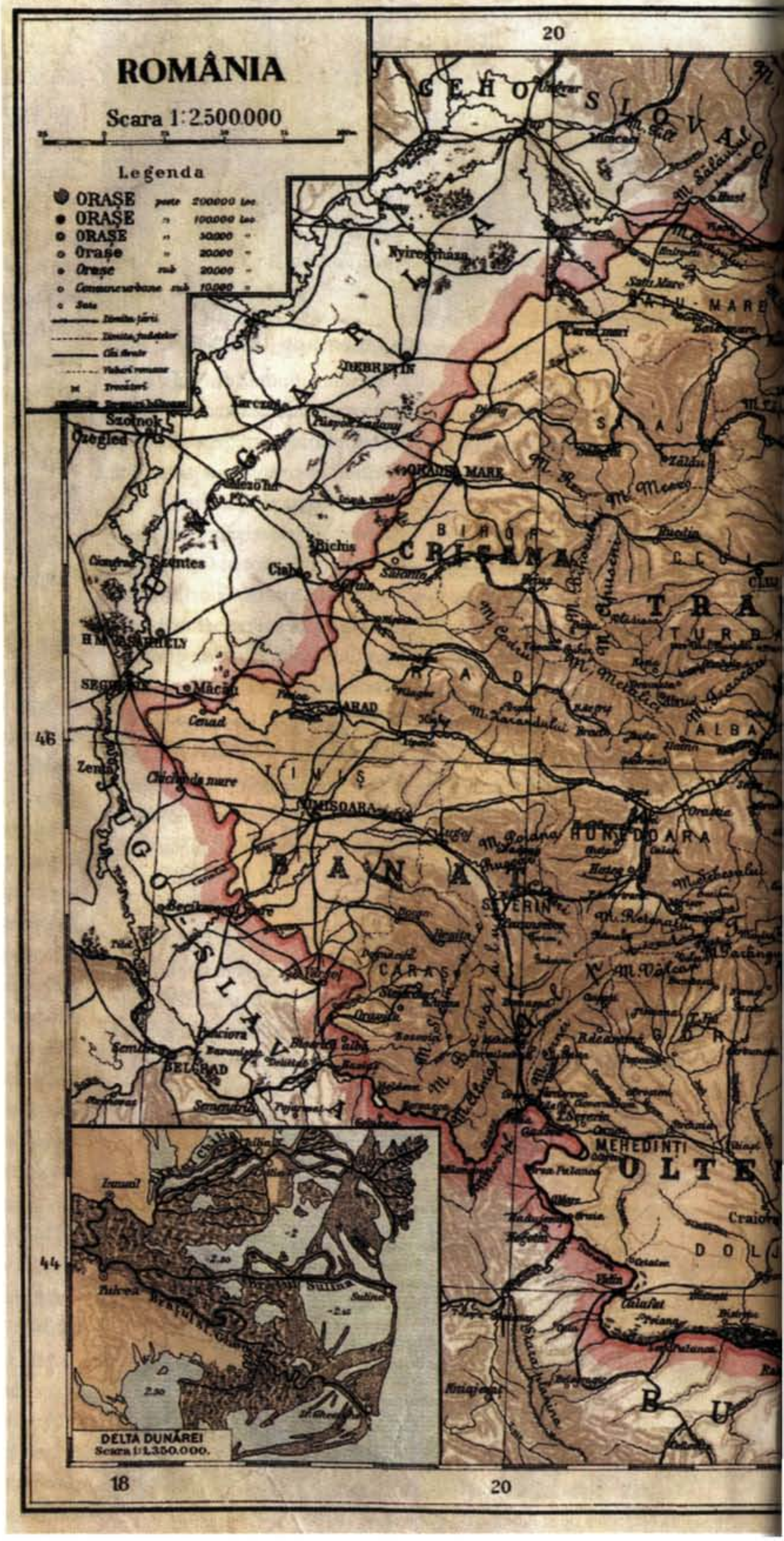
5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăţilor, în special a proprietăţilor mari. În baza acestei conscrieri, desfiinţând fidei-comisele în temeiul dreptului de a micşora după trebuinţă latifundiile, i se va face posibil ţăranului să-şi creeze o proprietate (arător, păşune, pădure) cel puţin cu atât cât să o poată munci el şi familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare este, de o parte, promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potenţarea producţiunii.

6. Muncitorimii industriale i se asigură aceleaşi drepturi şi avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. *Adunarea Naţională dă expresiune dorinţei sale ca Congresul de pace să înfăptuiască comuniunea naţionalităţilor libere în aşa chip ca dreptatea şi libertatea să fie asigurate pentru toate naţiunile mari şi mici deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaţionale.*

V. *Românii adunaţi în această Adunare Naţională salută pe fraţii din Bucovina scăpaţi din jugul monarhiei austro-ungare şi uniţi cu ţara-mamă, România.*

ROMÂNIA MARE

POLONIA
UCRAINA
BUCOVINA
BASARABIA
MOLDOVA
SILVANIA
MUNTENIA
DOBROGEA
MAREA NEAGRĂ
CERNĂUTI
STOROJINET
RĂDĂUTI
SUCEAVA
CÂMPULUNG
DOROHOI
BOTOSANI
HOTIN
SOROCA
BĂLTI
ORHEI
LĂPUSNA
TIGHINA
CETATEA ALBĂ
CAHUL
IASI
NEAMT
ROMAN
VASLUI
FĂLCIU
TUTOVA
BACĂU
PUTNA
TECUCI
COVURLUI
R. SĂRAT
BRĂILA
TULCEA
CONSTANTA
DUROSTOR
CALIACRA
IALOMITA
ILFOV
BUCURESTI
VLASCA
TELEORMAN
ROMANATI
OLT
ARGES
MUSCEL
DÂMBOVITA
PRAHOVA
BUZĂU
VÂLCEA
NĂSĂUD
MURES
ODORHEI
CIUC
TREI SCAUNE
BRASOV
FĂGĂRAS
TÂRNAVA MICĂ
TÂRNAVA MARE
Chisinău
Odesa
Galati
Constanta
Sibiu
22
24
26
28
48
46
44

La o ședință a Consiliului Suprem al Conferinței de pace de la Paris

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate până aci în monarhia austro-ungară, anume națiunile cehoslovacă, austro-ungară, iugoslavă, polonă și ruteană, și hotărăște ca acest salut să se aducă la cunoștință tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei bravilor români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumitei și admirațiunei sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizațiunea de ghearele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii".

La sfârșitul cuvântării lui Ștefan Cicio-Pop, atunci când a strigat „Trăiască România Mare de la Nistru și până la Tisa!", maramureșenii participanți la Adunarea Națională au protestat, afirmând că ei au venit la Alba Iulia nu pentru a pune hotarul României întregite pe Tisa, ci pentru a stabili granița de vest până acolo unde începe Galiția, ca Regatul României să cuprindă și Maramureșul românesc de peste Tisa.

– noiembrie 28/decembrie 11

Consiliul Dirigent informează, printr-o proclamație, națiunea română că dezideratul unirii Transilvaniei și Banatului cu România s-a înfăptuit.

– decembrie 11/24

Regele Ferdinand I semnează Decretul de Unire a Transilvaniei cu România.

– decembrie 28–1919, ianuarie 10

Ministrul României la Paris, Victor Antonescu, adresează note ministrului de Externe francez, Stephen Pichon, și generalului H.M. Berthelot prin care protestează împotriva stabilirii în mod samavolnic a hotarului dintre Transilvania și Ungaria pe Mureș.

1919

După dr. Myron Kordoula (*Le territoire et la population de l'Ucraïne*, Berna, 1919), românii din Ucraina erau în număr de 435 240 de suflete. Diplomatul român N. P. Smochină, plecând de la statisticile etnografilor ucraineni, la care aplică coeficientul de creștere a populației transnistrene între anii 1919–1940, indică un total de 783 000 de români transnistreni. La această cifră el îi adaugă și pe românii, în număr de 200 000–300 000, ce trăiau în Siberia, în Caucaz, în Turkestan, conchizând că numărul real al românilor transnistreni atinge și chiar poate depăși cifra de 1 200 000. Atât dr. Marius Valkhof (în *Roemenen buten hun Granzen*, Amsterdam, 1940), cât și evaluările făcute la Congresul minorităților (Geneva, sept., 1930), confirmă cifra diplomatului român.

– ianuarie 16/29

Noua linie de demarcație dintre Transilvania și Ungaria era stabilită pe linia vestică a munților Apuseni. Orașul Zalău este eliberat de armata română.

– ianuarie 18–1920, ianuarie 21

La Paris se desfășoară Conferința de pace cu scopul elaborării tratatelor de pace dintre beligeranții din Primul Război Mondial. La lucrări participă delegațiile a 32 de state, 27 din tabăra învingătoare, printre care și România, și cele din tabăra învinsă (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia). Delegația țării noastre era compusă din primul ministru Ion I. C. Brătianu, șeful delegației, N. Mișu, ambasador la Londra, locțiitor al șefului delegației, Al. Vaida-Voevod, Constantin Crișan, Iancu Flondor, Ion Pelivan, Constantin Coandă, Constantin Diamandy, Victor Antonescu, George Danielopol.

– februarie 1

Ion I. C. Brătianu cere, în cuvântarea rostită la Conferința de pace de la Paris, ca acest for să recunoască România în hotarele: Nistru de la vărsare până la granița dintre Galiția și Bucovina, în continuare o linie care atinge Prutul la confluența cu Ceremușul, urmând granița dintre Galiția și Ungaria până la punctul Stog (cota 1655), apoi linia de separare a apelor Tisei și, respectiv, Viso, până la satul Trebuza, în amonte de confluența celor două râuri, talvegul Tisei până la 4 km în aval de confluența cu Someșul (Vásáros-Namény urmând să rămână României); linia va continua în direcția sud–sud-vest într-un punct situat la 6 km est de Debrețin, de aici până spre Criș, la 3 km aval de confluența Crișului Alb și Crișului Repede, apoi spre Tisa până în dreptul localității Alga, la nord de Seghedin și la est de localitățile Oroshaza și Békéssámson, cursul inferior al Tisei până la confluența cu Dunărea; cursul Dunării în aval de acest afluent, apoi linia fixată prin Tratatul de la București din 1913 drept graniță dintre România și Bulgaria, până la Ekrene, la nord de Varna pe litoralul Mării Negre; în sfârșit, litoralul de la acest din urmă punct până la vărsarea Nistrului.

– februarie 12/25

Consiliul militar interaliat, cu sediul la Paris, aprobă înaintarea armatei române în Transilvania până la aliniamentul Satu Mare–Carei–Oradea–Salonta–Arad.

– aprilie 12/25

Guvernul României hotărăște ca la 15 aprilie să înceapă înaintarea armatei până la aliniamentul stabilit de Consiliul militar interaliat.

– aprilie 15/28

Armata ungară încalcă, pe valea Someșului, la Țigani și la Ciucea, linia de demarcație. Ca urmare a acestei situații, armata română contraatacă (16 aprilie) și atinge Tisa la 1 mai, unde se oprește.

– mai 1

Guvernul român primeşte din partea guvernelor sovietic şi ucrainean ultimatumuri prin care i se cere să evacueze în 24 de ore Basarabia şi Bucovina.

– iunie 10

Un număr de circa 70 000 de români din judeţele Caraş-Severin, Timiş şi Torontal hotărăsc, în cadrul Adunării de la Timişoara, prezidată de protopopul dr. George Popoviciu, alipirea Banatului la România Mare. În cuvântarea rostită, dr. G. Popoviciu, făcându-se exponentul dorinţei poporului român şi a naţionalităţilor conlocuitoare din Banat, afirma: „Urmând glasul vremii, delegaţii noştri care s-au putut deplasa la Alba Iulia, participând la memorabila adunare de la 1 Decembrie 1918, au declarat categoric, conform dorinţei şi voinţei poporului român bănăţean, că aderă la unirea Banatului cu România". Adunarea adoptă o moţiune în care se spunea:

„1. *Declarăm unirea pe vecie a întregului Banat cu statul român sub sceptrul dinastiei române.*

2. *Jurăm credinţă şi supunere M. S. Regelui Ferdinand I, domnitorul tuturor românilor.*

3. *Aducem omagiile noastre glorioasei armate române pentru măreaţa operă şi jertfă depusă pe altarul dezrobiei noastre de sub jugul de o mie de ani, pentru învingerea bolşevismului maghiar şi pentru intrarea triumfală în capitala Ungariei.*

4. *Luăm cu mulţumire la cunoştinţă hotărârile Suveranului nostru şi a sfetnicilor săi de a impune tuturor respectarea drepturilor istorice, teritoriale şi suverane ale statului şi neamului românesc.*

5. *Pretindem respectarea tratatului din 4 august 1916, încheiat de către Regatul român cu Marile Puteri Aliate, pretindem întreaga provincie «Bănatul», cu hotarele sale naturale Dunărea, Tisa şi Murăşul, din punct de vedere istoric, etnografic şi economic – protestăm, prin urmare, contra oricărei încercări de schimbare arbitrară a hotarelor României Mari.*

6. *Protestăm contra oricărei încercări de a ştirbi, sub orice pretext, suveranitatea neamului şi statului românesc, contra oricărui amestec în chestiile interne ale statului român...*"

– iunie 11 şi 13

Conferinţa de pace de la Paris informează delegaţia română de noua graniţă dintre ţara noastră şi Ungaria şi, respectiv, dintre România şi Iugoslavia. Prin noile frontiere se recunoaşte unirea Transilvaniei, a Crişanei, a Maramureşului şi Banatului cu România. Geograful german Wolfgang Höpker aprecia că România, după Unirea cu Transilvania, se prezintă ca „icoana celei mai rotunjite închegări armonice". Este dată publicităţii oficial noua graniţă româno-ungară.

– iunie 28

Se semnează, la Versailles, tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Germania. Prin tratat, Germania era obligată să renunţe la Tratatul de pace semnat la 24 aprilie/7 mai 1918.

– iulie 26

C. Matziewicz, şeful misiunii ucrainene la Bucureşti, îşi prezintă scrisoarea de acreditare în care afirmă că guvernul de la Kiev „nu doreşte să pună sub nicio formă în discuţie chestiunea graniţei actuale între cele două state, considerând Nistrul drept graniţă definitivă între ele şi dorind să stabilească de-a lungul acestei vechi frontiere cele mai bune relaţii de vecinătate". Graniţa urma ţărmul Nistrului de la Băbeni, localitatea cea mai înaintată spre nord-vest din ţinutul Cernăuţilor, la Onut şi de aici în continuare peste Hotin, Soroca şi Tighina până la Cetatea Albă, acolo unde apele Nistrului, prin limanul său lung de 46 km şi lat de 8-10 km, se varsă în Marea Neagră.

– iulie 28

Insula Ada-Kaleh, de pe Dunăre, azi dispărută, este atribuită României.

– august 8

România este informată că graniţa sa cu Cehoslovacia, trasată de Consiliul Suprem al Puterilor Aliate şi Asociate, menţine Tisa ca linie de demarcaţie numai pe o porţiune delimitată astfel: „de la un punct comun celor trei frontiere ale României, Galiţiei şi Cehoslovaciei, o linie orientată sensibil către vest–sud-vest, prelungită printr-o linie care atinge râul Tisa la nord de confluentul acestuia, râul Vişeu, apoi continuă spre vest talvegul Tisei până într-un punct la cca 9 km vest de Apşa de Jos..., o linie care să întâlnească şi să urmeze linia de despărţire a apelor între Tisa şi Tur". Au rămas în afara noii graniţe satele româneşti Apşa de Sus, Apşa de Mijloc, Apşa de Jos, Slatina şi Biserica Albă.

Primul Parlament al României Mari.
Citirea mesajului regal de deschidere a sesiunii, 20 noiembrie 1919

– august 10

Are loc, la Timişoara, o mare întrunire a şvabilor din Banat, care, printr-o rezoluţie, aprobă unirea Banatului cu România.

– septembrie 10

La Saint-Germain-en-Laye se semnează tratatul de pace cu Austria. Prin art. 59, „Austria renunţă, în ce-o priveşte, în favoarea României la orice drepturi şi titluri asupra părţii din fostul ducat al Bucovinei aflat dincoace de frontierele României, aşa cum vor fi fixate ulterior de către principalele Puteri Aliate şi Asociate.

Art. 60. România aderă la inserarea, într-un tratat cu principalele Puteri Aliate şi Asociate, a dispoziţiunilor pe care aceste puteri le vor considera necesare pentru a proteja în România interesele locuitorilor care diferă de majoritatea populaţiei prin rasă, limbă sau religie. România aderă, de asemenea, la inserarea, într-un tratat cu principalele Puteri Aliate şi Asociate, a dispoziţiunilor pe care aceste Puteri le vor considera necesare pentru a proteja libertatea tranzitului şi un regim echitabil pentru comerţul celorlalte naţiuni.

Art. 61. Proporţia şi natura sarcinilor financiare ale fostului Imperiu al Austriei, pe care România va trebui să le suporte pentru teritoriul ce a intrat sub suveranitatea sa, vor fi stabilite conform art. 203, partea IX (Clauze financiare) din prezentul Tratat..."

Semnificaţia majoră a tratatului pentru România constă în recunoaşterea juridică internaţională a

unirii Bucovinei cu Patria Mamă, iar actul samavolnic de la 1774 era încă o dată anulat. De-a lungul hotarului nord–nord-vestic sunt așezate satele românești Horosăuți, Văslăuți, Cucuciurul-Mic, Boianciuc, Verbăuți, Ciucău, Vasileu, Culcuți, Babin, Sicăuți, Revacăuți, Ivancăuți, Nepolcăuți, Berhomet pe Prut, Stânceștii de Sus, Stânceștii de Jos, Barbești, Zeneleu, Costești, Voloca pe Ceremuș, Vilaucea, Ipas etc.

Art. 53 al documentului stabilea granița româno-cehoslovacă: „Austria recunoaște, precum au făcut-o Puterile Aliate și Asociate, deplina independență a statului cehoslovac, care va cuprinde și teritoriul autonom al rutenilor de la sudul Carpaților". România a acceptat, în timpul guvernului condus de Al. Vaida-Voevod, încorporarea Maramureșului de la nord de Tisa la statul cehoslovac, cu toate că, din perspectivă istorică, nu avea niciun drept asupra acestui teritoriu. În aceste condiții, suprafața sa s-a redus la 3 381 km², iar populația, după o statistică din 1938, cu doi ani înainte de a fi ocupat (5 sept. 1940) de trupele ungare și reunit cu ținuturile de peste Tisa, era de 169 177 de oameni (97 269 de români, 4 734 de germani, 19 864 de ruteni și elemente rutenizate, 9 880 de elemente maghiarizate și 37 430 de evrei); după confesiuni, 107 922 de greco-catolici, 9 133 de ortodocși, 11 238 de romano-catolici, 3 434 de calvini și 37 430 de mozaici. Art. 87 al tratatului angaja Austria să respecte hotarele noilor state ce s-au constituit sau se vor constitui în întregime sau în parte din fostul imperiu.

– noiembrie 27

La Neuilly-sur-Seine se semnează tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate cu Bulgaria.

Stema Unirii

Frontiera României cu Bulgaria (art. 27) taie șoseaua Turtucaia-Rusciuc la km 17, văile Demir-Babinar la vest de Kioseabdi, Esenkova, la Șaormanchioi, Kanghioldere – pe care o urmează puțin la sud de Șeidalifacî; Kuciuk Ahmet la vest de Kalicada; Burhanlar la vest de Ekisce, unde formează un intrând în teritoriul român. Linia de frontieră urcă platoul Vladimirova, taie valea Suleiman la sud de Șerdimen; urmează înălțimile de la sud de satul Kadievo; taie calea ferată Bazargic-Varna și valea Isikli la Novo Botievo și apoi, după ce trece prin văi și înălțimi acoperite de păduri, intersectează șoseaua Bazargic-Varna la vest de Kingiuc și valea Batovei la sud de Mustafabeilor; urmează înălțimile de la sudul văii Ekrene; trece la sudul muncelului cu cota 252; taie șoseaua Balcic–Varna la km 24 și atinge țărmul Mării Negre la sud de punctul Ceatalceșme. Dunărea până la confluența cu Timocul completa frontiera dintre cele două state.

– decembrie 10

România semnează tratatele de pace cu Austria și cu Bulgaria.

– decembrie 29

Parlamentul votează legile de ratificare a unirii Transilvaniei, Crișanei, Maramureșului, Banatului, Bucovinei și Basarabiei cu România.

1920

Prof. Ștefan Ciobanu publică la București studiul *La continuité roumaine dans la Bessarabie.*

– martie 3

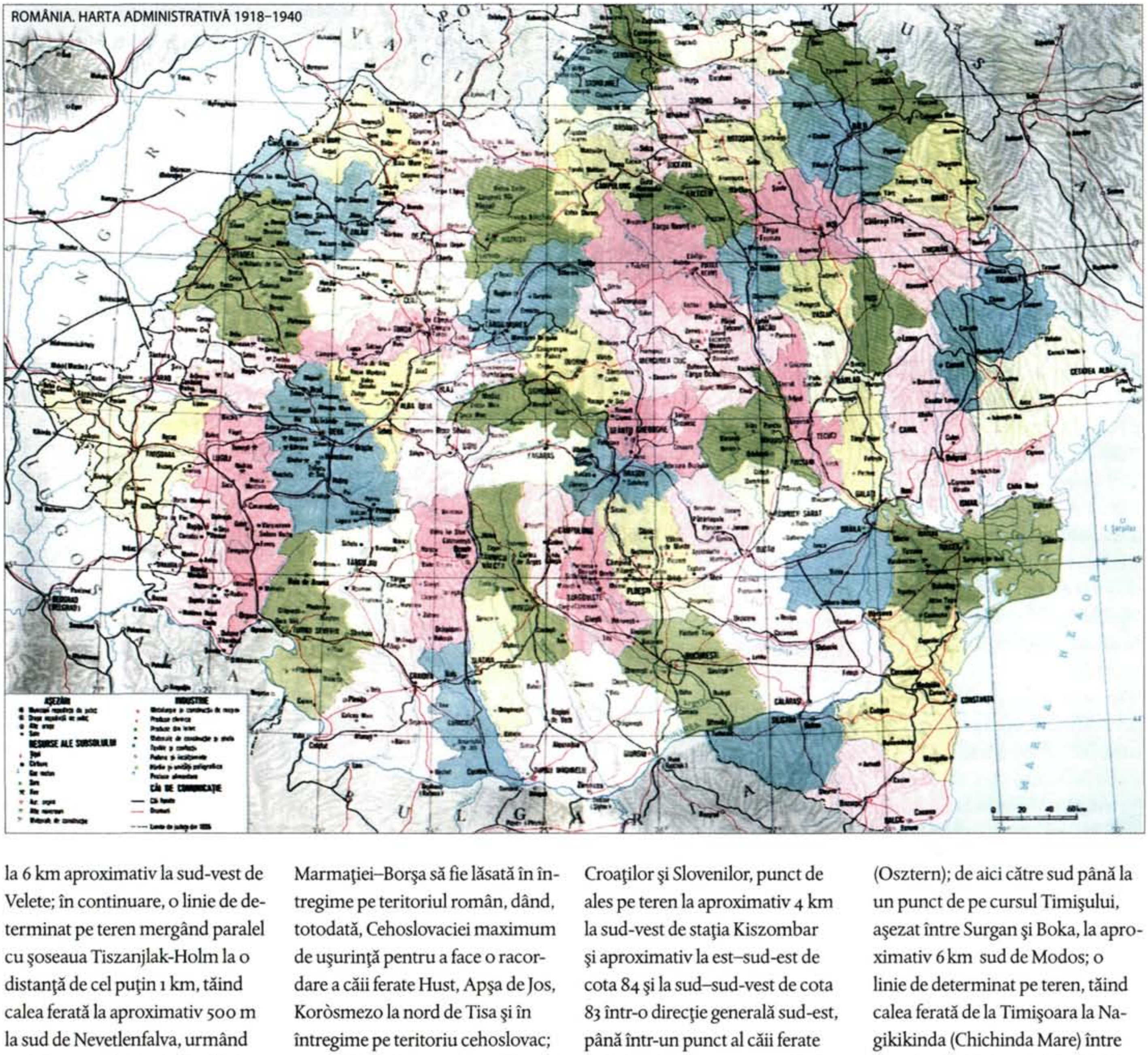
Consiliul Suprem al Conferinței de Pace adresează guvernului Al. Vaida-Voevod o notă semnată de premierul britanic David Lloyd George, prin care îi aduce la cunoștință decizia conferinței privind recunoașterea actului unirii Basarabiei cu România.

– iunie 4

Puterile Aliate și Asociate semnează, la Trianon, tratatul de pace cu Ungaria. Din partea României, documentul a fost semnat de dr. Ion Cantacuzino și de Nicolae Titulescu. Tratatul consfințea actul istoric al Unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România de la 1 Decembrie 1918. Ungaria „renunță în ceea ce o privește în favoarea României – se arată în tratat – la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de fruntariile Ungariei, astfel cum sunt fixate la art. 27". Tratatul cuprindea un preambul și 14 părți, în 364 de articole, având 164 de pagini de tipar.

– august 10

La Sèvres se încheie tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Turcia. Prin acest document Turcia se angajează „să accepte dispozițiile care au fost sau vor fi luate cu privire la teritoriile fostului Imperiu German, ale Austriei, ale Ungariei și ale Bulgariei și să recunoască noile state în frontierele astfel fixate" (art. 133). Prin același document, statul turc acceptă granițele Germaniei, Austriei, Greciei, Ungariei, Poloniei, Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, Cehoslovaciei și României. Se semnează de către Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, pe de o parte, și Polonia, România, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și Cehoslovacia, pe de altă parte, un tratat prin care părțile se angajau să recunoască granițele statelor nouformate sau reîntregite. Frontiera dintre România și Polonia pornea din punctul comun vechilor limite ale Basarabiei și Bucovinei, pe cursul principal al Nistrului, pe o lungime de 105 km, și până într-un punct aflat la aproximativ 2 km în aval de Zalesciki; cursul principal al Nistrului către amonte; de aici către sud-vest până la punctul de întâlnire a limitei administrative dintre Galiția și Bucovina cu limita dintre districtele Horodenka și Sniatyn, la aproximativ 11 km la sud-est de Horodenka; o linie de determinat pe teren trecând prin cotele 317, 312 și 239; de aici către sud-vest până la punctul de întâlnire cu vechea frontieră dintre Ungaria și Galiția; vechea limită administrativă dintre Galiția și Bucovina; de aici către nord-vest până la vârful Stog, la cota 1655, din Carpați, punct comun bazinelor celor trei râuri Tisa, Vișeu și Ceremuș; vechea frontieră dintre Ungaria și Galiția. Cota 1655 este punctul comun celor trei frontiere ale României, Poloniei și Cehoslovaciei. Urmau să treacă la Polonia cinci comune românești, și anume: Babin, Luca, Prelipcea, Sviniace și Crisceatec. Între România și Cehoslovacia granița pornea de la cota 123, la aproximativ 1 200 m est de Magosliget, care este confinium dintre Cehoslovacia, România și Ungaria, către nord-est până la cursul Batarului; de aici spre est până la punctul unde Batarul se desparte de linia administrativă dintre comitatele Ugocea și Sătmar, cursul Batarului către amonte până la cota 652 aflată pe munții Avas,

ROMÂNIA. HARTA ADMINISTRATIVĂ 1918–1940

la 6 km aproximativ la sud-vest de Velete; în continuare, o linie de determinat pe teren mergând paralel cu şoseaua Tiszanjlak-Holm la o distanţă de cel puţin 1 km, tăind calea ferată la aproximativ 500 m la sud de Nevetlenfalva, urmând apoi în general linia de despărţire a apelor Batarului la nord şi Tur la sud; de aici către sud-est până la cota 943 la sud de Remetea; linia de despărţire a apelor Tisei de Nord şi Turului la Sud; în continuare către nord, până la un punct de ales pe cursul Tisei şi aproximativ 1 km în amonte de Remetea; apoi către est şi până la un punct de ales în amonte de confluenţa Tisei cu Vişeu, astfel încât calea ferată Sighetul Marmaţiei–Borşa să fie lăsată în întregime pe teritoriul român, dând, totodată, Cehoslovaciei maximum de uşurinţă pentru a face o racordare a căii ferate Hust, Apşa de Jos, Koròsmezo la nord de Tisa şi în întregime pe teritoriu cehoslovac; cursul Tisei către amonte, către est până la cota 1655, care este punctul Carpaţilor comun bazinelor celor trei râuri Tisa, Vişeu şi Ceremuş; linia de despărţire a apelor Tisei şi ale Vişeului. Cea de-a treia graniţă stabilită prin tratatul de la Sèvres era a României cu Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor. Această frontieră începea de la punctul comun celor trei frontiere ale României, Ungariei şi Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, punct de ales pe teren la aproximativ 4 km la sud-vest de staţia Kiszombar şi aproximativ la est–sud-est de cota 84 şi la sud–sud-vest de cota 83 într-o direcţie generală sud-est, până într-un punct al căii ferate Jimbolia–Lovrin, aproximativ la 3 km nord de Jimbolia; o linie de determinat pe teren trecând la est de Pusztakeresztur, la vest de Porgani şi de Bolgartelep, apoi între Vălcani la est şi calea ferată de la Nagikikinda (Chichinda Mare) la Szeged, la vest, apoi Marienfeld şi Mocin, la est de Nakofalva şi de Seultaur (Szentborbala), la vest de Banat-Komloş (Nagy-Komloş) (Comloşul Mare) şi Kiskomlos (Osztern); de aici către sud până la un punct de pe cursul Timişului, aşezat între Surgan şi Boka, la aproximativ 6 km sud de Modos; o linie de determinat pe teren, tăind calea ferată de la Timişoara la Nagikikinda (Chichinda Mare) între Zsombolya (Jimbolia) (Hatzfeld) şi Gyertyamos (Cărpeniş) şi trecând între Klari şi Harvatkecsa (Checià-Croată) (Köcse), la vest de Otelek, Janosfölde şi Pardany, la est de Tamasfalva (Tămaşa) şi Felsöittebe, între Istvanfölde şi Modoş; de aici în direcţia sud-est până la un punct de ales între Iam şi Mirkocz, pe calea ferată de la Karasjeszenö la Oraviczabanya (Oraviţa Montană); o linie de determinat pe teren la

Momentul solemn al încoronării lui Ferdinand I la Alba Iulia, 15 octombrie 1922

nord de Kanak, între Szecsenfalva și Torentalujfalu, între Zichyfalva și Nagvgaj, între Verseczvat și Temesmora, între Kiszsan (Jamul-Mic), Nagyszered, Temes-Kutas și Marktelke la vest și Nagysam (Jamul-Mare), Laczunas (Lățunaș) și Komornok (Comorâște) (Komoriztye) la est; între Temeszöllos și Vărădia, între Ciorda și Alsovarany; de aici către sud-est până la un punct de ales de pe cursul Nerei, la aproximativ 1 km est de șoseaua dintre Kusics (Cușici) și Neraaranyos (Zlaticza); o linie de determinat pe teren trecând între Körted (Kruiscza) și Mikloshaza (Nikolinț), ocolind la est cota 234 și localitatea Szöllöshegy (Rebenburg) și îndreptându-se către vest–sud-vest în așa fel încât să permită construirea pe teritoriu român, pe valea Nerei, a unei căi ferate normale între Zlaticza (Neraaranyos) și Petrilova (Petrila); de aici către aval și până la confluența Nerei cu Dunărea; cursul Nerei; către sud-est și până la confluența Timocului cu Dunărea; șenalul principal de navigație al Dunării, această confluență este punctul comun celor trei frontiere ale Bulgariei, României și Statului Sârbo-Croato-Sloven.

– octombrie 28

La Paris se semnează tratatul între România, pe de o parte, și Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, de cealaltă parte, privind recunoașterea unirii Basarabiei cu România. Tratatul consacra: „Art. 1. Înaltele Părți Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechi hotar.

Art. 2. O comisiune compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de principalele puteri aliate, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere de la punerea în vigoare a tratatului de față, spre a fixa pe teren noua linie de hotar a României.

Art. 3. România se obligă a respecta și a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1, stipulațiile tratatului semnat la Paris la 9 decembrie 1919 de către principalele Puteri Aliate și Asociate și România, și anume: a asigura locuitorilor, fără deosebire de rasă, de limbă sau de religiune, aceleași garanții de libertate și de dreptate ca și celorlalți locuitori din ținuturile ce fac parte din regatul României.

Art. 4. Naționalitatea română va fi dobândită de plin drept, cu excluderea oricărei alteia, de către supușii fostului imperiu al Rusiei, stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1.

Art. 5. În termen de doi ani de la punerea în vigoare a tratatului de față, supușii fostului imperiu al Rusiei, în vârstă de mai mult de 18 ani și stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, vor putea opta pentru orice altă naționalitate ar putea dobândi.

Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției și opțiunea părinților va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vârstă de mai puțin de 18 ani.

Persoanele care vor fi exercitat dreptul de opțiune prevăzut mai sus vor trebui, în cele 12 luni următoare, să-și transporte domiciliul în statul în favoarea căruia vor fi optat. Ele vor putea să-și păstreze bunurile imobiliare pe care le-ar poseda pe teritoriul român. Ele vor putea să ia cu dânsele bunurile lor mobile de orice natură, asupra cărora nu se va impune nicio taxă de ieșire.

Art. 6. România recunoaște ca supuși români, de plin drept și fără nici o formalitate, pe supușii fostului imperiu al Rusiei, născuți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, din părinți domiciliați acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a tratatului de față ei înșiși nu și-ar avea domiciliul pe zisul teritoriu.

Totuși, în termenul celor doi ani care vor urma punerii în vigoare a tratatului de față, aceste persoane vor putea declara în fața autorităților române competente, din țara în care își au reședința, că renunță la naționalitatea română și ele vor înceta atunci de a fi socotite ca supuși români. În această privință, declarațiunea soțului va fi socotită valabilă pentru soție și aceea a părinților va fi socotită valabilă pentru copiii în vârstă de mai puțin de 18 ani.

Art. 7. Înaltele Părți Contractante recunosc că gura Dunării, numită gura Chiliei, trebuie să treacă sub jurisdicțiunea Comisiunii Europene a Dunării..."

Prin tratatele semnate în anii 1919 și 1920, toate exigențele teritoriale ale României, exigențe ce decurg din dreptul istoric și etnic, au fost înfăptuite.

1921

Un recensământ efectuat de oficialitățile canadiene a înregistrat 15 086 de români. Până în 1931 numărul lor crește la 29 056, iar în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial se apropie de 60 000 de oameni. O prezență românească semnificativă înregistrau și statele Ohio, Indiana, Michigan din SUA. Peste 90% din ei trăiau în orașe, fiind lucrători industriali.

– mai 4

Între România și Cehoslovacia se încheie un protocol prin care se definitivează frontiera dintre cele două state.

– septembrie 7 – decembrie 8

O comisie româno-ungară stabilește frontiera dintre cele două state care începe de la pârâul Türr și e formată dintr-o linie convențională ce trece pe la apus de localitățile Satu Mare, Careii Mari, Săcueni, Valea lui Mihai, Oradea, Salonta, Chișineu, Tornya; unde face un cot cu intrândul spre România, pentru a lăsa Ungariei regiunea Mezöhegieș, coboară spre Mureș, până la localitatea Macău, părăsește în continuare Mureșul și coboară spre sud, pe o linie convențională, până la localitatea Beba (Obeb). În Crișana, fâșia de graniță între Satu Mare și Arad este un compromis între linia americană și engleză, care ar fi așezat fron-

tiera cu 15 km spre răsărit, şi linia propusă de francezi şi italieni, care ar fi aşezat-o cam la aceeaşi distanţă spre vest de frontiera stabilită până la urmă.

1922, octombrie 15

La Catedrala Reîntregirii de la Alba Iulia are loc solemnitatea încoronării regelui Ferdinand I şi a reginei Maria. Cu acest prilej, regele dă citire unei proclamaţii în care îi omagiază pe „cei cari au asigurat unitatea naţională şi care au proclamat-o într-un glas şi simţire de la Tisa până la Nistru şi până la Mare".

1923, aprilie 16

După ce Comisia interaliată a stabilit, pe hartă, hotarul dintre România şi Ungaria, în conformitate cu prevederile tratatului de pace de la Trianon, începe marcarea acestuia pe teren prin instalarea bornelor de frontieră.

– noiembrie 24

La Belgrad se încheie o convenţie privind un schimb teritorial între România şi Iugoslavia. Ţara noastră ceda comunele Pardany, Modoş, Surgan, Crivobara şi Nagy Gaj către statul vecin şi primea Beba-Veche, Pusta-Kerestur, Zombolia, Ciorda şi Iam.

1924

Statisticile sovietice consemnau existenţa în spaţiul euro-asiatic de la răsărit de Nistru, până la fluviul Amur şi Oceanul Pacific, a 250 000 de români. Acestora li se adaugă, după 1924, un număr variabil de aşa-numiţi „moldoveni", între 600 000 şi 1 200 000 de oameni.

– octombrie 12

Guvernul sovietic înfiinţează Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM), un fel de „Piemont" sovietic, care nu cuprindea decât o mică parte din Transnistria, formaţiune politico-teritorială în componenţa RSS Ucrainene (cu capitala, până în 1929, la Balta, apoi la Tiraspol). Ea se prezintă ca o fâşie de pământ în formă de triunghi, cu baza pe Nistru, având o lungime de 210 km şi o lăţime de 95 km.

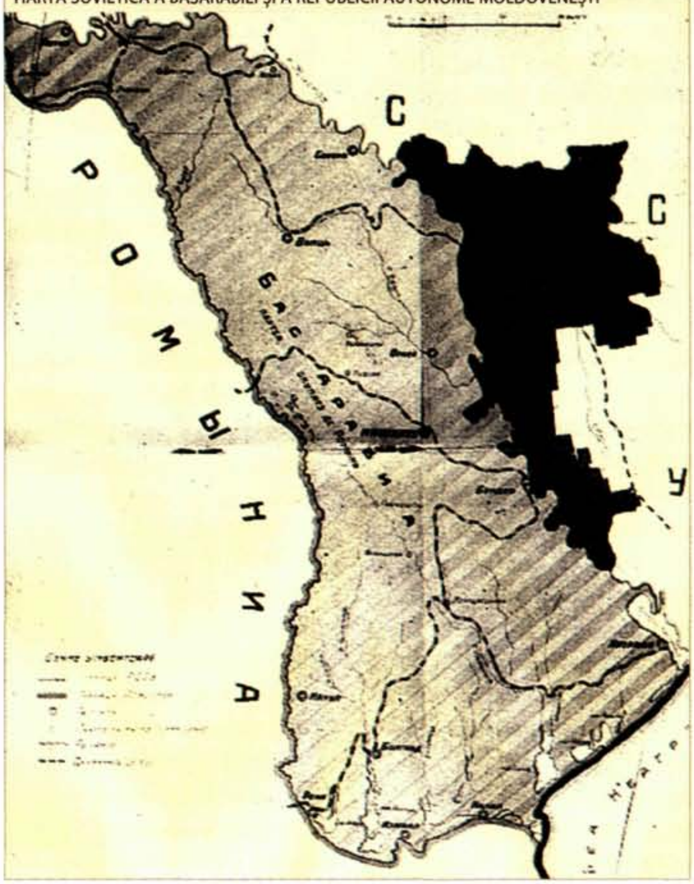
1925, aprilie 19

În cadrul congresului panmoldovenesc, desfăşurat în oraşul Balta, se adoptă constituţia Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldoveneşti. Tot cu acest prilej se stabilesc graniţele noului stat. Teritoriul, în care intrau 11 raioane (Camenca, Râbniţa, Krutîi, Balta, Bârzula, Ananiev, Alekseevsk, Dubăsari, Grigoriopol, Tiraspol şi Slobozia), avea forma unui trapez (între paralelele 48° şi 12 min. – 42° şi 32 min. latitudine nordică şi între meridianele 28° şi 30 min. – 30° şi 6 min. longitudine estică după meridianul observatorului din Greenwich) cu baza mare pe Nistru, cuprinsă între Moghilev, la nord, şi Ovidiopol, la sud, iar baza mică ar fi o linie ce ar merge paralel cu Nistrul plecând de la aproximativ 50 km nord-est de Balta până la 20 km sud-est de Ananiev.

1927

Tommaso Tittoni, preşedintele Senatului italian, în volumul *Basarabia, România şi Italia* (Bucureşti), caracterizează astfel vitalitatea poporului român: „O insulă din stâncă puternică de care furia valurilor se frânge, fără a o sfărâma. Astfel ne apare naţiunea română de-a lungul veacurilor, i-a înfruntat mai întâi pe goţi, avari, gepizi, huni, tătari, maghiari, apoi a rezistat între ruşi, austrieci, turci".

HARTĂ SOVIETICĂ A BASARABIEI ŞI A REPUBLICII AUTONOME MOLDOVENEŞTI

– iunie 4

Se semnează, la Bucureşti, un protocol privind delimitarea frontierei româno-iugoslave şi, la triplex confinium, şi a celei româno-ungaro-iugoslave. Frontiera începea de la localitatea Beba, printr-o linie convenţională care taie Banatul în partea de sud-vest, formând două intrânduri: primul la sud-vest de Timişoara, al doilea la vest de Reşiţa, după care atinge valea Nerá până la Baziaş, pe Dunăre, apoi pe Dunăre până la Gura Timocului. Cu acest prilej, se efectuează şi un schimb de teritorii între România şi Iugoslavia, schimb convenit prin protocolul încheiat, la Belgrad, la 24 noiembrie 1923.

1928, ianuarie

Convenţia de frontieră româno-polonă stabilea reîntoarcerea la România a celor cinci comune româneşti de-a lungul Ceremuşului şi Colacinului până la Nistru, cedate Poloniei prin tratatul de la Sèvres.

1930

Un recensământ arăta că populaţia României era de 18 052 896 locuitori (faţă de aproximativ 7 250 000 locuitori înainte de 1918), fiind a opta ţară a Europei după numărul de locuitori. Suprafaţa ţării era de 295 049 km^2, faţă de 137 000 km^2 înainte de 1918, fiind străjuită de o frontieră cu lungimea de 3 400 km (Bulgaria 601,4 km; Iugoslavia 557,3 km; Ungaria 428 km; Polonia 201 km; URSS 812 km). Conform recensământului 71,9% erau români, 7,9% unguri, 4,1% germani, 4% evrei, 3,2% ruteni şi ucraineni, 2,3% ruşi, 2% bulgari, 1,5% ţigani,

0,9% turci, 0,6% găgăuzi, 0,3% sârbi, croaţi şi sloveni, 0,3% polonezi, 0,1% tătari, 0,1% greci, 0,3% alte neamuri, structură demografică ce îndreptăţeşte definiţia: România stat naţional, unitar, indivizibil şi inalienabil (Constituţia din 1938).

1933, iulie 3–4

Convenţia de la Londra prin care se definea agresiunea şi teritoriul statului asupra căruia aceasta s-ar putea exercita a fost semnată de Polonia, URSS, Afganistan, Persia, Letonia, Estonia, Turcia, Cehoslovacia, Iugoslavia şi România. Prin acest document, precum şi prin Pactul Briand-Kellogg, URSS a recunoscut *ipso facto* că teritoriul României se întinde până la Nistru. Convenţia a fost semnată, din partea ţării noastre, de Nicolae Titulescu.

1934, februarie 9

La Atena se semnează, de către Grecia, Bulgaria, Iugoslavia, Turcia şi România, Pactul Înţelegerii Balcanice prin care statele din această zonă „îşi garantează mutual securitatea frontierelor".

– iunie 9

La Geneva, N. Titulescu, ministru de Externe al României, şi M. M. Litvinov, comisar al poporului pentru Afaceri Externe al URSS, au semnat un document prin care se stabilesc relaţii diplomatice între cele două state. Cele două guverne „îşi garantau mutual plinul şi întregul respect al suveranităţii fiecăruia din statele noastre şi abţinerea de la orice imixtiune, directă sau indirectă, în afacerile interne şi în dezvoltarea fiecăruia din ele şi, în special, a oricărei agitaţiuni, propagande şi oricărui fel de intervenţiuni sau de sprijin al acestora". De asemenea, cele două guverne „se obligau de a nu crea, nici de a susţine, nici de a autoriza şederea pe teritoriul lor a organizaţiilor care şi-ar propune ca scop lupta armată contra celuilalt stat, sau atentate prin forţă la regimul politic ori social".

1935, mai 17

Se semnează, la Bucureşti, Convenţia dintre România şi Polonia privitoare la protecţia, conservarea şi reconstrucţia bornelor de frontieră. Prin acest document, linia de frontieră se împărţea în trei secţiuni. Prima începea de la punctul Stog, care este în acelaşi timp triplex confinium româno-polono-cehoslovac, până la punctul de joncţiune a râurilor Ceremuşul Negru şi Ceremuşul Alb, a doua continua până la punctul care este comun marginilor cadastrului satelor poloneze Harodinca, Zawa şi Pieczarna, a comunei româneşti Babin şi a medianei Nistrului, şi ultima pleca de la sfârşitul secţiunii a doua şi mergea până la confluenţa râului Zbrucz cu Nistru.

1936, iulie 21

N. Titulescu şi M. M. Litvinov semnează, la Montreux, un protocol care la art. 3 prevedea ca „trupele sovietice şi române nu vor putea trece Nistrul în România şi, respectiv, în URSS, fără o cerere formală a guvernului român, respectiv, sovietic". Conţinutul art. 4. era următorul: „La cererea Guvernului Regal al României, trupele sovietice se vor retrage de pe teritoriul român, la est de Nistru, după cum trupele române se vor retrage de pe teritoriul sovietic, la vest de Nistru". Art. 6 stipula: „Teritoriul român [este] până la Nistru; teritoriul rus începe de la acest fluviu". Graniţa dintre cele două state era fixată, după cum reiese din cele trei articole, pe Nistru.

1938, octombrie 18

Are loc, la Galaţi, o întâlnire între regele Carol al II-lea, N. Petrescu-Comnen, ministru de Externe român, pe de o parte, şi Józef Beck, ministru al Afacerilor Străine al Poloniei, pe de altă parte. În cadrul întâlnirii, partea polonă caută să obţină asentimentul României privind ocuparea de către Ungaria a Ucrainei Subcarpatice. Partea română respinge propunerea, remarcând importanţa economică, politică şi militară a existenţei unei graniţe comune româno-cehoslovacă. Totodată, România respinge propunerea formulată de partea poloneză de a anexa unele teritorii din Ucraina Subcarpatică, locuite de români.

– noiembrie 2

În urma primului dictat de la Viena, Maramureşul de nord, din componenţa cehoslovacă, intră sub controlul autorităţilor maghiare care doreau reconstituirea Regatului Sfântului Ştefan. Prin acest dictat statul cehoslovac pierdea 12 000 km² din teritoriul său cu o populaţie de 1 000 000 de locuitori.

La sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, I.V. Stalin anexa Maramureşul de nord care devenea astfel o regiune a statului sovietic, apoi a Ucrainei.

– noiembrie 15-18

În cadrul vizitei întreprinse în Marea Britanie, regele Carol al II-lea, însoţit de N. Petrescu-Comnen, ministru de Externe, reafirmă poziţia de principiu a României de asistenţă a statului vecin, Cehoslovacia.

1939

În lucrarea *Originile popoarelor romanice*, W. von Wartburg conchide că „nimic nu ne îndreptăţeşte să presupunem că ordinul lui Aurelian (din 271 – *n.a.*) a fost urmat de întreaga populaţie". O astfel de presupunere ar veni în contradicţie cu tot ce se cunoaşte relativ la dăinuirea coloniilor romane în regiunile abandonate.

– martie 15

„Guvernul" Ucrainei Subcarpatice, condus de Augustin Voloşin, pentru a scoate ţara de sub dominaţia Ungariei, cere României să accepte „fuziunea" cu Ucraina subcarpatică.

– august 23

La Moscova este semnat tratatul de neagresiune germano-sovietic („Pactul Ribbentrop–Molotov", după numele miniştrilor de Externe ai celor două state). În art. 3 al unui protocol adiţional secret, Germania era de acord cu anexarea de către URSS a Basarabiei şi a nordului Bucovinei.

– septembrie 4

„În ceea ce priveşte politica externă, se arată într-un comunicat al guvernului român, suntem hotărâţi a păstra mai departe atitudinea paşnică de până acum, urmărind buna înţelegere cu toţi vecinii". În continuare, comunicatul

Semnarea Pactului Ribbentrop–Molotov

precizează că „guvernul veghează la siguranța intereselor naționale și a luat măsurile necesare pentru a face față apărării fruntariilor".

– septembrie 6

Consiliul de Coroană al României aprobă „în unanimitate acțiunea diplomatică urmată și măsurile luate pentru apărarea fruntariilor" de către guvernul român.

1940, ianuarie 6

Aflat într-o vizită la Chișinău, regele Carol al II-lea declară într-un discurs: „Nicio brazdă de pământ nu vom ceda". Declarația suveranului deschide o serie de asigurări oficiale că frontierele vor fi apărate.

– iunie 26, ora 22

Gheorghe Davidescu, ministrul României la Moscova, primește din partea lui V. M. Molotov, comisar al poporului pentru Afacerile Externe al URSS, o *Notă* ultimativă în care cerea ca România:
„1) Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;
2) Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei". În viziunea lui Molotov, cererea privind cedarea nordului Bucovinei era „ca despăgubire pentru dominația română a Basarabiei timp de 22 ani". În discuția cu oficialul sovietic, diplomatul român arată că „argumentele înșirate în *Notă* sunt lipsite de temei", pentru că „România nu a profitat de slăbiciunea militară a URSS". Unirea Basarabiei cu România s-a făcut în temeiul „drepturilor istorice, etnice și politice" și că acest act a fost expresia voinței „majorității populației basarabene". „Înainte de a ajunge, pentru un secol, sub stăpânirea țarismului, arată Gh. Davidescu, Basarabia a fost cinci secole parte integrantă a patrimoniului

Parada trupelor bolșevice la Chișinău, 4 iulie 1940

românesc". Gh. Davidescu evidențiază „modul în care a fost răpită Bucovina și împrejurările în care această provincie, care nu a cunoscut niciodată dominația rusească, a hotărât să se unească cu Patria-Mamă". Argumentele ministrului român sunt respinse de Molotov pe motiv că ele „nu corespund nici evoluției istorice, nici situației de fapt". În continuarea discuției, reprezentantul României precizează că termenul de 24 de ore din *Nota* ultimativă a URSS era „insuficient pentru ca guvernul român să poată lua o hotărâre într-o problemă atât de importantă pentru viitorul neamului nostru". Molotov precizează, în finalul întâlnirii, că dacă țara noastră nu se va conforma termenului dat, trupele sovietice vor declanșa atacul. La scurt timp după începerea transmiterii, de către Gh. Davidescu, a *Notei* ultimative către Ministerul Afacerilor Străine de la București, legătura s-a întrerupt.

iunie 27, ora 6

Este recepționat de către București restul textului mesajului din seara precedentă. Wilhelm Fabricius, ministru german la București, transmite, aproape în același timp, lui Ion Gigurtu, ministrul Afacerilor Străine al Regatului României, o notă verbală din partea lui Joachim von Ribbentrop, ministru de Externe al celui de al Treilea Reich, în care se sugerează că „acceptarea este în interesul, bineînțeles, al României" și recomanda guvernului român „să primească condițiunile rusești fără nicio rezervă".

– ora 9

Gheorghe Tătărescu, prim-ministru, prezintă regelui Carol al II-lea *Nota* ultimativă sovietică.

– ora 12

Se convoacă Consiliul de Coroană. Gh. Tătărescu și I. Gigurtu fac o informare asupra situației politico-diplomatice interne și externe, iar generalul F. Țenescu, șeful Marelui Stat Major al armatei, asupra celei militare. În cadrul Consiliului se pronunță pentru acceptarea ultimatumului Constantin Argetoianu, generalul adj. E. Baliff, I. Christu, M. Cancicov, generalul I. Ilcuș, A. Bentoiu, M. Ghelmegeanu, M. Constantinescu, I. Macovei, generalul F. Țenescu, iar împotriva lui au fost Gh. Mironescu, N. Iorga, C. Angelescu, V. Iamandi, V. Antonescu, Șt. Ciobanu, S. Dragomir, Tr. Pop, dr. N. Hortolomei, E. Urdăreanu.

– seara, orele 21

Are loc un nou Consiliu de Coroană. Numărul celor care au votat pentru rezistența în fața ultimatului sovietic s-a redus la 6: N. Iorga, V. Iamandi, S. Dragomir, Tr. Pop, Șt. Ciobanu, Ernest Urdăreanu. În răspunsul guvernului Regatului României se afirmă că: „Guvernul URSS a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la ora 10 seara, de către excelența sa domnul Molotov, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al Uniunii Sovietice și comisar al poporului pentru Afacerile Străine, excelenței sale domnului Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însuflețit de aceeași dorință ca și guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînțelegere între URSS și România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discuțiunea amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din parte guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiunile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relațiuni trainice de bună înțelegere și prietenie între URSS și România.

– iunie 28, ora 2.25

Gh. Davidescu este informat de V. M. Molotov că guvernul sovietic este nemulțumit de răspunsul dat de partea română, pe care îl califică ca fiind „imprecis", pentru că „nu

se spune direct că el primeşte propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia şi partea de nord a Bucovinei". Guvernul URSS, prin răspunsul la nota guvernului român din 2 iunie, cere ca România să evacueze teritoriul indicat „în decurs de patru zile, începând de la orele 14, ora Moscovei, la 28 iunie". Partea română trebuie să răspundă „nu mai târziu de 28 iunie, ora 12 ziua (ora Moscovei)".

– ora 3

Trupe motomecanizate sovietice trec frontiera de stat a României la Gura Putilei şi înaintează spre Seletin, până la Putila.

– ora 11 (ora Moscovei)

Gh. Davidescu transmite oficialităţilor sovietice *Nota* de răspuns prin care se arată că „guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit să primească condiţiile de pace".

– ora 12

Trupele sovietice intră în Cernăuţi. Până la sfârşitul zilei, trupele sovietice pătrund, în Bucovina, pe tot frontul. În Basarabia, grosul trupelor sovietice atinge aliniamentul Otaci, Soroca, Soloneţ, Ciripcău, Cotiugenii Mari, iar elementele înaintate linia Strâmba, Alexăndreni, Putineşti. Părţi din regiunile rupte din teritoriul României vor lărgi (în centru) hotarele Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldoveneşti, iar nordul şi sudul Basarabiei şi Bucovina de Nord vor fi înglobate în Ucraina. Prin cedarea către URSS a Basarabiei, a Bucovinei septentrionale, care nu i-a aparţinut niciodată, şi a unei părţi din judeţul Dorohoi, România pierde un teritoriu de 49 622 km² şi 3 786 000 de locuitori.

– iulie 15

Adolf Hitler, într-o scrisoare adresată regelui Carol al II-lea, îi reproşează, pe un ton agresiv, politica dusă de guvernul român. Se recomandă României că, în respectiva conjunctură internaţională, să meargă pe „calea unei hotărâri principiale". În document se arată că România trebuie să se încadreze integral în „noua ordine" europeană preconizată de Germania, în caz contrar, „sfârşitul va fi mai devreme sau mai târziu, posibil chiar în foarte scurt timp, distrugerea României". În continuare, scrisoarea preciza că „numai după ce se va ajunge, între România, Ungaria şi Bulgaria, la reglementarea raţională a chestiunilor deschise (a revendicărilor teritoriale ale Ungariei horthyste şi ale Bulgariei – *n. a.*), va avea un sens pentru Germania să examineze posibilitatea unei colaborări mai strânse".

– iulie 26

Ion Gigurtu, prim-ministru, şi Mihail Manoilescu, ministru al Afacerilor Străine, au o întrevedere, la Salzburg, cu A. Hitler şi Joachim von Ribbentrop, în timpul căreia remit un mesaj din partea regelui Carol al II-lea. În mesaj, suveranul român declară că este de acord să înceapă negocieri cu Ungaria şi cu Bulgaria, în contextul unor întâlniri la care să participe toate statele din sud-estul european între care există contencioase teritoriale, negocieri care trebuie să pornească de la „principiul etnic", principiu de la care ţara noastră „nu se poate îndepărta nicio clipă". Mesajul recomanda ca puterile Axei să exercite o influenţă asupra Ungariei şi a Bulgariei, în sensul temperării cererilor lor teritoriale, conchizând că soluţia la care s-ar ajunge va contribui la instaurarea „unei păci definitive şi a unor relaţii amicale de bună vecinătate, dar şi a unei noi ordini politice".

– iulie 27

I. Gigurtu şi M. Manoilescu poartă convorbiri, la Roma, cu B. Mussolini şi G. Ciano. Oamenii politici români reînnoiesc poziţia României faţă de pretenţiile teritoriale ale Ungariei şi Bulgariei, avansând ideea unui eventual plebiscit în Transilvania, pentru a cunoaşte mai bine voinţa populaţiei.

– iulie 31

W. Fabricius, ministrul Germaniei la Bucureşti, face cunoscut cabinetului român recomandarea fermă a lui Hitler ca cele două judeţe din sudul Dobrogei, Durostor şi Caliacra, ce formează Cadrilaterul, să fie cedate integral Bulgariei.

– august 2

Este proclamată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM) în care intrau raioanele Grigoriopol, Dubăsari, Camenca, Râbniţa, Slobozia şi Tiraspol (din Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească) (RASSM) şi judeţele Bălţi, Bender, Cahul, Orhei, Soroca şi Chişinău ale Basarabiei. Suprafaţa noii formaţiuni statale era de peste 330 000 km² cu o populaţie de 2 700 000, dintre care 70% români. Prin legea Sovietului Suprem al URSS (4 noiembrie 1940) sunt incluse arbitrar şi forţat în componenţa Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene (RSSM) judeţele Hotin, Ismail, Cetatea Albă şi Bucovina de Nord.

– august 16 – 24

Încep, la Turnu Severin, tratative între delegaţia română, condusă de Valer Popp, şi delegaţia ungară, condusă de Hory András. Ungaria cerea României să cedeze un teritoriu de 69 000 km², cu o populaţie de 3 900 000 de locuitori (2 200 000 de români, 1 200 000 de unguri, 500 000 de germani şi alte naţionalităţi). Delegaţia română respinge propunerea, apreciind-o ca neputând fi „o bază acceptabilă de discuţii".

– august 19 – septembrie 7

Între delegaţia României, condusă de Alexandru Cretzianu, şi cea a Bulgariei, condusă de Svetoslav Pomenov, se poartă, la Craiova, tratative privind soluţionarea problemelor teritoriale dintre cele două ţări.

– august 19

În cadrul tratativelor cu Ungaria, delegaţia ţării noastre înaintează un memoriu în care propune efectuarea unui schimb de populaţie, concomitent cu unele rectificări teritoriale.

Armata horthystă intră în oraşul Târgu Mureş, septembrie 1940

Partea ungară cere ca România să facă o propunere cu caracter teritorial, lucru care nu se întâmplă. În consecinţă, tratativele sunt întrerupte.

– august 23, ora 17

Consiliul de Coroană, convocat de suveran la Bucureşti, formulează mandatul delegaţiei române pentru desfăşurarea, în continuare, a tratativelor cu Ungaria. Delegaţia ţării noastre trebuia să obţină adeziunea părţii ungare la principiul schimbului de populaţie; să se stabilească ulterior numărul de locuitori de naţionalitate ungară ce vor fi transferaţi în Ungaria şi, în final, să se discute asupra consecinţelor teritoriale ale transferului de populaţie.

– august 24

Cele două delegaţii, română şi ungară, se reîntâlnesc şi constată că se menţin pe vechile poziţii. În plus, delegaţia ungară este instruită să adopte „o atitudine fermă". În această atmosferă, tratativele se întrerup fără a mai fi reluate vreodată. Valer Popp, conducătorul delegaţiei române, primeşte, în aceeaşi zi, dispoziţii de la regele Carol al II-lea, I. Gigurtu şi M. Manoilescu să reia discuţiile cu partea ungară la 28 august. Cu acest prilej urma să prezinte o hartă pe care să fie trecut felul în care înţelege România „soluţionarea diferendului" pe baza schimbului de populaţie. Partea ungară este mulţumită de acest lucru şi propune desfăşurarea, în continuare, a tratativelor într-o localitate din Ungaria.

– august 27

Este stabilit, de către Hitler şi consilierii săi, teritoriul din Transilvania pe care România trebuie să-l cedeze Ungariei. Raptul teritorial comis faţă de România s-a făcut nesocotindu-se şi încălcându-se flagrant principiile de drept internaţional, sfidându-se brutal realităţile etnice şi adevărul istoric.

– august 29

La orele 15, guvernul ungar informează puterile Axei că este de acord cu „soluţia" oferită privind diferendul teritorial cu România. La Viena are loc o convorbire între miniştrii de Externe ai Germaniei, J. von Ribbentrop, şi Italiei, G. Ciano, pe de o parte, şi M. Manoilescu, ministrul român al Afacerilor Străine, pe de altă parte. În cadrul acestor convorbiri se fac presiuni asupra delegaţiei române să accepte „arbitrajul" („Dictatul de la Viena") teritorial propus. Cererea lui M. Manoilescu ca la baza respectivului arbitraj să se afle „principiul etnic" este respinsă de către miniştrii german şi italian, care declară că aşteaptă până la „ora 8.00 seara" asentimentul guvernului român. În timpul convorbirilor, ministrul de Externe german menţionează că soluţia care trebuie adoptată va consta într-o „sinteză între principiul teritorial şi principiul etnic". Teritoriul pe care România va trebui să-l cedeze, continuă demnitarul german, se situează între 68 000 km², cât pretinde Ungaria,

şi 25 000 km², cât ar accepta ţara noastră. În timpul serii, Ribbentrop şi Ciano avertizează că, în cazul neacceptării „arbitrajului" propus de puterile Axei, aceasta „se va dezinteresa de soarta sud-estului Europei şi consecinţele pot fi pentru România o totală distrugere a fiinţei sale de stat". Germania şi Italia, în cazul când ţara noastră acceptă soluţia avansată, garantau „frontierele României faţă de oricine, prin totalitatea forţelor lor armate". Ora 24.00 reprezenta termenul-limită pentru acceptarea „arbitrajului".

– august 30, ora 3–4

Factorii politici de decizie ai României (Consiliul de Coroană şi Consiliul de Miniştri) dezbat şi acceptă propunerea germano-italiană privind reglementarea contenciosului de frontieră cu Ungaria. Această hotărâre a fost comunicată la ora 3.50. Au votat pentru: Constantin Argetoianu, Alexandru Vaida-Voevod, Gheorghe Mironescu, Dumitru Caracostea, Nicolae Crainic, Nicolae Păiş, I. Moţa, H.Z. Codreanu, Andrei Rădulescu, I.V. Gruia, R. Budişteanu, I. Macovei, Î. P. S. Nicodim Munteanu, Patriarhul României, D. Popescu, Victor Gomoiu, Gheorghe Tătărescu, Gheorghe Mihail, V. Noveanu, E. Baliff, M. Priboianu, I. Gigurtu; împotrivă: C.I.C. Brătianu, Ion Mihalache, M. Popovici, V. Iamandi, Victor Antonescu, A.C. Cuza, A. Văitoianu, C. Angelescu, Silviu Dragomir, mitropolitul Bălan, iar unul s-a abţinut (T. G. Sidorovici). Comunicatul Casei Regale menţionează: „Conferinţa de la Viena, determinată de iniţiativa Germaniei şi Italiei, ... s-a desfăşurat în condiţiile în care România trebuia să aleagă între salvarea fiinţei politice a statului nostru şi posibilitatea dispariţiei lui...". În continuare, se arată: „Consiliul de Coroană, examinând toate posibilităţile, a ajuns la singura încheiere mai favorabilă, adică la acceptarea arbitrajului Axei", remarcând că România se găseşte în acest moment „absolut între duşmani".

Benito Mussolini şi Adolf Hitler

– în cursul zilei

Cei doi miniştri de Externe ai Axei, J. von Ribbentrop şi G. Ciano, în prezenţa delegaţiei României, compusă din M. Manoilescu şi V. Popp, şi a Ungariei, formată din Csáky István şi Teleki Pál, prezintă documentele prin care România este obligată să cedeze Ungariei un teritoriu cu o suprafaţă de 43 492 de km², cu o populaţie de 2 267 000 de locuitori, dintre care români peste 1 300 000 (Dictatul de la Viena). În documentele semnate, noua linie de demarcaţie dintre cele două ţări trebuia fixată pe teren de o comisie românoungară. Linia de demarcaţie provizorie dintre cele două state includea pentru Ungaria următoarele localităţi: Salonta, Oradea, Huedin, Feleacu, Târgu Mureş, Odorhei, Sfântu Gheorghe, urmând direcţia nord-vest pe crestele Carpaţilor Orientali până la 4,9 km sud de izvoarele Ceremuşului. Trupele române trebuiau să părăsească teritoriul cedat, pe etape, în decurs de 15 zile. Prin acest dictat impus ţării noastre, românii care urmau să rămână pe teritoriul dobândit de Ungaria căpătau cetăţenia noului stat. Într-un interval de şase luni puteau să opteze pentru păstrarea cetăţeniei române, iar în intervalul a unui an, dacă nu acceptau cetăţenia maghiară, erau obligaţi să treacă în România. De aceleaşi posibilităţi se bucura şi populaţia ungară. După datele recensământului din 1930, România a cedat 2 385 937 de locuitori dintre care 1 171 534 (49,1%) români, 910 692 (38,1%) unguri, 68 264 (2,9%) germani, 24 106 (1%) ucraineni, 18 527 (0,8%) cehoslovaci, 138 763 (5,9%) evrei, 46 038 (1,9%) ţigani şi 8 019 (0,03%) alţii. „În forma sa actuală, teritoriul Transilvaniei, atribuit Ungariei prin arbitrajul de la Viena, are aspectul unui pumnal înfipt în inima României, el spintecă dureros trupul românesc şi are darul să constituie un focar de nemulţumiri ce vor creşte necontenit" (Silviu Dragomir). În acele zile, când fruntariile ţării se prăbuşeau, cuvintele rostite, în mai 1915, de către marele patriot şi om de stat Nicolae Titulescu la o adunare publică pentru grăbirea intrării României în războiul unităţii naţionale, aveau o stringentă actualitate; ele sintetizau voinţa şi ardoarea românilor de a-şi apăra pământul străbun în faţa politicii iredentiste şi anexioniste promovată de Ungaria. „România nu poate fi întreagă fără Ardeal; România nu poate fi mare fără jertfă! – spunea Titulescu. Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e şcoala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a susţinut viaţa! Ardealul e scânteia care aprinde energia, e mutilarea care strigă răzbunare, e făţărnicia care cheamă pedeapsa, e sugrumarea care cere libertatea! Ardealul, continua diplomatul român, e românismul în restrişte, e întărirea care depărtează vrăjmaşul, e viaţa care cheamă viaţă! Ne trebuie Ardealul! Nu putem fără el! Vom şti să-l luăm şi mai ales să-l merităm! Pentru Ardeal nu-i viaţă care să nu se stingă cu plăcere, pentru Ardeal nu-i sforţare care să nu se ofere de la sine, pentru Ardeal totul se schimbă, totul se înfrumuseţează, până şi moartea se schimbă, încetează de a fi hidoasă, devine atrăgătoare! Ardealul nu e numai inima României politice, priviţi harta: Ardealul e inima României geografice!".

– august 30–31

Consiliul de Coroană este convocat (orele 24) pentru a fi informat asupra conţinutului Dictatului de la Viena.

– august 31–septembrie 3

Au loc mari demonstraţii de protest, la Bucureşti, Timişoara, Cluj, Braşov, Sibiu, Constanţa, Iaşi, Baia Mare, Orăştie, Constanţa, împotriva Dictatului de la Viena.

– septembrie 3

Winston Churchill, primul ministru al Marii Britanii, declara în Camera Comunelor că „România a suferit de curând o gravă mutilare teritorială... Dar noi n-avem deloc intenţia de a recu-

noaşte schimbările teritoriale care se vor face în timpul războiului, în afara cazului în care ele ar fi urmarea unui acord prin buna înţelegere între părţile interesate".

– septembrie 5

Guvernul Marii Britanii face o declaraţie (prin Winston Churchill şi lordul Halifax, ministrul de Externe) privind nerecunoaşterea Arbitrajului germano-italian de la Viena.

– septembrie 5-12

În acest interval, trupele române se retrag din teritoriul cedat Ungariei ca urmare a Dictatului de la Viena.

– septembrie 7

La Craiova, Alexandru Cretzianu şi Henri Georges Meitani, din partea României, şi Svetoslav Pomenov şi Theokhar Papazoff, din partea Bulgariei, semnează un tratat prin care cele două judeţe din sudul Dobrogei, Durostor şi Caliacra (Cadrilaterul), trec în componenţa Bulgariei. România pierde un teritoriu cu o suprafaţă de 7 142 km^2 şi o populaţie de 412 105 locuitori, din care 118 373 (28,42%) români, 162 625 (39,46%) bulgari şi 131 107 (31,82%) alte naţionalităţi. În decursul anului 1940, prin cele trei amputări succesive, România a pierdut 33,8% din suprafaţa iniţială a ţării: 17% au fost cedate URSS (Basarabia, Bucovina de Nord şi ţinutul Herţa cu peste 3 500 000 de locuitori), 14,3% – Ungariei (Transilvania de nord-vest cu cca 2 300 000 de locuitori) şi 2,5% – Bulgariei, cu aproape o jumătate de milion de locuitori. Sfâşiată de drama prin care trecea ţara, Martha Bibescu nota în jurnalul său: „Ce va mai rămâne din ţara asta? Deocamdată este un trunchi schilodit. Să credem în bulbul din care va răsări stânjenelul".

– septembrie 20–30

România evacuează teritoriul cedat Bulgariei prin tratatul semnat la 7 septembrie la Craiova. Noua frontieră urma traseul est Silistra, rămânând în cadrul României satele Almalău, Esekioi, Gărvănul Mare, Tudor Vladimirescu, Valea Ţapului, Dobromir, Cetate, Dumbrăveni, Măgura, Cerchezu, Darabani, Vălcele, Coroana şi Vama Veche.

– septembrie 28

Guvernul sovietic pune stăpânire pe ieşirea la Marea Neagră a canalului Stari Stambul, pe tot litoralul de la Marea Neagră, cu tot limanul Nistrului, împreună cu nordul Bucovinei, cu Ţinutul Herţa şi cu Insula Şerpilor. O parte din RSS Autonomă Moldovenească, inclusiv oraşul Balta, sunt trecute la RSS Ucraineană. Totodată, depăşind şenalul navigabil al braţului Chilia, sovieticii ocupă ostroavele Tătaru Mic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Maican.

– octombrie 28

Anexiunea URSS continuă prin ocuparea grupului de ostroave Insula Limba, situat între canalul Stari Stambul şi canalul Musura.

1941, iulie 25

Un comunicat militar al armatei României informează: „Lupta pentru dezrobirea brazdei româneşti de la răsărit s-a terminat. Din Carpaţi până la Mare suntem din nou stăpâni pe hotarele străbune".

– august 19

Prin Decretul regal nr. 1, Transnistria (cu o suprafaţă de 39 733 km^2 şi cu o populaţie de 2 316 266 de oameni) este încorporată administrativ – ca un guvernământ cu capitala la Tiraspol – României (G. Alexianu este numit guvernator). Ţara de dincolo de Nistru, Transnistria, este cuprinsă între Bug la răsărit, Nistru la apus, Marea Neagră la sud şi o linie convenţională la nord care pleacă de la vest de oraşul Moghiliov, trece pe la nord-vest de calea ferată Moghiliov–Viniţa şi merge pe Bug la sud-est de Demidovka. Bugul, care izvorăşte din mlaştinile Pripetului şi se varsă în mare la vest de Nikolaev, reprezintă graniţa Transnistriei cu Ucraina. Românii sunt stabiliţi pe malul stâng al Nistrului, de la Moghiliov până la vărsarea lui în Marea Neagră, formând o salbă de sate care se lărgesc mai ales între Raşcov şi Tiraspol. Din aceste două puncte se desprinde spre est o fâşie de teren presărată cu aşezări româneşti ce include şi oraşele Balta şi Ananiev. Şi de-a lungul Bugului, în regiunea oraşului Voznesensk, se află numeroase aşezări româneşti (Cantacuzinovka, Arnautovka etc.). Întâlnim aşezări unde este prezent elementul demografic românesc până la Nipru, în jurul localităţii Ekaterinoslav.

Trupe române în drum spre Odessa

– septembrie 11

Are loc, la Bucureşti, o convorbire între ministrul SUA în România, Mott Günther, şi Mihai Antonescu, ministrul român al Afacerilor Străine. În cadrul discuţiei, interlocutorul american se interesează dacă „extinderea românească peste Nistru" înseamnă renunţarea la teritoriul anexat de Ungaria ca urmare a Dictatului de la Viena. Diplomatul român răspunde că în această problemă „poziţia guvernului român este definitiv fixată: nu se poate să existe nicio compensaţie între drepturile de la răsărit şi între drepturile de la apus".

– septembrie 15

Guvernul României declară Dictatul de la Viena, la exact un an de la punerea sa în aplicare, nul de drept. Ministrul Afacerilor Străine al României, Mihai Antonescu, făcând o analiză profundă a documentului, constată că Ungaria nu a respectat toate clauzele ce-i reveneau. Printre aceste clauze figura şi un armistiţiu de presă ce şi-l impuneau cele două părţi. În timp ce România a respectat această înţelegere, partea ungară a declanşat, prin radio şi în ziare, o înverşunată campanie de calomniere a guvernului de la Bucureşti şi, totodată, de intimidare a românilor din teritoriile cedate. Demn de reţinut este faptul că Berlinul şi Roma, garanţii odiosului dictat, nu au comentat în niciun fel decizia guvernului român, fiind un fapt unanim recunoscut că în diplomaţie abţinerea de a lua atitudine faţă de un eveniment este o formă de răspuns.

1944, august 23/octombrie 25

Armată Română a luptat pentru eliberarea nord-estului Tran-

silvaniei, teritoriul anexat în urma Dictatului de la Viena (30 august 1940). În acest interval, România a mobilizat pe front 527702 militari, pierzând 58330 de oameni.

– aprilie 2

V. M. Molotov, ministrul de Externe sovietic, declară presei, în momentul când Armata Roșie a atins Prutul, că acesta „constituie frontiera dintre URSS și România. Este începutul restabilirii complete a frontierelor sovietice, hotărâtă în 1940, prin tratatul dintre Uniunea Sovietică și România". Lansarea ideii că între cele două țări ar fi existat un tratat privind frontiera este infirmată de realitatea istorică. Adevărul istoric este că, în vara lui 1940, URSS a adresat României două note ultimative, în urma cărora Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța au fost înglobate samavolnic în spațiul geografic al Uniunii Sovietice.

– august 23, orele 17

În urma răsturnării de la putere a mareșalului Ion Antonescu și a formării unui nou guvern condus de generalul Constantin Sănătescu, România a ieșit din războiul dus de statele Axei. În declarația dată de guvern se afirmă că România „consideră de azi înainte Națiunile Unite ca națiuni prietene", precum și că „recunoașterea de către guvernele de la Moscova, Londra și Washington a nedreptății făcute României prin Dictatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupație străină".

– septembrie 8

Grigore Niculescu-Buzești, ministrul Afacerilor Străine, afirmă că România, ca urmare a recunoașterii de către URSS, Marea Britanie și SUA a nedreptății făcute țării noastre prin Dictatul de la Viena, a găsit de cuviință să nu declare război Ungariei pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei și „așteaptă ca guvernul ungar să recunoască el însuși această stare de drept". În continuare, ministrul român afirmă că România, văzând că Ungaria „înțelege să-și păstreze prada obținută prin Dictatul de la Viena, (...) că trupele ungare, împreună cu trupele germane, au atacat forțele armate române, guvernul român constată că, prin această nouă agresiune, Ungaria s-a pus în stare de război cu România".

Regele Mihai și Ion Antonescu pe front

– septembrie 12

Se semnează, la Moscova, Convenția de armistițiu între România și Națiunile Unite. Articolul 19 din acest document prevedea: „Guvernele aliate consideră hotărârea Arbitrajului de la Viena cu privire la Transilvania nulă și neavenită și sunt de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României, cu condiția confirmării prin tratatul de pace". În ceea ce privește teritoriile românești de la răsărit, prin convenție „se restabilește frontiera de stat între URSS și România, stabilită prin acordul sovieto-român din 28 iunie 1940".

– octombrie 25

Este desăvârșită eliberarea întregului teritoriu transilvan de armatele de ocupație germano-ungare. După ce dezrobesc, prin lupte, ultimele așezări românești, Satu Mare și Carei, trupele române participă la acțiunile multiple pentru eliberarea Ungariei, a Austriei și a Cehoslovaciei.

1945

Primăvara. Încercarea nereușită a Radei Populare a Ucrainei Subcarpatice de a-și instaura puterea în județul românesc Maramureș, cu reședința în Sighetu Marmației. În toamna lui 1944, când Armata Roșie a pătruns peste Carpați în Ucraina Transcarpatică, s-a înjghebat, la Ujgorod, o așa-zisă putere locală numită Rada Populară. La 4 februarie 1945, are loc un congres al „reprezentanților poporului" de la care se aștepta o soluție privind încorporarea jud. Maramureș la Ucraina Subcarpatică. La nivel de județ românii reprezentau 74% din populație, iar ucraineni numai 18%. În fața acestui pericol iminent de încorporare a județului lor, vechi pământ românesc, în granițele unei creații statale artificiale, populația românească majoritară era hotărâtă să-și apere cu arma în mână integritatea și independența.

– ianuarie 20

Națiunile Unite și Ungaria semnează, la Moscova, Convenția de armistițiu prin care guvernul ungar se obligă, conform art. 2, să retragă, în limitele frontierelor existente la 31 decembrie 1937, trupele și funcționarii din teritoriile ocupate de la România, de la Cehoslovacia și Iugoslavia. Prin același document, „sentința arbitrară de la Viena din 2 noiembrie 1938 (prin care Ungaria răpea Cehoslovaciei un teritoriu de 12 000 km^2, cu o populație de 1 000 000 de locuitori) și sentința din 30 august 1940 sunt declarate nule și neavenite".

– martie 8

Printr-o notă, guvernul român cere guvernului sovietic reîntregirea teritoriului românesc cu partea de nord-vest a Transilvaniei, răpită prin Dictatul de la Viena din 1940.

– martie 9

Guvernul sovietic răspunde la nota guvernului român din 8 martie, consimțind „instaurarea în Transilvania a administrației guvernului român".

– martie 13

Are loc, la Cluj, ședința solemnă a guvernului român prilejuită de instaurarea administrației românești în Transilvania. Liderul guvernului de la București, dr. Petru Groza, trimite telegrame lui F. D. Roosevelt, W. Churchill și I. V. Stalin, în care afirmă că grava nedreptate făcută României prin Dictatul de la Viena din 1940 este acum anulată.

– mai 7

Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe – J. F. Byrnes (SUA), E. Bevin (Marea Britanie),

G. Bidault (Franța) și V. M. Molotov (URSS) – adoptă, în cadrul celei de a XIX-a ședințe plenare, o hotărâre referitoare la frontiera româno-ungară: „Deciziunea ședinței de la Viena din 30 august 1940 este nulă și neavenită. Frontiera dintre România și Ungaria, așa cum exista la 1 ianuarie 1938, este restabilită prin prezentul articol". În ziua următoare, este fixată granița dintre România și URSS pe linia existentă după 28 iunie 1940, iar cea dintre țara noastră și Bulgaria este conformă cu Tratatul de la Craiova din septembrie 1940.

1946, aprilie 27

La București are loc o întâlnire între Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Tătărescu, vicepremier și ministru de Externe, și Pál Sebestyén, secretar general în Ministerul de Externe ungar. În timpul întâlnirii, Gh. Tătărescu declară: „Niciun om de stat român responsabil și niciun român nu ar fi dispus să primească frontiera de vest a României ca negociabilă sau chiar ca obiect de convorbiri confidențiale. Transilvania – ca leagăn al românilor – este cea mai sacră și cea mai prețioasă și că, așadar, România nu poate să ceară sau să aștepte altceva de la Conferința de pace decât confirmarea finală a frontierelor Transilvaniei".

– iunie 29

Printr-un document adresat lui I.V. Stalin, guvernul RSS Moldovenești solicită „întoarcerea în componența [sa] a județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail ale Basarabiei, care intră astăzi în componența RSS Ucrainene".

– august 31–septembrie 5

Încep discuțiile în Comisia politică și teritorială pentru România a Conferinței de pace de la Paris privind delimitarea frontierei dintre țara noastră și Ungaria. Delegațiile celor două state își expun, în fața acestei comisii, punctele lor de vedere. Astfel, Paul Auer, ministrul Ungariei la Paris, cere, în intervenția sa din 31 august, un teritoriu de la granița de nord-vest a României de aproximativ 4 000 km² ce reprezintă cca 6% din suprafața țării și 8,5% din populație. Gheorghe Tătărescu, ministrul Afacerilor Străine, șeful delegației României la Conferința de Pace de la Paris, în intervenția sa din 2 septembrie, respinge cu date istorice, demografice și economice cererea Ungariei. După câteva zile, la 5 septembrie, Comisia, cu 10 voturi pentru și două contra (Australia și Uniunea Sud-Africană), se exprimă pentru menținerea hotărârii din 7 mai 1945 a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe a celor patru mari puteri, care prevedea păstrarea graniței dintre cele două țări existentă la 1 ianuarie 1938.

1947, februarie 8

Delegația României, participantă la Conferința de Pace de la Paris, remite Ministerului de Externe francez o notă prin care guvernul român își exprimă satisfacția față de hotărârea prin care se declară nul și neavenit Dictatul de la Viena din august 1940.

– februarie 10

La Paris se semnează Tratatul de Pace dintre URSS, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, SUA, Australia, Bielorusia, Canada, Cehoslovacia, India, Noua Zeelandă, Ucraina, Uniunea Sud-Africană, pe de o parte, și România, pe de altă parte. Din partea țării noastre tratatul este semnat de Gh. Tătărescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec și general D. Dămăceanu. În art. 1., alin. 2, se afirmă că granița româno-sovietică „este astfel fixată potrivit dispozițiilor acordului sovieto-român din 28 iunie 1940 și acelora ale acordului sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945". Astfel, Basarabia, Ținutul Herța (jud. Dorohoi), Bucovina de Nord rămân încorporate URSS, precum și Cadrilaterul – Bulgariei. În ceea ce privește frontiera dintre România și Ungaria, rămâne în vigoare cea existentă la 1 ianuarie 1938, fapt ce însemna anularea Dictatului de la Viena din august 1939. În conformitate cu aceste prevederi, Insula Șerpilor era teritoriu românesc.

– iulie 13–16

„Cele două guverne – se arată în Comunicatul comun semnat la încheierea vizitei în Bulgaria a unei delegații guvernamentale române –, constatând că toate chestiunile teritoriale dintre România și Bulgaria sunt definitiv reglate, au convenit, într-un spirit de încredere reciprocă și de cea mai sinceră prietenie..., de a lichida chestiunile rămase nereglate, rezultând din aplicarea Tratatului de la Craiova..."

– august 23

Parlamentul României ratifică, în unanimitate, Tratatul de pace semnat la Paris cu Puterile Aliate și Asociate.

Iosif Visarionovici Stalin (Djugașvili)

– noiembrie 23–25

La sfârșitul vizitei pe care a întreprins-o la București, primul ministru ungar, Dinnyés Lajos, afirmă că Ungaria nu recunoaște și nu tolerează nici un revizionism. „Problema litigioasă dintre cele două țări – menționează primul ministru – este considerată rezolvată. Opinia publică ungară este recunoscătoare guvernului României pentru drepturile naționale, cetățenești acordate maghiarilor din Transilvania".

1948, februarie 4

La Moscova se semnează protocolul dintre România și URSS referitor la parcursul frontierei dintre cele două state. În anexa II, alin. 1 a acestui document se arată că granița este „de-a lungul fluviului Dunărea, de la Pardina la Marea Neagră, lăsând insulele Tătaru Mic, Daleru Mic și Mare, Maican și Limba de partea URSS, iar Insulele Tătaru Mare, Cernovca și Babina de partea României. Insula Șerpilor, situată în Marea Neagră, la răsărit de Gurile Dunării, intră în cadrul URSS".

– mai 23

La orele 12 pe Insula Șerpilor este semnat, de către Nikolai Pavlovici Șutov, prim-secretar de ambasadă, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe al URSS, și Eduard Mezincescu, ministru plenipotențiar, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al României, un proces-verbal în care se precizează că „în virtutea și în executarea Protocolului sovieto-român, semnat la Moscova, la 4 februarie 1948", se constată că „astăzi, la ora 12, ora locală, Insula Șerpilor sau Zmeinii, situată în Marea Neagră la 45 de grade, 15 minute, 18 secunde latitudine nord și 30 de grade,

19 minute, 15 secunde longitudine est de Greenwich, a fost înapoiată Uniunii Sovietice de către Republica Populară Romînă şi încadrată în teritoriul URSS". Diplomaţia românească din a doua jumătate a secolului trecut a contestat documentul din 4 februarie 1948 prin care Insula Şerpilor „a intrat în cadrul Uniunii Sovietice". În mai multe întâlniri cu delegaţia sovietică, diplomaţii români au demonstrat că documentul menţionat „contravine prevederilor Tratatului de pace de la Paris, semnat la 10 februarie 1947". Ei au subliniat că un act de dictat, prin care se încălcau prevederile Tratatului de pace – semnat în februarie 1947 şi de reprezentanţii autorizaţi ai URSS – „nu este legitim". Încadrarea silnică a Insulei Şerpilor, prin documentul din februarie 1948, în componenţa URSS-ului a fost dezavuată de conducerea României din acei ani, evidenţiindu-se caracterul său nelegitim, în opoziţie flagrantă cu dispoziţiile Tratatului de pace de la Paris din februarie 1947.

1961, februarie 27

La Bucureşti se semnează tratatul româno-sovietic prin care se reglementează un ansamblu de măsuri privind regimul graniţelor.

1989, august 27

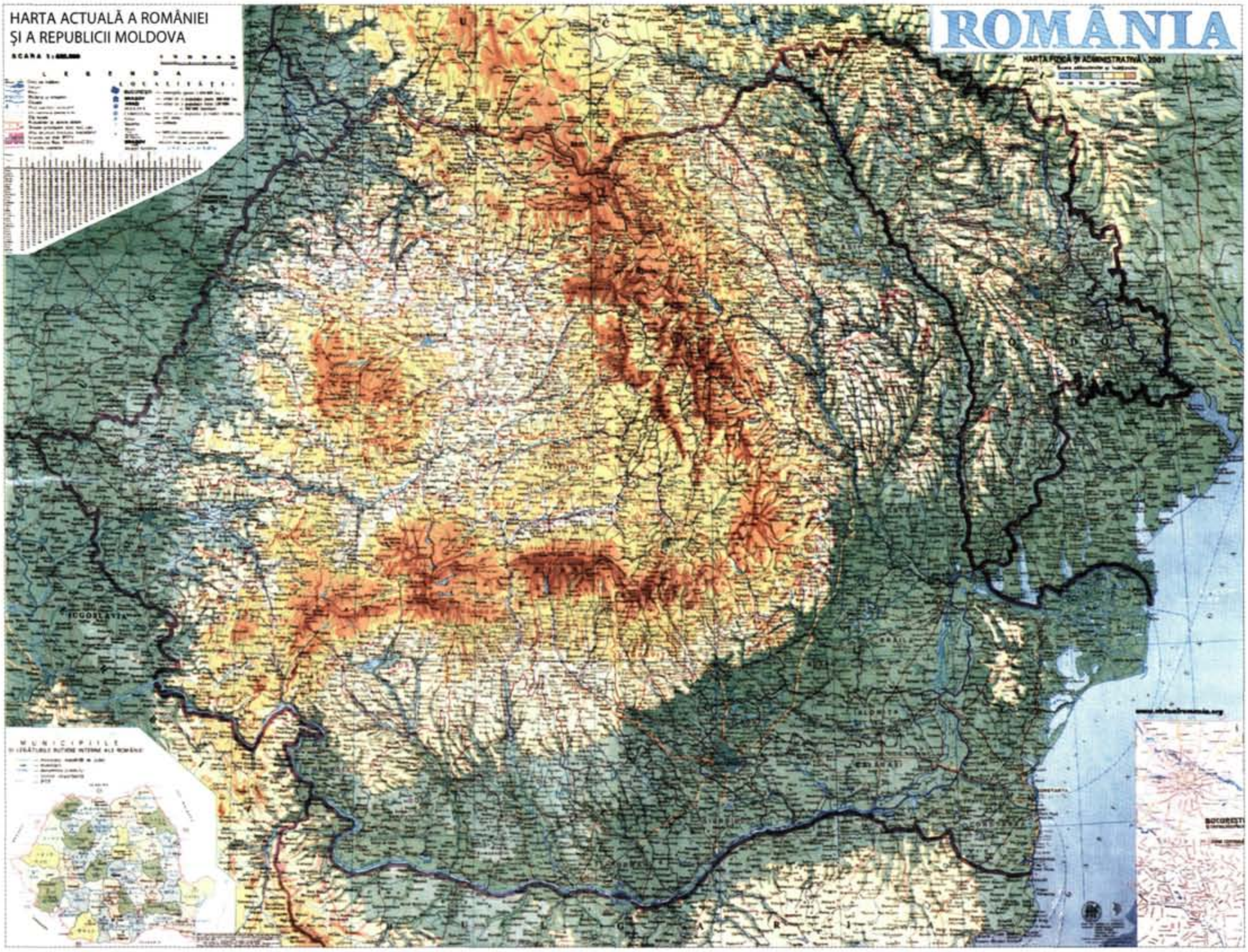
Chişinău. Marea Adunare Naţională, convocată din iniţiativa Frontului Popular, impune oficializarea limbii române şi revenirea la alfabetul latin (legea a fost adoptată la 31 august 1989).

După 1990

Partea răsăriteană a Europei cunoaşte, ca urmare a profundelor transformări de natură social-politică, o nouă redesenare. Astfel, harta acestei părţi a bătrânului continent va consemna, după destrămarea URSS, noi state independente şi suverane, între care, la hotarul de est al României: Republica Moldova şi Ucraina. În aceste condiţii, la vest, hotarul României cu Ungaria începe dintr-un punct (triplex confinium româno-ucraineano-ungar) situat în vechea albie a râului Tur, trece la 1 km vest de Porumbeşti, continuă către nord-est pe la vest de Halmeu, apoi 3 km vest Batarici, nord Băile Tarna, în continuare către est până la nord de Comârzana, mergând până la 1 km vest de şoseaua Huta Certeze–Teceu către nord-est şi apoi ia direcţia nord până la mijlocul râului Tisa. Urmează direcţia est–sud-est, pe mijlocul râului Tisa, până la confluenţa cu râul Noriţa, urcă muntele Muncelu către sud-est, mergând peste munţii Prislop, Preluca, Polonica, ca apoi să înainteze către nord-est pe muntele Pop-Ivan, sud-est pe muntele Holovaciu, nord–nord-vest traversând muntele Bendreasca şi Mezi Potoki. Trece peste vârful Bârsănescu şi muntele Steaul până la cota Stog, apoi versantul vestic al muntelui Copilaş, peste vârfurile Furatec şi Ludescu. Frontiera urmează creasta muntelui Suligul până la vârful Lostunul Mic, merge către est pe partea de sud a muntelui Coman, dealul Stânişoara, Jupania Bucovineanca, dealul Sărata, dealul Baranova, şi se îndreaptă spre nord-est, trece râul Cobilioara către nord, continuă peste munţi pe la 1 km nord de izvoarele Sucevei, apoi nord–nord-est până la versantul vestic al dealului Lupcina. Direcţia frontierei este în continuare nord–est-est, traversează dealurile Costeleva şi Vipcina, râul Suceava. Localităţile Ulma, Brodina, Falcău, Straja, Vicovul de Sus, Bilca, Frătăuţii Noi, Bainet, Siret, Mihăileni şi Dersca rămân României. Hotarul merge în direcţia nord-est traversând pantele de est ale dealului Corhana şi apoi atinge Prutul, la vest de Orofteana de Sus, urmează jumătatea pânzei de apă către aval, trecând pe braţul principal în dreptul insulelor până la stâlpul nr. 923 în dreptul satului Horodiştea (jud. Botoşani). Din acest punct începe frontiera cu Republica Moldova, care urmează, în aval, mijlocul pânzei de apă până la intersectarea cu mijlocul şenalului navigabil al Dunării (est de Galaţi). În continuare, linia de frontieră româno-ucraineană se îndreaptă spre est pe mijlocul şenalului Dunării înscriindu-se pe braţul Chilia. Aici, frontiera părăseşte, în cinci locuri către sud, canalul navigabil al Dunării, lăsând Ucrainei insulele Tătaru Mic, Daleru Mic, Daleru Mare, Maican şi Limba, iar României insulele Tătaru Mare, Cernovoca şi Babina, după care, pe canalul Musura, intră în Marea Neagră; de la gura canalului Musura frontiera maritimă continuă pe direcţia 162° 40' până la geamandura nr. 1438, apoi pe Marea Neagră pe direcţia 102°30' până la baliza nr. 1439, baliză aflată pe limita exterioară a mării teritoriale aferente Insulei Şerpilor, apoi către sud-est până la 12 mile sud-est de intrarea pe canalul Sulina. La vest, cu Ungaria, frontiera porneşte de la punctul triplex confinium româno-sârbo-muntenegreanu-ungar, aflat la vest de Beba Veche, de unde se îndreaptă către nord-est şi apoi către nord-vest atingând Mureşul, trecând la nord-vest de Beba Veche, Pordeanu şi Begova, toate pe pământ românesc. De aici în continuare până la 1 km sud-est de Nădlac frontiera merge pe Mureş, şi apoi pe direcţia nord–nord-est urmează un traseu cu multe sinuozităţi lăsând României (la distanţe ce variază între 1 şi 5 km) localităţile Nădlac, Peregu Mare, Turnu, Iratoş, Curtici, Macea, Sânmartin, Siclău, Pilu, Avram Iancu, Salonta, Ateaş, Roit, Cheresig, Borş, Santău Mare, Roşiori, Diosig, Săcuieni, Simian, Valea lui Mihai, Curtuişeni, Sanislău, Ciumeşti, Urziceni, Berveni, Boghiş,

Poster lansat la Chişinău cu prilejul evenimentelor din 31 august 1989. Pictor – Vitalie Roşca

Dara, Petea, Peleş, Bercu până la Tur (triplex confinium româno-ungaro-ucrainean). La sud-vest cu Serbia-Muntenegru, de la Beba Veche, frontiera urmează numeroase sinuozităţi, lăsând României, la distanţe de la 1 la 5 km, localităţile Beba Veche, Valcani, Teremia Mare, Lunga, Comloşul Mare, Jimbolia, Checea, Cenei, Ionel, Foeni, Cruceni, Grăniceri, Toager, Livezile, Partoş, Denta, Graiu Mic, Moraviţa, Jamu Mare, Comorişte, Vărădia, Ciortea, Iam, Milcoveni, Leşcoviţa, în continuare urmează albia râului Nera până la vărsarea în Dunăre. Pe Dunăre, frontiera continuă pe şenalul navigabil până la confluenţa cu Timocul. Insulele Moldova Veche, Conacu, Golu, Dudaş, Simian, Ostrovu Corbului, Ţigănaş, Gogoşu şi Ostrovu Mare aparţin României. Linia de hotar cu Bulgaria porneşte de la borna nr. 1 situată pe litoralul Mării Negre la cca 1 km de Vama Veche, merge spre vest rămânând pe teritoriul românesc localităţile Vama Veche, Coroana, Darabani, Negru Vodă, Cerchezu şi Peri, ca apoi să se îndrepte către nord-vest. După ce depăşeşte localitatea şi masivul păduros Dumbrăveni, hotarul ia direcţia sud-vest până la sud-est de Dobromir, continuând către vest până la sud de localitatea Tudor Vladimirescu. Frontiera înaintează către nord–nord-vest pe limita de sud-vest a aşezărilor Făurei, Băneasa, Velichioi apoi către sud-vest incluzând localitatea Cărvanu Mare, de unde merge către vest–sud-vest pe limita de sud a localităţilor Esichioi, Almalău şi Ostrov până în vecinătatea şoselei Varna–Silistra. Din acest punct, frontiera româno-bulgară se îndreaptă către nord pe pantele de sud-vest ale dealului Orta Tabià şi apoi către nord-vest atingând Dunărea la borna 669, la est de Silistra. De aici urmează, în amonte, talvegul până la vărsarea Timocului. Limita exterioară a mării teritoriale a României începe de la 12 mile maritime (22,224 km) în larg în dreptul localităţii Vama Veche şi se orientează către nord–nord-est paralel cu ţărmul românesc, până într-un punct situat la 12 mile sud-est de intrarea pe canalul Sulina, punct final al liniei de demarcaţie româno-ucrainene, unde se intersectează cu limita exterioară a mării teritoriale aferente Insulei Şerpilor, înscriindu-se apoi pe arcul acesteia şi parcurgând un traseu uşor curbat către nord-vest până la geamandura nr. 1439, apoi către vest până la baliza nr. 1438, intrând în mijlocul pânzei de apă de pe gura braţului Musura.

1990, octombrie 22–29

Printr-o declaraţie, Parlamentul României îşi exprima solidaritatea cu populaţia şi cauza Republicii Moldova, confruntată cu acţiuni separatiste care pun în pericol integritatea şi independenţa ţării. La 19 august şi 2 septembrie au fost proclamate aşa-zisele republici Gagauz Yeri şi, respectiv, Republica Moldovenească Nistreană.

1991, mai 23

Este adoptată denumirea de Republica Moldova, care îşi proclamă independenţa de stat la 27 august. În aceeaşi zi, România recunoaşte statutul de stat suveran şi independent al Republicii Moldova.

– iunie 24

Parlamentul României adoptă o declaraţie în care evidenţiază lipsa de temei juridic şi de valabilitate a pactului Ribbentrop–Molotov (23 august 1939), prin care s-a încercat să se oficializeze raptul teritorial la care România a fost supusă. În baza acestui pact, Basarabia şi nordul Bucovinei, vechi pământuri care au aparţinut dintotdeauna românilor, au fost samavolnic încorporate (iunie 1940) în componenţa URSS.

– noiembrie 28

Faţă de organizarea, la 1 decembrie, a unui referendum în Ucraina asupra independenţei acestei ţări, Parlamentul României, într-o declaraţie, afirmă „solemn că referendumul organizat de autorităţile de la Kiev în teritoriile româneşti încorporate cu forţa în cadrul fostei URSS este nul şi neavenit, precum şi consecinţele acestuia".

– decembrie 2

După desfăşurarea, la 1 decembrie, în Ucraina a unui referendum referitor la independenţa sa, Parlamentul şi Guvernul României dau publicităţii o declaraţie în care arată că acesta „nu poate avea valabilitate în teritoriile anexate abuziv, care nu au aparţinut niciodată Ucrainei şi care sunt de drept ale României".

1995, aprilie 5–8

Kiev. Primele discuţii, la nivel de experţi, în vederea definitivării Tratatului politic de bază dintre România şi Ucraina. Poziţiile celor două state nu coincid nici în ce priveşte frontiera comună şi statutul Insulei Şerpilor, nici în ce priveşte pactul Ribbentrop-Molotov.

– septembrie 16

Timişoara. Premierul român, Nicolae Văcăroiu, şi cel maghiar, Gyula Horn, semnează, în prezenţa preşedintelui României, Ion Iliescu, Tratatul de înţelegere, cooperare şi bună vecinătate dintre România şi Ungaria.

1997, iunie 2

Constanţa (Neptun). Preşedinţii României, Emil Constantinescu, şi Ucrainei, Leonid Kucima, semnea-

Bruxelles. Aspect de la Reuniunile formale ale miniştrilor apărării din ţările NATO

ză Tratatul cu privire la relaţiile de bună vecinătate şi cooperare între cele două ţări. Prin tratat se declară inviolabilitatea frontierelor dintre cele două state, se condamnă „actele injuste ale regimurilor totalitare şi de dictatură militară care au afectat în trecut relaţiile dintre români şi ucraineni". Totodată, părţile semnatare se angajează să asigure dreptul populaţiei minoritare aflate pe teritoriul lor de a înfiinţa propriile instituţii de învăţământ, culturale şi religioase. Tratatul nu rezolvă probleme precum delimitarea platoului continental din jurul Insulei Şerpilor şi a zonelor economice exclusive din Marea Neagră. Prin acest document România cedează statului vecin nordul Bucovinei, sudul Basarabiei şi Insula Şerpilor.

– iunie 29 şi iulie 7

Parlamentul României ratifică Tratatul cu privire la relaţiile de bună vecinătate şi cooperare între ţara noastră şi Ucraina: Adunarea Deputaţilor – 165 voturi pentru, 92 împotrivă şi o abţinere; Senatul – 65 de voturi pentru şi trei abţineri.

– iulie 3

Ismail (Ucraina). Preşedinţii României, Emil Constantinescu, al Ucrainei, Leonid Kucima, şi al Republicii Moldova, Petru Lucinschi, semnează o declaraţie privind colaborarea dintre cele trei state.

1999, martie 11–12

Sinaia. Semnarea Declaraţiei comune între România, Bulgaria şi Turcia privind instituirea unei zone de comerţ liber pentru cele trei ţări, precum şi un acord în domeniul turismului.

– mai 16

Arad. Se dă publicităţii o declaraţie comună, semnată de Uniunea Democrată a Românilor din Croaţia, Mişcarea Românilor şi Vlahilor din Timocul Sârbesc, Alianţa Creştin Democrată a Românilor din Ucraina, Asociaţia Culturală a Istroromânilor, Uniunea pentru Limbă şi Cultură Aromână, Asociaţia Social-Culturală a Românilor din Transcarpatia-Ucraina „George Coşbuc", reunite într-un forum în care solicită, în numele celor 10–12 milioane de români din afara graniţelor României, dreptul, conform recomandărilor Consiliului Europei, la şcoli, biserici, asociaţii culturale în limba maternă. Pentru împlinirea acestor deziderate, ei cer statului român o politică externă adecvată în care să se prevadă expres recunoaşterea şi susţinerea minorităţilor naţionale ale românilor de către statele unde trăiesc, a dreptului acestora de a-şi trimite reprezentanţii în forurile legislative şi guvernamentale ale ţării respective, de a avea propriile lor instituţii şcolare, biserici, mass-media etc.

Sfârşitul secolului XX – începutul secolului XXI

În Ucraina Transcarpatică, regiune formată istoric din patru comitate: Maramureş, Ugocea, Bereg şi Ung, trăiesc cca 35 000 de români, adică 2,4% din populaţia locală (în raioanele Teceu şi Rahova ei reprezintă 13% din populaţie). Din perspectivă istorică, comunitatea română din Ucraina Transcarpatică este legată de existenţa regatului dac în zona Tisei superioare. În ciuda faptului că regiunea nu a aparţinut niciodată României, populaţia românească îşi cultivă limba, portul şi tradiţiile străbune. Credinţa descendenţei lor romane confirmă concluzia învăţatului Roberto Paribeni: „Amintirea românilor de a fi fost romani a înfrânt violenţa slavă, barbaria maghiară şi turcească".

2000, aprilie 28

Chişinău. Este semnat Tratatul de parteneriat privilegiat şi cooperare între România şi Republica Moldova. Părţile contractante pun în evidenţă originea comună şi „comunitatea de cultură şi limbă" a românilor din cele două state, subliniind necesitatea sprijinului reciproc în procesul de integrare în structurile europene ale celor două ţări. Documentul mai prevede implicarea României în păstrarea unităţii şi integrităţii Republicii Moldova.

2009, februarie 3

Hotărârea Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga oferă României o suprafaţă de 9 700 km^2 din platoul continental al Mării Negre, cea ce înseamnă 79,34% din aria de 12 000 km^2 asupra căreia avea pretenţii. Verdictul reprezintă punctul final al unei dispute de 40 de ani dintre România şi URSS „moştenit", după destrămarea acesteia, de Ucraina. Statul român reuşeşte astfel prima extindere jurisdicţională din ultimii 90 de ani.

Zona conţine o cantitate de gaze naturale şi petrol estimate la 70 de miliarde de metri cubi şi, respectiv, 12 milioane tone de petrol. Hotărârea de la Haga a fost luată în unanimitate de cei 15 judecători ai tribunalului, fapt ce reprezintă un caz rar în istoria acestei instanţe internaţionale „Este o soluţie avantajoasă pentru România şi finalul unui diferend îndelungat", a declarat Bogdan Aurescu, reprezentantul României în acest proces, imediat după pronunţarea verdictului.

DEMARCAREA FRONTIEREI ÎN ZONA INSULEI ŞERPILOR

INDICE DE NUME

Cuprins

LITERA
Editura Litera
O. P. 53; C.P. 212, sector 4,
Bucureşti, România
tel./fax (021) 3196390;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactor: Igor Nagacevschi
Lector de specialitate: Teodora Stănescu Stanciu
Corector: Valentina Tifin
Copertă, tehnoredactare şi prepress: Vitaliu Pogolşa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Atlas istoric ilustrat al României./ Petre Dan-Străuleşti.
- Bucureşti: Litera Internaţional, 2009

ISBN 978-973-675-696-2
94(498)

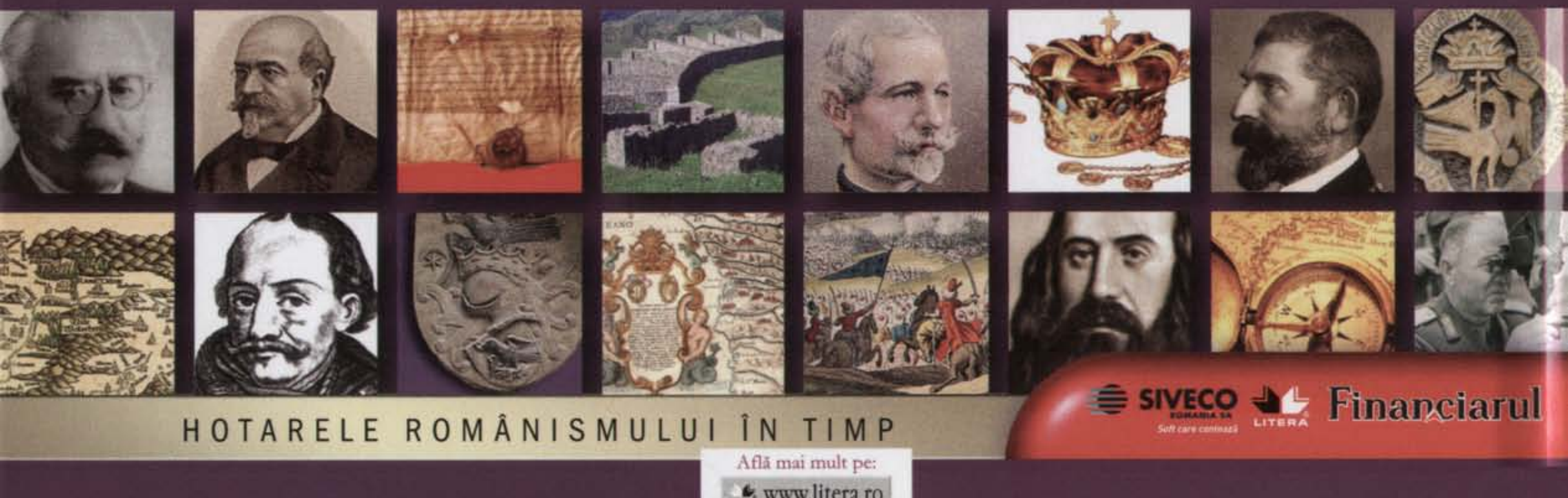
Tipărit la G Canale, Bucureşti

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL ROMÂNIEI

Acest volum, structurat sub forma unei cronologii, oferă o imagine sintetică şi dinamică a felului în care s-au conturat de-a lungul secolelor, în diferite contexte sociale şi politice, interne ori internaţionale, uneori în zone geopolitice învecinate teritoriului actual al ţării noastre, graniţele spaţiului locuit azi de români.

HOTARELE ROMÂNISMULUI ÎN TIMP

SIVECO ROMANIA SA Soft care contează
LITERA
Financiarul

Află mai mult pe:
www.litera.ro

ISBN 978-973-675-696-2
9 789736 756962